

195 2192

๖๖๖๖

๖๖๖

การวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาและสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลา
วิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดราชบุรี

ปริญญานิพนธ์

ของ

รัตนา ศรีมงคล

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม 2541

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปฏิญานพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภวงศ์)
.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภวงศ์)
.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม)
.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์บังอร ฤทธาภรณ์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

วันที่..10..เดือน..มิถุนายน.....พ.ศ.2541

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภวงศ์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และอาจารย์บังอร ฤทธาภรณ์ กรรมการสอบปากเปล่า ที่กรุณาให้แนวคิด คำแนะนำ ตลอดจนการตรวจแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความรัก ความเอาใจใส่และห่วงใย จนกระทั่งปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มอย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ ที่นี้

กราบขอบพระคุณ"แม่"ผู้ให้ความรัก ความห่วงใยและเป็นที่กำลังใจที่ประเสริฐที่สุด และกราบขอบพระคุณพี่ชายและพี่สาวที่แสนดีผู้ให้กำลังใจและกำลังใจทรัพย์ในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้

กราบขอบพระคุณบาทหลวงบุญนาค ทองอำไพ และทุกๆ ท่านที่มีส่วนให้ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจจนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์

รัตนา ศรีมงคล

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	3
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	3
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
	นิยามศัพท์.....	6
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	6
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
2	วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น..	32
	วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทนวนิยาย.....	33
	วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทนิยาย.....	123
	วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทเรื่องสั้น.....	146
	วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทสารคดี.....	186
	วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทบทละคร.....	235
	วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทร้อยกรอง.....	275
3	ศึกษาสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยม ศึกษาตอนต้น.....	296
4	ความสัมพันธ์ระหว่างหนังสืออ่านนอกเวลากับสภาพการใช้หนังสืออ่าน นอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.....	319

5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	330
บรรณานุกรม.....	339
ภาคผนวก.....	345
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	360

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การอ่านเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการแสวงหาความรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต เพราะการอ่านมากทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความคิดที่กว้างไกล สามารถนำความรู้ความคิดที่ได้รับจากการอ่านมาช่วยพัฒนาตนเอง ช่วยในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆในชีวิต ทำให้มีความเข้าใจผู้อื่น รู้เท่าทันเหตุการณ์ เป็นที่ยอมรับนับถือของคนส่วนมากในสังคม ดังที่แมกมาส ชวลิต (2528 : 200) ได้กล่าวว่า "การอ่านหนังสือทำให้ความคิดทัดเทียมผู้อื่น ทั้งฝึกสมองทำให้เกิดปัญญา เข้าใจปัญหาและรู้จักแก้ปัญหาได้อย่างฉลาด"

นอกจากประโยชน์ดังกล่าวแล้ว การอ่านยังเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านและจัดเป็นการพักผ่อนหย่อนใจที่ดีอีกวิธีหนึ่ง

การจะเป็นนักอ่านที่ดีนั้น จำเป็นต้องมีทักษะการอ่าน ผู้ที่มีทักษะการอ่านที่ดีจะได้รับประโยชน์จากการอ่านหลายด้าน ทั้งด้านการเรียนและการทำงานที่มีประสิทธิภาพ แต่ทักษะการอ่านจะเกิดขึ้นได้ ผู้อ่านจะต้องฝึกอ่านมากๆ เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการฝึกทักษะการอ่านก็คือหนังสือ

หนังสือเป็นบ่อเกิดของความรู้และเป็นสื่อสำคัญในการพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (2515 : 58) ซึ่งพระราชทานในพิธีเปิดงานปีหนังสือแห่งชาติและงานแสดงการพิมพ์แห่งประเทศไทยครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2515 ว่า "หนังสือเป็นเสมือนคลังที่รวบรวมเรื่องราว ความรู้ ความคิดวิทยาการทุกด้านทุกอย่างซึ่งมนุษย์ได้เรียนรู้ ได้คิดอ่านและพากเพียรพยายามบันทึกรักษาไว้ด้วยลายลักษณ์อักษร หนังสือแพร่ไปถึงไหน ความรู้ความคิดก็แพร่ไปถึงนั้น หนังสือจึงเป็นสิ่งมีค่าและมีประโยชน์มากจนประมาณมิได้ในแง่ที่เป็นบ่อเกิดแห่งการเรียนรู้ของมนุษย์"

การปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก จึงเท่ากับเป็นการนำเด็กไปสู่โลกกว้างซึ่งเต็มไปด้วยความเจริญทางสติปัญญา หากเด็กมีนิสัยรักการอ่านก็จะเป็นผู้มีความรู้ทันสมัย ไม่ล้าหลังและยังมีโอกาสที่จะเจริญก้าวหน้าในชีวิต

กระทรวงศึกษาธิการ (2535 : 9) ได้เล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมการอ่าน เห็นได้จากวัตถุประสงค์ของหลักสูตรวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่กล่าวไว้ว่า... เพื่อให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีนิสัยรักการอ่าน การเขียนและมีรสนิยมในการเลือกอ่านหนังสือ

หลักสูตรวิชาภาษาไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (2535 : 11-12) จึงเน้นการฝึกทักษะทางการอ่านทั้งในด้านการอ่านเพื่อตีความ อ่านเพื่อจับใจความสำคัญ อ่านเพื่อการวิเคราะห์วิจารณ์อ่านออกเสียงทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง อ่านหนังสือหรืองานเขียนประเภทต่างๆ ทั้งบันเทิงคดีและสารคดี ตลอดจนสามารถเลือกอ่านหนังสือได้ตรงตามความต้องการ มีความรู้ความเข้าใจในการพิจารณาหนังสือ สามารถแสดงความคิดเห็นเชิงวิจารณ์เกี่ยวกับหนังสือที่เลือกอ่านและเกิดความเพลิดเพลินในการอ่าน

นอกจากการเรียนการสอน "อ่าน" ในห้องเรียนแล้ว กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาคัดเลือกหนังสือจำนวนหนึ่งกำหนดให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสด้านเพิ่มเติม นอกเวลาเรียน สำหรับในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นได้กำหนดหนังสือไว้ 32 รายการ (35 เรื่อง) เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา ตามหลักสูตรวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อปี พ.ศ. 2521 และใช้มาจนถึงปัจจุบัน โดยกำหนดให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เลือกอ่านภาคเรียนละ 2 รายการ ในเวลา 3 ปีจะอ่านได้รวม 12 รายการ การอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมกันนี้กรมวิชาการได้จัดทำหนังสือคู่มือการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อ พ.ศ. 2535 เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน

ในจำนวนหนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 32 รายการ กระทรวงศึกษาธิการได้คัดเลือกหนังสือไว้หลายประเภทเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเลือกอ่านได้ตามความต้องการและความสนใจ แต่จากประสบการณ์การสอนวิชาภาษาไทยมา 20 ปี ผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมการเรียนการสอนหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยไม่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร คือนักเรียนไม่มีโอกาสได้เลือกอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาด้วยตนเอง ต้องอ่านตามที่ครูผู้สอน หมวดยาหรือที่กลุ่มโรงเรียนกำหนดให้อ่าน ซึ่งเรื่องที่กำหนดให้อ่านมักเป็นเรื่องขนาดสั้น เนื้อเรื่องไม่ซับซ้อน ศัพท์และสำนวนภาษาต่างๆ

ดังนั้นในแต่ละโรงเรียนจึงให้นักเรียนเลือกอ่านเรื่องซ้ำๆกันเกือบทุกปี ส่วนเรื่องที่มีขนาดยาว มีศัพท์และสำนวนภาษาที่ค่อนข้างเข้าใจยาก มักจะไม่ได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้เด็กอ่าน ผู้วิจัยได้พิจารณาหนังสืออ่านนอกเวลาบางเรื่องพบว่า ค่อนข้างยากเกินความสามารถของเด็กระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่จะอ่านให้เข้าใจได้ด้วยตนเอง

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างด้านความยากง่ายของหนังสืออ่านนอกเวลาแต่ละเรื่อง อันเป็นเหตุให้อ่านแล้วเข้าใจได้ยากง่ายต่างกัน และเพื่อจะได้ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงว่า เหตุใดหนังสืออ่านนอกเวลาบางเรื่องจึงได้รับการเลือกให้อ่านมาก แต่บางเรื่องก็ไม่มี การเลือกอ่านเลย จึงได้ศึกษาสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย และถามความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 35 เรื่อง
2. เพื่อศึกษาสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาของครูและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหนังสืออ่านนอกเวลากับสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. เป็นแนวทางช่วยให้สามารถจำแนกความแตกต่างและความยากง่ายของหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ได้ทราบถึงสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาของครูและนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เป็นแนวทางให้กระทรวงศึกษาธิการใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุงรายการหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาวิเคราะห์เฉพาะหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรพุทธศักราช 2521 จำนวน 35 เรื่อง ดังปรากฏในหนังสือคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก 164/2531 ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ . 2532 : 5-7)

1. หนังสืออ่านกวีนิพนธ์เรื่องราชาธิราช ตอน สักพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง	กระทรวงศึกษาธิการ
2. หนังสืออ่านกวีนิพนธ์ บทละครคำกลอนเรื่องพระร่วง	พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
3. หนังสืออ่านกวีนิพนธ์ เรื่องลิลิตนิทราชาคริต	พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
4. หนังสืออ่านกวีนิพนธ์ เรื่องเวนิสวานิช	พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
5. ก. ระเด่นลันได ข. บทละครดึกดำบรรพ์ เรื่องสิทธิธนู	พระมหามนตรี (ทวีป)
6. ก. สุภาภิตพระร่วง ข. สุภาภิตอิศรญาณ	พระยาศรีสุริยปริชา (กมล สาลักษณ์)
7. ธรรมจริยา เล่ม 4	ฉบับหอสมุด
8. เทศนาเสื่อป่า	ฉบับหอสมุด
9. หัวใจนักรบ	เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
10. เสด็จประพาสต้นในรัชกาลที่ 5	พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
	พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
	พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ
11. จดหมายจากวางหรั่ง (ฉบับสมบูรณ์)	น.ม.ส.

12. นิทานโบราณคดี (บางเรื่อง)	พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
	กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
13. พ่อสอนลูก	ทวี บุญเกิด
14. สามชาย	ดอกไม้สด
15. ป่าดงพงพี ตอนโมวกลี	กระทรวงศึกษาธิการ
16. ล่าปลาวาฬ	กระทรวงศึกษาธิการ
17. หม่อมชานา	กระทรวงศึกษาธิการ
18. นิกกับพิม	ว.ณ ประมวลมารค
19. แว่ววัน	โบทัน
20. จากหนึ่งในชีวิต	บุญเหลือ
21. มหาบัตตแห่งมิลานคร	น.อ.แย้ม ประพัฒน์ทอง
22. เอมิลยอคนักสืบ	แอริค เคสเนอร์
	บันลือ ถิ่นพังงา แปล
23. ตามล่า	ซีไอคอร์ด เจ. วอลเตค
	สมล รัตตากร แปล
24. แมงมุมเพื่อนรัก	อี.บี. ไวท์
	มัลลิกา แปล
25. เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา	กระทรวงศึกษาธิการ
26. พลายมลิวัลย์	ถนอม มหาเปารยะ
27. ก. พลายจำปา	ซีไอคอร์ด เจ. วอลเตค
	สมล รัตตากร แปล
ข. เรื่องของช้างพลายมงคลผู้อำภ	ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ
28. ส่วนสัตว์	สุวรรณีย์ สุคนธา
29. ฉันอยู่...ศัตรูที่รัก	ส.เดชาตวิวงศ์ ณ อยุธยา
30. เรื่องของน้ำพุ	สุวรรณีย์ สุคนธา
31. รวมเรื่องสั้นชุดคนอยู่วัด	ไมตรี ลิ้มปิตาติ
32. เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 1	ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 77 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 385 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี จำนวน 26 โรงเรียน

นิยามศัพท์

1. หนังสืออ่านนอกเวลา หมายถึง หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้อ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 32 รายการ (35 เรื่อง)
2. ครู หมายถึง ผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี ปีการศึกษา 2539
3. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี ปีการศึกษา 2539
4. สภาพการใช้ หมายถึง การเลือกอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาของครูและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี ปีการศึกษา 2539

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาเรื่องการวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาและสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดราชบุรีนี้ ดำเนินการเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 35 เรื่อง

ขั้นตอนของการศึกษามีดังนี้

1. รวบรวมหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 35 เรื่อง และจัดหมวดหมู่ของหนังสือตามประเภทวรรณกรรมดังนี้

1.1 วรรณกรรมประเภทนวนิยาย ได้แก่

นิกกับพิม

แวววัน

สามชาย

หนุ่มช้วนนา

จดหมายจากวางพรา

พลายมลิวัลย์

เอมิลยอนักสืบ

แมงมุมเพื่อนรัก

พลายจำปา

ป่าดงพงพี

ตามล่า

ล่าปลาวาฬ

1.2 วรรณกรรมประเภทนิยาย

ราชาธิราช (ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง)

มหาบัตติแห่งมิลานคร

1.3 วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น ได้แก่

คนอยู่วัด

ฉากหนึ่งในชีวิต

ฉันอยู่...ศัตรูที่รัก

1.4 วรรณกรรมประเภทสารคดี ได้แก่

นิทานโบราณคดี

เสด็จประพาสต้น

เทศนาเสือป่า

ธรรมจริยา เล่ม 4

พ่อสอนลูก

เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก

สวนสัตว์

เรื่องของช้างพลายมงคลผู้อำภพ

เรื่องของน้ำพุ

เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา

1.5 วรรณกรรมประเภทบทละคร ได้แก่

หัวใจนักรบ

พระร่วง

สิทธิธนู

ระเด่นลันได

เวนีสวามิ

1.5 วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง ได้แก่

ลิลิตนิทราชาคริต

สุภาษิตพระร่วง

สุภาษิตอศรญาณ

2. ศึกษาหลักเกณฑ์การวิเคราะห์วรรณกรรมแต่ละประเภท

3. วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาตามประเภทของวรรณกรรม

4. สรุปผลการวิเคราะห์เพื่อแสดงความแตกต่างของวรรณกรรมแต่ละประเภท

ตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาของครูและนักเรียนระดับชั้นมัธยม

ศึกษาตอนต้น โดยใช้แบบสอบถาม

ขั้นตอนของการศึกษามีดังนี้

1. เลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

3. เก็บรวบรวมข้อมูล

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติแบบร้อยละ

ตอนที่ 3 นำผลการวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาแต่ละประเภทและผลการสำรวจ

สภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลามาอธิบายถึงเหตุผลในการเลือกใช้หนังสืออ่านนอกเวลา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี ปีการศึกษา 2539 จำนวน 26 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอนภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี ประจำปีการศึกษา 2539 จำนวน 77 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2539 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี จำนวน 385 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. แบ่งโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดราชบุรีเป็น 3 กลุ่ม ตามขนาดของโรงเรียน* คือ

1.1 กลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 6 โรงเรียน ได้แก่

โรงเรียนเบญจมราชูทิศ	อำเภอเมืองฯ
โรงเรียนราชโบริกานุเคราะห์	อำเภอเมืองฯ
โรงเรียนสายธรรมจันทร์	อำเภอดำเนินสะดวก
โรงเรียนบางแพปฐมวิทยา	อำเภอบางแพ
โรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง	อำเภอบ้านโป่ง
โรงเรียนโพธารณพัฒนา	อำเภอโพธาราม

1.2 กลุ่มโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 13 โรงเรียน ได้แก่

โรงเรียนรัฐราษฎร์อุปถัมภ์	อำเภอเมืองฯ
โรงเรียนคุรุราษฎร์รังสฤษดิ์	อำเภอจอมบึง
โรงเรียนประสารัฐประชากิจ	อำเภอดำเนินสะดวก
โรงเรียนกรับใหญ่ว่องกุลกิจพิทยาคม	อำเภอบ้านโป่ง

*เกณฑ์กำหนดขนาดของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กำหนดจากจำนวนห้องเรียน ดังนี้

- 1 - 12 ห้องเรียน อยู่ในเกณฑ์โรงเรียนขนาดเล็ก
- 13 - 36 ห้องเรียน อยู่ในเกณฑ์โรงเรียนขนาดกลาง
- 37 - 60 ห้องเรียน อยู่ในเกณฑ์โรงเรียนขนาดใหญ่

โรงเรียนวัดดอนตูม	อำเภอบ้านโป่ง
โรงเรียนหนองปลาหมอพิทยาคม	อำเภอบ้านโป่ง
โรงเรียนปากท่อพิทยาคม	อำเภอปากท่อ
โรงเรียนบรมราชินีนาถราชวิทยาลัย	อำเภอปากท่อ
โรงเรียนช่องพระนาวิทยา	อำเภอโพธาราม
โรงเรียนหนองโพวิทยา	อำเภอโพธาราม
โรงเรียนท่ามะขามวิทยา	อำเภอโพธาราม
โรงเรียนโสภณศิริราษฎร์	อำเภอวัดเพลง
โรงเรียนสวนผึ้งวิทยา	อำเภอสวนผึ้ง

1.3 กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 7 โรงเรียน ได้แก่

โรงเรียนด่านทับตะโกราษฎร์อุปถัมภ์	อำเภोजอมบึง
โรงเรียนเนกขัมวิทยา	อำเภอดำเนินสะดวก
โรงเรียนแคทรายวิทยา	อำเภอเมือง ฯ
โรงเรียนดอนคลังวิทยา	อำเภอดำเนินสะดวก
โรงเรียนโพหัก"วงศ์สมบูรณ์ราษฎร์อุปถัมภ์"	อำเภอบางแพ
โรงเรียนวัดสันติการามวิทยา	อำเภอปากท่อ
โรงเรียนบ้านควาวิทยา	อำเภอสวนผึ้ง

2. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู ได้จากการจับฉลากรายชื่อครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนขนาดใหญ่โรงเรียนละ 4 คน โรงเรียนขนาดกลางโรงเรียนละ 3 คน โรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนละ 2 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 77 คน

3. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน ได้จากการสุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขนาดใหญ่โรงเรียนละ 20 คน โรงเรียนขนาดกลางโรงเรียนละ 15 คน และโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนละ 10 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความคิดเห็นของครูและแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออ่านนอกเวลา วิชาภาษาไทยระดับ

ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรและแนวทางในการสร้างแบบสอบถามจากตำราและงานวิจัยต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามเป็นแบบให้เลือกตอบมีทั้งชนิดให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียว และชนิดเลือกตอบหลายคำตอบซึ่งแต่ละลักษณะอาศัยจุดประสงค์ที่จะให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเป็นหลักในการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบ

แบบสอบถามมี 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ชุดที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3. นำแบบสอบถามดังกล่าวให้อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ตรวจสอบพิจารณาแก้ไขเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการ

อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ได้แก่

3.1 รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการวัดผลและการวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

3.2 อาจารย์พิศศรี กมลเวช อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

3.3 อาจารย์สมถวิล คัมภักสีกิจ อาจารย์ 3 ระดับ 8 โรงเรียนคุรุราษฎร์รังสฤษดิ์ รับผิดชอบหน้าที่ครูผู้นิเทศวิชาภาษาไทย จังหวัดราชบุรี

4. นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบพิจารณาแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อพิจารณาหาข้อบกพร่อง

5. นำแบบสอบถามที่ได้จากการทดลองใช้ มาพิจารณาหาข้อบกพร่อง และดำเนินการปรับปรุงแก้ไข โดยการเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา

6. นำแบบสอบถามที่พัฒนาแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 77 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 385 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัยไปติดต่อกับสามัญศึกษาจังหวัดราชบุรี เพื่อแจ้งความประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครู และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จากนั้นส่งหนังสือขอความร่วมมือ พร้อมทั้งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดราชบุรี

2. จำนวนแบบสอบถามของครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 77 ชุด และแบบสอบถามของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 385 ชุด ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์คืนมาดังนี้ ของครูจำนวน 77 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 และของนักเรียนจำนวน 366 ชุด คิดเป็นร้อยละ 95.06

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ตรวจสอบแบบสอบถามและได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดย นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยหาความถี่และค่าร้อยละของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สูตร

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนคำตอบทั้งหมด}}{\text{จำนวนข้อมูลทั้งหมด}} \times 100$$

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ แบ่งได้ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านนอกเวลา
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสนใจในการอ่านหนังสือของเด็ก
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาวรรณกรรม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านนอกเวลา

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านนอกเวลา

มนุษย์สามารถแสวงหาความรู้และประสบการณ์ได้อย่างกว้างขวางทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน หนังสือจึงเป็นอุปกรณ์สำคัญที่ช่วยในการแสวงหาความรู้ทั้งหนังสือเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออุเทศก์ หนังสืออ้างอิง และหนังสืออ่านนอกเวลา คำว่า หนังสืออ่านนอกเวลา มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

1. ความหมายของหนังสืออ่านนอกเวลา

กระทรวงศึกษาธิการ (2525 : 76) ได้ให้ความหมายของหนังสืออ่านนอกเวลาว่า หนังสืออ่านนอกเวลาคือ "หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่ง ตามหลักสูตรนอกเหนือจากหนังสือเรียนสำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน โดยถือว่ากิจกรรมเกี่ยวกับการอ่านหนังสือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนตามหลักสูตร"

บรรเทา กิตติศักดิ์ (2526 : 218) ได้ให้ความหมายของหนังสืออ่านนอกเวลาว่า "หนังสืออ่านนอกเวลาคือหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับการเรียนวิชาภาษาไทย รายวิชาบังคับตามหลักสูตร ให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน โดยถือว่ากิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับวิชานี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร โดยกำหนดให้อ่านภาคเรียนละ 2 รายการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และฝึกฝนทักษะการอ่าน"

สมร เจนจิจะ (2527 : 7) ได้อธิบายความหมายของหนังสืออ่านนอกเวลาว่าหนังสืออ่านนอกเวลาเป็นหนังสืออ่านประกอบประเภทหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้นักเรียนเลือกอ่านนอกเวลาเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนการอ่านและทำความเข้าใจ ตลอดจนการวิเคราะห์ที่นักเรียนได้เรียนมาแล้วจากหนังสือแบบเรียน

จากความหมายของหนังสืออ่านนอกเวลาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า หนังสืออ่านนอกเวลาเป็นหนังสืออ่านประกอบประเภทหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้นักเรียนเลือกอ่านตามความสนใจของตนเองเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการอ่านมีนิสัยรักการอ่าน ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน

2. ประโยชน์ของหนังสืออ่านนอกเวลา

ละเมียด ลิ้มอักษร (2521 : 24) กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสืออ่านสำหรับเด็กไว้

ดังนี้

1. ส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านหนังสือ
2. ส่งเสริมให้เด็กรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
3. ส่งเสริมให้เด็กได้รับความรู้และประสบการณ์กว้างขวางขึ้น
4. ส่งเสริมให้เด็กรู้จักศึกษาด้วยตนเอง

บันลือ พุกษะวัน (2521 : 59) กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสืออ่านประกอบว่า หนังสืออ่านประกอบที่เป็นเรื่องราว สามารถช่วยขยายความรู้สึบทบพร่องด้านจิตใจของเด็กที่อ่านเป็นรายกรณี เช่น เด็กที่ขาดความอบอุ่น ความมั่นคงทางใจ ความเมตตากรุณาและเสริมสร้างคุณธรรมได้เป็นอย่างดี

ศุภีพร นิมิตรกุล (2525 : 11) กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติมหรือหนังสืออ่านประกอบว่า ช่วยในการฝึกทักษะการอ่านของนักเรียนให้มีความคล่องแคล่วนอกเหนือจากการฝึกในห้องเรียนแล้ว ยังทำให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองได้รับประสบการณ์กว้างขึ้น

สมร เจนจิจะ (2527 : 2-3) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสืออ่านนอกเวลาหรือหนังสืออ่านประกอบว่า

...ช่วยให้นักเรียนเกิดนิสัยรักการอ่านหนังสือที่มีประโยชน์ รู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ต่างๆ ปลุกฝังให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ช่วยให้นักเรียนมีอิสระในการเลือกอ่านหนังสือได้ตามความสามารถของตน เป็นการช่วยเหลือเด็กที่เรียนอ่อนให้อ่านหนังสืออ่านประกอบที่มีความรู้ต่ำกว่าชั้นที่เรียน เป็นการเรียนด้วยตนเอง เพื่อหาความรู้ให้เรียนทันเพื่อน ส่วนเด็กที่เรียนเก่งก็สามารถอ่านหนังสืออ่านประกอบที่มีระดับสูงขึ้นไปเพื่อให้ความรู้กว้างขวางขึ้นและยังช่วยให้นักเรียนรู้จักหาความเพลิดเพลินว่างด้วยการอ่านหนังสือ ซึ่งเป็นการใช้เวลาว่างให้มีค่าอย่างยิ่ง

ประเทิน มหาจันทร์ (2530 : 229) กล่าวว่า กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมทักษะการอ่านแก่เด็ก คือการอ่านหนังสือที่มีรูปแบบเรียนโดยเฉพาะหนังสืออ่านสำหรับเด็ก ซึ่งนับว่ามีคุณค่าและมีประโยชน์ที่สามารถนำมาใช้เป็นกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านที่มีประสิทธิภาพกิจกรรมหนึ่ง

เมื่อการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลามีประโยชน์ต่อเด็กดังที่กล่าวมา การส่งเสริมการอ่าน และการเลือกหนังสืออ่านนอกเวลาให้เด็กอ่านจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

3. การใช้หนังสืออ่านนอกเวลา

1) การเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา

แม้นมาส ขวลิต (2528 : 346) ให้เกณฑ์ในการเลือกหนังสืออ่านดังนี้

การเลือกหนังสือที่เหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน ควรพิจารณาด้านเนื้อหา วิธีเสนอเนื้อหา ถ้อยคำสำนวนให้เหมาะสมกับความสามารถในการรับรู้ ความเข้าใจและความต้องการ เลือกหนังสือที่มีคุณภาพ พิจารณาความถูกต้องของเนื้อหาและภาษาเป็นอันดับแรก เลือกหนังสือที่มีเนื้อหาสนองความต้องการอยู่ในความสนใจ และให้ประโยชน์ เลือกหนังสือที่ผู้อ่านจะหาอ่านได้สะดวกในท้องถิ่น เพื่อความสะดวกอาจเลือกจากบัญชีรายชื่อหนังสือที่คณะกรรมการประกวดและบัญชีรายชื่อหนังสือดีสำหรับห้องสมุด ซึ่งคณะกรรมการพัฒนาหนังสือจัดทำขึ้นเผยแพร่

บำรุง โตรัตน์ (2524 : 119-120) ได้สรุปเกณฑ์ในการเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา ไว้ดังนี้

1. ด้านภาษา พิจารณาดตามหัวข้อต่อไปนี้

- 1.1 ระดับความยากง่ายของศัพท์เหมาะสมกับชั้นเรียนของผู้อ่าน
คำศัพท์ไม่ยากเกินไป มีการอธิบายศัพท์ตอนท้ายเล่ม
- 1.2 โครงสร้างของประโยคไม่ซับซ้อนเกินไป
- 1.3 ไม่มีสำนวนและภาษาสแลงปรากฏมากเกินไป และควรมีคำอธิบายประกอบตอนท้ายเล่ม
- 1.4 คำศัพท์เฉพาะทางสาขาวิชาที่ปรากฏในหนังสือ พิจารณาว่าเหมาะสมกับนักเรียนในการอ่านหรือไม่

1.5 ถีลาการเขียน ควรพิจารณาด้วย เพราะนักเรียนจะเลียนแบบ
การเขียนจากเรื่องที่อ่าน

2. ด้านภูมิหลัง

2.1 เรื่องที่อ่านควรมีภูมิหลังคล้ายคลึงกับภูมิหลังของผู้อ่าน

2.2 ผู้สอนสามารถให้นักเรียนค้นคว้าเพิ่มเติมในกรณีที่นักเรียนไม่
คุ้นเคยกับภูมิหลังของเรื่อง

3. ด้านเนื้อหา

3.1 เนื้อเรื่องควรเป็นเรื่องที่นักเรียนสนใจเพราะนักเรียนจะเกิด
ความรู้สึกรักอยากอ่าน

3.2 เนื้อหาต้องมีคุณค่าต่อผู้อ่าน

3.3 เนื้อหาเหมาะกับวัยและระดับความคิดของนักเรียน ถ้าเป็น
ระดับสูงควรเลือกเรื่องที่ไม่ดูเป็นเรื่องของเด็กเกินไป และควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง
กับประสบการณ์และวัยของเด็กด้วย

ด้านรูปเล่ม รัชฎวณ อินทรกำแหง (2517 : 79-98) กล่าวว่า รูปเล่ม
ของหนังสือจะมีผลลดหรือเสริมความสนใจในการอ่านของวัยรุ่น เพราะวัยรุ่นไม่ชอบอ่านหนังสือ
ที่มีขนาดเล่มหนาเกินไป หนังสืออ่านสำหรับวัยรุ่นควรมีความหนาไม่เกิน 200 หน้า รูปเล่ม
ไม่ควรมองดูเป็นหนังสือเด็กมากเกินไป เพราะวัยรุ่นถือว่าจะทำให้ศักดิ์ศรีของเด็กโตลดลง

บรรเทา กิตติศักดิ์ (2526 : 221) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการเลือกหนังสือ
อ่านนอกเวลาว่า การกำหนดหนังสือในแต่ละระดับชั้น ผู้กำหนดควรดูจุดประสงค์ของหลักสูตร
และคำอธิบายรายวิชา เพื่อเป็นแนวทางตัดสินใจได้ว่า ควรกำหนดเล่มใด สอนชั้นใด ส่วนการ
เลือกอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา ควรให้นักเรียนเป็นผู้เลือกจากหนังสือที่กำหนดให้ ซึ่งนักเรียน
แต่ละคนอาจจะอ่านหนังสือไม่เหมือนกันควรให้นักเรียนสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เล่าให้ฟัง
หรือบอกสิ่งที่สังเกตในหนังสือ

วรรณ บัวเกิด (2527 : 1260-1265) เสนอแนะแนวทางในการพิจารณา
เลือกหนังสือที่ดีสำหรับวัยรุ่น โดยการพิจารณาจากส่วนประกอบของหนังสือ 3 ส่วน ดังนี้

1. รูปเล่มต้องมีขนาดกะทัดรัดไม่หนาเกินไป เพราะวัยรุ่นจะชอบอ่านเรื่องสั้นมากกว่าเรื่องขนาดยาว ปกต้องสะอาดตา และมีภาพประกอบ

2. เนื้อหา

2.1 บันเทิงคดี

2.1.1 การเปิดเรื่อง ควรเสนอความรู้และจุดดึงดูดใจผู้อ่าน

2.1.2 การดำเนินเรื่อง ควรเรียบง่าย เป็นไปอย่างรวดเร็ว เหตุการณ์ควรเรียงตามลำดับ ระยะเวลาควรสั้น

2.1.3 การเสนอเรื่อง ควรใช้บทสนทนาหรือท่าทางของตัวละคร แทนการเล่าเรื่องหรือบรรยาย

2.1.4 โครงเรื่อง ควรเป็นเรื่องที่เกิดได้จริงในชีวิตของวัยรุ่น ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรค ตัวละครเอกต้องสามารถฟันฝ่าเอาชนะอุปสรรคในตอนจบ

2.1.5 ตัวละคร ควรใช้ตัวละครน้อย ตัวละครอยู่ในวัยเดียวกับผู้อ่าน มีความสมจริง พฤติกรรมของตัวละครไม่เปลี่ยนแปลง

2.1.6 ฉาก ควรแสดงให้เห็นชัดเจน ตรงกับสภาพความเป็นจริง

2.1.7 การเสนอแนวคิด ควรเสนอแนวคิดของตัวละครตัวเดียว เป็นแนวคิดที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง

2.1.8 การเร้าอารมณ์ผู้อ่าน วัยรุ่นชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์ ความกลัว การสูญเสียความรักและการไม่ยอมรับ

2.1.9 การปิดเรื่อง ควรจบลงอย่างมีความสุข

2.2 สารคดี

2.2.1 ชื่อเรื่อง ต้องมีขอบเขตพอเหมาะเป็นการประมวลความรู้เฉพาะเรื่อง

2.2.2 การเลือกเรื่อง ควรมุ่งให้เกิดประโยชน์ คือให้ความรู้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.2.3 การวางโครงเรื่อง ต้องประกอบด้วยความนำ ตัวเรื่อง และบทสรุป

2.2.4 การเสนอเรื่อง ควรเสนอเรื่องในสภาพการณ์ปัจจุบัน
การเล่าสิ่งที่เกิดในอดีตหรืออนาคตจะไม่สามารถจำลองสภาพการณ์นั้นได้

2.2.5 แนวการเขียน ต้องช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวหรือนิ
ภาพได้

2.2.6 การเสนอแนวคิด แต่ละย่อหน้าควรมีแนวคิดเดียว และ
เป็นแนวคิดง่ายๆ

2.2.7 ภาพประกอบ ต้องตรงตามเนื้อเรื่อง

3. การใช้ภาษา

3.1 ร้อยแก้ว

3.1.1 ใช้ภาษาง่ายๆ พยายามเลี่ยงศัพท์ยาวๆ หรือศัพท์เฉพาะ

3.1.2 ใช้ภาษาเหมาะสมกับสภาพการณ์

3.1.3 ใช้ภาษาถูกต้องตามหลักการใช้ภาษาและความนิยม คือใช้
คำสั้น ง่าย กระชับรัดกุม ตัวสะกดการันต์ถูกต้อง ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย คำตลาด
คำภาษาต่างประเทศ

3.1.4 ใช้ถ้อยคำให้เกิดจินตนาการตามถ้อยคำ

3.2 ร้อยกรอง

3.2.1 เหมาะกับระดับของผู้อ่าน สำหรับวัยรุ่นตอนต้นไม่ควรยาก
กว่าบทละครจึกๆ วงศ์ๆ หรือบทร้อยกรองสั้นๆ

3.2.2 ใช้คำไทยมากที่สุด

3.2.3 มีความหมายแฝงอยู่

สมพร มั่นตะสูตร (2526 : 148-149) เสนอแนะวิธีเลือกหนังสือดังนี้ ครู
ทำรายการหนังสือ และบรรณนิทัศน์หนังสือแต่ละเล่มสั้นๆ ให้นักเรียนพิจารณา ครุ่นำหนังสือที่
เลือกสรรแล้วว่าดีมาจัดไว้ที่มุมหนังสือ เสนอวิธีเลือกหนังสือแก่นักเรียน โดยให้ดูคำแนะนำและ
สำรวจเรื่องราวคร่าวๆ ศึกษาประเภทของหนังสือ ให้นักเรียนที่เคยอ่านหนังสือดีๆ มาพลัดกัน
เล่าให้เพื่อนฟังและพานักเรียนไปชมร้านหนังสือ จัดป้ายนิเทศเสนอหนังสือที่น่าสนใจประจำเดือน

การเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา จึงนับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การอ่านบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย ผู้แนะนำจึงจำเป็นต้องรู้จักหนังสือและมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมเพื่อชักจูงให้อยากอ่าน

2) วิธีการสอนหนังสืออ่านนอกเวลา

บรรเทา กิตติศักดิ์ (2526 : 224-225) อธิบายวิธีการสอนหนังสืออ่านนอกเวลา ไว้ดังนี้

...ครูควรอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาทุกเล่มให้จบก่อนจึงจะสามารถเลือกหนังสือให้นักเรียนอ่านได้และส่งเสริมให้นักเรียนอ่านนอกเหนือจากที่ครูกำหนด ครูควรฝึกหัดตนเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์ ฝึกนักเรียนให้มีเหตุผลเป็นของตนเอง ไม่จำเป็นต้องมีความคิดเห็นเช่นเดียวกับครู ฝึกให้นักเรียนตั้งคำถามถามตนเอง เพื่อให้รู้จักขบปัญหา อาจเป็นปัญหาเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง ตัวละคร พรรณานพณ์ผู้แต่ง กลวิธีการแต่ง ชอบหรือไม่ชอบเพราะเหตุใด มีเหตุผลหรือไม่ การให้นักเรียนตั้งคำถามจะทำให้นักเรียนหัดวิเคราะห์หาคำอธิบาย วิพากษ์วิจารณ์เรื่องที่อ่านด้วยสติปัญญา ควรฝึกหัดตั้งแต่ชั้นมัธยมต้น โดยเริ่มจากการวิจารณ์ง่ายๆ การประเมินหนังสือที่อ่านควรประเมินตามรูปแบบของหนังสือ ประเมินผลโดยส่วนรวมว่า มีคุณค่าอย่างไร ผู้อ่านได้รับประโยชน์มากน้อยเพียงไร ครูควรจัดเวลาสำหรับหนังสืออ่านนอกเวลาไว้ในแผนการสอน..

แม้นมาส ขวลิต (2528 : 343-345) ได้เสนอแนะกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ซึ่งอาจจัดได้หลายรูปแบบดังนี้

การเล่าเรื่องจากหนังสือ คือการบรรยายเรื่องราวในหนังสือโดยย่อให้จบในเวลาที่กำหนด เล่าเหตุการณ์ในเรื่องโดยยกประเด็นที่น่าสนใจมาพูด การเล่าเรื่องจากหนังสือนี้ใช้ได้กับหนังสือนวนิยาย สารคดี ชีวประวัติ ประวัติศาสตร์ ประเพณี การท่องเที่ยว ส่วนหนังสือที่มีจุดเด่นในเชิงพรรณาร้อยกรองไพเราะ เหมาะสมสำหรับการอ่านให้ฟัง

การแนะนำหนังสือ ผู้แนะนำจะบอกเพียงเค้าโครงเรื่อง เน้นให้เห็น ข้อดีข้อเสียของหนังสือ ประโยชน์ที่ได้รับจากการอ่าน วิเคราะห์ตัวละคร แสดงให้เห็นความคิดรวบยอดของผู้แต่ง การแนะนำใช้ได้สำหรับหนังสือทุกประเภท อาจจะทำด้วยวาจาหรือเขียนปิดประกาศให้อ่าน พิมพ์เผยแพร่ในวารสารโรงเรียน

การสนทนาเกี่ยวกับหนังสือ คือพูดกันระหว่างบุคคลเกิน 1 คนขึ้นไป เกี่ยวกับหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่ง ทำให้ผู้ฟังได้ความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือหลายด้าน

การโต้เถียงเกี่ยวกับหนังสือ คือการพูดที่มีผู้พูด 2 ฝ่ายแสดงความคิดเห็น ตรงกันข้ามในเรื่องเดียวกัน

การจัดนิทรรศการ คือ การนำหนังสือที่น่าสนใจมาจัดแสดงให้ดูในที่ที่เห็นได้ง่าย มีการจัดวางหนังสืออย่างน่าดู อาจเป็นหนังสือได้รับใหม่หรือหนังสือที่ได้รับรางวัล

การจัดทำรายชื่อหนังสือที่น่าสนใจ ควรเลือกหนังสือที่ให้ความรู้เหมาะสมกับวัย มีประโยชน์สอดคล้องกับความสนใจของผู้อ่าน โดยให้ข้อมูล เรื่องย่อ แง่คิด ประโยชน์นอกเหนือจากบรรณานุกรมซึ่งเรียบเรียงในรูปของบรรณทัศน์ ปิดไว้บนป้าย นิเทศหรืออัดสำเนาแจกจ่าย

บรรเทา กิตติศักดิ์ (2526 : 225) ได้เสนอกิจกรรมในการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาว่า

ควรให้นักเรียนจดบันทึกถ้อยคำสำนวนที่ดี มีความไพเราะ ให้ข้อคิดและข้อความที่เป็นอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ เขียนวิจารณ์ข้อความตอนหนึ่งตอนใด จัดให้มีการอภิปรายหัวข้อเรื่องเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลา จัดนิทรรศการเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลาเพื่อแนะนำหนังสือและแสดงผลงานของนักเรียน จัดให้มีการปฏิบัติสัปดาห์หรือบรรณทัศน์หนังสืออ่านนอกเวลา

สรุปได้ว่า การสอนหนังสืออ่านนอกเวลาจำเป็นต้องเร้าความสนใจให้เด็กอยากอ่าน โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน สอนให้รู้จักรูปแบบ ประเภทของหนังสือ

หลักการพิจารณาหนังสือ และควรจัดกิจกรรมสำหรับการเรียนการสอนหนังสืออ่านนอกเวลาไว้ในแผนการสอนด้วย นอกจากนี้แล้วยังจำเป็นต้องมีการวัดผลและประเมินผลการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา เพื่อจะได้ทราบว่านักเรียนมีทักษะ รสนิยม ความคิดเห็นในการอ่านตามที่ควรหรือไม่

3) การประเมินผลการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา

สมร เจนจิระ (2527 : 21) ได้เสนอแนะการประเมินผลการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาไว้ว่า ไม่ควรเลือกวิธีให้เด็กทำแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบ ควรใช้วิธีจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ทราบว่าเด็กอ่านหนังสือที่กำหนด การจัดกิจกรรมขึ้นอยู่กับทางเลือกอ่านหนังสือของเด็ก หากเด็กเลือกอ่านไม่ซ้ำกัน ควรประเมินผลในรูปกิจกรรมเดียว หากเลือกอ่านซ้ำกันมาก ควรจะประเมินผลในรูปกิจกรรมเล่ม หากเลือกอ่านเหมือนกันทุกคน ควรประเมินผลด้วยวิธีทำแบบฝึกหัด หรือทดสอบ

สุจริต เพียรชอบ (2530 : 103) ให้ข้อเสนอแนะในการวัดผล และการประเมินผลการอ่านว่า การวัดและการประเมินผลต้องทำหลายด้าน หลายวิธีเพื่อที่จะให้ครูผู้สอนได้ทราบว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางภาษาไปมากน้อยเพียงใด บางครั้งอาจจะถามปากเปล่า หรือทำกิจกรรมอื่นๆ เช่น อภิปราย เล่นละคร วาดภาพ แสดงบทบาท โต้ว่าที และควรจะประเมินผลเป็นระยะๆ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความตื่นตัวสนใจอ่านอยู่เสมอ

การวัดผลประเมินผลการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาสามารถทำได้หลายวิธี ผู้สอนสามารถเลือกใช้วิธีที่เหมาะสม สะดวกและมีประสิทธิภาพมากที่สุดในการวัดผลผลการอ่าน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสนใจในการอ่านหนังสือของเด็ก

ณรงค์ ทองปาน (2526 : 8-9) ได้กล่าวถึงความสนใจในการอ่านหนังสือของเด็กในวัยมัธยมศึกษาตอนต้นหรือวัยก่อนวัยรุ่น (12 - 14 ปี) ไว้ดังนี้

อายุ 12 ปี เด็กชายชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับการผจญภัย วีรบุรุษ วีรสตรี กีฬา ชีวประวัติ ประวัติศาสตร์ กีฬา เด็กหญิงชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตในบ้าน ในโรงเรียน

ชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ มากขึ้น เริ่มอ่านนวนิยายสำหรับผู้ใหญ่ บางทีชอบเรื่องอาชีพด้วย แต่ทั้งชายและหญิงไม่ค่อยชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับศาสนา

อายุ 13 ปี ยังชอบอ่านหนังสือผจญภัยอยู่ แต่ชอบไปในทำนองผจญภัยในป่ากว้าง เด็กชายชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับการประดิษฐ์เครื่องเล่น เครื่องใช้เล็ก ๆ น้อยๆ การรักษาความงามของร่างกาย เด็กหญิงยังชอบอ่านนวนิยายของผู้ใหญ่ เริ่มชอบอ่านคำประพันธ์ บทละคร เรื่องสัตว์เลี้ยว แต่ไม่ชอบหนังสือวิชาการจนเกินไป

อายุ 14 ปี ทั้งเด็กชายและเด็กหญิงจะชอบอ่านนวนิยายและนิตยสาร เด็กชายจะเลือกอ่านเฉพาะนวนิยายและนิตยสารที่มีเรื่องในแนวที่ตนชอบมากที่สุดเท่านั้น เช่น เรื่องชีวประวัติ ประวัติศาสตร์ เครื่องยนต์กลไก เด็กหญิงชอบอ่านหนังสือผู้หญิงมากขึ้น ชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ เทือนอารมณ์และเรื่องที่แต่งเกินความเป็นจริง บางคนสนใจหนังสือเกี่ยวกับอาชีพ และคำประพันธ์ด้วย

อายุ 15 ปี ระยะเวลา ความสนใจในการอ่านหนังสือทั่วไปของเด็กชายและเด็กหญิงจะลดลงแต่จะเริ่มอ่านหนังสือตามความต้องการของโรงเรียนและสังคมของตน เด็กชายจะชอบเรื่องวิชาการ งานอดิเรก และการทดลอง เด็กหญิงยังชอบอ่านนวนิยาย

รัฐจวน อินทรกำแหง (2517 : 96-100) สรุปความสนใจในการอ่านของเด็กวัยต่างๆ ไว้ดังนี้

อายุ 11 ปี เด็กชายยังคงชอบเรื่องผจญภัย และเพิ่มความสนใจในการค้นคว้า ประดิษฐ์ และวิทยาศาสตร์ หนังสือเครื่องยนต์กลไก หนังสือการ์ตูน ยังคงเป็นที่ถูกใจอยู่ แต่บางคนลดความสนใจในเรื่องสัตว์ไปบ้าง เด็กหญิงชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตในบ้าน สัตว์เลี้ยง เรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ และเริ่มชอบเรื่องเกี่ยวกับความรัก บางทีก็ชอบอ่านนิยายผจญภัยอย่างเด็กชายเหมือนกัน

อายุ 12 ปี เด็กชายชอบเรื่องที่มีการจบอย่างชัดเจนไว้ให้คิด ชอบอ่านหนังสือเกือบทุกชนิด เด็กหญิงยังชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตในบ้าน ในโรงเรียน ชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ มากขึ้น เรื่องผจญภัยยังคงชอบอยู่ เริ่มอ่านนวนิยายสำหรับผู้ใหญ่ บางทีชอบเรื่องเกี่ยวกับอาชีพด้วย ในวัยนี้เด็กเริ่มอ่านหนังสือเกือบทุกอย่างเหมือนกัน

อายุ 13 ปี เด็กชายยังคงชอบอ่านเรื่องเครื่องยนต์กลไก แต่ยุ่งยากซับซ้อนขึ้น ชอบเรื่องเกี่ยวกับงานอดิเรก การเพาะปลูก ความงามของร่างกาย เด็กหญิงยังอ่านนวนิยายของผู้ใหญ่ ไม่ชอบหนังสือหลักวิชาจนเกินไป เริ่มชอบอ่านหนังสือคำประพันธ์ บทละคร เรื่องเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงก็ยังชอบอยู่

อายุ 14 ปี ระยะเวลาเรียกว่าเข้าสู่วัยรุ่นเต็มที่แล้ว ความสนใจจะเริ่มพุ่งเถิงในแนวใดแนวหนึ่ง โดยเฉพาะระยะนี้อาจจะอ่านหนังสือน้อยลงแต่ชอบอ่านนิตยสารมากขึ้น เด็กชายชอบอ่านชีวประวัติ ประวัติศาสตร์ การเดินทาง เครื่องยนต์กลไกต่างๆ ชอบหนังสือที่มีแผนผังแบบแปลน บางคนอาจเริ่มอ่านหนังสือรักๆ ใคร่ๆ บ้าง แต่เรื่องนั้นจะต้องรวดเร็วทันใจ เด็กหญิงคงชอบหนังสือสำหรับผู้ใหญ่มากขึ้น ชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ ที่สะเทือนอารมณ์ มักติดใจเรื่องราวที่แต่งเกินความจริงง่ายๆ บางคนสนใจหนังสือเกี่ยวกับอาชีพมากขึ้น และยังสนใจบทละคร และคำประพันธ์ด้วย

อายุ 15 ปี แต่ละคนเริ่มอ่านหนังสือตามความต้องการของโรงเรียนและสังคมของตน ยังคงชอบการอ่านอยู่ แต่ไม่ทุ่มเทไปในทางใดทางหนึ่งเหมือนเมื่อก่อน เด็กชายมักชอบเรื่องเกี่ยวกับวิชาการ งานอดิเรกและการทดลอง เด็กหญิงยังคงชอบนวนิยาย

Carlsen (1967 : 25-27) ได้แบ่งความสนใจการอ่านของเด็กตามวัยดังนี้

วัยรุ่นตอนต้น อายุ 11 - 14 ปี สนใจอ่านหนังสือประเภทต่างๆ ดังนี้

1. เรื่องเกี่ยวกับสัตว์ เด็กชายชอบเรื่องสัตว์โบราณและสัตว์ป่า เด็กหญิงชอบเรื่องสัตว์เลี้ยง
2. เรื่องการผจญภัย เด็กชายชอบเรื่องการเดินทางที่ต้องใช้ความพยายาม ความอดทนและใช้สติปัญญาแก้ปัญหา
3. เรื่องลึกลับ ทั้งเด็กหญิงเด็กชายจะชอบเรื่องแนวนี้มาก
4. เรื่องผีหรือหลุมฝังศพ ให้ความตื่นเต้น เด็กชอบเรื่องแนวนี้
5. เรื่องกีฬา เด็กชายชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับเบสบอล ฟุตบอล บาสเกตบอล วอลเลย์บอล เด็กหญิงจะอ่านเรื่องเหล่านี้เพียงเพื่อคล้อยตามสภาพครอบครัว และเพื่อน

6. เรื่องของเด็กวัยรุ่นทั่วโลก เด็กหญิงสนใจเรื่องแนวนั้นมาก และมักจะนำประสบการณ์ของตนเองไปเปรียบเทียบกับเรื่องของเด็กในประเทศอื่นๆ
7. เรื่องบ้านและครอบครัว วัยรุ่นเพศหญิงชอบเรื่องครอบครัวที่มีความรักความอบอุ่นความกลมเกลียว แต่เด็กชายไม่ชอบเรื่องนี้
8. เรื่องตลกขบขัน ทั้ง 2 เพศ ชอบอ่านเรื่องตลกขบขัน
9. เรื่องในอดีต เด็กหญิงสนใจเรื่องที่เป็นเกร็ดประวัติศาสตร์ เพราะประวัติศาสตร์ทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสโลกอีกโลกหนึ่ง เครื่องแต่งกายและประเพณีของคนโบราณทำให้ผู้อ่านได้ความรู้ เด็กสนใจอ่านเพราะมีสภาพที่แตกต่างไปจากปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ความสนใจในการอ่านเป็นไปตามลำดับอายุ สภาพสิ่งแวดล้อม เพศ อายุ และการอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพลต่อความสนใจในการอ่านของเด็ก

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาวรรณกรรม

วรรณกรรมแต่ละประเภทมีรูปแบบการแต่งแตกต่างกัน การพิจารณาวรรณกรรมจึงจำเป็นต้องศึกษารูปแบบและวิธีการพิจารณาวรรณกรรมแต่ละประเภท ซึ่งมีผู้เสนอไว้ดังนี้

1. การพิจารณาวรรณกรรมประเภทนวนิยาย นิยายและเรื่องสั้น

รัฐจวน อินทรกำแหงและคณะ (2524 : 59-65) กล่าวถึงองค์ประกอบในการวิเคราะห์นวนิยายและเรื่องสั้นไว้ดังนี้

1. โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง
2. กลวิธีในการดำเนินเรื่อง
3. ตัวละคร
4. ฉาก
5. สำนวนของเรื่อง
6. สำนวนภาษา

วิพุธ โสภวงศ์ (2527 : 59-73) ให้ข้อเสนอแนะว่า การอ่านและพิจารณานวนิยาย มีข้อที่ควรพิจารณาดังนี้

1. ประเภทของนวนิยาย แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ
 - 1.1 ประเภทพาฝัน ซึ่งหมายถึงนวนิยายโรแมนติก (ROMANTIC)
 - 1.2 ประเภทเหมือนจริง หรือประเภทจำลองชีวิตจริง (REALISTIC)
2. เนื้อเรื่อง
3. โครงเรื่อง
4. ตัวละครและบทสนทนา
5. เวลาและสถานที่
6. แก่นของเรื่อง หรือแนวคิดหลัก
7. กลวิธีการแต่ง
 - 7.1 กลวิธีการเล่าเรื่อง
 - 7.2 กลวิธีดำเนินเรื่อง
 - 7.3 การเปิดและปิดเรื่อง
 - 7.4 กลวิธีการสร้างตัวละครและบทสนทนา
8. ท่วงทำนองการแต่ง
9. น้ำเสียงของผู้แต่ง

กุหลาบ มลลิกะมาส (2531 : 78-79) ให้หลักเกณฑ์การวิเคราะห์นวนิยายและเรื่องสั้นไว้ดังนี้

1. โครงเรื่อง
2. สารัตถะหรือแก่นของเรื่อง
3. เวลาและสถานที่
4. ตัวละครในเรื่องและบทสนทนา
5. เทคนิคหรือกลวิธีการแต่ง

6. ท่วงทำนองการแต่ง
7. หางเสียงของผู้แต่ง
8. แนวคิดหรือปรัชญาในการแต่ง

2. การพิจารณาวรรณกรรมประเภทสารคดี

สารคดี คือวรรณกรรมที่มีเนื้อหาสาระมุ่งจะให้ความรู้ ความคิด และข้อเท็จจริงซึ่ง
อ้างอิงหลักฐานหรือระบุแหล่งที่มาได้

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2527 : 539) กล่าวว่า

รูปแบบของสารคดีมีหลายชนิดได้แก่ เรียงความ บทความ ความเรียงเชิง
สร้างสรรค์ สารคดีสำหรับหนังสือพิมพ์ จดหมายเหตุความทรงจำ จดหมายโต้ตอบ
บันทึกประจำวันหรือบันทึก คำบรรยายหรือปาฐกถา และคอลัมน์ประจำของหนังสือพิมพ์
สารคดีที่มีคุณภาพจะต้องใช้ภาษาที่สื่อความหมายได้ดีและมีความงามอยู่ในภาษาด้วย
จึงจะเป็นสารคดีที่ผู้อ่านนิยมชมชื่น การที่จะมีความงามในภาษาได้นั้นต้องอาศัยศิลปะ
การประพันธ์ช่วย กล่าวคือ มีการเลือกสรรคำมาใช้ให้เหมาะสม มีการใช้โวหาร
ต่างๆ ที่ทำให้เกิดรสของภาษา และมีการใช้คำอ้าง (QUOTATION) ซึ่งจะช่วยให้
เรื่องน่าสนใจยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้เขียนสารคดีย่อมจะมีท่วงทำนองการแต่งเป็นแบบ
เฉพาะตัวด้วยจึงนิยมกันว่าเขียนดี และมีผู้ติดตามอ่านแล้ววิพากษ์วิจารณ์กัน

นอกจากนี้ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2527 : 531-533) ยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบ
ในการวิเคราะห์วรรณกรรมประเภทสารคดีไว้ดังนี้

1. รูปแบบ
2. เนื้อเรื่อง
3. กลวิธีในการแต่ง
4. สำนวนภาษา

วิพุธ โสภวงศ์ (2527 : 33-39) ได้เสนอแนวทางในการพิจารณาสาส์นคดีไว้ดังนี้

1. ประเภทของสาส์นคดี
2. เนื้อหาสาระของสาส์นคดี
3. รูปแบบของสาส์นคดี
4. ส่วนประกอบของสาส์นคดี
 - 4.1 โครงเรื่อง
 - 4.2 สัตส่วนของเรื่อง
5. กลวิธีการเสนอเรื่อง
6. การใช้ภาษา

3. การพิจารณาวรรณกรรมประเภทบทละคร

สมพร มั่นตะสูตร (2525 : 138-143) กล่าวถึงองค์ประกอบในการพิจารณาบทละครไว้ดังนี้

1. โครงเรื่อง
2. ตัวละครและการสร้างตัวละคร
3. การแสดง
4. ฉาก
5. เพลง
6. วิธีเขียนบทละคร
7. แนวคิดของเรื่อง

ปรียา หิรัญประดิษฐ์ (2527 : 1070) ได้เสนอแนะแนวการวิเคราะห์บทละครไว้ดังนี้

1. โครงเรื่อง มีโครงเรื่องเดียว หรือทั้งโครงเรื่องใหญ่และโครงเรื่องย่อย
2. ตัวละคร ตัวละครตัวใดเป็นตัวดำเนินเรื่อง บทสนทนาเป็นธรรมชาติ

3. สารัตถะ เป็นการเปิดเผยวิสัยมนุษย์หรือสอนใจหรือเสนอปัญหาให้คิด
4. ท่วงทำนองการเขียน มีลีลาวาตะที่คมคายสอดแทรกหรือไม่
5. ฉาก ช่วยส่งเสริมบรรยากาศหรือส่งเสริมเรื่องให้เด่นหรือไม่

4. การพิจารณาวรรณกรรมประเภทร้อยกรอง

วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง คือวรรณกรรมที่มีลักษณะบังคับในการแต่งแตกต่างจากวรรณกรรมร้อยแก้ว โดยที่มีการแต่งให้ถูกลักษณะบังคับตามฉันทลักษณ์ และมีการเน้นจินตนาการหรือความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์ด้วย

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2529 : 215-217) ได้กล่าวถึงหลักในการพิจารณาวรรณกรรมประเภทร้อยกรอง ดังนี้

1. รูปแบบ เหมาะสม
2. เนื้อเรื่อง มีรายละเอียดที่ขัดแย้งหรือสอดคล้องประสานกันดีหรือไม่
3. แนวคิด มีคติทำให้ผู้อ่านมีพัฒนาการทางอารมณ์
4. กลวิธีในการประพันธ์ แสดงความรู้สึก ความคิดเห็น เหมาะสมหรือไม่
5. ความไพเราะของภาษา

กุหลาบ มลลิกะมาส (2538 : 145) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาวรรณกรรมประเภทร้อยกรองไว้ดังนี้

1. เนื้อเรื่อง
2. รูปแบบการประพันธ์
3. ศิลปะการแต่ง ในด้านเสียง ลีลาจังหวะ กวีโวหารด้านภาพพจน์และจินตนาการ
4. การประเมินคุณค่าของบทร้อยกรอง

ในการวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดและหลักเกณฑ์ที่ท่านผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้เสนอไว้มาเป็นแนวทาง โดยมุ่งศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ประเภทนวนิยาย นิยายและเรื่องสั้น

1.1 โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง

1.2 สำนวนหรือแก่นเรื่อง

1.3 ฉาก

1.4 ตัวละคร

1.5 กลวิธีการแต่ง

1.6 สำนวนภาษา

2. ประเภทสารคดี

2.1 ประเภทของสารคดี

2.2 รูปแบบของสารคดี

2.3 โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง

2.4 กลวิธีการเสนอเรื่อง

2.5 การใช้ภาษา

3. ประเภทบทร้อยกรอง

3.1 รูปแบบ

3.2 เนื้อเรื่อง

3.3 แนวคิด

3.4 กลวิธีการแต่ง

3.5 ความไพเราะของภาษา

4. ประเภทบทละคร

4.1 โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง

4.2 แนวคิด

4.3 ตัวละคร

4.4 ฉาก

4.5 บทสนทนา

4.6 กลวิธีการแต่ง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านนอกเวลา

อมรา เทศกรณ์ (2520) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าของหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในรายวิชาภาษาไทย เกี่ยวกับการเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่า ควรให้นักเรียนอ่านหนังสือสารคดีเป็นหนังสืออ่านนอกเวลา รองลงมาคือประเภทเรื่องสั้นและนวนิยาย แต่นักเรียนเห็นว่าควรให้อ่านประเภทเรื่องสั้นเป็นหนังสืออ่านนอกเวลา รองลงมาคือ สารคดีและนวนิยาย

ชมชาติ อุ่นไสง (2523) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการเรียนการสอนหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปว่า ประโยชน์ที่นักเรียนได้จากการอ่าน คือได้รับความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติม ครูเป็นผู้พิจารณาเลือกหนังสือที่กรมวิชาการกำหนดให้นักเรียนเลือกอ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลา และหนังสือที่กำหนดนั้นเหมาะสมดีแล้ว เรื่องสั้นเหมาะสมที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา สิ่งที่ครูเน้นมากในการสอนคือ คติธรรมการดำเนินชีวิต วัตถุประสงค์โดยการสอนข้อเขียน ปัญหาที่ครูพบในการเรียนคือ นักเรียนขาดทักษะในการอ่าน ครูจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนน้อย และครูต้องการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนหนังสืออ่านนอกเวลา

อัมพร ทองใบ (2524) ได้วิจัยเรื่องการวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทย ประเภทนวนิยายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยสรุปว่า ครูมีความเห็นว่า เรื่องสั้นมีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบของนักเรียน ส่วนนวนิยายมีคุณค่าด้านความเพลิดเพลิน ปัญหาที่ครูประสบ คือ นักเรียนขาดความคิดในการวิพากษ์วิจารณ์

เนาวรัตน์ สวินทร์ (2525) ได้วิจัยเรื่องการวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทสารคดีในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยสรุปว่า หนังสือประเภทเรื่องสั้นเหมาะสมที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนสารคดีให้คุณค่าแก่นักเรียนมากในด้านความคิดสร้างสรรค์ รองลงมาคือ ความรู้ ส่วนปัญหาที่ครูประสบในการให้นักเรียนอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา คือ ห้องสมุดไม่ได้จัดหนังสือไว้ให้มากพอสำหรับนักเรียน

พจ อุลเลิศ (2525) ได้วิจัยเรื่องการวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทย ประเภทนวนิยาย ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรพุทธศักราช 2524 ผลการวิจัย

สรุปว่า หนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทยประเภทนวนิยายที่นำมาวิเคราะห์ทั้ง 4 เรื่อง ด้านองค์ประกอบของนวนิยาย ทักษะของผู้แต่ง ศิลปะการประพันธ์มีคุณค่าเฉลี่ยในระดับมากและมีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า หนังสือประเภทเรื่องสั้นเหมาะสมที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบ ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทยคือ ห้องสมุดให้บริการหนังสือไม่เพียงพอ และนักเรียนไม่มีเวลาอ่านหนังสือ

นางลักขณ์ ขายหาด (2524) ได้วิจัยเรื่องการวิเคราะห์หนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่านหมวดวิชาภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้นำเกณฑ์การวิเคราะห์หนังสือไปให้ผู้สอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยกำหนดว่า หนังสือเล่มที่จะนำมาวิเคราะห์จะต้องมีผู้ร่วมวิเคราะห์เล่มละ 20 คนขึ้นไป ปรากฏว่าผู้วิจัยวิเคราะห์หนังสือ 10 เล่ม จากหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด 26 เล่ม สรุปผลการวิจัย ค่าเฉลี่ยคุณภาพของหนังสือดังนี้ คุณภาพอยู่ในระดับดีด้านเนื้อหา 5 เล่ม พอใช้ได้ 5 เล่ม ด้านลีลาการเขียนคุณภาพดี 9 เล่ม พอใช้ได้ 1 เล่ม และด้านรูปเล่มคุณภาพดี 5 เล่ม พอใช้ได้ 5 เล่ม

สมพร รัศมีสว่าง (2531) ได้วิจัยเรื่องการประเมินคุณค่าหนังสืออ่านนอกเวลาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของครูและนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยสรุปว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่าหนังสืออ่านนอกเวลาให้คุณค่าแก่นักเรียนในด้านได้รับความรู้ ความสนุกเพลิดเพลิน และสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองได้ การเรียนการสอนหนังสืออ่านนอกเวลาครูเน้นให้นักเรียนอ่านในใจ ส่วนบทร้อยกรองให้อ่านทำนองเสนาะ ครูส่งเสริมการอ่านโดยจัดบริการด้านห้องสมุด เน้นให้อ่านและพูดกระตุ้นเร้าความสนใจให้อ่าน และวิธีอ่านแล้วให้นักเรียนอ่านเอง นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า ได้อ่านหนังสืออ่านนอกเวลาโดยอ่านที่บ้านมากที่สุด สิ่งจูงใจที่ให้นักเรียนอยากอ่าน คือ การพูดเร้าความสนใจของครู และเหตุผลที่เลือกอ่านเพราะชื่อเรื่องน่าสนใจ

บทที่ 2

วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามประกาศของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวนทั้งสิ้น 35 เรื่อง ซึ่งประกอบด้วยหนังสือหลายประเภท ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยจะจัดแยกประเภทของหนังสือดังนี้

1. ประเภทร้อยแก้ว

- 1) ร้อยแก้วบันเทิงคดี คือ นวนิยาย นิยาย และเรื่องสั้น
- 2) ร้อยแก้วสารคดี คือ สารคดี บทความ

2. ประเภทร้อยกรอง

3. ประเภทบทละคร

การวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ตามประเภทเป็นรายเรื่องตามลักษณะขององค์ประกอบสำคัญของวรรณกรรมดังนี้

1. ประเภทร้อยแก้ว

1) ร้อยแก้วบันเทิงคดี

- 1.1 นวนิยายไทย ได้แก่ นิกกับพิม แว่ววัน หม่อมชานา สามชาย
จดหมายจากวังหน้า พลายมลิวัลย์
- 1.2 นวนิยายแปล ได้แก่ แมงมุมเพื่อนรัก เอมิลยอห์นสัน พลายจำปา
ป่าดงพงพี ตามล่า ล่าปลาวาฬ

1.3 นิยาย ได้แก่ ราชาริราช มหามันต์แห่งมิดิลานคร

1.4 เรื่องสั้น ได้แก่ คนอยู่วัด ฉากหนึ่งในชีวิต ฉันอยู่...ศัตรูที่รัก

2) ร้อยแก้วสารคดี

2.1 สารคดีประเภทบันทึก ได้แก่ นิทานโบราณคดี ตามเสด็จประพาสต้น

เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา

2.2 สารคดีเชิงชีวประวัติ ได้แก่ เมื่อคุณตากุณยายังเด็ก ส่วนสัตว์ เรื่องของช้างพลายมงคลผู้อำภพ เรื่องของน้ำพุ

2.3 บทความ ได้แก่ พ่อสอนลูก ธรรมจริยาเล่ม 4 เทศนาเสือป่า

2. ประเภทบทละคร ได้แก่ หัวใจนักรบ พระร่วง สิทธิชนุ ระเด่นลันได เวนิสวานิช

3. ประเภทร้อยกรอง ได้แก่ ลิลิตนิทราชาคริต สุภาษิตพระร่วง สุภาษิตอิศรญาณ

องค์ประกอบสำคัญของการวิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนวนิยาย นิยายและเรื่องสั้น

1. โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง
2. แนวคิด
3. ฉาก
4. ตัวละคร
5. กลวิธีการแต่ง
6. สำนวนภาษา

วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทนวนิยาย

เรื่องนิกกับพิม

"นิกกับพิม" เป็นพระนิพนธ์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิภาวดี รังสิต โดยใช้นามปากกาว่า ว.ณ. ประมวลุมารค

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือนวนิยายที่มีขนาด 16 หน้ายก ความยาว 232 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ เมื่อปี พ.ศ.2528

เรื่องย่อ

พิเชฐได้พบกับมณิราที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในขณะที่ทั้งสองไปซื้อสุนัขในร้านขาย

สัตว์เลี้ยง พิเชฐซื้อลูกสุนัขพันธุ์บ็อกเซอร์และตั้งชื่อว่า "นิก" ส่วนมนทราซื้อลูกสุนัขพันธุ์เดิ้ล
 สีด้าและตั้งชื่อว่า "พิม" พิเชฐสนใจมนทราจึงพยายามทำความรู้จัก ภายหลังพิเชฐเกิดเข้าใจผิด
 คิดว่ามนทรามีสามีและลูกแล้วจึงตัดใจ และเดินทางกลับเมืองไทย แต่ก็เขียนจดหมายถึงมนทรา
 โดยเขียนในนามของ "นิก" มนทราก็ตอบจดหมายของพิเชฐในนามของ "พิม" นิกกับพิมจึงมี
 จดหมายถึงกันเรื่อยมา จากข้อความในจดหมายทำให้พิเชฐทราบความจริงว่ามนทรายังเป็นโสด
 พิเชฐดีใจมากและขอร้องไห้มนทรากลับเมืองไทย ในที่สุดมนทราก็ตัดสินใจกลับ เรื่องจึงจบลง
 ด้วยความสุข เมื่อทั้งสองพบกันและเข้าใจกัน

โครงเรื่อง

นวนิยายเรื่องนี้มีโครงเรื่องที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน เป็นเรื่องราวความรักของชายหนุ่ม
 หญิงสาว โดยเปิดเรื่องให้ทั้งสองพบกันในด้านแต่เกิดความเข้าใจผิด จึงทำให้ฝ่ายชายรีบ
 เดินทางกลับเมืองไทยโดยไม่รู้ลา จากนั้นก็ดำเนินเรื่องโดยให้ทั้งสองเขียนจดหมายติดต่อกัน
 ในนามของสุนัข คือ "นิก" กับ "พิม" จำนวน 20 ฉบับ และในนามของตัวละครทั้งคู่ที่เขียนจดหมาย
 ถึงกันเองรวม 7 ฉบับ จากใจความในจดหมายทำให้ทั้งสองรู้จักกันดีขึ้นและเข้าใจกันในตอนท้าย
 ของเรื่อง

เนื่องจากเป็นโครงเรื่องที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน ผู้แต่งจึงแทรกโครงเรื่องย่อยเข้าไว้
 ในรูปแบบของการเล่าสู่กันฟังทางจดหมาย เรื่องส่วนใหญ่แสดงให้เห็นถึงอารมณ์ขันของผู้แต่งด้วย
 โครงเรื่องย่อยดังกล่าว ได้แก่

เรื่องราวชีวิตครอบครัวของคุณุฬาศักดิ์กับคุณใหญ่ที่มีส่วนทำให้มนทากับพิเชฐเข้าใจกันผิด

เรื่องราวความรักของนายมากคนขี้เมาและ เเกเรที่มีต่อสุนัขของเขาที่ชื่อ "นายแฮม"

เรื่องราวความรักของแม่บุญช่วยกับนายบุญยงที่จบแบบสมหวัง

เรื่องราวความวุ่นวายของคุณนายวาสิณฐีและลูกสาว

เรื่องราวความน่าขันน่าสังเวชของกองถ่ายภาพยนตร์เรื่อง "ความรักในป่ากว้าง" ซึ่ง

นิกมีส่วนเข้าร่วมแสดงด้วย

เรื่องราวเกี่ยวกับพฤติกรรมอันร้ายกาจของคุณพิศวง ผู้ที่มนทราจะไปทำงานให้

แนวคิด

หญิงชายที่จะร่วมชีวิตกัน ควรมีความจริงใจและเข้าใจกัน

ฉาก

ผู้แต่งให้ความสำคัญในเรื่องรายละเอียดของฉากน้อยมาก กล่าวถึงฉากเพียงเพื่อให้รู้ว่า เรื่องราวเกิดที่ไหน บางครั้งกล่าวเพียงชื่อสถานที่ หรือสภาพบางอย่างคร่าวๆ แทรกไปกับการบรรยายเรื่องหรือแนะนำตัวละคร ฉากดังกล่าวนี้มีทั้งฉากต่างประเทศและฉากในประเทศ

ฉากต่างประเทศ ผู้เขียนจะให้ความสำคัญกับชีวิตความเป็นอยู่ของตัวละครมากกว่าฉาก เช่น เมื่อกล่าวถึงเมืองซูริก ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ในตอนเปิดเรื่อง ผู้เขียนกล่าวว่า

เรื่องทั้งอันเกิดขึ้นเพราะพิเชษฐพบเธอเข้าที่ร้านขายสัตว์เลี้ยงแห่งหนึ่งในเมืองซูริก
สวิสเซอร์แลนด์ ขณะที่เขาเข้าไปในร้านเพื่อหาซื้อลูกหมาน้อยๆ เซอร์สีน้ำตาลเพื่อนำกลับ
กรุงเทพฯ

(นิกกัณณ : 1)

อีกตอนหนึ่งที่กล่าวถึงเมืองซูริก ก็กล่าวเพียงว่า

วันนั้นเป็นวันอาทิตย์ พิเชฐตื่นขึ้นเพราะเสียงระฆังดังแว่วไปทั้งเมือง เขารีบ
แต่งตัว รับประทานอาหารเช้าแล้วก็ออกไปจากโฮเต็ลเพื่อจบบรดทรอลลี่ไปริมทะเลสาบ
ทางด้านโน้นของเมืองซูริก

(นิกกัณณ : 10)

จากฉากดังกล่าวผู้อ่านทราบว่าที่เมืองซูริกประเทศสวิสเซอร์แลนด์ มีร้านขายสัตว์เลี้ยง
มีโรงแรม มีรถทอลลี่ และมีทะเลสาบ ส่วนรายละเอียดต่างๆ ผู้เขียนไม่ได้บรรยายไว้

เมื่อพูดถึงที่พักของมนทิรา ในจดหมายของพิมพ์ ผู้เขียนก็กล่าวถึงฉากให้รู้ว่ามนทิราอยู่
ในบ้านเช่าประเภทห้องชุด ซึ่งเรียกว่า "ไวน์" ซึ่งอยู่บนเขาซูริชแบร์กโดยผ่านจดหมายของนิก

ใต้เก้าอี้ยาว ที่บ้านบนเขาซูริชแบร์ก

นิกที่รัก

... แกช่วงเป็นหมาที่โชคดีแท้ๆ ได้กินเนื้อสดทีละตังกิโล ฉันนะไม่เคยได้จ๋าเลย!
 บัดนี้ฉันจะเล่าถึงบ้านที่ฉันได้อยู่ให้แกได้รู้อะไรๆ เกี่ยวกับฉันบ้าง ในบ้านที่ฉันอยู่เป็น
 ดึกสามชั้น (ไม่นับชั้นใต้ถุนที่ใช้เก็บของ) ชั้นหนึ่งๆ เป็นโถง 4 โถง โถงหนึ่ง
 อยู่ได้หนึ่งครอบครัวฉันอยู่โถงชั้นกลางทางด้านซ้ายสุด ...

(นิกกับพิม : 19)

ฉากในประเทศ ผู้เขียนบอกให้ผู้อ่านทราบเพียงว่า ฉากสำคัญของเรื่อง คือหมู่บ้าน
 ชนบท ที่ตำบลบ้านญะเขิวซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงงานใหญ่ที่พิเศษทำงานอยู่ ผู้เขียนมิได้ระบุว่าอยู่ที่
 จังหวัดใด กล่าวไว้เพียงว่า "บ้านโนป่า ตำบลบ้านญะเขิว" แต่ผู้อ่านก็ทราบได้ว่า ที่ตำบล
 บ้านญะเขิวนี้ มีภูเขา น้ำตก โรงงาน สโมสรเทนนิส บ้านมิชชันนารี โบสถ์คริสต์ ซึ่ง
 ผู้เขียนเสนอฉากต่างๆ พร้อมกับการเล่าเรื่อง โดยผ่านตัวละครคือนิก

เมื่อนิกเล่าถึงการป็นเขากับนาย ผู้อ่านสามารถทราบสภาพของภูเขาจากคำบอกเล่า
 ตามความรู้สึกนึกคิดของนิก ผู้อ่านจะรู้สึกสนุกเพลิดเพลินกับอารมณ์และความรู้สึกของสุนัขที่ผู้เขียน
 ถ่ายทอดออกมาได้อย่างน่าสนใจ

วันรุ่งขึ้นเป็นวันอาทิตย์ นายพาฉันไปป็นเขาหัวเตียนตั้งแต่เช้าตรู่ ภูเขานี้อยู่ไกล
 พอใช้ เดินจากบ้านตั้ง 2 ชั่วโมงจึงถึงตีนเขา นายสะพายอาหารและกระตักน้ำไปบน
 หลังด้วย เขาหัวเตียนนี้มองดูจากหมู่บ้านก็รู้สึกว่ามีรายทางอะไรนักตระหง่านอยู่ใกล้ๆ
 แต่ที่ไหนได้กว่าจะบุกป่าไปถึงตีนเขา ก็ร้อนจนฉันน้ำลายหยดไปหลายตังซ้ำยังแถมหายใจ
 ดังแสบๆ คล้ายม้าศึกอีกด้วย การป็นก็ไม่ใช่ง่ายๆ เป็นหินขรุขระทั้งแหลมทั้งคม
 ตั้งแต่เริ่มต้นป็นไปได้หน่อยจนถึงยอด แสนจะชันแล้วยังร้อนเป็นที่สุด ฉันไม่สนุกเลย
 ไม่เข้าใจว่านายได้ขึ้นไปทำไม วันอาทิตย์แทนที่จะอยู่บ้านนอนเล่นให้สบายอารมณ์
 กลับทรมานร่างกายป็นเขา

(นิกกับพิม : 91)

สถานที่อื่นๆ เช่น โบสถ์ฝรั่ง สนามเทนนิส หรือน้ำตก ที่กล่าวถึงผู้เขียนให้มีความสำคัญ
เพียงเป็นส่วนประกอบของการดำเนินเรื่องเท่านั้น ตัวอย่างเช่น

เมื่อเราเดินไปถึงน้ำตก ก็แลเห็นเขากำลังเตรียมถ่ายภาพหนึ่งเป็นการใหญ่ ...

(นิกกับพิม : 105)

บ้านพักของเราที่เมืองนี้ อยู่ระหว่างโบสถ์ฝรั่ง มีบ้านมนุษย์พิชิตขาวที่นายเรียกว่า
"มิชชันนารี"อยู่ข้างหนึ่ง ...

(นิกกับพิม : 164)

และจากข้อความในจดหมายของพิเชษฐตอนท้ายเรื่อง

บ่ายวันนั้นเลิกงานแล้วผมกลุ่มจ๊นมาก็เลยไปตีเทนนิสกับเพื่อนๆ ที่สโมสร นิกก็ตาม
ผมมาด้วยตามเคย ...

(นิกกับพิม : 211)

ตัวละคร

ตัวละครในเรื่องนี้มีทั้งตัวละครที่เป็นมนุษย์และสัตว์ ตัวละครที่เป็นมนุษย์ก็คือ พิชุกับ
มนทิรา และนิกกับพิมซึ่งเป็นสุนัข

พิเชษฐ เป็นชายหนุ่มรูปร่างหน้าตาดี การศึกษาดี กิริยาจาสุภาพอ่อนโยน มีจิตใจ
มั่นคงในความรักและรู้กาลเทศะ สืบเนื่องจากจดหมายที่เขียนถึงมนทิราในนามของนิกเขาจะไม่
แสดงออกถึงความปรารถนาของตนเอง จนกระทั่งได้รู้ความจริงว่า มนทิรายังไม่มีครอบครัว
เขาจึงเปิดเผยความในใจแล้วพยายามหาทางช่วยเหลือให้มนทิรากลับเมืองไทย

มนทิรา เป็นหญิงสาวที่มีรูปร่างหน้าตาดี มีการศึกษาพอสมควร กิริยามารยาทงดงาม
สมเป็นกุลสตรีไทย มีความนับถือตนเอง เห็นได้จากการที่ไม่ยอมรับเงินจากพิเชษฐหรือยุพดีพี่สะใภ้
ของตนเป็นค่าเครื่องบินเดินทางกลับเมืองไทย หล่อนตั้งใจว่าจะหาเงินค่าเครื่องบินเพื่อเดินทาง
กลับด้วยตนเอง

นิกกับพิม ตัวละครที่เป็นสัตว์ทั้งสองตัวนี้ เป็นตัวละครสำคัญในเรื่อง นิกเป็นสุนัขพันธุ์ บ็อกเซอร์เพศผู้ มีนิสัยฉลาด กล้าหาญ ซื่อสัตย์ แข็งแรง รักนาย รักเด็ก นอกจากนี้ยังมี นิสัยซุกซนจนสร้างความโกลาหลให้ผู้อื่น ส่วนพิมเป็นสุนัขพันธุ์พุดเดิ้ลเพศผู้ รูปร่างสวย ซื่อสัตย์ รักนาย ช่างเล่น ทั้งสองเป็นสุนัขที่ต้องการความรักความอบอุ่นจากมนุษย์ที่ใกล้ชิดคือนายของมัน มันจะรู้สึกอบอุ่นและเป็นสุขทุกครั้งที่นายแสดงความรักใคร่ เช่น ตอนที่นายพาไปเดินเล่นในที่ที่เป็น หินขรุขระจนทำให้ขาหน้าของมันกร่อน นิกเล่าให้พิมฟังว่า

อันที่จริงฉันไม่ได้เจ็บอะไรมากมายนักดอก แต่อดมารยาเล่นจรีตให้นายสงสาร ไม่ได้ พอนายบอกให้เร่งฝีเท้าเท่านั้นนิกก็เดินขาโยกขึ้นมาทันทีแต่โยกอยู่ครู่เดียว ก็เบื่อเพราะเดินไม่ทันนายจึงต้องหามารยา วิ่งตามนายจนทัน ...

(นิกกับพิม : 93)

ตอนที่พิมถูกคุณพ่อดีสะใภ้ของมนตรีารั้งเกี้ยวให้ออกไปนอนที่เจลิยงข้างครัว พิมเล่าความรู้สึกให้นิกฟังว่า

เมื่อคืนนี้ตอนดึก ขณะที่ฉันขดตัวอยู่ในตะกร้าที่เจลิยงนอนไม่หลับ ตัวสั่นเพราะ ความหนาว นึกชั่วโมงว่าเมื่อไหร่จะเช้า นายผู้หญิงสวมเสื้อคลุมตัวหนาก็ออกมาหา ฉันที่เจลิยง ก็ลงจับตัวฉัน ฉันเลยยิ่งแกล้งทำหนาวสั่นงักๆเลยทีเดียวน แอมคราง อึ้งๆอีกด้วย นายผู้หญิงก็อุ้มฉันจากตะกร้ามากอดไว้กับอก ...

(นิกกับพิม : 179)

จากคำบอกเล่าของนิกกับพิมนี้แสดงให้เห็นถึงความรัก ความผูกพันและความเข้าใจกัน ระหว่างคนกับสัตว์ได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ พิมเชื่อกับมนตรีายังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ไว้อย่าง ชัดเจนและตรงไปตรงมา เช่น เมื่อนิกเล่าถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่ไม่ยึดหลักเกณฑ์ ขาดความ ซื่อตรง และชอบสวมหน้ากากเข้าหากันดังนี้

มนุษย์นั้นะพิม นอกจากไม่มีหลักเกณฑ์ คือเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาตามใจชอบจนเราทำอะไรไม่ถูกบ่อยๆ แล้วยังตาไม่ไว แถมจมูกด้านใช้สูดกลิ่นไม่ได้อีกด้วย ...

(นึกกับพิม : 17)

... นายของฉันทันเห็นเข้าก็ร้องเอ็ดตะโรบอกว่ามันเหมือนคน ห้ามไม่ให้มาต่างอีก พวกคนงานก็ยังข่มขู่ถ้ามีโอกาสนะพิม ขั้วแต่เขาทำกลับหลังนายเท่านั้น "การห้ามของมนุษย์ คือ การกระทำกลับหลังโดยที่ผู้ห้ามไม่รู้" ขอให้แกเข้าใจไว้ ...

(นึกกับพิม : 38)

...แต่มนุษย์นี้ช่างแปลกแท้ๆ ทั้งๆที่เกลียดกัน เมื่อพบกันก็ยังพูดจาดีกันโดยดี เช่น เวลาที่นายเข้าไปซื้อของในร้านนายมาก นายมากก็ลุกออกมาต้อนรับอย่างต้อนรับเพื่อน ช่างไม่เหมือนพวกเราเลย เมื่อเราไม่ชอบใคร เราไม่กระดิกหางแต่ยิงฟันและแหย่เข้าใส่ซึ่งกันและกัน การแสดงกิริยาที่ไม่ตรงกับใจของมนุษย์นั้นะพิมไม่เข้าใจเลยแล้วก็เบื่อเหลือทน ...

(นึกกับพิม : 65)

หรือตอนที่พิมเล่าพฤติกรรมของมนุษย์ที่สวมหน้ากากเข้าหากัน ซึ่งเป็นการแสดงมารยาททางสังคม

เจ้าของโฮนืพูดตอบอย่างกิริยาดีว่า "ไม่เป็นไรมิได้" แล้วเขาทั้งสองก็จับมือกัน ฉันทมกลั่นก็รู้ทันทีว่า คนทั้งสองโกรธแทบจะฆ่ากันแต่มนุษย์นี้ประหลาด ช่างไม่ทำอะไรตรงกับใจอย่างพวกเราเลย อยู่ๆ ก็จับมือกันยิ้มแล้วก็โค้งตัวเข้าหากันทั้งๆที่อยากจะฆ่ากัน

(นึกกับพิม : 22)

กลวิธีการแต่ง

เรื่องนี้ใช้วิธีเขียนแบบจดหมายโต้ตอบและเล่าเรื่องโดยให้ผู้แต่งเป็นผู้รู้ทุกอย่าง จึง

เป็นผู้เล่าเรื่องราวและเหตุการณ์ในตอนแรก จากนั้นจึงดำเนินเรื่องโดยให้ตัวละครคือ นิกกับพิม หรือพิเชฐกับมนทิราเป็นผู้เล่าเรื่องเอง เป็นการเล่าเพียงด้านเดียว เพราะตัวละครจะเล่าเฉพาะเรื่องราวและเหตุการณ์จากประสบการณ์ของตนเองเท่านั้น โดยเล่าถึงเหตุการณ์ต่างสถานที่ สลับไปมาระหว่างชีวิตความเป็นอยู่และเรื่องราวของพิเชฐกับนิกที่ตำบลบ้านภูเขียว กับชีวิตความเป็นอยู่ของมนทิรากับพิมที่เมืองซูริคประเทศสวีเดนแลนด์ จนกระทั่งมนทิราเดินทางกลับเมืองไทย และตัวละครทั้ง 4 พบกันที่ท่าอากาศยานดอนเมือง

การเปิดเรื่อง เปิดเรื่องด้วยบทบรรยายโดยผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องที่พิเชฐกับมนทิราพบกัน จากนั้นก็สร้างความขัดแย้งโดยให้พิเชฐเข้าใจมนทิราผิดและเดินทางกลับเมืองไทย หลังจากนั้นก็เขียนจดหมายติดต่อกันในนามของนิกกับพิม จนท้ายสุดมนทิราได้เปิดเผยความจริงซึ่งเป็นจุดคลาปมปัญหา ในตอนปิดเรื่องผู้แต่งใช้วิธีการบรรยายภาพให้ผู้อ่านเห็นภาพตัวละครทั้ง 4 ตัว พบกัน ซึ่งเป็นการปิดเรื่องแบบสุนาฏกรรม

สำนวนภาษา

เนื่องจากเรื่องนิกกับพิมเป็นการเขียนแบบเล่าเรื่อง แต่มีการแทรกบทสนทนาและบทบรรยาย บทบรรยายและบทสนทนามีลักษณะดังนี้

1. ใช้ภาษาเหมาะกับพื้นฐานสิ่งแวดล้อมและลักษณะของตัวละคร ทำให้ได้บรรยากาศตามความเป็นจริง เช่น บทสนทนาของคุณนายวาสิฏฐีเมื่อวิจารณ์บ้านพักของพิเชฐหรือคำบอกเล่าของนิกเมื่อพูดถึงคุณนายวาสิฏฐี เกี่ยวกับการพูดภาษาไทยไม่ถูกต้องไม่ชัดเจน เช่น เคื่องใช้ กุง เทพา เกื่อนกาด ผ้าพัสดิก ฟามลักในป่าฝ้าง หรือความเห็นเกี่ยวกับเครื่องใช้ในบ้านพักของพิเชฐ เช่น ใช้ผ้าดอกโตๆ ทำเบาะเก้าอี้หรือใช้ผ้าพลาสติกปูโต๊ะ แสดงให้เห็นถึงพื้นนิสัยและรสนิยมของคุณนายวาสิฏฐี

เอ นายช่างคนนี้คงจนนะเคะ เคื่องใช้ในบ้านไม่เห็นมีของ กุง เทพาเลย เก้าอี้หวาย มีผ้าดอกโตๆ เป็นเบาะที่ใช้กัน เกื่อนกาด กุง เทพาก็ไม่เห็นมี โต๊ะกินข้าวนี้ไม่ยกใช้ผ้าพัสดิกปู จะได้มีสีสนับ้าง...

(นิกกับพิม : 96)

หลังจากนั้นได้ 2 วัน เขาก็เข้าไปถ่ายหนังเรื่อง"ความรักในป่ากว้าง" หรือ
เรียกตามคุณนายว่า "พามลักในป่าผ้าง" ที่พ่อลูกชายนักประพันธ์ของคุณนายเป็นผู้แต่ง
(นิกกับพิม : 102)

หรือตอนที่แม่ครัวของพิเชษฐคาดคั้นลูกสาวว่าใครเป็นพ่อของเด็กในท้อง แสดงให้เห็น
อารมณ์โกรธและความรู้สึกคับแค้นใจของแม่

... ถามดี ๆ ก็ไม่บอก มึงอยากจับตัวหรือช่วย บอกมานะ มึงจันจะจับตัวยิ่ง
กว่านี้ กูทนไม่ไหวแล้ว! ...
(นิกกับพิม : 142)

2. ใช้สำนวนโวหารเปรียบเทียบธรรมดาๆ ที่รู้จักและเข้าใจกันโดยทั่วไป สำนวน
เหล่านี้ผู้เขียนนำมาแทรกไว้ในที่ที่เหมาะสม ทำให้ข้อความธรรมดาเป็นข้อความที่คมคายลึกซึ้งขึ้น
ความกระชับชัดเจนขึ้นโดยไม่ต้องอธิบาย เช่น

เขาอยากจะยืนคอยเธออยู่แถวนั้นแต่ไม่กล้า เดี่ยวเธอออกมาจะเจอเขาคอยดูอยู่
ดูๆ เขาก็กลายเป็นเจ้าชู้ประตูดินไป...
(นิกกับพิม : 3)

สำนวน "เจ้าชู้ประตูดิน" นี้เป็นพฤติกรรมที่ไม่น่าชื่นชม การที่ผู้เขียนใช้สำนวนนี้ประกอบ
ก็เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกของตัวละครที่กระดากใจต่อพฤติกรรมของตนเอง โดยที่ผู้เขียนไม่
ต้องบรรยายรายละเอียด

เขานึกไม่ถึงจริงๆ ว่าเธอแต่งงานจนมีบุตรแล้ว รูปร่างหน้าตาท่าทางของเธอช่าง
อ่อนไม่ผิดเด็กสาว ๆ "ไก่แก่แม่ปลาช่อนนะซิ!" เขาค่อนว่าเธอในใจอย่างเหลืออด
(นิกกับพิม : 11)

สำนวน "ไก่อ่แม่ปลาช่อน" นี้ ใช้เนื่องจากตัวละครอยู่ในอารมณ์โกรธเพราะความ
เข้าใจผิด จึงใช้คำที่มีความหมายเชิงตำหนิอย่างรุนแรง

คุณเพียงเพียงผู้มาถึงก็ชักจะ เล่นจรี กับนายของฉันท่านอย่างพี่สาวอีกคนหนึ่งแต่เล่นคนละ
แบบ นี่เล่นอย่างเด็กๆ ตรงไปตรงมา แม้พี่สาวนะ เล่นเงิบๆแบบ น้ำนิ่งไหลลึก

(นิกกับพิม : 31)

ฉันท่านไม่รอช้า เผ่นจากเจ็ดยี่หื้อ 4 ขาลงบันไดหายไอบ่บอยอยู่แถวตงกล้วยหลังบ้าน
ฉันท่านไม่รู้ว่าเขาทำอะไรกันต่อไปอีก สุกษามิตมุนษย์ว่า "รู้หลบเป็นปีกรู้หลีกเป็นหาง" หรือ
"รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี" ฉันท่านนายนิกรผู้ไม่ไข่มุนษย์ก็ถือสุกษามิตนี้เหมือนกัน

(นิกกับพิม : 48)

... ก็หมอยากไอบยอมแก่ง่ายๆ อย่างนั้นนี่ แกเห็น ได้ทั้งสี่และไล่เท่านั้นเอง

(นิกกับพิม : 131)

"หมมมรู้ว่าฉันท่านหมายความว่าอะไร แกไม่ต้องมา ชักไอบให้เรือเสีย ..."

(นิกกับพิม : 208)

การใช้สำนวนไทยเหล่านี้ผู้เขียนแทรกอยู่ทั่วไปในเนื้อเรื่อง ซึ่งสามารถแทรกไว้ได้อย่าง
เหมาะสมกับใจความในเรื่อง

3. ใช้สำนวนภาษาที่ทำให้เกิดมโนภาพ ผู้อ่านสามารถเห็นภาพเหตุการณ์ในเรื่องได้
อย่างชัดเจนเหมือนเหตุการณ์เหล่านั้นมาเกิดอยู่ตรงหน้า เช่น

ตอนที่นิกรต่อสู้กับคุณสง่าหมาของหัวหน้าพนักงานโรงงาน ผู้อ่านสามารถมองเห็นภาพสุนัข
สองตัวต่อสู้กันอย่างชัดเจนจากคำบรรยายของผู้เขียน

... พอฉันรู้สึกตัวว่าเกิดอะไรขึ้น ก็สะดุ้งโดยแรงจนสะดุ้งกระเด็นไป แล้วตั้งท่าเตรียมสู้เต็มที่ ยกหน้าขึ้น "ต่อยมวย" ตามแบบของฉัน นายชะง่าเสียหลักหงายหลังล้มดังตึง ฉันได้ทีก็กระโดดเข้าล้อมกอดคอเอาไว้แล้วสั่นไถ่ใหญ่ นายชะง่าดิ้นซุกซลักอยู่ไต่ฉัน เจ็บก็เจ็บจะกัดตอบก็ไม่ถึง ได้แต่ส่งเสียงและดิ้น ฉันก็ไม่ยอมปล่อย นายชะง่าก็ดิ้นไปดิ้นมา จนในที่สุดเอื้อมมาจับหนังที่อกฉันได้ก็ไม่ยอมปล่อยอีกเหมือนกันเลยติดกันทั้งคู่พุดกลิ้งไปกลิ้งมาอยู่ที่นั่นเอง...

(นิกกับพิม : 166)

หรือตอนที่นิกทำให้พิธีแต่งงานในโบสถ์ต้องล้มเลิกไป ผู้เขียนสามารถบรรยายภาพความขุมนุ่นวายนที่เกิดขึ้นเนื่องจากนิกไล่กวาดไถซึ่งหนีเข้าไปในโบสถ์ได้อย่างชัดเจน

ฉันข่มแน่นเสียงดังแะ อ้าปากอย่างสามซุมเข้าไปใส่เจ้าไก่อวดดีตัวนั้นทันที มันเหลือบมาเห็นฉันเข้า คราวนี้ก็ตกใจร้องลั่นว่า "แก็ก!ๆ" แล้วก็บินข้ามหัวฉันไปเกาะหน้าต่างครัว กระโดดลงอีกข้างหนึ่งวิ่งหนีไปโดยเร็ว

ฉันออกได้ก็โจนตามไปติดๆ เสียงเด็กชดร้องเรียกอย่างตกใจว่า "นิกๆกลับมาี่! จะไปไหนนั้น? บอกว่ากลับมาี่!" แต่ฉันไม่เอาใจใส่ วิ่งไล่สกัดเจ้าไก่ให้มันกลับไปบ้านของมัน แต่มันก็วิ่งลัดเลี้ยวกลับไปจนได้ ฉันกระโดดข้ามรั้วไล่ไปติดๆ มันเห็นจวนตัว พอผ่านโบสถ์มันก็วิ่งเข้าประตูโบสถ์ไป มันคิดจะพึ่งวัดอย่างนั้นหรือ? อย่าหวังเลย ฉันไม่ยอมให้มันพึ่งดอก วิ่งตามเข้าไปอย่างไม่ลดละ เสียงต่างๆในโบสถ์หยุดชะงักลงทันที มีเสียงร้องอย่างตกใจจนสุดขีดว่า "หมาบ้า หมาบ้า!" ดังขึ้นแทน ต่อมาก็มีเสียงกรีดกรีด กิ่งก้าง โครมคราม แล้วทุกคนที่กำลังทำพิธีในโบสถ์ต่างก็วิ่งหนีกระจัดกระจายออกไปจากโบสถ์ รวมทั้งผู้ที่แต่งสีขาว มีผ้าอะไรคลุมหัว ถือช่อดอกไม้ ที่เด็กชดเรียกว่า"เจ้าสาว"ด้วย ...

(นิกกับพิม : 175)

4. ใช้ศัพท์สำนวนภาษาต่างประเทศ ผู้เขียนจะแทรกศัพท์สำนวนต่างประเทศไว้ในบทสนทนาและบทบรรยาย แต่เป็นส่วนที่เหมาะสมกับเรื่อง และเป็นศัพท์สำนวนที่ใช้กันทั่วไป

ศัพท์เฉพาะก็มีบ้าง เช่น ชื่อคน ชื่อสถานที่ ผู้อ่านส่วนใหญ่จึงสามารถทราบความหมายได้
ศัพท์และสำนวนต่างประเทศนี้มีอยู่หลายตอน เช่น

พิเชฐเที่ยวเตร่อยู่แถวเมือง เจนัว มองเตอร์โลซานน์ เป็นต้น แต่รู้สึกไม่ค่อยคุ้น
จึง จิบรอลตา หมายังเมืองต่างๆ แถวสวิสเซอร์แลนด์ ...

(นึกกับพิมพ์ : 3)

ผู้หญิงที่ฉันได้พบที่นั่นมักเป็นหมาพูเดิ้ลขนาดเดียวกับฉัน สีดำ ขนหยิก มีอะไร
ที่นายผู้หญิงตื่นเต้นนัก เรียกว่า เพ็คติกรี ซึ่งไม่มีความหมายสำหรับฉัน อย่างไรก็ตาม
ก็ตามผู้หญิงที่ฉันพบที่ร้าน แฮร์เปเตอร์มันน์ มี เพ็คติกรี ยืดยาวพิเศษวิโสไม่แพ้กัน แล้วยัง
แถมหน้าตาเหมือนฉันดึกเข้าไปเสียอีก ผู้ชายใดเล่าในโลกที่จะรักผู้หญิงหน้าตาเหมือน
ตัวเราไม่มีผิดได้ ? โรแมนซ์ มันหายไปหมด

(นึกกับพิมพ์ : 25)

ฉันไม่มีโอกาสได้ไปวิ่งไล่กวางหรือกระต่ายป่าเลย เวลาไปเดินเล่นใน ปาร์ก
นายผู้หญิงจึงปล่อยฉันบ้าง ...

(นึกกับพิมพ์ : 79)

... แกเลยได้รับแต่งตั้งเป็นถึงนายพัน และเดี๋ยวนี้ยังคงแต่ง ยูนิฟอร์ม ทหารแต่อยู่

(นึกกับพิมพ์ : 88)

บางตอน แม้ผู้เขียนใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษในบทสนทนา แต่ใช้ได้เหมาะสมกับตัวละครซึ่ง
ตัวละครเป็นผู้มีการศึกษาและจบการศึกษาจากต่างประเทศ ดังนั้นในบทสนทนาจึงมีศัพท์ภาษาต่าง
ประเทศปนอยู่ด้วย

... เรื่องของเราจบลงด้วยดีครับ คุณพิเชฐ Exit ยายแม่มด !

(นึกกับพิมพ์ : 139)

... ว่า! นายร้อง "นี่มันแอนตี้โคลแม็กซ์นี่หมอ!..."

(นิกกับพิม : 140)

บางตอนใช้ภาษาเยอรมันเข้าแทรกเพื่อให้เหมาะกับบรรยากาศของเรื่อง เนื่องจากตัวละครอยู่ในประเทศที่พูดภาษาเยอรมัน

ผู้ที่ผมรักกำลังจะเป็นอันตรายทั้งนั้น โดยที่ผมช่วยอะไรไม่ได้เลย นอกจากนั่ง
คอยดูไป คอยดูไป และ hoffe fuer das beste..." (แปลเป็นภาษาอังกฤษ
ว่า hope for the best)

(นิกกับพิม : 210)

5. ใช้สำนวนภาษาที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน อารมณ์ขันส่วนใหญ่ที่ผู้เขียนสอดแทรกไว้ใน
เรื่องคือ ภาษาที่นิกกับพิมใช้โต้ตอบกันในจดหมายโดยล้อเลียนภาษาและพฤติกรรมบางอย่างของ
มนุษย์ เช่น

ตอนที่นิกแนะนำตนเองในจดหมายฉบับแรก โดยล้อเลียนสำนวนภาษาที่มนุษย์ใช้ใน
จดหมายสื่อสัมพันธ์ ซึ่งนิยมเขียนกันในสมัยนั้น

ครั้งนี้เป็นครั้งแรกในชีวิตที่ฉันติดต่อกับเพื่อนหลายๆ ด้วยกันทางจดหมาย ฉันจะไม่
แนะนำตัวเองตามแบบจดหมายสื่อสัมพันธ์ต่างๆ ในหนังสือพิมพ์ว่าเป็นหนุ่มโสด ร่างใหญ่
ส้วมดี หูกำลังดี แต่หางสั้น ชอบแต่งสีน้ำตาล นานๆก็ชอบแต่งสีโคลนที่ขาข้าง ไม่
ดูถูกหมาพอมหอยงกรอดหรือหมาขี้เรื้อนแหยะๆ หรือแห้งๆก็ตาม ชอบธรรมชาติใกล้
กองขยะ ไม่รักแมวหรือดอกไม้ รักเด็กหรือดนตรีที่ตนเองบรรเลง(หอน) รักการ
ต่อสู้แบบลูกผู้ชาย(กัดกัน) เป็นหมาที่เปิดเผย ช่างเล่น แอ้ง่าย จำนาฏการเผ่ายาม
ปรารณามิตรที่มีนิสัยต้องกันไม่จำกัดเพศหรือวัยอะไรพวกนี้ ...

(นิกกับพิม : 13)

นอกจากนี้ ที่อยู่ปรากฏบนส่วนหัวของจดหมาย คำลงท้ายจดหมาย คำอุทาน คำสวัสดีสาบาน หรือคำปรารภของนักกัมพิม ผู้เขียนก็พยายามใช้ให้เข้ากับธรรมชาติของสุนัข ซึ่งสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้อ่าน เพราะลักษณะของคำพูดเหล่านี้เป็นการเลียนแบบภาษาพูดของมนุษย์

ได้แก่อียาว ที่บ้านบนเขาซูริชแบร์ก

(นักกัมพิม : 19)

จากผู้ที่หอนอย่างโหยหวน

(นักกัมพิม : 18)

ขอได้รับการกระดิกหางจาก...เพื่อนของแก้อยู่ไกล

(นักกัมพิม : 26)

จาก เพื่อนของแก พิม (ผู้หางตกเพราะความเศร้า) ...

(นักกัมพิม : 119)

... ให้หมัดคักคิ...การอาบน้ำนี้ร้ายกาจมาก...

(นักกัมพิม : 21)

... แทนที่นายจะเสียคนใช้ไปสามคนอย่างที่ผมเกรงไว้ในตอนแรก ให้ข้าเรือนกิน
ฉันทิ! นายกลับได้คนรดเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน ทั้งๆ ที่นายยังไม่มีรถสักคัน ...

(นักกัมพิม : 149)

เรื่องนักกัมพิมนั้น จัดได้ว่าเป็นนวนิยายที่มีเนื้อเรื่องสนุกสนานเพลิดเพลิน เบาสมอง ผู้อ่านเกิดความรู้สึกรักและเอ็นดูในความฉลาดความซื่อสัตย์ ความซุกซนและความจงรักภักดีของนักกัมพิม นอกจากนี้ยังให้สาระน่าสนใจหลายประการ เช่น แสดงให้เห็นพฤติกรรมของบุคคลที่น่าตำหนิในเรื่องต่างๆ เช่น การใช้ภาษาไทยไม่ถูกต้องไม่ชัดเจน ความใจดำต่อสัตว์เลี้ยงและการละทิ้งลูกของตัวละครที่ซื่อซุกซนหรือพฤติกรรมที่น่ารังเกียจในเรื่องความซื่อสัตย์ของขุนนายพิสวง เป็นต้น

ผู้เขียนมีกลวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจคือการสมมุติให้ตัวละครที่เป็นสุนัขเขียนจดหมายติดต่อกันซึ่งในความเป็นจริงก็คือ คนสองคนที่รู้จักธรรมชาติและนิสัยของสุนัขเป็นอย่างดีเขียนจดหมาย

ถึงกันนั่นเอง การให้สุนัขเล่าประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิดของมันด้วยภาษาตามธรรมชาติของมัน แทนที่จะให้ตัวละครที่เป็นมนุษย์เล่าหรืออธิบาย ทำให้ผู้อ่านเกิดความรักความเอ็นดูและเมตตาสัตว์มากขึ้นและทำให้เรื่องน่าสนใจมากขึ้นด้วย

เรื่องแวววัน

เรื่องแวววันนี้เป็นผลงานของสุภา สิริสิงห (ลือศิริ) โดยใช้นามปากกาว่า "โบตัน" ผู้เขียนเรื่องนี้มีผลงานที่น่าสนใจมากมายโดยเฉพาะนวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย ซึ่งได้รับรางวัลวรรณกรรมดีเด่นเมื่อปี พ.ศ.2512 และได้รับรางวัล ส.ป.อ.เมื่อพ.ศ. 2513 สำหรับเรื่องแวววันนี้ ผู้เขียนเขียนเมื่อปี พ.ศ.2514 แต่เหตุการณ์ในเรื่องนั้นเป็นเรื่องย้อนหลังไปประมาณ พ.ศ.2500-2508

ลักษณะหนังสือ

เรื่องแวววันเป็นหนังสือนวนิยายขนาด 16 หน้ายก ความยาว 453 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บูรพาสาส์น เล่มที่นำมาวิเคราะห์หันทพิมพ์เมื่อปี พ.ศ.2537

เรื่องย่อ

แวววัน กลั่นเมฆเป็นเด็กผู้มีฐานะยากจน แต่มีสติปัญญาดีและมีมานะอดทน จึงพยายามสอบเข้าเรียนต่อในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาและสอบเข้าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ ขณะเรียนแวววันต้องช่วยพ่อทำงานและหารายได้พิเศษด้วยการรับจ้างเก็บพลู เฉาก๊วย ขายของและเดินแบบ แต่แวววันประสบความสำเร็จในการเรียนระดับปริญญาตรีและได้สมัครเป็นครูที่โรงเรียนราษฎร์แห่งหนึ่ง ที่แวววันพบกับความร้ายกาจของเด็กและพฤติกรรมการเอาเปรียบเด็กของครูและเจ้าของโรงเรียน ประกอบกับต้องประสบปัญหาภายในครอบครัว จึงทำให้แวววันตัดสินใจลาออกและไปสมัครสอนที่โรงเรียนนายสิบทหารตามคำแนะนำของพันธุสุรีย์นายทหารที่แวววันรู้จักดีในฐานะพี่ชายของเพื่อน แวววันได้รับความช่วยเหลือด้านต่างๆจากพันธุสุรีย์ทำให้ภรรยาของพันธุสุรีย์เข้าใจผิดจึงใช้อำนาจของบิดาบีบบังคับให้แวววันลาออกจากราชการ ขณะเดียวกันเหตุการณ์ทางการเมืองทำให้พันธุสุรีย์และครอบครัวต้องอพยพลี้ภัยไปนอกประเทศ จึงมอบหมายให้แวววันช่วยดูแลบ้าน แวววันจึงตัดแปลงบ้านเป็นโรงเรียน เวลาผ่านไป 15 ปี พันธุสุรีย์

เดินทางกลับมาเมืองไทยด้วยความหวังว่าจะขอแต่งงานกับแวววัน แต่แวววันพอใจที่จะมีชีวิตอยู่อย่างสงบและสันโดษจึงปฏิเสธการแต่งงาน

โครงเรื่อง

เรื่องแวววันเป็นเรื่องราวการต่อสู้ชีวิตของเด็กสาวชาวสวนที่ยากจน แต่มีความมานะอดทนเอาชนะอุปสรรคต่างๆ และมีความมุ่งมั่นในการศึกษา โดยหวังที่จะใช้การศึกษานำตนให้พ้นจากสภาพความเป็นอยู่เดิม เมื่อประสบความสำเร็จในการศึกษากลับต้องพบกับอุปสรรคทางด้านความรักและการงาน แต่ในที่สุดก็สามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ นั้นได้ รวมทั้งชนะใจตนเองด้วย

แนวคิด

มนุษย์ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ตัวเองได้พบในสิ่งที่ดี

ฉาก

เรื่องแวววันนี้ผู้เขียนแต่งขึ้นในปี พ.ศ.2514 โดยอาศัยฉากที่ผู้เขียนคุ้นเคยเมื่อสิบกว่าปีมาแล้ว ดังนั้นฉากที่กล่าวถึงในเรื่องจึงต้องย้อนหลังไปอีกสิบกว่าปี

ในการจะกล่าวถึงฉาก ผู้เขียนจะให้รายละเอียดเพียงคร่าวๆ เพียงเพื่อให้รู้ถึงฐานะความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมของตัวละครเท่านั้น เช่น

โลกของแวววันล้อมรอบด้วยต้นไม้ใบหญ้า น้ำคลองขุ่นๆ บ้านหลังคาจาก กระต๊อบ
เก็บฝืน ส้วมหลุม ซึ่งควรจะเรียกว่าส้วมโองเพราะใช้โองฝังไว้ในดิน...

(แวววัน : 1)

พื้นบ้านนั้นเป็นดินทุบเรียบ หลังคามุงจากกันเป็นห้องๆ มีร้านยกพื้นใช้ต่างเตี้ยนอน
และเป็นพื้นห้องด้วย ตู้และข้าวของตั้งไว้บนร้านนั้น อีกมุมหนึ่งมีร้านที่ใช้เรียงพลู...

(แวววัน : 67)

หล่อนต้องเดินจากบ้านไปลงเรือ ระยะเวลาเดินสิบห้านาที นั่งเรืออีกเกือบครึ่ง ชั่วโมงมาขึ้นปากคลองตลาดแล้วนั่งรถเมล์ต่อไปลงหน้าโรงเรียน เวลาเดินทางชั่วโมงเศษ บางวันรถติดอาจถึงสองชั่วโมง นำขึ้นเวลาสองชั่วโมงนั้น หลายคนขับรถจาก กรุงเทพฯไปบางแสนได้สบายๆ แววันต้องลุกขึ้นตั้งแต่ตีสี่ครึ่ง หุงข้าว ออกไปวิดน้ำ พลุสามร้อง ที่เหลือทิ้งไว้ให้พ่อกับน้องชายทำกันเอง กลับบ้านกินข้าวเข้าไปโรงเรียน แววันออกจากบ้านหกโมงครึ่ง ถึงโรงเรียนเกือบแปดโมงเกือบครึ่งทุกวัน ...

(แววัน : 71)

จากการบรรยายจากข้างต้น ผู้อ่านทราบสภาพความเป็นอยู่ของแววัน แต่ไม่ทราบว่า สถานที่อยู่ที่ใด แต่ทราบว่าไกลจากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษามาก เพราะใช้เวลาเดินทางถึง 2 ชั่วโมง นับว่าเป็นการเดินทางที่นานมากในขณะนั้น เพราะสภาพการจราจรยังไม่ดีจัดเช่น ทุกวันนี้

เมื่อแววันเข้าเรียนมหาวิทยาลัยได้ ผู้แต่งก็บอกเพียงว่า มหาวิทยาลัยที่แววันเรียน นั้นคือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ไม่ได้บรรยายภาพของสถานที่ที่ผู้อ่านเห็นเลย เช่น

อย่างไอ้แว ใครถามก็บอกว่าไปเรียนหนังสืออยู่จุฬาฯแค่นั้นก็โก้ไป...

(แววัน : 108)

เมื่อก้าวถึงครอบครัวของระวีวรรณ ผู้เขียนบรรยายเพียงให้เห็นว่า ตัวละครเป็นผู้มีฐานะดี คือมีตึกหลังใหญ่ มีโรงรถ มีเรือนแถวสำหรับคนรับใช้ กล่าวแต่เพียงว่า

ตึกหลังใหญ่ไม่ใหม่นักทาสีนวล เนื้อที่บานไม่มากกว่าสองร้อยตารางวาด้านหนึ่งมี โรงรถ ข้างบนโรงรถเป็นห้องแถวยาวไปด้านหลัง คงจะให้คนรับใช้อยู่ หน้าบ้านมี ถนนโรยกรวดมีต้นไม้เป็นระยะๆ ตรงประตูมีป้ายชื่อ พลตรีวี ชำรงค์ศักดิ์ ...

(แววัน : 126)

หรือเมื่อก้าวถึงพระธาตุดอยสุเทพ ผู้เขียนก็กล่าวเพียงว่า

ระวีวรรณหยุดยืนอยู่บนบันไดขึ้นดอยสุเทพฯชั้นบนสุด หันมองผู้ร่วมเดินทางซึ่งเพิ่ง
ขึ้นมาได้เพียงครึ่งทาง สุปราณียื่นเกาะลำตัวพญานาค หายใจหอบดวงหน้าซีดเซียว
... หลังจากมัสการพระธาตุแล้ว ด้านหลังเห็นเทือกเขาสลับซับซ้อนสูงเทียมเมฆ
ต้นไม้ครึ้มไปทั่ว

(แหววัน : 167-172)

กล่าวได้ว่า ผู้เขียนให้ความสำคัญแก่ฉากน้อยกว่าบทบาทและพฤติกรรมของตัวละคร
โดยเฉพาะตัวเอกของเรื่อง

ตัวละคร

ตัวละครที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในเรื่องก็คือ แหววัน ซึ่งเป็นตัวละครที่สามารถพบได้ใน
ชีวิตจริง ดังนั้นผู้อ่านจึงสามารถเห็นตัวอย่างความมานะอดทนที่จะเอาชนะอุปสรรคต่างๆ และ
วิธีการเรียนในขณะที่ต้องมีการช่วยงานในครอบครัว

แหววัน เป็นเด็กสาวชาวสวนผู้ยากจนแต่มีสติปัญญาดี มีมานะและความทะเยอทะยาน
ในทางที่ดี โดยหวังจะใช้การศึกษาช่วยพาตนให้พ้นจากสภาพสังคม และความยากแค้น ในที่สุด
เธอก็ประสบความสำเร็จในการเรียน แต่ก็ต้องพบกับอุปสรรคต่างๆในการทำงานและชีวิตภายใน
ครอบครัว ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของคนรอบข้างจึงเป็นเหตุให้แหววันเกิดความเข้าใจตนเอง
เข้าใจผู้อื่นและพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ นั่นคือชัยชนะที่แหววันได้รับ

พ่อ เป็นตัวละครที่แม้จะไม่มีบทบาทมากนัก แต่ก็เป็นผู้ที่รักและเข้าใจแหววันมากที่สุด
เข้าใจนิสัยและความต้องการของแหววัน ดังนั้นพ่อจึงไม่ขัดเมื่อแหววันต้องการจะเรียนต่อ ทั้งที่
ฐานะยากจนและขาดคนช่วยงานในสวน นอกจากความรักความเข้าใจแล้ว คำสอนของพ่อยังมี
ผลต่อพฤติกรรมของแหววันและให้ข้อคิดที่มีคุณค่าแก่ผู้อ่านอย่างมาก เช่น เมื่อแหววันถามพ่อว่า
ทนเสียงบ่นของแม่ได้อย่างไร พ่อให้คำตอบว่า

"แหวเอ๋ย คนเดี๋ยวนี้จะมีความสงบได้ต้องหักทำหูหนวกตาบอดแล้วก็ยังเป็นใบ้ด้วย"

พ่อพูดเหมือนจะสอนลูกสาว "ในวงการงาน ในครัวเรือน คือเดี๋ยวนี้มันหนักนัก เอ็ง
น่าจะรู้ดีกว่าพ่อ นอกจากจะทำตัวเหมือนคนหูหนวก ตาบอด เป็นใบ้ในบางสิ่งแล้วยัง

ต้องบังคับใจตัวเอง เอ็งจะอยู่อย่างน้ำหรือจะอยู่อย่างหินเล่า ลูกเอ๊ย"

(แหววัน : 393)

สำหรับตัวละครอื่นๆ ผู้เขียนสร้างขึ้นมาให้มีบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยที่ต่างกันไป ทุกคนต่างมีความคิดและความเชื่อของตนเอง แต่ภายหลังความเชื่อและความคิดของเขาเหล่านั้นก็เปลี่ยนแปลงไป ผู้เขียนต้องการให้พฤติกรรมของตัวละครเหล่านี้มีผลต่อความคิดของแหววัน ทำให้แหววันรู้สึกผิดหวังจนเกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจมนุษย์ และในที่สุดก็หยุดค้นแสวงหา ตัวละครเหล่านี้ได้แก่

กรองกาญจน์ เด็กสาวที่มีฐานะยากจน แต่มีสติปัญญาดีจึงได้รับทุนมาเรียนต่อ หล่อนมีความโกรธแค้นและเกลียดชังผู้มีฐานะดีกว่า พยายามทรมาณตนเองเพื่อจะได้ไม่ลืมความยากแค้นขมขื่นของตน ไม่ลืมท้องถิ่นของตน แต่เมื่อเวลาผ่านไป กรองกาญจน์ก็ลืมทุกสิ่งทุกอย่างที่เคยตั้งใจไว้ ลืมความยากแค้น ลืมถิ่นกำเนิด หล่อนค้นรณเพื่อตนเองเท่านั้น

สุปราณี เด็กสาวรูปร่างหน้าตาดี ฐานะดี กิริยาวาจาอ่อนหวานนุ่มนวล เป็นที่หมายปองของชายหนุ่มหลายคน หล่อนได้รับการเลี้ยงดูอย่างทะนุถนอม ไม่เคยต้องหยิบจับทำงานอะไรเลย แต่ภายหลังหล่อนเลือกที่จะแต่งงานกับคนต่างชาติและพอใจที่จะใช้ชีวิตอย่างอิสระ ทำงานทุกอย่างด้วยตนเอง

ระวีวรรณ เด็กสาวรูปร่างหน้าตาดี ฐานะดี มีความมั่นใจในตนเอง แต่จำเป็นต้องแต่งงานกับชายที่ตนรังเกียจ ชีวิตครอบครัวจึงไม่น่าจะมีความสุข แต่เมื่ออยู่ด้วยกันก็เข้าใจกันและอยู่กันอย่างมีความสุข

พันธุสุรีย์ ชายหนุ่มผู้เพียบพร้อมทั้งรูปสมบัติ คุณสมบัติ และทรัพย์สมบัติ ชีวิตน่าจะราบรื่นและสมหวัง แต่ก็ไม่สมหวังในชีวิตครอบครัว เขาเป็นตัวละครที่มีบทบาททำให้ชีวิตของแหววันต้องเปลี่ยนแปลง มีส่วนสำคัญทำให้แหววันเกิดความเข้าใจตนเองและเอาชนะใจตนเองได้

เนื่องจากผู้เขียนต้องการเน้นบทบาทของตัวเอก ฉะนั้นตัวละครบางตัวเมื่อผู้เขียนสร้างให้มีบทบาทแล้วก็ไม่ได้กล่าวถึงอีกเลยในตอนหลัง เช่น พรเลิศ พรสวรรค์ เสงี่ยม สุดา ฯลฯ เป็นต้น

กลวิธีการแต่ง

กลวิธีการแต่งเรื่องแว้ววันนี้ไม่ซับซ้อน ผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องโดยใช้การบรรยายและบทสนทนาของตัวละครในการดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับเหตุการณ์เริ่มจากต้นเรื่อง เปิดชีวิตตัวละครเอก คือ แว้ววัน กลิ่นเหม็น แสดงฐานะ สภาพแวดล้อมและลักษณะนิสัย ซึ่งนำมาสู่กลางเรื่องด้วยการต่อสู้ชีวิตผ่านอุปสรรคต่างๆ ด้วยแรงทะเยอทะยาน ความพากเพียรอดทน และปิดเรื่องโดยให้ตัวละครเอก คือ แว้ววันเป็นผู้ได้รับชัยชนะ ชัยชนะนี้ก็คือ ชนะอุปสรรคต่างๆ และชนะใจตนเองได้ในที่สุด

สำนวนภาษา

สำนวนภาษาในเรื่องมีลักษณะเรียบง่ายซึ่งเหมาะสมกับเนื้อเรื่องและตัวละคร ทั้งในการบรรยายและบทสนทนา เช่น

1. การใช้ภาษาที่บรรยายให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำด้านฐานะทางการเงินในสังคม เช่น ตอนที่สีดำเพื่อนนักเรียนด้วยกันน่านาฬิกาเรือนใหม่ที่พ่อซื้อให้เป็นรางวัล เนื่องจากสีดำสอบเข้าโรงเรียนเตรียมอุดมได้มาอวดแว้ววัน ทำให้แว้ววันเกิดความรู้สึกเปรียบเทียบกับตนเอง

หล่อนมองนาฬิกาเรือนใหม่อย่างชื่นชม ยกแขนซ้ายกรายไปมาตรงหน้าแว้ววัน
"สวยไหม ยี่ห้อดีเยี่ยม ราคาตั้งสองพันกว่าเกือบสามพัน" แว้ววันกลืนน้ำลาย เงิน
จำนวนเท่านี้เป็นค่าเช่าสวนหรือค่าถือสวนที่ครอบครัวของหล่อนทำมาหากินได้สองปี...

(แว้ววัน : 48 - 49)

หรือตอนที่แว้ววันคิดคำนึงถึงความหรรษาของสังคมที่แว้ววันได้พบเห็นเมื่อมีโอกาสไปเดินแบบในโรงแรมทันสมัยแห่งหนึ่ง แล้วนำมาเปรียบเทียบกับสภาพความเป็นอยู่ภายในครอบครัวของตนซึ่งต่างกันดังนี้

มองไปรอบๆตัวชิ หล่อนบอกตัวเอง มีอะไรบ้าง ช่างผิดกับเมื่อหล่อนเจ็ดฉาย
อยู่ในห้องหรรษาในโรงแรมทันสมัยที่สุดในประเทศไทย แต่งกายด้วยเสื้อผ้าอย่างดี

ผู้คนยิ้มแย้มมีความสุข ของใช้ทุกอย่างในงานหุงต้มและไม้ลง แล้วในบ้านหลังนี้
 ชามเคลือบ กระดาษแข็ง จานกระเบื้อง ของแถมมากับผงซักฟอก ซ้อนส้ม แก้วน้ำ
 โถแก้ว และของใช้อีกหลายอย่างล้วนกำกับมากับผงซักฟอกหรือยาสีฟัน ซ้อนสังกะสี
 ราวตากผ้า ที่แม่ซื้อมาใช้ ม้านั่งที่พ่อต่อเองจากเศษไม้ เสื้อผ้าเก่าๆมีอยู่ไม่กี่ชุด มัน
 ต่างกันราวกับอยู่คนละโลกทีเดียว

(แหววัน : 249-250)

2. ใช้ภาษาที่แสดงถึงความรัก ความสุขใจของตัวละคร เช่น

ผิตด้วยหรือ ที่เธอจะรักพันธุ์สุรีย้อยเพียงในใจ รักในความคิดของเขา รักใน
 ความปรานีของเขา ความเอื้ออาทรซึ่งเกิดมามีเคยได้รับ แม้บิดาจะเป็นพ่อนกแต่
 ท่านก็ได้ปล่อยลูกนกให้หัดบินด้วยตนเองมาแต่ชนปีกยังชันมิเต็มที เมื่อต้องพายุปีกแทบหัก
 แล้วมีผู้มาประคับประคอง หล่อนย่อมซึ้งใจในตัวบุคคลนั้นเป็นธรรมดา ...

(แหววัน : 426)

แหววันบอกกับตัวเองด้วยความเชื่อมั่นว่าตนไม่ได้ประหลาดผิด เพราะความรักที่มีต่อ
 พันธุ์สุรีย้อยนั้น รักเพียงในใจ รักเพราะความคิด ความเอื้ออาทรของเขา สิ่งเหล่านี้แหววัน
 ไม่เคยได้รับจากใคร แม้แต่จากพ่อของตนเอง ผู้เขียนอธิบายถึงการเลี้ยงดูของพ่อโดยเปรียบ
 เทียบกับพ่อนกที่เลี้ยงลูกนก ให้ผู้อ่านเข้าใจได้เองโดยไม่ต้องอธิบายว่า แหววันต้องช่วยเหลือ
 ตัวเองมาตั้งแต่เล็ก

หรือตอนที่แหววันรู้ความปรารถนาของตนเองและเอาชนะใจตนเองได้ ผู้เขียนใช้
 สำนวนภาษาที่ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพความสุขของแหววันได้อย่างชัดเจนและพลอยเป็นสุขไปกับ
 แหววันด้วย

หล่อนเช็ดคอขึ้นอย่างทรนง เดินตรงไปยังทิศทางที่ควรจะไป ยิ้มทั้งบนใบหน้าและ
 หัวใจ นี่แหละบำเหน็จชีวิตที่หล่อนต้องการ ความเข้าใจตนเอง ดอกไม้ที่บ้านแล้วใน

หัวใจของหล่อน ... โลกใหม่ของแหววันจึงเรื่องรองด้วยสิ่งนี้ แม้จะไม่มีใครเห็นว่า
เป็นสิ่งที่

(แหววัน : 453)

3. ใช้สำนวนภาษาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและอารมณ์ของตัวละคร เช่น เมื่อแม่
มีความรู้สึกกังวลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเรียนของแหววัน เมื่อแหววันอยากจะเรียนหนังสือ

"แม่ไม่อยากพูดต่อหน้าพ่อเอ็ง นั่งแหวเอ็งนะคิดดีแล้วหรือไอ้เรื่องจะไปเรียนต่อนะ"
เด็กสาวขมวดคิ้วเข้าหากันทันที

"คิดเรียนหนังสือนะคิดเลวหรือแม่"

"อย่ามาตีฝีปากนะอีแหว หนอย ย้อนแม่ รู้ไหมว่าเราไม่มีปัญญาหาเงิน..."

(แหววัน : 53)

หรืออีกตอนหนึ่งที่แม่โกรธลูกสะใภ้แล้วถูกพ่อเตือนสติ แม่ตอบพ่อด้วยอารมณ์โกรธว่า

"...ไอ้แก่ กูมันแก่แล้วใช่ไหม นั่งพูดนะมันขาวล่องล่อง มึงคิดอับรึยใช่ไหม"

"แม่ ไปกันใหญ่แล้วนะ" ไววิทย์ร้องขึ้นเมื่อได้ยินประโยคนี้เข้า

"เออ ทั้งลูกทั้งพี่มันหาว่ากูไม่ดี หลงแต่อีหน้าขาว"...

(แหววัน : 392)

4. ใช้สำนวนภาษาถ่ายทอดลักษณะตัวละครได้อย่างชัดเจน เช่น

1) แสดงลักษณะของคนที่ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคต่างๆในชีวิต เช่น ที่แหววันสอน
น้องชายว่า

"บ่นทำไม" แหววันตวาดน้องชาย "เกิดมาแล้วก็สู้มันไปซิ ยังไงก็ต้องดีกว่า
เดี๋ยวนี้ ใครยอมแพ้เอาแต่บ่นคนนั้นเป็นหมา ดีแต่เก็บของเหลือเดนในกองขยะใจ"

(แหววัน : 13)

2) แสดงลักษณะของกรองกาญจน์ผู้ขมขื่นในความยากแค้นของตน โดยยอมอดข้าว เพื่อจะได้เตือนตนไม่ให้ลืมความยากแค้นของตน

ฉันจะอดข้าวกลางวันต่อไป เพื่อว่าฉันจะได้ไม่ลืมความยากแค้นเก่าๆ ของฉัน
ฉันจะให้มันฝังเข้าไปในสายเลือดของฉันจนไม่มีเลือด ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปสักกี่ปี
ไม่ว่าฉันจะกลายเป็นอะไรไปเมื่อฉันโตขึ้นกว่านี้

(แหวววัน : 84)

เมื่อกรองกาญจน์เห็นมือของแหวววันที่ถูกขยำขมำจนเล็บแดงล้างไม่ออก ก็ได้
แสดงความรู้สึกของตนว่า

งานมันของหนักของสกปรก ไม่ใช่ของสบาย ของสะอาด มันก็ต้องจับมืออย่างนี้
แหละ จะได้ไม่ลืมเสียง่ายๆ ว่าเธอไม่เหมือนเขาอื่น คนอื่นเขาสบายค่าลงกิดูโทรทัศน์
อ่านหนังสืออ่านเล่น บางคนก็มีครูมาสอนพิเศษที่บ้านจะได้เรียนเก่งกว่า คนอื่นเขามีเงิน
เพื่อบำรุงตัวเขาให้สวยงามสูงส่งกว่าคนอื่นๆ เขาเรียนเก่งเพราะเขามีเงินซื้อหนังสือ
ซื้อครูมาสอนถึงบ้านแต่เราเรียนเก่งเพราะเราอดทน ท่องหนังสือจนขึ้นใจเกือบหมด
เราใช้ความทุกข์ยากลำบากบำรุงตัวเราให้สูงส่งเท่าเขา แต่ไม่สวยงาม

(แหวววัน : 85)

5. ใช้ศัพท์ภาษาต่างประเทศแทรกในบทสนทนาในตอนที่เหมาะสม เนื่องจากบทสนทนา
เหล่านี้เป็นบทสนทนาของตัวละครที่มีการศึกษา ดังนั้นการใช้ศัพท์สำนวนภาษาต่างประเทศแทรก
ในบทสนทนาจึงมีความเหมาะสมกับตัวละคร ซึ่งศัพท์เหล่านี้ผู้อ่านก็สามารถเข้าใจความหมายได้
จากข้อความหรือคำอธิบายที่ผู้เขียนให้ไว้ บางคำก็เป็นคำศัพท์ที่คุ้นเคยเป็นอย่างดีแล้วและใช้กัน
อยู่ทั่วไป เช่น คำว่า ฟลุค โชว์ บอดีการ์ด ชัมชิ่งรอง ตัวอย่างเช่น

"อีกนานกว่าหวันจะเท่าคุณหวัน หวันหนักสีลิปโลเท่านั้นนะฮะ คุณหวันซีไอเอ็ท
เท่าไรก็ไม่ลด"

(แหวววัน : 76)

"เมืองนอกไม่เหมือนเมืองไทยนี่ เขาต้องเดท ต้องมีอินทพาลัมกันบ่อยๆ ไม่งั้น
เสียหน้าแย่" คำว่า เดท ที่แปลว่า การนัดหมายนั้นมีย่อความหมายหนึ่งว่าอินทพาลัม
เจ้าหล่อนเหล่านี้จึงดัดแปลงมาใช้กันเป็นที่รู้ในกลุ่ม

(แหววัน : 121)

"อวดเก่ง พลุกะชี" กรองกาณูจน์ เบ้าปากและนินทาศิอำไพลับหลัง ...

(แหววัน : 156)

"ป๊ะ วันนี้แต่งชุดแซคเสียด้วย ไม่เคยเห็นเลย สวยขึ้นเป็นกอง"

"ส่งสัยขมขี้รอง" ระวีวรรณพุดอังกฤษปน "อย่างนี้แต่งหน้าเสียหน่อยทำผมเสียนิด
ไปเดินโซ่วได้สบาย..."

(แหววัน : 217)

"ขอโทษนะกะวันนี้ต้องขอคุณเลิกไปทานข้าวกลางวันกับคุณหวนก็แล้วกันนะกะ ชาด
บอดีการ์ด สักวันคงไม่เป็นไร..."

(แหววัน : 233)

7. ใช้สำนวน คำพังเพยได้เหมาะสมในบทสนทนา เป็นสำนวนภาษาที่ผู้อ่านส่วนใหญ่
คุ้นเคยมาอย่างดีแล้ว เช่น

ฉันอ่อนภาษาอังกฤษต้องตั้งใจเรียนหน่อย ถ้าเข้าไม่ได้จะต้องออกไปชุดดินกิน
หญ้า

(แหววัน : 29)

น้องเธอสอบเข้าไม่ได้ใช่ไหมล่ะ เลຍယูแยงตะแคงรั่วไม่ให้ฉันไปเรียน ...

(แหววัน : 57)

"นั่งแวว มึงมันหาหาใส่หัวแล้วไหมล่ะ ไปด่าแม่ไอ้เสี้ยมมัน ถ้ามันอาฆาตพาพวกมาจุดตอนเย็นๆกลับบ้านแล้วจะทำยังไง..."

(แวววัน : 58)

ไอ้พวกปากหอยปากปู อย่าเอาใจใส่มันเลยไอ้แวว จะมีอะไรนอกจากอิจฉา...

(แวววัน : 60)

เมื่อวานเห็นลูกชายคุณนายอุ้งกับแม่แวววันบัณฑิตจุฬาฯ มานั่งกั๊กแอ่ง กันอยู่ที่หัวสวน หัวเราะกันระริกกระรืท่าทางเป็นปลากะตักได้น้ำทีเดียว... (กั๊กแอ่งเป็นคำหยาบ หมายถึง ร่วมรักกัน เป็นคำที่ใช้กับปลา)

(แวววัน : 295)

สำนวนภาษาเหล่านี้ผู้เขียนแทรกไว้ในที่ที่เหมาะสม จึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง เข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครได้เป็นอย่างดีโดยไม่ต้องบรรยายรายละเอียด

แวววันเป็นนวนิยายที่อ่านง่าย ใช้สำนวนภาษาเรียบง่าย เนื้อเรื่องดำเนินไปตามลำดับเวลา ตัวละครต่อสู้ชีวิตด้วยการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตของตนเองจนประสบความสำเร็จ หรือการที่แวววันใช้ความอดทน มานะพยายาม ท้มเพแรงกายแรงใจจนสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆได้แม้แต่ใจของตนเองซึ่งเป็นชัยชนะอันยิ่งใหญ่ นับเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อ่านที่เป็นเยาวชน แต่ตัวละครแม้จะอยู่ในวัยเรียนแต่ต่างวัยกับนักเรียน จึงอาจทำให้ผู้อ่านไม่เข้าใจพฤติกรรมของตัวละคร ไม่เกิดอารมณ์ร่วมกับตัวละคร และเนื่องจากนวนิยายเรื่องนี้มีความยาวถึง 453 หน้า จึงเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่ทำให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไม่ให้ความสนใจที่จะเลือกอ่าน

เรื่องหนุ่มชาวนา

"หนุ่มชาวนา"เป็นผลงานของนิมิตร ภูมิถาวร นักเขียนผู้ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในการเขียนเรื่องสะท้อนภาพของนักเรียนและชาวบ้านในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ผลงานที่

ได้รับรางวัลได้แก่เรื่อง "แต่คุณครูด้วยคมแฝก" ได้รับรางวัลประเภทนวนิยายยอดเยี่ยมประจำปี พ.ศ. 2516 ในการประกวดหนังสือในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติและ "เรื่องสั้นชนบท" ได้รับรางวัลดีเด่นประเภทหนังสือเด็กประจำปี พ.ศ. 2519 ในงานสัปดาห์หนังสือ พ.ศ. 2520

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือนวนิยายขนาดสั้น ขนาด 16 หน้ายก ความยาว 100 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คุรุสภา สำหรับเล่มที่นำมาวิเคราะห์นี้เป็นการพิมพ์ครั้งที่ 13 เมื่อปี พ.ศ. 2531

เรื่องย่อ

ครูชัยเป็นครูจากเมืองหลวง เดินทางไปสอนที่โรงเรียนทุ่งหนองหลวง และได้พักอยู่กับครอบครัวของสุขโดยอาศัยนอนในกระท่อมเล็กๆกับ "ทอง" หม่มชานาซึ่งเป็นน้องชายของสุข

ครูชัยได้เล่าสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชานาตลอดทั้งปี ชานามีสภาพความเป็นอยู่ง่ายๆ ต้องทำงานหนักและต้องทำอะไรเองทุกอย่าง พิมพ์กรรยาของสุขต้องเลี้ยงลูก ๘ คน และทำงานบ้าน แล้วยังต้องช่วยทำนาปลูกผักอีกด้วย แม้แต่เสาหลักชายวัย 10 ขวบ ก็ต้องช่วยดูแลวัวควายและหาปู ปลาเป็นอาหาร เนื้อเรื่องได้เล่าถึงชีวิตชานาตั้งแต่ปลูกข้าวจนถึงฤดูเก็บเกี่ยว รวมทั้งการดำเนินชีวิตประจำวันในฤดูกาลต่างๆ พวกชานาล้วนเป็นคนซื่อจึงมักถูกเอาเปรียบจากนายทุนจนครูชัยรู้สึกสงสาร และสลดใจ

นอกจากนี้ ชานายังต้องผจญกับโจรผู้ร้ายที่จ้องจะขโมยควายของชานา ชานาจึงต้องอดหลับอดนอนเพื่อเฝ้าควายของตน ครอบครัวของสุขเคราะห์ร้ายถูกโจรปล้นทำให้เสาหลักชายคนโตของสุขถูกปืนเสียชีวิต แต่ทุกคนในครอบครัวไม่มีโอกาสได้เศร้าโศกนานนัก เพราะทุกคนยังมีงานเก็บเกี่ยวข้าวรออยู่

โครงเรื่อง

หม่มชานาเป็นเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของชานาในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ พวกเขามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำเค็ญแต่เปี่ยมไปด้วยน้ำใจ คุณธรรมและความซื่อสัตย์จนถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค่านายทุน นอกจากนี้ยังต้องถูกรบกวนจากโจรผู้ร้าย แต่พวกเขาก็พอใจกับสภาพความเป็นอยู่ของตน

แนวคิด

สะท้อนภาพชีวิตที่ลำเค็ญของชาวนาไทย แต่ชาวนาก็ไม่ขมขื่น

ฉาก

เรื่องหนุ่มชาวนานี้พิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2516 ฉะนั้นฉากและบรรยากาศที่กล่าวถึงจึงเป็นฉากที่ผู้เขียนถ่ายทอดมาจากสภาพของทุ่งนาเมื่อ 24 ปีที่แล้ว

ฉากที่กล่าวถึงในเรื่องใช้ฉากท้องนาในชนบทซึ่งเป็นฉากสมมุติที่ผู้เขียนใช้ชื่อว่า "ทุ่งหนองหลวง" โดยผู้เขียนได้บรรยายไว้ชัดเจน ผู้อ่านสามารถเห็นภาพบริเวณทุ่งนากว้างใหญ่ที่แห้งแล้งได้เป็นอย่างดี ดังนี้

ข้าพเจ้ากำลังยืนอยู่กลางทุ่งโล่งเตียนไปจดขอบฟ้า ทุกทิศมีแต่คันนาซึ่งเป็นตารางสี่เหลี่ยมเหมือนกระดานหมากรุก ฟางแห้งสีน้ำตาลเข้มขยับตัวกรอบแกรบส่งกลิ่นอับตะแบก กระตุมขึ้นแซมอยู่ห่างๆ ความกว้างของทะเลนาข่มต้นตาลจนดูเล็กเดียว

หนองหลวงกว้างแต่ต้น เหลือน้ำแห้งขุดขุ่นขึ้นอยู่กลางเท่าปลักควาย โสนแห้งโผล่อยู่รอบหนองเป็นดง ตรงที่ข้าพเจ้ากำลังยืนอยู่มีโรงนาผุๆ อยู่สองหลัง

ความเว้งว่างของทุ่งนาบีบตัวข้าพเจ้าให้เล็กลงเท่านิ้วมือ หัวใจก็เล็กลงด้วยรู้สึกเหมือนอยู่คนเดียว นกก็ไม่มีสักตัว ลมพัดมาวูบหนึ่งแล้วหายไป

(หนุ่มชาวนา : 1)

ฉากนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพของทุ่งนากว้างใหญ่ไพศาลจนทำให้เกิดความรู้สึกอ้างว้างและรู้สึกว่าตนเป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่เล็กน้อยเหลือเกิน

อีกฉากหนึ่งแสดงถึงที่อยู่อาศัยเป็นฉากในโรงนาของสุข ซึ่งผู้เขียนบรรยายไว้อย่างละเอียดทำให้ผู้อ่านเห็นภาพได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อบรรยายถึงเตาไฟซึ่งผู้อ่านอาจจะไม่เคยเห็นมาก่อน แต่จากคำบรรยายผู้อ่านก็สามารถนึกภาพของเตาไฟนั้นได้

นายสุข เชิญขึ้นโรงนา พอหันบันไดขึ้นสุดท้ายถึงพื้น ฟากล้นกรอบแกรบนากลัวหักเหยียบตรงนี้กระดกตรงโน้น รอยแตกของฟากมองทะลุลงไปได้ถุน ฝาด้านใต้กรุด้วย

ใบตาลแห้งกันฝนสาด เครื่องนอนชุกอยู่มุ่นหนึ่ง บนหลังคามีแมงมุมสานใยรองรับ
 เขม่าไฟเป็นม่านสีดำ ไม้ไผ่โครงหลังคาถูกรมควันจนเหลืองเข้ม ชอกที่เป็นคร้วดำ
 คล้ากว่ามุ่นอื่น เตาไฟทำด้วยไม้ไผ่และดิน เอาไม้ไผ่ผ่าซีกสี่อันเจาะตรงปลายเป็น
 ตัวผู้ตัวเมีย เกี่ยวกันเป็นกรอบสี่เหลี่ยมวางเทินบนปากใส่ดินให้เต็ม วางก้อนเส้าตรง
 กลางสามก้อน ควันจากไฟทำให้เครื่องครัวทุกชนิดเป็นสีดำ

(หนุ่มชานา : 2-3)

ตัวละคร

ตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องมีดังนี้

ครูชัย เป็นครูหนุ่มจากในเมืองที่เดินทางมาสอนที่โรงเรียนในหมู่บ้านทุ่งหนองหลวง
 และได้พักอาศัยอยู่กับครอบครัวของสุข เขาสามารถปรับตัวได้ดีกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในชนบท
 ครูชัยไม่ได้มีบทบาทสำคัญในเรื่องมากนักแต่ครูชัยเป็นผู้เล่าเรื่องให้ผู้อ่านได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับ
 "หนุ่มชานา"

ทอง และสุข ทั้งสองเป็นตัวแทนของหนุ่มชานาไทยที่มีคุณธรรม มีความขยัน ซื่อสัตย์
 มีมานะอดทนไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากใดๆ ทั้งสิ้น

พิม เป็นภรรยาของสุข ซึ่งผู้เขียนสร้างขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะของหญิงชานา
 ในชนบทที่ต้องทำงานหนัก ต้องรับภาระทั้งงานในหน้าที่แม่บ้านและงานท้องนา เช่นเดียวกับผู้ชาย
 ซึ่งผู้เขียนได้บรรยายลักษณะของพิมไว้ดังนี้

พิมเป็นผู้หญิงร่างใหญ่ แข็งแรง ผิวดำเกลี้ยงเป็นมัน อกใหญ่ แขนโต หล่อน
 ทำหน้าที่ผลิตลูกยังกับโรงงาน คนโตเพิ่งสิบขวบมีน้องตั้งเจ็ดคนเข้าไปแล้ว คาดว่า
 แล้งต่อไปคงได้น้องอีก การมีลูกมากไม่เป็นอุปสรรคในการทำนามากนัก หล่อนทำงาน
 ทุกอย่างตั้งแต่ท้องไปจนถึงชั่วโมงคลอด ไม่มีวันพัก พิมเป็นกำลังสำคัญสำหรับงานนา
 ถ้าสุขภาพเมื่อยก็เหมือนมีมือข้างเดียว

(หนุ่มชานา : 3)

กลวิธีการแต่ง

ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยการแนะนำตัวละคร เพื่อให้ตัวละครเป็นผู้เล่าเหตุการณ์ของเรื่อง การเล่านั้นเป็นการเล่าไปตามลำดับเวลา พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงคุณธรรมหลายประการของ ขาวนา เช่น ความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ และความสามัคคี นอกจากนี้ผู้เขียน ได้แสดงให้เห็นถึงปัญหาอันเกิดจากความขัดแย้งระหว่างขาวนากับนายทุนที่เอารัดเอาเปรียบ ขาวนา ปัญหาเหล่านี้ ผู้เขียนเชื่อว่าไม่มีผู้ใดสนใจแก้ไข ขาวนาจะต้องเผชิญกับปัญหาความ ยากจนและการถูกเอารัดเอาเปรียบเช่นนี้ตลอดไปซึ่งผู้เขียนได้กล่าวทิ้งท้ายไว้ในตอนจบเรื่องว่า

นวนิยายชีวิตอันล้ำค่าของหนุ่มสาวขาวนาค่อยรู้ม่านปิดฉากลงชั่วคราว ชั่วคราว เท่านั้น จะไม่มีวันปิดฉากจบบริบูรณ์โดยเด็ดขาด เพราะมันเป็นนิมิตนัยที่มีปากและ ท้องเป็นผู้เขียน

(หนุ่มขาวนา : 100)

สำนวนภาษา

ลักษณะของสำนวนภาษาที่ปรากฏในเรื่อง "หนุ่มขาวนา" มีลักษณะดังนี้

1. ใช้ภาษาเรียบง่าย ถ้อยคำที่ใช้เหมาะสมกับชีวิตความเป็นอยู่ของตัวละครในเรื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้าน และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของขาวนา เช่น การใช้ยางมะเกลือแก้ น้ำกัดเท้า การใช้น้ำมะกรูดสระผม หรือการเล่นเพลงปฎิพากย์

ดินของขาวนาค้าเป็นถ่านทุกคน แม้แต่คนสวยๆอย่างสายบัวก็ไม่เว้น ข้าพเจ้าได้ ความรู้ใหม่จากการเผ่าสังเกต ในตอนเย็นเลิกงานเจ้าเสาะจะไปเก็บมะเกลือปลายนา มาพวงหนึ่งสำหรับพ่อแม่และตัวเอง ทุบให้แตกใช้ยางมะเกลือทาแก้ น้ำกัดดินได้ดีกว่ายา ขนานใดๆ เขายืนแช่น้ำเน่าเป็นวันๆ ในขอก้นัวและหลังดินจะถูกน้ำกัด แสบและคัน อย่างร้ายกาจ

(หนุ่มขาวนา : 48)

ทองถอดเสื้อไว้หวั่นไค เสื้อตัวนั้นโคลนเกาะหนาเตอะหนักเป็นกิโลกรัม เขา
ใช้กะลาตักน้ำในโอ่งดินอาบ บีบน้ำมะกรูดลงบนหัวขยี้ให้หายคัน เขาไม่เคยรู้จัก
สบู่หรือแชมพูยี่ห้อใดๆ เขาไม่รู้จักใช้ของฟุ่มเฟือย ...

(หนุ่มชาวนา : 38-39)

"ฉ่าๆๆ" ทิดมั่งเห็นคนชักเงียบไป ขึ้นเพลงฉ่อยให้ลูกคู่รับ ไอ้แววเป่าปากกรูๆ
เหมือนเสียงนกเขา

"โตงเตง เอ็งเงี้ยต้องแต่ง..."

"เฮ้ย มึงหมดพุงแค่นี้จะไ้มั่ง ที่ไรก็โตงเตงต้องแต่งอยู่นั่นแหละ" ทิดโกย
จัดขึ้น พวกลูกคู่ฮาลั่น
"อย่าจัดคอซีไวย"

(หนุ่มชาวนา : 91)

2. ใช้สำนวนเปรียบเทียบที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นชนบทโดยการนำเอาสภาพแวดล้อม
ที่ชาวชนบทคุ้นเคยมาเปรียบเทียบทำให้บรรยากาศกลมกลืนกับเนื้อเรื่องและตัวละคร สำนวนเช่น
นี้ผู้เขียนแสดงไว้หลายตอน เช่น

"จโมยเข้ามาเอาควาย" เขากระฉิบ

หัวใจข้าพเจ้ารัวเป็นกลองยี่เก มันไม่ใช่เรื่องสนุกเลยสำหรับชีวิตที่มีไข่นวนิยาย

(หนุ่มชาวนา : 8)

ผู้เขียนเปรียบเทียบความรู้สึกกระทึกใจได้อย่างสมจริง โดยเปรียบเทียบอาการเต้น
ของหัวใจกับอาการรัวของกลองยี่เก มหรสพที่ชาวนาในชนบทคุ้นเคย

ทุกครั้งที่เขาเหวี่ยงจอบลงไป น้ำโคลนแตกเป็นฝอยกระเด็นเข้าหน้าหัวหูเหมือน
ประแป้งสีน้ำตาล"

(หนุ่มชาวนา : 23)

"ตะวันลอยสูงขึ้นเหนือยอดตาล เงาภูเขาที่ทอดลงดินค่อยหดสั้นเข้า แดดจัดขึ้น
ทุกที โคลนร้อนเหมือนลงไปเหยียบอยู่ในอ่างขี้ผึ้งเคียวไฟ"

(หม่อมขวานา : 29)

"เสียงของทิดมั่งทู่กั้ววานลูกคอรวน สะบัดตามท่วงทำนองอันกระแทกกระทั้น
เหมือนเสียงเกวียนกระดอนขึ้นกระดอนลงไปบนทุ่งนาอันขรุขระ"

(หม่อมขวานา : 40)

การเปรียบเทียบกับสิ่งที่คุ้นเคยเหล่านี้ นอกจากจะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพอย่างชัดเจนแล้ว
ยังทำให้ได้บรรยากาศของท้องถิ่นชนบทไม่ว่าจะเป็นการประแบ่งดินสอพอง การเคียวขี้ผึ้งร้อนๆ
อาการกระดอนของเกวียนที่เคลื่อนอยู่บนถนนที่ขรุขระ ล้วนแต่เป็นบรรยากาศของท้องถิ่นชนบท
ทั้งสิ้น บางตอนผู้เขียนก็เลือกใช้ภาษาที่ให้ทั้งภาพและเสียงทำให้ภาษามีความไพเราะยิ่งขึ้น
เช่น

โคลนจับตัวกันเหนียวหนับ ดุดดินเสียงดังพลุพลับเหมือนลงไปยังอ่างขี้ผึ้ง

(หม่อมขวานา : 28)

3. ใช้สำนวนภาษาในการบรรยายที่ประกอบด้วยโวหารภาพพจน์ เช่นการใช้อุปมาและ
บุคลาธิษฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ . 2540 : 88-89) อุปมาคือการกล่าวเปรียบเทียบกับ
หนึ่งว่าเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง คำที่ใช้เชื่อมสิ่งที่เปรียบเทียบกับกันได้แก่ เหมือน เปรียบ ประดุจ
ราว ราวกับ ฯลฯ เป็นต้น ส่วนบุคลาธิษฐาน คือภาพพจน์ที่กล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิต ไม่มีวิญญาณ
เสมือนเป็นสิ่งที่มีชีวิต มีวิญญาณ ผู้ฟังหรือผู้อ่านจะมองเห็นภาพเหล่านั้นเคลื่อนไหว ทำกิริยา
อาการเหมือนคน มีอารมณ์ความรู้สึก

การที่ผู้เขียนใช้โวหารภาพพจน์ในการบรรยายนี้ ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพได้อย่างชัดเจน
สามารถเข้าถึงอารมณ์ ความรู้สึก บรรยากาศและเหตุการณ์ในเรื่องได้ เช่น

การบรรยายถึงภาพความรุนแรงของลมพายุ สายฝนที่ตกลงมาอย่างหนัก เสียงฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ผู้เขียนสามารถบรรยายได้อย่างชัดเจนจนผู้อ่านมองเห็นภาพเหตุการณ์ได้ชัดเจนเหมือนตนเข้าไปอยู่ร่วมในเหตุการณ์ด้วย ดังนี้

ฟ้าสีแดงค่อยเปลี่ยนเป็นเทาและดำ มีเงาทอดตะมิงลงบนทุ่งนาเป็นกลุ่มๆ **ฝน** น้ำตาลม้วนตัวเป็นก้อนวิ่งนำหน้ามาก่อน ใบไม้แห้ง เศษฟางปลิวว่อน ใบตาลแห้งหลุดลอยคว้างข้ามหลังคาโรงนาไป กิ่งกระทมหักโพงพางเสียงอื้ออึงดังมาแต่ไกล **ครู่เดียวลมก็กระแทกมาเป็นลูกๆ เหมือนมีใครจับมันขว้างมาคราพลอดกระทมหวีหวือ** ฟ้าคะนองจนดินสั่น **กระทมไกวเหมือนเปล** ดับหญ้าคาตั้งชันเปิดช่องให้ลมลอดไป ดับไหนไม้แข็งแรงตอกผูกก็หลุดปลิวตามลมไปไกลลิบ ... ไล่หลังลมมาคือเมฆฝนสาดทำมุมเฉียง เริ่มจากเม็ดโตเท่าหัวแม่มือห่างๆ แล้วถี่ขึ้นๆจนเป็นสายติดกัน **หนักขึ้นเหมือนฟ้ารั่ว** ท้องนาเป็นสีเทาทุกทิศ **ฟ้าแลบเป็นเส้นสีทองขุกขยิก** ฟ้าคำรามกึกก้องยังกับ **โกธโครมสักรับปี** สายฟ้าวิ่งไปมาระหว่างก้อนเมฆ ฟ้าผ่าเปรี้ยงลงบนยอดตาล ฟ้าผ่าแลง...

(หนุ่มชาวนา : 14-16)

เมื่อครุฑยี้เล้าถึงเหตุการณ์ตอนขโมยจะเข้ามาเอาควาย ผู้อ่านรู้สึกได้ถึงความกลัวของครุฑยี้จากคำบรรยายที่ประกอบด้วยโวหารภาพพจน์ชนิดบุคลาธิษฐาน ดังนี้

ในท้องทุ่งอันเปล่าเปลี่ยวนั้น ปีนมีคำมากที่สุด มันอาจช่วยให้พ้นในปากกระทมกัน เบาลง ปีนเก็บลากล้องทองเหลืองกระบอกนั้น ไม่ทำให้หายหนาวได้เลย **หัวใจมันคอยจะวิ่งหนีออกจากอกอยู่ทุกวินาที"**

(หนุ่มชาวนา : 41-42)

การที่ผู้เขียนใช้สำนวน "พ้นในปากกระทมกัน" "หนาว" หรือ "หัวใจมันคอยจะวิ่งหนีออกจากอก" แทน "ความกลัว" เช่นนี้ นับเป็นความไพเราะความงดงามของภาษาที่ใช้ในการประพันธ์

ลักษณะของการบรรยายโดยใช้บุคลาธิษฐาน ผู้เขียนได้แทรกไว้หลายตอน ซึ่งนอกจากจะแสดงให้เห็นความสามารถในการใช้ภาษาของผู้เขียน ยังทำให้ผู้อ่านเห็นภาพได้อย่างชัดเจนจากการที่ผู้เขียนทำให้สิ่งที่ไม่มีชีวิตกลับมีชีวิตขึ้น เช่น

...ไม่น่าแปลกใจเพราะเคยผ่านมาแล้ว โรงเรียนครูคนเดียวจะให้มันโก้หรูไปถึงไหน ในเมื่อโรงนาหลังนี้และหลังโน้นๆ มันยื่นท่อน้ำหล่อหยอหยงอยู่ทุกหลังคา

(หนุ่มชานา : 2)

คำลง ท้องนาที่เคยเจียบสังคัลกลับอ้ออึงขึ้นยังกับมีเทศกาลอันมโหฬาร กระทบเจียดจำศีลอยู่ในรูตลอดฤดูแล้ง กลัดกลุ้มเต็มที พอได้ฝนได้น้ำก็ออกจากรู ร้องหาคุ้ยกันลั่นทุ่งเสียงโหยๆ สลับกับเสียงอ้ออึงและแมลงอีกหลายพันเสียง ฟังเป็นเพลงอันไพเราะ ชวนารอฟังเพลงนี้มาหลายเดือนแล้ว เป็นเพลงยอดนิยมซึ่งเทวดาเป็นผู้จัดรายการ"

(หนุ่มชานา : 17)

ท้องฟ้าสีเทาเตี้ยลงเหมือนจะเอื้อมถึง เมฆฝนลอยกว้างอยู่ไปมา เหนือเม็ดโป้งๆ ที่ผุดขึ้นทั่วตัวถูกฝนชะล้างออกไป ชุดทำงานสีซีโคลนเปียกชุ่ม น้ำย่อยชายผ้าเป็นหยดธรรมชาติ ทำลายซึ่งกันและกัน แสงแดดเป็นตัวบวก สายฝนเป็นตัวลบในเรื่องอุณหภูมิลลัพธ์คือคน ความร้อนหนาววิ่งมาทะเลาะกันที่ผิวหนัง ...

(หนุ่มชานา : 22)

ท้องนาฟื้นแล้ว หลังจากมันหลับไปตั้งแต่หมดฤดูดำ ถ้ามะหยี่สี่เขียวผืนเดิมที่บูบับอยู่บนทุ่งหนองหลวงถูกมือของกาลเวลากระชากทิ้งไป แล้วคลี่ถ้ามะหยี่ผืนใหม่สีทองอร่ามปลงไปแทน...

(หนุ่มชานา : 78)

4. มีการใช้ศัพท์บางคำที่ผู้อ่านไม่คุ้นเคย แต่ผู้อ่านก็สามารถเข้าใจได้เพราะผู้เขียนอธิบายสอดแทรกไว้ในเนื้อหาหรือบางครั้งก็เขียนคำอธิบายไว้ในเชิงอรรถ ตัวอย่างเช่น

... ภายในคอกควายเป็นปลักโคลนลึกแค่เอว กว้างขนาดควายนอนได้สองตัว
เขาลงไปเดินลุยในปลักนั้น ดอกหลักแข็งแรงลงไปในหนึ่ง โพล์พันผิวโคลนขึ้นมา
พอมัดโซ่ควายได้ หลักนี้เรียกว่า ตะลุงควาย

(หนุ่มชาวนา : 33)

... กลางวันยังต้องเร่งไถ เร่งดำอีกเพราะมัวหยุดนอนน้ำในนาจะแห้ง เสีย
แรงวิดน้ำเข้านาอีกหลายเหนื่อย วิดน้ำด้วยระหัดมือหรือ "โขงโลง" นั้นไม่สนุกเลย

(หนุ่มชาวนา : 56)

หรือเมื่อเสาะจับปลาได้ แม่ได้กล่าวกับเสาะว่า

"เอากลับไปทำซี เดี่ยวเนื้อลุ่ม* ไม่ร่อย" (*เนื้อปลาตั้งต้นจะเน่า)

(หนุ่มชาวนา : 49)

ชาวนาเห็นน้ำก็ดีใจ น้ำมาเดือนสิบถูกต้องตามฤดูกาล นาไม่ลุ่มเพราะตายแล้ง
แล้ว...(ตายแล้ง หมายถึง* ต้นข้าวตายเพราะแล้งน้ำ)

(หนุ่มชาวนา : 64)

คำศัพท์เหล่านี้แม้ผู้อ่านจะไม่คุ้นเคย เพราะเป็นศัพท์เฉพาะที่ใช้เกี่ยวกับงานและความเป็น
อยู่ของชาวนา การที่ผู้เขียนนำมาใช้จึงนับว่าเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง

เรื่องหนุ่มชาวนา นี้ เป็นนวนิยายที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งซึ่ง นิมิตร ภูมิถาวร เขียนขึ้น
เพื่อสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นภาพชีวิตอันยากแค้นลำเค็ญของชาวนาไทยในชนบท ซึ่งเด็กบางคนอาจจะ
ไม่เคยพบเห็น เนื้อเรื่องเป็นเรื่องง่ายๆ การดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับเวลา เหตุการณ์
ในเรื่องมีความสมจริงทำให้เรื่องน่าสนใจยิ่งขึ้น

ภาษาที่ใช้งดงาม ผู้เขียนเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมกับเรื่องราวและตัวละคร อีกทั้งยัง
สะท้อนบรรยากาศของท้องถิ่นชนบทได้อย่างชัดเจน การใช้สำนวนโวหารในการบรรยายสภาพ

หรือเหตุการณ์ในเรื่องมีความไพเราะ สามารถสื่อความหมายได้อย่างลึกซึ้ง สำนวนภาษาอันไพเราะนี้ ช่วยให้บรรยากาศและสภาพชีวิตของชาวนาในชนบทชัดเจนและมีสีสันยิ่งขึ้น

เรื่องสามชาย

สามชายเป็นนวนิยายของ "ดอกไม้สด" นามจริงคือหม่อมหลวงบุปผา นิมมานเหมินทร์ (กฤษร) ซึ่งแต่งขึ้นโดยมีเจตนาจะสะท้อนภาพชีวิตสังคมไทยในช่วงประมาณปลายสมัยรัชกาลที่ 6 ถึงต้นรัชกาลที่ 7 และตั้งใจจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมของคนไทยส่วนใหญ่ที่นิยมรับราชการให้มาสนใจค้าขายบ้าง

ลักษณะหนังสือ

สามชายเป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 599 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์แพรวพิทยา เมื่อปี พ.ศ. 2514

เรื่องย่อ

รัตน์ อนุวัตร ประวัติ เป็นชายหนุ่มที่เกิดในตระกูลชั้นสูงเหมือนกันและเป็นญาติกัน แต่รัตน์มีแม่เป็นหญิงชนบทจึงไม่ได้รับการยกย่องเท่าอนุวัตรและประวัติ ทั้งที่เป็นคนร่วมตระกูลเดียวกัน แต่ด้วยความมานะพยายามจึงสามารถทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ ส่วนอนุวัตรกับประวัตินั้นแม้จะได้รับการยกย่อง ได้รับความรักและการตามใจแต่ชีวิตของทั้งสองก็แตกต่างกัน อนุวัตรมีอิทธิพลทางที่ผิด มักทำอะไรโดยขาดสติ ไม่มีความอดทน ชีวิตจึงประสบความล้มเหลว ภายหลังประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต ส่วนประวัตินั้นมีพื้นฐานที่ดี แม้บางครั้งจะทำอะไรตามใจตนเองซึ่งเป็นเรื่องที่ผิด แต่เมื่อได้รับการตักเตือนก็ยอมรับฟังและแก้ไขปรับปรุง ชีวิตจึงประสบความสำเร็จเช่นเดียวกับรัตน์

โครงเรื่อง

สามชายเป็นนวนิยายที่สะท้อนให้เห็นภาพชีวิตของชายหนุ่ม 3 คน ที่มีชาติกำเนิดเหมือนกัน เติบโตมาด้วยกันแต่ในสภาพที่ต่างกัน ทำให้อุปนิสัยและวิถีทางในการดำเนินชีวิตของชายหนุ่มทั้งสามคนนี้ต่างกัน

แนวคิด

บุคคลที่มีมานะพยายาม อดทนและตั้งมั่นอยู่ในธรรม ย่อมประสบความสำเร็จในชีวิต

ฉาก

ในการบรรยายฉากนั้น ผู้เขียนบรรยายเป็นระยะไม่ต่อเนื่องในฉากเดียวกัน เช่น เมื่อกล่าวถึงคฤหาสน์ของเจ้าหมื่นเสมอใจราชในตอนเปิดฉาก ผู้อ่านทราบเพียงว่า เป็นตึกสี่เหลี่ยม มีเครื่องเรือนที่มากมาย ดังนี้

คุณพระนายเจ้าของบ้านได้รื้อเรือนที่อยู่เดิมอันเป็นเรือนไม้หลังใหญ่ออกเสีย สร้างตึกแบบใหม่ตามสมัยนิยมขึ้นแทนที่ เป็นตึก 4 เหลี่ยม สูงตระหง่านงดงามอันจะเป็นเคหะสถานแห่งหนึ่งที่ชาวสยามในสมัยนั้นจักต้องแลดูด้วยความเอาใจใส่ ส่วนสรรพวัตถุภายในตึกนั้นเล่า ทั้งที่เป็นเครื่องใช้คือ โต๊ะ เก้าอี้ พรม ฯลฯ และที่เป็นเครื่องสงวนหรือเครื่องระลึก คือ ขามลงยา ขวดปักดอกไม้และรูปภาพ ฯลฯ ตลอดจนวิจิตรมีค่าสมศักดิ์และหลักฐานแห่งท่านผู้เป็นเจ้าของยิ่งนัก...

(สามชาย : 1-2)

จากคำบรรยายดังกล่าว ผู้อ่านไม่สามารถวาดภาพได้ชัดเจนนัก แต่ผู้เขียนได้บรรยายเพิ่มเติมในตอนต่อมา ซึ่งสามารถมองเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ข้างหลังตึกใหม่ของพระนายเสมอใจราชมีสารภีต้นใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง ดอกตก ใบหนาสาขาไพศาลปกคลุมพื้นแผ่นดินที่ใกล้เคียงให้ร่มรื่นเป็นที่สำราญ ห่างจากต้นสารภีเล็กน้อยมีศาลาเล็กหลังคามุงจาก ปูลูกอยู่ใกล้กับสระบัว กับมีต้นฝรั่ง ต้นมะม่วง ต้นชมภู และต้นอื่นๆ อีกหลายต้นอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน...

(สามชาย : 22)

ที่ถนนบำรุงเมือง มีบ้านใหญ่อยู่บ้านหนึ่ง ทรวดทรงสัณฐานสง่างามอย่างคฤหาสน์ในสมัยปลายรัชกาลที่ 5 ต่อกับรัชกาลที่ 6 รั้วรอบบ้านเป็นกำแพงเตี้ยๆ คล้ายกำแพงวัด ยังเห็นเศษแก้วที่ใช้ฝังอยู่บนขอบกำแพงตกค้างอยู่ พื้นเดิมของกำแพงนั้นน่าจะเป็นสีขาว แต่บัดนี้หม่นหมองและมีรอยตะไคร่น้ำจับเป็นคราบอยู่ทั่วไป บานประตูทำด้วยไม้ เช่นเดียวกับกรอบ อยู่ระหว่างเสาซีเมนต์ 2 เสา ดูแบบบางไม่สมกับส่วนกำแพงที่หนาตึกตึก แสดงให้เห็นว่าบานประตูที่ดี กรอบประตูที่ดีและเสาที่ดีได้สร้างขึ้นในสมัยหลังจากที่ก่อกำแพงเป็นอันมาก อนึ่งรูปโคมไฟฟ้า 2 ดวงที่ยอดเสาได้เห็นได้ชัดว่า เป็นแบบใหม่ยิ่งกว่าประตูขึ้นไปอีก

มองตามช่องประตูเข้าไปภายใน เห็นถนนโรยหินแลดูเป็นสี่ครามอยู่ระหว่างสนามหญ้าสีเขียว ชำยมือเห็นตึกหลังใหญ่งดงามแต่ทว่าค่อนข้างหนาและทึบ ตัวตึกเป็นสีขาวบานหน้าต่างและส่วนอื่นๆ ที่เป็นไม้ทาสีน้ำเงินแก่ ต้นไม้ใหญ่น้อยในบ้านนี้มีมาก ต้นมะม่วงอยู่เป็นทิวไปริมถนน....

(สามชาย : 106-107)

นอกจากนี้ ผู้อ่านสามารถทราบเหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นในสมัยใด บรรยากาศเป็นอย่างไรจากคำบรรยายของผู้เขียน เมื่อกล่าวถึงชายหนุ่มทั้งสามคนจะไปชมละครซึ่งเป็นมหรสพในสมัยนั้น ผู้อ่านสามารถเห็นบรรยากาศของโรงละครในสมัยนั้นได้ ดังนี้

ชายหนุ่มทั้ง 3 ออกจากบ้านโดยไม่มีที่หมายว่าจะไปแห่งใด แม้ว่าจะรถจะได้แล่นไป แล่นไป ผ่านถนนต่างๆเป็นหลายสายก็ยังไม่หยุดลงได้ ในที่สุดประวัติดอกความเห็นว่า ให้ละครมลายูที่โรงวิมานเนาวรัตน์ ... เห็นประวัติกำลังต่อล้อต่อเถียงกับแม่สาวเจ้าพวงมาลัย เพราะเหตุว่าเจ้าหล่อนผัดหน้าขาวเป็นนวลและตัดผมทรงชิงเกิ้ลทันสมัย ... ประวัติดีเลือกพวงมาลัยได้ 3 พวง เป็นราคา 75 สตางค์ เขาส่งให้ญาติเขาคนละพวง อนุวัตรปฏิเสธตอบว่าไม่ต้องการเป็นเจ้าของกลางถนน รัตน์รับไว้พวงหนึ่งและเห็นในทันทีว่า แม่เจ้าของร้านผ่านราคาถึงพวงละ 10 สตางค์เพราะรัตน์เคยเห็นพวงมาลัยที่นางละมุนซื้อมาแกล้ง ใหญ่ยาวก็ขนาดนี้ แต่ราคาเพียง 15 สตางค์เท่านั้น

(สามชาย : 95-96)

ตัวละคร

ตัวละครแต่ละตัวนั้นผู้เขียนสร้างขึ้นได้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง สำหรับตัวละครที่สำคัญได้แก่

รัตน์ บวุดติกุล เป็นชายหนุ่มที่มีสติปัญญาดี ฉลาดเฉลียวแต่เจียมขีริ่ม มีความคิดลึกซึ้ง สุขุม ยึดมั่นในคุณธรรม มีความรับผิดชอบสูง ถึงแม้จะเกิดในตระกูลสูงแต่ไม่ได้รับการยกย่องเท่าที่ควรจึงมีมานะจนสามารถนำชีวิตตนไปสู่ความสำเร็จเป็นที่ยกย่องนับถือและไว้วางใจจากบุคคลทั่วไป

อนุวัตร บวุดติกุล เป็นชายหนุ่มที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างดี มีฐานะดี ความรู้ดี มีเกียรติสูงแต่เป็นคนทีจิตใจโลเล ใจร้อน วู่วามไม่ค่อยมีความพอใจในสิ่งที่ตนมี มักถูกคนที่ฐานะต่ำกว่า การดำเนินชีวิตขาดคุณธรรมยัคนำจิตใจ จึงเป็นผลให้ชีวิตประสบความพ่ายแพ้

ประวัติ บุตุติกุล เป็นชายหนุ่มที่มีความขยันและตั้งใจในหน้าที่ราชการดี แต่มีนิสัยรักสนุก พุดจาไม่ระวังคำพูด ไม่คิดหน้าคิดหลัง แต่ยอมรับฟังคำเตือนและแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง

พัชรีย์ บุตุติกุล เป็นหญิงสาวที่เกิดในตระกูลขุนนางชั้นสูง จากบทบาทของพัชรีย์ ทำให้เราเห็นภาพของผู้หญิงในปลายสมัยรัชกาลที่ 6 ถึงต้นรัชกาลที่ 7 ว่าเริ่มจะมีบทบาทมากขึ้นกว่าผู้หญิงในสมัยก่อน คือ นอกจากจะมีความสามารถในการจัดการบ้านการเรือนแล้ว ยังมีความรู้ มีความเฉลียวฉลาด กล้าแสดงออก สามารถเข้าสังคมได้และวางตัวได้เหมาะสมสตรีไทย

กลวิธีการแต่ง

ผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องทั้งหมดในฐานะผู้รู้เรื่องทุกอย่าง มีการดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาบางครั้งมีการเล่าย้อนเรื่องราวในอดีต โดยผู้เขียนหรือตัวละครเป็นผู้เล่า

การเปิดเรื่องโดยการกล่าวถึงตัวละครแต่ละตัว แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้านฐานะ ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมและการอบรมเลี้ยงดูซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของตัวละคร และดำเนินเรื่องไปตามลำดับเวลาโดยใช้บทขัดแย้งของตัวละครเป็นตัวดำเนินเรื่อง เช่น รัตน์ซึ่งเป็นผู้ที่ด้อยในตำแหน่ง ไม่ได้รับการยกย่อง แต่เป็นผู้มีคุณธรรมจึงประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งด้านฐานะ การงานและความรัก ส่วนอนุวัตรเป็นผู้ที่พร้อมทั้งรูปสมบัติและทรัพย์สมบัติ จึงน่าจะประสบความสำเร็จในชีวิตแต่กลับล้มเหลว เพราะเป็นผู้ที่ขาดคุณธรรมในการดำเนินชีวิต

ผู้เขียนแทรกหลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อเป็นข้อเตือนใจในการดำรงชีวิตไว้ด้วย โดยแทรกไว้ในบทสนทนาและพฤติกรรมของตัวละคร

การปิดเรื่อง ผู้เขียนปิดเรื่องโดยให้ตัวละครแต่ละตัวได้รับผลแห่งการกระทำของตนเอง เป็นการจบที่ผู้อ่านพอใจ เพราะตัวละครที่มีคุณธรรมประสบความสำเร็จสมหวังในชีวิต

สำนวนภาษา

ผู้เขียนสามารถเขียนบรรยายและเปรียบเทียบสิ่งที่ต้องการสื่อถึงผู้อ่านได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและเข้าใจเรื่องราวได้ชัดเจน ตัวอย่างเช่น

1. สำนวนภาษาที่ใช้ในการบรรยาย สามารถบรรยายให้ผู้อ่านเห็นภาพได้อย่างชัดเจน เช่น เมื่อกล่าวถึงตัวละคร ผู้เขียนจะบรรยายรายละเอียดไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

หญิงผู้มีนามว่าละมุนนั้นเดินอยู่หน้าหมู่ อายุของหล่อนประมาณ 30 เศษ รูปร่างลำสันแข็งแรงผิวคล้ำหน้าซื่อ เมื่อพิจารณาดูทั้งลักษณะและกิริยาแล้ว ก็เห็นได้ว่า

เป็นหญิงชาวชนบทและถ้าจะกล่าวถึงเชื้อสายแล้วก็ไม่ต่ำกว่าชั้นคหบดี

(สามชาย : 3)

เด็กชายอายุ 8 ขวบสะบัดมือจากผู้สูง มายืนเกาะเข่านางละมุนและถูกมารดาจูง
ให้นั่งลงทันที เด็กนี้ร่างเล็กกว่าวัยเป็นอันมาก สวมกางเกงแพรสีน้ำตาลเข้ม สูง
จากตาคู่ประมาณ 6-8 นิ้ว จึงเห็นกำไลทองคำซึ่งสวมอยู่รอบข้อเท้าทั้ง 2 ได้ถนัด
สวมเสื้อชั้นในแพรสีเขียว ไขว้จุก ผิวน้ำดำคล้ำ หน้าผากโหนก จมูกหัก ริมฝีปาก
เชิดจมนองเห็นไรฟันซึ่งขาดฟันไปมากกว่า 5 ซี่ ดวงตาดำสนิทมีแวววาวแต่ค่อนข้างดุ

(สามชาย : 3-4)

2. ใช้สำนวนภาษาเปรียบเทียบทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการตามได้ เช่น

ตอนที่รัตนารู้สึกภูมิใจตัวเองที่สามารถสร้างตนเองจนมีฐานะเท่าเทียมกับหญิงที่ตนรัก
ความรู้สึกนั้นก็เหมือนกับนกบินเขาเมื่อบินไปถึงยอดเขาได้ โดยบรรยายถึงความรู้สึกในตอนนั้นว่า

พอสุดเสียงดนตรี รัตน์คลายวงแขนจากตัวพัชรี ตบมือพลางยิ้มกับหล่อนอย่างสดใส
เป็นกันเองผิดกับลักษณะที่เขาเคยยิ้มมาแต่เดิม ดูคล้ายกับนกได้เขาคนหนึ่งพยายามบิน
บ่ายเต็มกำลังเพื่อให้ทันคนที่ล่องหน้าไปก่อน ครั้นไปทันบนยอดเขาจึงยิ้มอย่างจะบอกว่า
"เราอยู่ในที่สูงเทียมกันแล้ว!"

(สามชาย : 277)

ความรู้สึกของรัตน์ที่เข้าใจความไม่แน่นอนของชีวิตโดยเปรียบเทียบให้ผู้อ่านเห็นจริง
ด้วยสำนวนเปรียบเทียบดังนี้

... แต่ความบันเทิงก็ดี ความสุขก็ดี แบบบางเหมือนพองสบู่ที่เด็กเป่าเล่น
เพียงอดใจเดี๋ยวก็จะแตกออกละลายไปกับอากาศ ...

(สามชาย : 298)

อีกตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกโกรธของรัตน์ ผู้อ่านสามารถเข้าใจ
ความรู้สึกนี้ได้ด้วยประโยคสั้นๆ ว่า

...รัตน์รู้สึกเหมือนถูกแทงด้วยกริชจนสุดด้ามรีบยกความกตัญญูขึ้นข่มใจ...

(สามชาย : 415)

3. ใช้ภาษาในลักษณะของการสั่งสอนหลักธรรมทางพุทธศาสนาและพุทธภาษิตแทรกไว้
อย่างชัดเจน หลักธรรมดังกล่าวล้วนเป็นข้อเตือนใจในการดำรงชีวิต ซึ่งผู้เขียนได้แทรกไว้และ
ชี้ให้ผู้อ่านเห็นโทษของความโลภ โกรธ หลง ว่าเป็นผลร้ายแก่ตนและคนรอบข้างอย่างไร เช่น

...ตราบใดที่เรายังมีชีวิตอยู่ในโลก ตราบนั้นเราจะต้องพจญกับสิ่งที่ขัดกับความ
ต้องการของเราเป็นนิจ เราจึงต้องหัดใจให้รู้จักพอใจในสิ่งที่เกิดขึ้นกับเราในเมื่อ
เราหมดหนทางที่จะแก้ไข

(สามชาย : 88)

...รัตน์จึงได้ธรรมภาษิตองค์หนึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวข้อวัตรปฏิบัติมาปฏิบัติ คือข้อ
ปฏิบัติอันเป็นกลาง ไม่เข้าไปใกล้ที่สุดทั้ง 2 ทาง อธิบายความตามทางโลกียะคือ
ตั้งต้นไว้ในความเป็นสถานประมาณ ไม่ถึงเกินไปและไม่หย่อนเกินไป

(สามชาย : 233)

ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี ธรรมนั้นแลย่อมรักษากุศลผู้มีปกติประพฤติธรรม

(สามชาย : 234)

การทำผิตวินัยเป็นวิสัยปุถุชน การให้อภัยเป็นวิสัยบัณฑิต ผู้ใดปรารถนาความสุข
ในโลก พึงฝึกตนให้รู้จักการอภัย

(สามชาย : 235)

4. มีการใช้ศัพท์สำนวนภาษาต่างประเทศปะปนอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากตัวละครส่วนใหญ่เป็น
ผู้มีการศึกษาสูง ประกอบกับยุคนั้น คนไทยไปศึกษาต่างประเทศมากขึ้น จึงใช้ศัพท์สำนวนภาษา
ต่างประเทศ แต่ก็ยังเป็นศัพท์ที่ผู้อ่านคุ้นเคย ตัวอย่างเช่น

"... ขอเชิญคุณทั้ง 2 เข้าร่วมปาร์ตี้กับผมนิดด้วย"

(สามชาย : 101)

" เหลวไหล!" หลวงอดมฯกล่าว "เลดี้เขาหักแล้วยังหนีได้!"

(สามชาย : 262)

"... แบลกเมล์! เอาละซี แล้วคุณนั้วตร์ของเราว่าอย่างไร?"

(สามชาย : 341)

"... พี่รัตน์หรือจะไม่เต็มใจยกน้องอรุณให้ คอมเมินเซนซ์แท้ๆทีละจะ"

(สามชาย : 532)

5. การใช้สำนวนภาษาที่ผู้อ่านไม่คุ้นเคย แต่ก็สามารถเข้าใจได้ไม่ยากนัก เนื่องจากบางคำได้อธิบายประกอบไว้ด้วย ตัวอย่างเช่น

"พรงนี้ตรูๆ เห็นจะมารอแจกเจ้าคะ"

(สามชาย : 2)

คำว่า "ตรูๆ" ผู้อ่านคงจะพอเข้าใจได้ว่าเวลาเข้าเพราะคุ้นกับคำว่า "เข้าตรู"

ในวาระนี้งานกุศลกิจ กล่าวคืองานพิธีเพื่อส่งเสริมมงคลผ่านพ้นไปแล้ว

(สามชาย : 2)

...ส่วนสรรพวัตถุภายในตึกนั้นเล่า ทั้งที่เป็นเครื่องใช้ คือโต๊ะ เก้าอี้ พรม ฯลฯ และที่เป็นเครื่องสงวนหรือเครื่องระลึก คือ ขามลงยา ขวดปักดอกไม้และรูปภาพ ฯลฯ

(สามชาย : 2)

สำนวนภาษาบางคำมีข้อบกพร่อง คือคำที่ใช้มีความหมายไม่ตรงกับใจความที่ต้องการสื่อ ความบกพร่องในลักษณะนี้แม้จะมีเพียงส่วนน้อย แต่ก็นับเป็นข้อบกพร่อง เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ได้รับการคัดเลือกให้ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาของเด็กเลือกอ่าน จึงอาจทำให้เด็กจำข้อบกพร่องเหล่านี้ไปใช้ ตัวอย่างเช่น

ครั้นนานเข้าอาการไขมิได้ถอยลงกลับมีอาการอื่นมาแทรก เจ้าของคฤหาสน์ผู้ซึ่งเริ่มเฝ้าถามอาการอยู่ทุกวัน จึงเริ่มตกใจ และรีบอัญเชิญนายแพทย์ผู้มีชื่อเสียงมาตรวจอาการคนไข้นั้นที่

(สามชาย : 432)

คำว่า **อัญเชิญ** ใช้กับสิ่งของอันเป็นของสูง จึงควรใช้คำว่า **เชิญ** จึงจะเหมาะสมกว่า

เรื่องสามชาย เป็นนวนิยายที่มีคุณค่าในด้านการช่วยยกระดับจิตใจของผู้อ่านเนื่องจากผู้เขียนแทรกหลักธรรมทางพุทธศาสนาไว้หลายประการ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นลักษณะสังคมที่เริ่มเปลี่ยนแปลงจากสังคมเดิม สะท้อนค่านิยมของสตรีในสมัยนั้นที่รู้จักปรับตัวให้ทันสมัย

สำนวนภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่มีความไพเราะ สละสลวย มีการเปรียบเทียบที่ช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพได้อย่างชัดเจน แม้จะมีข้อบกพร่องบ้างแต่ก็เป็นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

แม้ว่าเนื้อหามีกุณค่าน่าสนใจแต่เนื้อเรื่องมีความยาวถึง 599 หน้า จึงอาจทำให้เด็กไม่สนใจอ่าน อีกทั้งตัวละครและเหตุการณ์เกิดขึ้นคนละยุคสมัยกับผู้อ่าน จึงอาจทำให้ผู้อ่านในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสนใจอ่านหนังสือเรื่องนี้น้อย

เรื่องจดหมายจากวางหรั่ง

จดหมายจากวางหรั่งเป็นนวนิยายที่เขียนในรูปแบบจดหมายส่วนตัวจากพ่อถึงลูก ผู้ประพันธ์คือพระราชวรรังษีเธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ซึ่งใช้นามปากกาว่า น.ม.ส. งานพระนิพนธ์ของพระองค์มีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เรื่องที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก เช่น พระนลคำฉันท์ กนกนคร สามกรุง

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 83 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร ฉบับที่นำมาวิเคราะห์นี้ พิมพ์เมื่อ พ.ศ.2524

โครงเรื่อง

พ่อเขียนจดหมายถึงลูกชายที่กำลังศึกษาอยู่ต่างประเทศ เพื่อสั่งสอนเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ การประพฤติตนในเรื่องต่างๆ

เนื้อเรื่อง

จากวางหรั่งเป็นเศรษฐีจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้เขียนจดหมายรวม 7 ฉบับถึงนายสนธิ์บุตรชายที่กำลังศึกษาอยู่ที่ประเทศอังกฤษ จดหมายแต่ละฉบับได้อบรมสั่งสอนในเรื่องต่างๆ เน้นด้านการเรียน ซึ่งจากวางหรั่งได้สั่งสอนให้นายสนธิ์ตั้งใจเล่าเรียน หาวิชาความรู้ให้เต็มความสามารถ ให้เรียนรู้ในสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ตนเองและเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพใน

อนาคต ให้รู้จักประหยัต์ในเรื่องการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยโดยเฉพาะเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการเรียน
เมื่อนายสนธิ์เดินทางกลับเมืองไทยและเข้าทำงาน จางวางหรั่งสอนเรื่องการทำงาน
ให้เป็นผู้ฟังมากกว่าผู้พูด ให้น้ำใจเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นและรู้จักดูคนและสอนเรื่องการเลือกคู่ครอง
ตอนท้ายจางวางหรั่งกล่าวถึงเงินที่เหลือจากการทำบุญอายุครบ 60 ปี ว่าจะนำไปใช้
ให้เกิดประโยชน์แก่มนุษย์ทั่วไป

แนวคิด

มนุษย์จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนอบรม

ฉาก

ผู้ประพันธ์ให้ความสำคัญกับฉากน้อยมาก บอกเพียงว่าจางวางหรั่งเขียนจดหมายจาก
ที่ใด ซึ่งผู้อ่านทราบจากที่อยู่ที่แจ้งไว้บนหัวจดหมายแต่ละฉบับเท่านั้น ส่วนเนื้อความในจดหมาย
ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับฉากไว้เลย

ตัวละคร

ตัวละครสำคัญในเรื่องนี้ได้แก่

จางวางหรั่ง จางวางหรั่งเป็นตัวอย่างของบุคคลที่มีความเพียรจนสามารถสร้างฐานะ
เป็นเศรษฐีได้ แม้จะมีการศึกษาน้อยก็พยายามหมั่นเพียรศึกษาและเอาใจใส่ จนมีความรู้ภาษา
อังกฤษเป็นอย่างดี เห็นได้จากข้อความในจดหมายแต่ละฉบับซึ่งใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษปะปนอยู่
หลายตอน นอกจากนี้ยังเป็นผู้มีความคิดก้าวหน้าทันสมัยอยู่เสมอ สังเกตได้จากคำสอนที่ปรากฏ
ในจดหมายแต่ละฉบับ เช่น

จางวางหรั่งสอนเรื่องการประพฤตินให้เป็นคนดีว่า อยู่ที่ตนเองไม่ได้ขึ้นอยู่กับสถานที่
หรือสิ่งแวดล้อม แต่อยู่ที่สันดานเดิมของตนเอง ดังนั้นจึงไม่เชื่อว่าเด็กจะเสียคนเพราะไปเรียน
เมืองนอก ดังคำกล่าวที่ว่า

การออกไปเมืองฝรั่งมันไม่ได้ทำให้คนอัปรีย เป็นแต่เด็กมันสัญญาดีจะอัปรียแล้วมัน
ทำให้หนักขึ้น ... เด็กที่มันเกิดมาสำหรับอัปรียนั้นจะไปเมืองนอกหรืออยู่เมืองไหนมันก็
อัปรียจนได้

(จดหมายจางวางหรั่ง : 13)

เรื่องการใช้จ่าย จางวางหรั่งสอนว่าไม่ควรทำตามอย่างใครให้มีความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะของคนสมัยใหม่ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง

คนที่ต้องทำอะไรตามอย่างคนอื่น ๆ ไปหมดนั้น มันเป็นคนไม่มีแวว เป็นมนุษย์สามัญ เหมือนกับมนุษย์ที่ 1000 ล้าน ที่ฝรั่งเขามีอยู่ในโลก ถ้าคนเราต้องทำตามอย่างกันไปหมดอย่างเจ้าว่า ป่านนี้ก็ยังไม่มีการนั่งผ้า ด้วยตาอาตมกับยายอ๊อฟแกไม่ได้นั่งผ้า

(จดหมายจางวางหรั่ง : 24)

นายสนธิ แม้จะไม่มีบทบาทในการดำเนินเรื่องโดยตรง แต่ผู้อ่านก็รู้จักอุปนิสัยของนายสนธิ ได้เป็นอย่างดีจากจดหมายของจางวางหรั่งว่า นายสนธิมีพฤติกรรมที่รักสนุก รักความสะดวกสบาย

กลวิธีการแต่ง

ผู้เขียนใช้จดหมายเป็นรูปแบบในการเสนอเรื่อง โดยสมมุติตัวละคร คือ จางวางหรั่ง เขียนจดหมายสั่งสอนบุตรชาย เนื้อความในจดหมายดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์คือ เริ่มจากแนะนำในเรื่องการเรียน ความประพฤติ การทำงานและการเลือกคู่ครอง

สำนวนภาษา

สำนวนภาษาที่ใช้เป็นภาษาร้อยแก้วที่กะทัดรัดสละสลวยมีชีวิตชีวา แทรกอารมณ์ขันไว้เสมอ นอกจากนี้ยังแทรกข้อคิดที่ลึกซึ้ง มีการยกตัวอย่างประกอบและเปรียบเทียบได้อย่างเหมาะสม แต่บางครั้งค่อนข้างยากเกินความเข้าใจ ดังตัวอย่างสำนวนภาษาของ น.ม.ส ดังต่อไปนี้

1. การยกตัวอย่างประกอบและเปรียบเทียบ ในการอบรมสั่งสอนเรื่องใดๆ จะทรงยกตัวอย่างมาเปรียบเทียบให้เข้าใจคำสอนนั้นชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น

เมื่อสอนเรื่องการเรียนว่าจะเรียนวิชาใดขึ้นอยู่กับผู้เรียน ทรงเปรียบเทียบกับการต้องแต่งงานว่าขึ้นอยู่กับแต่งงานที่จะต้อง

การที่จะเรียนวิชาใดโดยวิธีใดนั้นไม่สำคัญ ข้อสำคัญอยู่กับตัวผู้เรียนต่างหาก เปรียบเหมือนแต่งงานจะแต่งงานด้วยน้ำส้มฝรั่งก็ได้ ดองด้วยน้ำกระเทียมก็ได้ เมื่อ

ดองแล้วก็ร้อยทั้งสองอย่าง ข้อสำคัญคือแดงกว่าที่จะเอาลงดอง จะต้องเป็นแดงกว่าที่ยังไม่เน่า ถ้าเน่าเสียแล้ว จะดองด้วยน้ำกระเทียมหรือน้ำส้มขวดละตำลึง มันก็ไม่เป็นรสทั้งนั้น บุคคลที่สืบเสาะว่าเรียนวิชาก็เหมือนแดงกว่าดองถ้าเสียใจคอมันเน่าเสียแล้ว ถึงจะร่ำเรียนด้วยวิธีใด มันก็คงไม่เป็นเรื่องทั้งสิ้น

(จดหมายจากจางวางหรง : 10)

เมื่อพูดเรื่องผลการเรียนของนายสนธิ์ที่ไม่ดีขึ้น จางวางหรงได้สอนให้นายสนธิ์รู้จักปรับตัวโดยเปรียบเทียบให้เข้าใจว่า ถ้าไม่ตั้งใจเรียนก็เปรียบได้กับการดำน้ำพริกละลายแม่น้ำหรือการใช้ข้าวชั้นดีมาเลี้ยงหมู เป็นการลงทุนที่ไม่ได้ผลคุ้มค่า ดังข้อความที่ว่า

...แต่รายงานที่รับจากมิสเตอร์ไวท์ไม่ได้แสดงว่าเจ้าเรียนดีขึ้นตามส่วนทุนที่ลงไปนั้นเลย ถ้าเป็นการของบริษัทค้าขายก็ใช้ไม่ได้ เท่ากับออกแชร์ดีเบ็นเซอร์เอาเงินมาซื้อน้ำพริกตำละลายเล่นในแม่น้ำเจ้าพระยา หรืออย่างเดียวกับเอาข้าวเพิ่มทองมาต้มขุนหมูที่ไม่รู้จักอ้วนไม่มีประโยชน์ตรงไหนเลย

(จดหมายจากจางวางหรง : 18)

เมื่อพูดถึงเรื่องการทำงาน จางวางหรงสอนให้ทำงานอย่างเต็มกำลัง เต็มความสามารถในเวลางาน แต่เมื่อเลิกงานก็ให้พักผ่อนอย่างเต็มที่ เลิกคิดเรื่องงานอย่างเด็ดขาด จางวางหรงให้เหตุผลไว้ดังนี้

ธรรมดาคนกับงานที่ทำงานควรเป็นเกลือกกันอย่างสนิทในเวลาออฟฟิศ แต่เมื่อออกจากออฟฟิศไปแล้วควรเป็นศัตรูเกลียดกันเหมือนยาพิษเช่นนี้จึงจะชอบ ... คนที่มีน้ำใจปลอดโปร่ง อาจคิดอันใดได้ง่ายนั้น คือคนที่กวาดการงานให้ออกจากมันสมองทุกวัน เวลาที่เลิกออฟฟิศเหมือนกับกวาดใบไม้ให้เตียนจากลานโบสถ์ แล้วยอมให้การงานเข้าครอบงำความคิดอีกก่อน 4 โมงเช้าวันรุ่งขึ้น ...

(จดหมายจากจางวางหรง : 41-42)

บางสำนวนที่นำมาเปรียบเทียบค่อนข้างยากเกินความเข้าใจของผู้อ่าน เช่นเมื่อพูดถึงการเรียนไม่สำเร็จว่าจะเป็นผู้ไร้ประโยชน์โดยเปรียบกับการเลี้ยงม้าซากหักซึ่งเป็นแนวคิดแบบตะวันตก การเป็นผู้ไร้ประโยชน์นี้ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนโดยเปรียบกับของแพง ดังนี้

... แต่การเรียนอะไรไม่ได้มันสำคัญที่สุด เพราะถ้าเรียนเหลวกลับมาก็เป็นผู้ไม่มีประโยชน์สมกับที่เกิดมาเป็นคน และความเป็นผู้เปล่าประโยชน์นั้นเป็นของแพงที่สุด แต่เป็นของหาง่าย เปรียบเหมือนม้าซาหัดซึ่งเจ้าของเป็นผู้ละอายบาป หากว่าจะหาซื้ออีกสองสิ่งเพื่ออง ต่อเมื่อมาอยู่กับตัวแล้วจึงแพง แพงแก่ผู้เป็นเจ้าของ และถ้าเจ้าเป็นเจ้าของก็จะแพงแก่ข้าผู้เป็นพ่อของเจ้านี้ด้วย

(จดหมายจากวางหรั่ง : 8)

2. ส่วนวนภาษาที่แทรกข้อคิดลึกซึ้ง ข้อคิดต่างๆ ที่ น.ม.ส. แทรกไว้ในเรื่องทั้งเรื่องการเรียน การประพุดิตน การทำงาน การเลือกคู่ครอง ล้วนแต่มีสาระและประโยชน์แก่ผู้อ่าน ซึ่ง น.ม.ส. ได้แสดงไว้ด้วยส่วนวนภาษาที่น่าสนใจ ดังนี้

ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียน ว่าวิชาความรู้เป็นสิ่งที่ไม่มีใครหวงห้าม ใครจะเรียนมากเท่าไรก็สามารถทำได้ วิชาต่างๆ ที่เรียนนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เสมอ ดังคำกล่าวว่

ในโลกเรานี้ของดีที่ไม่มีเจ้าของหวงห้ามก็มีอยู่แต่วิชาอย่างเดียว ถ้าใครมักได้จะกอบโกยเอาจนรู้เท่าสมเด็จพะสังฆราชก็ไม่มีใครรังเกียจ

(จดหมายจากวางหรั่ง : 9)

... ในเวลาที่เรียนเจ้าทราบไม่ได้ว่าอัลยิบราหรือยูคลิดหรือลออิกหรืออะไร ที่จะเป็นเลือดเป็นเนื้อทำให้เจ้าเป็นผู้มีกำลังวังชาต่อไปในภายภาคหน้า เจ้าทราบอยู่แต่ว่าของเหล่านี้ หากว่าจะไม่เป็นยาธาตุบริหารก็คงไม่ทำให้ธาตุวิบัติ...

(จดหมายจากวางหรั่ง : 12)

ให้ข้อคิดเกี่ยวกับวิธีการสนทนา ตัวอย่างเช่น

... เจ้าจะต้องจำไว้ว่าทำคมในฝักมันง่ายกว่านอกฝัก ทำฉลาดโดยอาการมันง่ายกว่าฉลาดโดยวาจา เจ้าจงปล่อยให้ข้าข้างโน้นมันพูดมากกว่าเจ้าพูดเอง ฟังมันพูดมากกว่าปล่อยให้มันฟังเราพูด เพราะคนที่นั่งฟังนั้นขยายชี้เท่าไม่ได้ แลอาการที่ฟังย่อมทำให้เจ้าข้างโน้นนี้คิดว่าตัวพูดเพราะ เป็นการยอด้วยกิริยาไปในตัวดังนี้ตัก

(จดหมายจากวางหรั่ง : 50)

ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นว่าต้องรู้จักเห็นใจผู้อื่น ตัวอย่างเช่น

ธรรมดาคนที่อยู่ใกล้ชิดกัน ถ้าเราเอื้อเพื่อเห็นแก่เขาก็คงเห็นแก่เราบ้าง เว้น
แต่เมื่อเขาเป็นสัตว์ต่างชนิดกับเรา นั่นแหละจิตใจอยู่ ...

(จดหมายจากวางหรั่ง : 55)

ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการรู้จักดูคน จะต้องไม่พิจารณาเพียงเปลือกนอกไม่ประจบคนเพราะ
เขามีฐานะ ตัวอย่างเช่น

แต่ข้าจะต้องเตือนเจ้าว่า ข้อที่คนอื่นดูลักษณะตามเสื้อผ้าที่เจ้าแต่งตัวนั้นเป็นของดี
แต่ถ้าเจ้าดูลักษณะคนอื่นโดยวิธีเดียวกันจะกลับเป็นของชั่วที่สุด ถ้าเจ้าช่างโน้นเขาจะ
นั่งลงไหว้เจ้าด้วยเห็นเจ้าสวมเสื้อหางก็ติอยู่ แต่ถ้าเจ้าไปหมอบกราบใครด้วยเห็น
เขาศิโรยน์ เจ้าจะเป็นคนอัปรีดิ์ไม่ใช่เล่น ตัวเจ้าเองจะต้องมีนิสัยใจคออันดีเป็น
เครื่องหนุนเสื้อผ้าอาภรณ์ของเจ้า แลต้องให้แน่ใจว่า นายช่างโน้นเขาก็เช่นเดียวกับ
กับเราเสียก่อนจึงควรเข้ากลืนเกลือกกับเขาได้ ถ้าเห็นมะม่วงปากกระจาตมันน่ากิน
จงอย่าเชื่อเอาเป็นแน่ว่ากันกระจาตมันจะไม่มีเน่าเลย

(จดหมายจากวางหรั่ง : 58)

3. สำนวนภาษาของ น.ม.ส. จะแทรกอารมณ์ขันไว้เสมอ ตัวอย่างสำนวนโวหารที่
แทรกอารมณ์ขัน ได้แก่

วิธีมันมีโดยตรงไปตรงมาทั้งสองชนิดที่กล่าวมาแล้ว คือเขายืนให้เมื่อยังเป็น หรือ
ทิ้งไว้ให้เมื่อเขาตายนั้น ไม่เป็นวิธีที่เจ้าจะได้ง่ายๆ เพราะข้าจะไม่ยื่นให้ก่อนที่เจ้า
สมควรจะได้ แลถึงเวลานี้อายุข้าหลายสิบเข้าไปแล้วก็จริง แต่ข้าก็ยังกำลังวังชา
กิริยาอาการร่าเริงอยู่ ข้าตั้งใจอยู่ว่าจะไม่ตายลงไปเพื่อความสะดวกแก่เจ้า

(จดหมายจากวางหรั่ง : 20)

"ข้าไม่ได้ตั้งใจให้เจ้าหอบรวบเอาวิชาเมืองฝรั่งกลับมาเสียให้หมด ควรจะปล่อย
ไว้ให้คนหลังๆ เข้าง้าง"

(จดหมายจากวางหรั่ง : 30)

ในจดหมายฉบับสุดท้าย ผู้เขียนอธิบายถึงข้อความชวนขันดังนี้

เจ้าอ่านจดหมายที่ข้าเคยมีไปถึงเจ้าฉบับก่อนๆ เคยเห็นขันที่ตรงไหนบ้างหรือเปล่า มีผู้มาบอกข้าว่า คนเป็นอันมากอ่านสำเนาจดหมายเหล่านั้นแล้วพากันเห็นขัน ทำให้ข้าประหลาดใจนัก อันที่จริงข้าตั้งใจจะสั่งสอนเจ้าด้วยถ้อยคำที่เฉียบขาดเหมือนตัดหยวกด้วยดาบ ... ผู้ตั้งตัวเป็นผู้ให้โอวาทแต่เพ้อฝันไปพูดให้คนเห็นขันนั้นเป็นคนเคราะห์ร้าย เพราะโอวาทที่กล่าวนั้น ผู้ฟังเห็นเป็นตลกไปหมด ถ้าคำไหนไม่ขบขันก็ตลกตรองในใจว่า ความขบขันคงซ่อนเร้นอยู่ที่ไหน แต่หากปัญญาของตนไม่ได้หยอดน้ำมัน เเดินไม่รู้สึกลองจึงไม่เห็นความขันในขณะนั้น ก็เมื่อผู้ฟังไปมัวพะวงถึงความขบขันอยู่เช่นนี้ โอวาทที่กล่าวนั้นก็เหมือนน้ำค้างซึ่งหยาดลงทะเลทราย

(จดหมายจากวางหรั่ง : 70-71)

สำนวนภาษาที่ น.ม.ส.ใช้ นอกจากผู้อ่านจะได้ข้อคิดเกี่ยวกับการหาวิชาความรู้แล้วยังได้ความเพลิดเพลินจากอารมณ์ขันที่ผู้เขียนแทรกไว้ บางครั้ง น.ม.ส.พูดถึงพฤติกรรมของมนุษย์ หรืออธิบายถึงลักษณะของบุคคลประเภทเกียจคร้านทำงาน ด้วยสำนวนเปรียบเทียบที่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพพฤติกรรมหรือบุคลิกลักษณะดังกล่าวแล้ว ยังเกิดอารมณ์ขันกับสำนวนภาษาที่ น.ม.ส.นำมาเปรียบเทียบ ดังเช่น

... เวลามาทำงานมันคงค่อยๆ ย่องเข้าประตูออฟฟิศเหมือนลูกหมาที่ถูกอายตัวใหญ่มันกัดมาใหม่ๆ ต้องหยุดเลียแผลตามทางรำไป ครั้นเวลาเลิกชกกลับมีอาการพลุนพลันลุกจากเก้าอี้ เหมือนกิริยาเสือที่โจนกัดเนื้อ ในที่ทำการคงมีคนชนิดนี้อยู่ด้วยเสมอๆ แลถ้าตามันเป็นไฟ เจ้าของออฟฟิศก็ต้องช้อนาฬิกาวันละเรือนเป็นอย่างน้อย ด้วยมันคงดูนาฬิการำไปจนเครื่องจักรแลลานละลายไปกับที่

(จดหมายจากวางหรั่ง : 53)

ข้ายังไม่เคยรู้จักเจ้าคนนั้น พิศุรูปโถมเห็นเป็นคนกลางเก่ากลางใหม่โดยอายุเอาจึงโดยความอดโช คร่ำคร่าโดยเครื่องแต่ง ดูเสื้อผ้ารุงรังเหมือนสับเห่รอสีหน้าซิดเหมือนศพ ข้านึกในใจว่า เจ้าคนนั้นทำผิด เพราะบุคคลไม่มีสิทธิ์จะเหมือนสับเห่รอกับเหมือนศพพร้อมกันได้

(จดหมายจากวางหรั่ง : 75)

4. บางครั้งใช้ศัพท์สำนวนภาษาต่างประเทศ เนื่องจากเขียนถึงลูกชายซึ่งเรียนอยู่ต่างประเทศ และในสมัยนั้นยังไม่มีศัพท์บัญญัติ จึงจำเป็นต้องใช้คำทับศัพท์ในงานเขียน ดังเช่น

เจ้าสอนรู้พงศาวดารการแบงก์มากกว่ามิสเตอร์กรีนนายแบงก์หลายเท่า กรรมการใหญ่รวมกันหมดก็รู้โพลิติกัลอิโคโนมีผู้เจ้าสอนไม่ได้ ...

(จดหมายจากวางหรั่ง : 15)

... คนโบราณท่านอินเวนต์วิธีต่างๆไว้หลายหมื่นปีแล้ว

(จดหมายจากวางหรั่ง : 24)

... เวลาไม่มีอะไรจะทำก็ยืนเคี้ยวใบไม้ทำตาปริบประหนึ่งว่าไม่มีอินเตอเรสต่ออะไรในโลก

(จดหมายจากวางหรั่ง : 26)

... อ้ายน้ำปลานั้นฟังตามแอคเวอติชเม้นต์ คุณมันต้องใช้ไปทุกอย่าง...

(จดหมายจากวางหรั่ง : 35)

ถึงคราวลูกจะให้มันเป็นคนดีเพย์ดคลาสเสียแต่ต้นทีเดียว

(จดหมายจากวางหรั่ง : 14)

บางครั้งตั้งใจที่จะใช้ศัพท์ภาษาต่างประเทศเพราะเขียนถึงนักเรียนนอก ตัวอย่างเช่น

ส่วนเสื้อบอนด์สตรีตแลคินเนอรัคาลตันนั้นไม่เกี่ยวกับการรำเรียน ...

(จดหมายจากวางหรั่ง : 18)

คนที่คิดว่ามีงานทำมาก แลมีมากเกือบจริงตามอวดนี้ ไม่ใช่มนุษย์ที่ฝรั่งเรียกเย็นตะละแมน ด้วยความโอ้อวดไม่ใช่กิเลสชนิดที่เย็นตะละแมนจะพึงมี

(จดหมายจากวางหรั่ง : 42)

...ถ้าเป็นนายเวรก็คงมีปลัดกรมเจ้ากรมเป็นนายขึ้นไปเป็นชั้นๆ ที่สุดจะเป็น
เปรี๊ซีเต็นต์ ประเทศอเมริกาก็ยังมีประชุมชน ... แล้วตลิ่งปวงที่หนักกว่าอากาศ
 ควรจะตกจากเบื้องสูงลงมาเบื้องต่ำตาม ลอออฟเกรวิตี

(จดหมายจากวางหรั่ง : 54)

นับได้ว่าจดหมายจากวางหรั่งเป็นนวนิยายที่มีคุณค่ามาก เพราะเนื้อหาที่มีสาระและให้
 แรงคิดโดยเฉพาะในเรื่องการเรียน ซึ่งต้องการสอนเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียนให้เห็นความสำคัญใน
 การเรียนและสนใจศึกษาเล่าเรียน เลือกเรียนในวิชาที่ตนสนใจและสามารถนำไปใช้ประกอบ
 อาชีพในอนาคตได้ นอกจากนี้ยังให้แง่คิดเกี่ยวกับเรื่องการทำงาน การวางแผน การครองใจ
 ผู้อื่น การเลือกคู่ คำสั่งสอนต่างๆ เหล่านี้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

สำนวนภาษาที่ใช้มีความไพเราะสละสลวย แสดงให้เห็นถึงความสามารถของ น.ม.ส.
 ในด้านการใช้ภาษาโดยเฉพาะสำนวนเปรียบเทียบกับสิ่งซึ่งคมคายมีชีวิตชีวา สำนวนภาษาบางครั้ง
 มีลักษณะเหมือนการพูดเล่น แต่เมื่อพิจารณาจะเห็นข้อคิดที่แทรกอยู่เสมอพร้อมทั้งแทรกอารมณ์ขัน
 ไว้เสมอ ลักษณะของข้อเขียนดังกล่าวค่อนข้างยากเกินความเข้าใจของผู้อ่านที่เป็นนักเรียนระดับ
 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เนื่องจากผู้อ่านจะต้องขบคิดตามไปด้วยตลอดทั้งเรื่อง ซึ่งผู้อ่านในวัยนี้ยัง
 ขาดทักษะในการพิจารณาพิจารณา

เรื่องพลายมลิวัลย์

เรื่องพลายมลิวัลย์เป็นนวนิยายขนาดสั้น ผู้แต่งคือ ถนน มหาเปารยะ ซึ่งเป็น
 นักเขียนสตรีในระยะเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผลงานเขียนของท่านมีไม่มากนัก เรื่องที่เด่น
 ที่สุดก็คือเรื่องพลายมลิวัลย์

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 140 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ
 เมื่อ พ.ศ. 2520

โครงเรื่อง

เรื่องพลายมลิวัลย์เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นความรักความผูกพันอย่างลึกซึ้งของพ่อที่มีต่อ
 ลูกและความผูกพันของช่างที่มีต่อคน เป็นความรักที่พร้อมจะเสียสละได้ทุกอย่าง แต่ความรักที่
 ปราศจากสติ ของสัตว์ ย่อมนำความเสียหายมาสู่ตนและคนที่ตนรักได้เสมอ

เนื้อเรื่อง

หม่อมเจ้าสุริยาพลอยตัวเป็นทาสของสุราและละทิ้งครอบครัว ต่อมาเข้าไปอยู่ในป่าและได้ทำงานเป็นคนงานของบริษัทป่าไม้โดยไม่ยอมเปิดเผยความจริงให้ใครทราบว่าเป็นใคร ที่นี่เขามีพลายมลิวัลย์เป็นเพื่อน พลายมลิวัลย์ทั้งรักและห่วงนายของมันมาก เมื่อหม่อมเจ้าสุริยามีโอกาสได้พบลูกซึ่งเดินทางมาพักผ่อนกับแม่และท่านชายวรวรรณ หม่อมเจ้าสุริยาให้ความรักความเอาใจใส่และดูแลลูกเป็นอย่างดีโดยที่ลูกไม่มีโอกาสรู้ว่าหม่อมเจ้าสุริยาเป็นพ่อบังเกิดเกล้า พลายมลิวัลย์รู้สึกอิจฉาและไม่พอใจจึงปลิดลิ้มที่ต่อขบวนรถไฟหลุด รถไฟเลื่อนไปตามรางที่หนูน้อยกำลังเดินเล่นอยู่ หม่อมเจ้าสุริยาจึงตัดสินใจสละชีวิตของตนเพื่อช่วยชีวิตของลูกไว้

แนวคิด

ผู้ที่พลอยตัวเป็นทาสของอบายมุขและการกระทำสิ่งใดโดยขาดสติสัมปชัญญะ ย่อมนำความพินาศมาสู่ตนและผู้อื่น

ฉาก

ผู้แต่งให้ความสำคัญกับฉากน้อยมาก ผู้อ่านทราบแต่เพียงว่าเป็นฉากในป่าที่อยู่ห่างจากศรีราชาห้าสิบกิโลเมตร สภาพป่าจะมีลักษณะอย่างไรผู้เขียนไม่ได้อธิบายรายละเอียด แต่ผู้อ่านก็สามารถเห็นภาพคนงานที่ทำงานอยู่ในป่าจากคำบรรยายของผู้เขียนที่บรรยายไว้อย่างชัดเจน

ขณะที่ยืนตรึงตรองหาหนทางช่วยตนเอง ก็เกิดความสงสัยขึ้นอีกอย่างหนึ่งว่า ในสถานที่นี้เป็นป่าเป็นคอน มีคนแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าแบบเดียวกัน คือกางเกงสีกรมท่า ขาสั้น เสื้อฟอกสีเดียวกัน ทั้งเสื้อทั้งกางเกงมีลักษณะเหมือนไม่เคยโดนน้ำเลยจนเห็นเหงื่อไหลเป็นคราบเกาะอยู่ตามขอบเสื้อกางเกง ส่วนที่ประชิดติดผิวหนังมีกลิ่นฉุนระเหยออกจากร่างของคนพวกนี้ทุกครั้งที่ขยับตัวไปมา...

(พลายมลิวัลย์ : 5-6)

หรือการบรรยายภาพของบริษัทป่าไม้ที่ศรีราชา ผู้อ่านได้ทราบถึงการคมนาคมระหว่างกรุงเทพฯ กับศรีราชาในสมัยก่อนที่ต้องเดินทางโดยทางเรือเท่านั้น จากคำบรรยายของผู้เขียน

การเดินทางของคุณช่างพิสดารจริง ภานรังษีแะมาส่งลงไประณีย์กับรับคนโดยสารกลับกรุงเทพฯ เท่านั้นแหละครับ ผมกะราวๆ ติสามเมื่อเรือมาจอดที่ศรีราชา เขาจอดประเดี๋ยวเดียว แต่ที่ๆคุณยืนอยู่เดี๋ยวนี้นี้คือ ป่าไม้ด้านหนึ่งของบริษัทศรีราชา ห่างจากศรีราชาห้าสิบกิโลเมตร

(พลายมลิวลลี่ : 9-10)

ตัวละคร

ผู้แต่งสามารถสร้างตัวละครได้สมจริงคือสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีของมนุษย์ในแง่มุมต่างๆ ตัวละครสำคัญในเรื่อง ได้แก่

หม่อมเจ้าสุริยา เยี่ยมสกล เป็นผู้มีนิสัยอ่อนแอ เมื่อเกิดปัญหาในชีวิตกลับไม่ยอมใช้สติปัญญาแก้ปัญหา ปล่อยตัวให้เป็นทาสของสุรา ละทิ้งลูกเมีย แต่เมื่อถึงวาระสำคัญ ความ เป็นพ่อก็สามารถสละชีวิตเพื่อลูกได้

พลายมลิวลลี่ ตัวเอกของเรื่องอีกตัวหนึ่งที่ติดสุรา เนื่องจากมันเป็นสัตว์ที่มีความจงรักภักดีและห่วงหาอาลัยของมันเป็นมากแต่มันก็เป็นเพียงสัตว์เท่านั้นจึงขาดสติปัญญาที่จะพิจารณาไตร่ตรองถึงเหตุผลที่ถูกต้อง จึงเป็นเหตุให้หม่อมเจ้าสุรียนายที่รักของมันต้องจากไป

กลวิธีการแต่ง

ผู้แต่งใช้วิธีการเล่าเหตุการณ์ในปัจจุบันก่อนแล้วจึงย้อนเรื่องราวในอดีต จากนั้นจึงกลับมาเล่าเหตุการณ์ปัจจุบันอีกครั้ง แล้วดำเนินเรื่องต่อไปจนจบ โดยกำหนดให้เหตุการณ์และนิสัยตัวละครเป็นจุดสำคัญให้เรื่องดำเนินไปได้ เช่นให้หม่อมเจ้าสุริยาและพลายมลิวลลี่ติดสุราและมีความผูกพันกัน จากนั้นสร้างเหตุการณ์ให้เป็นเหตุบังเอิญ โดยให้หม่อมอรพินพาสามีใหม่และลูกมาเที่ยวป่าที่ศรีราชา เป็นเหตุให้พลายมลิวลลี่เกิดความอิจฉาลูกชายของหม่อมเจ้าสุริยาจึงก่อเหตุร้ายขึ้น ซึ่งเป็นจุดสุดยอดของเรื่อง

สำนวนภาษา

สำนวนภาษาจะมีลักษณะสมจริงมีความเป็นธรรมชาติและสามารถใช้ภาษาในการบรรยาย การพรรณนาและการเปรียบเทียบได้ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการภาพ บางครั้งมีการใช้ศัพท์ภาษาต่างประเทศอยู่บ้าง ลักษณะของสำนวนภาษาดังกล่าวได้แก่

1. การใช้สำนวนภาษาในการบรรยายและพรรณนาได้ชัดเจนทำให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพตามคำบรรยายหรือพรรณนานั้นๆ ตัวอย่างเช่น

เมื่อกล่าวถึงหม่อมเจ้าสุริยา เยี่ยมสกล ผู้อ่านมองเห็นภาพของชายผู้สูงศักดิ์ที่มอซอผู้นั้นได้อย่างชัดเจน ดังนี้

...ทรวดทรงของเขาคู่แปลกหน้านั้นสูงโปร่ง หน้ายาวเสี้ยวผิวน้ำบางแม้จะเห็นเป็นคนขาวก็ดูเหมือนสีหน้าร้านไปเพราะแดดลม เขานุ่งกางเกงสากลยาวว เสื้อเชิ้ตคอแบะและสวมเสื้อสักหลาดสีน้ำเงินแก่ทับอีกชั้นหนึ่ง รองเท้าผ้าใบไม่มีสันสีขาวเหมือนกางเกงและเสื้อ แต่เสื้อทุกๆชิ้น แม้จะแสดงว่าเป็นของดีมีราคาสูงก็มีลักษณะซ้ำยับบูยบูยเย็น มีรอยเปื้อนดำต่างอยู่ตรงแขนเสื้อ ที่กางเกงและรองเท้ามอมแมม...

(พลายมลิวลี้ : 7)

แต่ผิวน้ำซึ่งหมกอยู่ใต้หนวดเคราและคราบเหงื่อไคลนั้นเขียวแห้งด้วยแดดลม ด้วยเหงื่อและโรค จนไม่สามารถจะเดาได้ถึงโฉมหน้าจริง

(พลายมลิวลี้ : 65)

หรือเมื่อกล่าวถึงตอนที่หม่อมอรพินทราบข่าวว่า ม.จ.สุริยาสันธิพิทักษ์ ผู้แต่งใช้ภาษาเปรียบเทียบ ที่แสดงถึงความทุกข์โศกอันเกิดจากการสูญเสียราวกับภาษากวี ทำให้ผู้อ่านเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร

สำหรับตัวเธอมีความรู้สึกประหนึ่งดวงสุริยาประจำโลก ได้ถึงกาลแตกดับลับแสงไปสิ้นแล้ว ... เธอรู้สึกเส้นประสาทในกายตัวมันเย็นชาไปหมด ตั้งแต่ได้รับข่าวเป็นวาจาเมื่อวันก่อน

(พลายมลิวลี้ : 20-21)

และตอนที่ ม.จ.สุริยามีโอกาสอุ้มลูกชายของตน ผู้เขียนพรรณนาได้อย่างดีจนทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจไปกับตัวละคร ดังนี้

เพื่อยกย่องตัวลงรวบร่างน้อยๆ ประทับอกโดยมิได้กล่าวคำใดๆ แต่กล่อมเนื้อทุกมัดเกร็งเข้มนั่นเหมือนจะใช้พลังกำลังอันแข็งแกร่งของตัวเป็นกำลังหนุนจุนกำลังที่กำลังไหวหวั่นอย่างถึงขนาด

(พลายมลิวลี้ : 115)

หรือตอนท้ายของเรื่อง พลายมลิวัลย์เกิดความสำนึกในการกระทำของมัน มันรู้สึก
โศกเศร้าเสียใจ ซึ่งผู้เขียนได้บรรยายไว้ดังนี้

พลายมลิวัลย์เมื่อได้เห็นผลแห่งการกระทำของมันแปรรูปไปโดยนัยอันตรงข้ามกับ
เจตนาดังนั้น ก็สำนึกตัวตื่นอาละวาดจนปลอกขาดจากโคนต้นไม้ใหญ่ แล้วตัวมันก็โยก
สามขาลงเนินมากุ่เข้าร่ำร้องครวญครางอย่างน่าเวทนาอยู่ข้างกองรถเหล็กและไม่ยอม
ให้มนุษย์คนใดล่วงล้ำเข้าไปใกล้จนสาวรีย์แห่งความรักลูกและการเสียสละของเขา
"พ่อเผือก"ของมัน

(พลายมลิวัลย์ : 129)

2. ใช้สำนวนเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ชัดเจนโดยไม่ต้องขยายความ
ตัวอย่างเช่น

เมื่อก้าวถึงรสชาติของบุหรีที่เรียกว่าสิงโตแดงและโกลด์เฟลก ผู้เขียนเปรียบเทียบ
ความแตกต่างเรื่องรสชาติของบุหรี 2 ชนิด ตามรสนิยมของผู้สวดดังนี้

สุริยาอดควันสิงโตแดงสักสามอึก ก็รู้สึกเหมือนกับเอาเข็มทิ่มลงในคอ สองขมับ
เต้นริกๆ หัวโตพองขึ้นมา แต่เพื่อรักษามารยาท จึงนั่งสูบพ่นควันอวดต่อไป ไม่ช้า
ก็หัวเราะเจื่อนๆ ขว้างสิงโตแดงทิ้ง คว่ำของเปิดหยิบบุหรีโกลด์เฟลกดับพึมตามเข้าไป
อีกมวนหนึ่ง กลืนมันราวกับยาสูบสวรรค์ลอยออกมาจากกล้องพระอิสวรร ...

(พลายมลิวัลย์ : 41)

3. บางครั้งมีการใช้คำศัพท์ภาษาต่างประเทศ อาจจะเป็นเพราะความเคยชินที่พูดกัน
มาจนติดปาก เนื่องจากต้องทำงานติดต่อกับชาวต่างประเทศ เช่น

น้ำชากาแฟมีขายที่ร้านใหญ่ท้ายแบร์ก

(พลายมลิวัลย์ : 32)

ทำโทรเลขถึงออปทิส ใหญ่

(พลายมลิวัลย์ : 69)

อรพินจะเข้ามาในวินนี่อีกในราวครึ่งชั่วโมงถ้ารถไม่ติด

(พลายมลิวัลย์ : 110)

ซึ่งเหตุผลของการใช้คำศัพท์ภาษาต่างประเทศเช่นนี้ ผู้เขียนอธิบายไว้ในบทสนทนาของตัวละครดังนี้

...เป็นด้วยความเคยชินกันมาแต่ครั้งบริษัทบอเนียวรับจ้างจัดการแพนดะกรรมกรของบริษัทที่เป็นคนไทยและแม้ได้เปลี่ยนเป็นไทยจัดการมาเป็นจำนวนสิบปีแล้ว คนงานก็ยังเรียกที่พักและวัตถุต่างๆตามฝรั่งอยู่นั่นเอง ...

(พลายมลิวลลี่ : 42)

เรื่องพลายมลิวลลี่นี้เป็นนวนิยายที่ให้อะไรที่น่าสนใจ เช่น ความรักและความรับผิดชอบของพ่อที่มีต่อลูก การหลงมัวเมาและตกเป็นทาสของสุรา แง่คิดเหล่านี้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนภาษาที่ใช้มีความเหมาะสมกับเนื้อเรื่องและตัวละคร ทั้งส่วนภาษาในการบรรยาย การพรรณนา การเปรียบเทียบ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ดียิ่งขึ้น

อุปสรรคที่อาจทำให้นักเรียนสนใจอ่านเรื่องนี้น้อยก็คือ การดำเนินเรื่องแบบย้อนกลับไม่ดำเนินไปตามลำดับเวลา จึงทำให้นักเรียนสับสน และต้องใช้ความพยายามในการทำความเข้าใจเรื่องราว

เรื่องเอมิลยอดนักสืบ

"เอมิลยอดนักสืบ" เป็นงานเขียนของ แฮร์ริค เชสต์เนอร์ นักประพันธ์ชาวเยอรมัน ซึ่งบันทึก ถิ่นพังงา แบลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 120 หน้า พิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2524

เรื่องย่อ

เอมิล ทิชไบน์ เดินทางไปเยี่ยมคุณยายที่เมืองเบอร์ลิน และนำเงินติดตัวไปด้วยจำนวน 7 ปอนด์ เพื่อนำไปให้คุณยายและเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัว แต่เงินหายไประหว่างเดินทาง เอมิลมั่นใจว่าชายแปลกหน้าที่ซื้อกรุ่นไคส์ชโมยไปจึงสะกดรอยตามจนได้รู้จักกับกุสตาฟและได้รับความช่วยเหลือจากกุสตาฟและเด็กๆ เพื่อนของกุสตาฟ ทำให้เอมิลสามารถจับขโมยได้และได้รับเงินรางวัลจากตำรวจอีก 50 ปอนด์ เนื่องจากคนร้ายเป็นโจรปล้นธนาคารที่มีรางวัลนำจับ

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องราวการผจญภัยของเด็กชายชนบทคนหนึ่ง ซึ่งต้องเดินทางไปเมืองหลวงตามลำพัง ระหว่างเดินทางถูกล้วงกระเป๋า เขาจึงสะกดรอยตามคนร้ายจนได้พบเพื่อนใหม่ซึ่งมาช่วยวางแผนและช่วยจับคนร้ายได้สำเร็จ

แนวคิด

การใช้สติปัญญาไม่ยอมจำนนต่อสถานการณ์เฉพาะหน้า

ฉาก

ฉากในเรื่อง "เอมิลยอนักสืบ" ส่วนใหญ่อยู่ในเมืองเบอร์ลิน ผู้เขียนให้ความสำคัญกับฉากมากจึงได้บรรยายให้ผู้อ่านสามารถเห็นภาพและเข้าใจได้โดยง่าย เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างเมืองหลวงกับเมืองนอยชตัตต์ ดังจะเห็นได้ดังนี้

การแสดงภาพความจอแจในท้องถนนของเมืองหลวงผ่านสายตาของเด็กชนบท ผู้เขียนบรรยายไว้ดังนี้

รถยนต์แล่นปราดอยู่ไปมาพลาถกแดดและห้ามล้อเสียงแสบหู รถเหล่านี้ให้สัญญาณเลี้ยวขว้างซ้ายบ้าง และบ้างก็เลี้ยวออกไปตามทางแยก ส่วนคันอื่นๆก็กวัดติดหลังไป เสียงที่ดังอยู่นั้น ยากแก่การพรรณนา และบนทางเท้าผู้คนก็เดินผ่านไปอย่างรีบเร่ง ตรงหัวเลี้ยวทุกแห่งมีรถยนต์ตู้ รถบรรทุก รถราง และรถโดยสารสองชั้นแล่นแออัดเข้าสู่ถนนสายใหญ่ มีร้านขายหนังสือพิมพ์อยู่ทุกหัวมุมถนน พร้อมกับมีคนร้องตะโกนบอกหัวข่าวล่าสุด เอมิลมองไปทางไหนก็เห็นหน้าต่างร้านโก้หรุ เต็มไปด้วยดอกไม้และผลไม้ หนังสือ เสื้อผ้าชุดชั้นใน ผ้าไหมอย่างดี นาฬิกาข้อมือเรือนทอง และนาฬิกาอื่นๆ ดึกทุกดึกสูงชันๆ ไปในท้องฟ้า นี่สินะคือเบอร์ลิน

(เอมิลยอนักสืบ : 32)

อีกฉากหนึ่งคือสี่แยกถนนเลนดอร์ฟซึ่งเป็นสี่แยกที่อยู่ใกล้กับโรงแรม ที่นายกรุ่นได้ส้เข้าไปพัก ผู้เขียนบรรยายไว้ดังนี้

จวนค่ำแล้ว บ้ายไฟต่างๆ เริ่มเปิดปิ๊งๆ รถไฟผ่านไปเสียงก็ก้องบนรางเหนือสี่ระยะบ้างและแล่นโครมๆ อยู่เบื้องล่างที่ได้ดินบ้าง เสียงรถราง รถโดยสาร

รถยนต์เก่งและรถจักรยานยนต์ที่ผ่านไปมาบนท้องถนนนั้น เอมิลฟังดูแล้วรู้สึกเหมือนกับ
เสียงอุปการอันวิกล บรรเลงอยู่นัวไปหมด เสียงเพลงเด่นร่าแว่วมาจากร้านกาแฟ
ใกล้ๆ และผู้คนกำลังเบียดเสียดเข้าไปในโรงหนังทั้งหลายที่ตั้งอยู่ ณ สี่แยกนั้น เพื่อดู
หนังรอบสุดท้าย

(เอมิลยอดนักสืบ : 69)

เพื่อให้เห็นฉากดังกล่าวชัดเจน ผู้เขียนจึงให้ตัวละคร เปรียบเทียบเมืองเบอร์ลินกับ
เมืองนอยชตัดท์ไว้ดังนี้

นอยชตัดท์เป็นเมืองเล็ก มีตลาดอยู่สองแห่ง มีสี่แยกตรงสถานีและสนามเล่นริม
แม่น้ำกับสวนอามเซลเท่านั้นแหละแต่เพียงพอสำหรับฉัน ที่นี้มีเสียงอีกที่กราวกับมีงาน
อยู่ตลอดเวลา มีถนน มีสี่แยกมากเหลือเกิน ฉันจะต้องหลงทางอยู่เรื่อยเลย ฉัน
ไม่รู้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นที่นี่ ถ้าฉันไม่พบกับพวกเธอ พอนึกว่าต้องยืนอยู่ที่คนเดียว
ฉันก็ขุ่นลุก

(เอมิลยอดนักสืบ : 69)

อีกฉากหนึ่งคือจากสำนักพิมพ์ที่เบอร์ลิน ซึ่งเอมิลได้รับเชิญให้ไปเยี่ยมชม ผู้เขียนได้
บรรยายไว้อย่างชัดเจนดังนี้

ตึกซึ่งเป็นที่พักหนังสือพิมพ์นั้นใหญ่โตมาก เกือบจะใหญ่เท่ากองบัญชาการตำรวจ
และวุ่นวายสับสนมากกว่า ผู้คนเดินขวักไขว่ไปมาอยู่ตามทางเดิน รวากับวาก้างวิ่ง
วีกากัน ... ทั้งสองคนขึ้นไปชั้นสามทางลิฟท์ แล้วก็เข้าไปในห้องซึ่งมีแสงสว่างจ้า
และมีหน้าต่างบานใหญ่หลายบาน เอมิลจัดผมเผ้าให้เรียบร้อยแล้วถ่ายรูป

ท้ายสุดนายเคสท์เนอร์กับเอมิลไปที่ห้องเรียงพิมพ์ ที่นั่นมีเสียงเครื่องพิมพ์ติดตั้ง
ระรืออยู่ราวกับมีเครื่องพิมพ์ดีดสักพันเครื่องทำงานพร้อมกัน ...

(เอมิลยอดนักสืบ : 99)

ตัวละคร

ตัวละครในเรื่องส่วนใหญ่เป็นเด็ก ตัวละครที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่

อีเมล อีเมลเป็นเด็กที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กๆ เช่น เป็นเด็กที่กล้าหาญ ถือกล้าเดินทางเพียงลำพังและกล้าติดตามขโมย เป็นเด็กที่มีความฉลาดรอบคอบ เช่น ใช้เข็มกลัดติดเงินไว้กับกระเป๋าสื่อเพื่อป้องกันเงินหลุดจากกระเป๋า นอกจากนี้รอยเข็มหมุดยังเป็นหลักฐานในการพิสูจน์หลักฐานว่าเป็นเจ้าของเงิน เป็นเด็กที่ดื้อรั้นน้ำใจ เช่น แบ่งเงินรางวัลไปเลี้ยงเพื่อนที่ให้ความช่วยเหลือในการตามจับขโมย และซื้ออุปกรณ์การทำผมให้แม่ด้วยความเต็มใจ

กัสตาฟ เป็นเด็กที่คุ้นเคยกับอีเมลเป็นผู้ช่วยเหลืออีเมล ในการตามจับผู้ร้าย แม้จะไม่เคยรู้จักอีเมลมาก่อน ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องเกี่ยวกับการรู้จักให้ความช่วยเหลือผู้อื่น

ท่านศาสตราจารย์ เป็นนายของเดวิดคนหนึ่งที่มาช่วยอีเมล เขาเป็นเด็กที่ได้รับความรู้จากพ่อแม่ สามารถตัดสินใจทำอะไรตามลำพังตัวเองได้ ถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งดีและไม่เป็นอันตราย ซึ่งเป็นตัวอย่างแก่เด็กๆ ในด้านการรู้จักเลือกประพฤตินิสัยในสิ่งที่ดีและไม่เป็นอันตราย หากทำเช่นนั้นก็จะได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครอง

กลวิธีการแต่ง

ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนาเสนอตัวละครสำคัญของเรื่องคืออีเมล แล้วดำเนินเรื่องโดยกล่าวถึงสภาพชีวิตและเหตุผลที่อีเมลต้องเดินทางไปเบอร์ลิน และสร้างความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางเมื่ออีเมลถูกขโมยเงิน จากนั้นเป็นการผจญภัยของอีเมลในการตามจับผู้ร้าย จนสามารถจับคนร้ายได้และได้เงินคืนพร้อมทั้งเงินรางวัล ซึ่งเป็นการปิดเรื่องแบบสุภาษณากรรม

สำนวนภาษา

สำนวนภาษาที่ใช้ในเรื่องเป็นภาษาง่ายๆ ทั้งในบทสนทนาและบทบรรยายซึ่งพอจะสรุปลักษณะของสำนวนภาษาได้ดังนี้

1. ใช้สำนวนภาษาในการบรรยายที่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ชัดเจน ตัวอย่างเช่น

ตอนที่อีเมลบรรยายภาพรถไฟวิ่งเป็นวงโค้งขณะที่อีเมลตอนนั่งในรถไฟ โดยเปรียบเทียบกับสุนัขไล่กัดหางตนเอง ถึงแม้ผู้อ่านจะไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์แต่ก็สามารถมองเห็นภาพนั้นได้ เช่นเดียวกับตัวละคร ทั้งนี้เพราะความสามารถในการใช้ภาษาของผู้เขียนดังนี้

จู่ๆ อีเมลก็รู้สึกเหมือนกับว่า รถไฟวิ่งเป็นวงกลมอย่างรถไฟเด็กเล่นบนพื้น เขามองออกไปนอกหน้าต่างและเห็นรถจักรลากรถไฟไปเป็นวงใกล้ที่สุดท้ายเข้าทุกที่ๆ ดูเหมือนว่า รถจักรเป็นอย่างนั้นอย่างจริงใจ เหมือนลูกสุนัขพยายามกัดหางตัวเองและ

ภายในวงจรไฟนั้นอีเมลสามารถเห็นต้นไม้และโรงสีลมทำด้วยแก้วและตึกสูงสักสองร้อย
ชั้นเห็นจะได้

(เอมิลยอนด์กัสปี : 19)

ตอนที่กล่าวถึงสถานี "สวนสัตว์ศาสตร์" ที่เอมิลจะต้องลงติดตามคนร้ายและภาพ
ความทุกข์ทรมานของอีเมลที่ต้องหอบสัมภาระติดตามโจร ท่ามกลางผู้คนแออัดยัดเยียด ผู้อ่าน
สามารถเห็นภาพเหตุการณ์เหล่านั้นจากสำนวนภาษาในการบรรยายของผู้เขียนดังนี้

"บนขบวนขาลามีชื่อสถานีเขียนไว้เป็นอักษรตัวโตว่า "สวนสัตว์ศาสตร์" ประตูด
เปิดออกและคนลงกันหลายคน บางคนมีเพื่อนรอรับอยู่ ต่างโบกมือให้แก่นักและร้อง
เรียกกัน

อีเมลโผล่ไปทางหน้าต่างดูรถ มองหาพนักงานควบคุมรถ ทันใดนั้นเขามองเห็น
หมวกใบหนึ่งห่างออกไปในหมู่คนที่ทยอยกันออกจากที่นั่น ... เอมิลออกไปอยู่บนขบวน
ขาลาโดยไม่รีรอ เขาลืมดอกไม้นั้นทิ้งวางกระเป๋ แต่ยังมีเวลาผลุนผลันกลับเข้า
ไปเอาและกลับออกมาโดยเร็วที่สุด ครั้นแล้วเขาก็วิ่งปราดไปที่ทางออก โดยมีมือหนึ่ง
ถือดอกไม้และอีกมือหนึ่งถือกระเป๋ ผู้คนที่ลงจากรถไฟยืนออกกันอยู่ที่ราวกันและแทบจะ
ไม่เคลื่อนที่ กลางฝูงคนอันแออัดยัดเยียดนั้น เอมิลพบว่าหมวกใบนั้นคลาดสายตาไป
แล้ว แต่เขาก็เปะปะไปสะดุดแข้งขาคนอื่น ๆ และกระเป๋เดินทางของเขาแกว่งไป
กระทบผู้คนเหล่านั้น แต่เขามุ่งหน้าไปอย่างอดทนจนเห็นหมวกใบนั้นอีกครั้งหนึ่ง...

(เอมิลยอนด์กัสปี : 29-30)

2. ใช้สำนวนภาษาที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน เช่น

ตอนที่แม่มาส่งอีเมลที่สถานีรถไฟ ขณะที่คอยเวลารถไฟออก แม่ลูกเฝ้าสังเีย
ข้าแล้วข้าอีกด้วยความหวังไขกันและกัน ผู้เขียนบรรยายไว้ดังนี้

การโต้ตอบคงจะเป็นอย่างนั้นอีกหลายชั่วโมง ถ้ารถไฟไม่เสียเวลา

(เอมิลยอนด์กัสปี : 12)

หรือตอนที่โพนีเล่าถึงคุณยายที่รู้สึกตกใจ เมื่อออกไปรับอีเมลที่สถานีแล้วไม่พบอีเมล
คุณยายพูดในลักษณะของการประชดประชันแบบคนอารมณ์ดีในลักษณะของการหยอกว่า

... คุณยายออกจะตกใจอยู่สักหน่อย คอยพูดว่า "ฉันว่ามันคงไปเยี่ยมคำนับท่าน
ประธานาธิบดีมากระมัง" จนแม่กับพ่อดูเหมือนจะคิดว่าอาจจะเป็นไปได้ ...

(เอมิลยอดนักสืบ : 64)

3. ใช้สำนวนภาษาเปรียบเทียบทำให้ผู้อ่านสามารถเห็นภาพได้ชัดเจน ดังเช่น
ตอนที่เอมิลมองภาพต่างๆ ที่มองเห็นขณะนั่งอยู่บนรถไฟที่กำลังวิ่งด้วยความเร็วโดย
เปรียบเทียบให้เห็นภาพดังนี้

... มองออกไปนอกหน้าต่าง เอมิลชอบอย่างนั้น ต้นไม้ โรงสีลม ท้องทุ่ง
โรงงาน วิว และชาวนาที่โบกมือก็ผ่านไปกว้างๆ เหมือนกับว่าสิ่งเหล่านี้อยู่บนจาน
เสียงแผ่นหมี่มา...

(เอมิลยอดนักสืบ : 17)

หรือตอนที่เอมิลกับท่านศาสตราจารย์เพื่อนซึ่งยินดีช่วยเอมิลตามจับผู้ร้ายคุยกันบนถนนใน
เมืองเบอร์ลิน ผู้เขียนบรรยายฉากตอนนี้โดยการเปรียบเทียบให้เห็นภาพความอึกทึกดังนี้

จวนค่ำแล้วป้ายไฟฟ้าต่างๆ เริ่มเปิดปิดๆ รถไฟผ่านไปเสียงก็ก้องบนรางเหนือ
ศีรษะบ้าง และแล่นโครมๆ อยู่เบื้องล่างที่ได้ดินบ้าง เสียงรกราง รถโดยสาร
รถยนต์แก๊งและรถจักรยานยนต์ที่ผ่านไปมาบนท้องถนนนั้น เอมิลฟังดูแล้วรู้สึกเหมือนกับ
เสียงอุปการอันวิกลจริตลงอยู่นัวไปหมด

(เอมิลยอดนักสืบ : 69)

4. ใช้ศัพท์สำนวนภาษาต่างประเทศ ศัพท์ภาษาต่างประเทศที่ใช้ในเรื่องมักจะเป็นคำ
ทับศัพท์ที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ตัวอย่างเช่น

"เราสามารถมองทางหน้าต่างเห็นอาคารแฟลต"

(เอมิลยอดนักสืบ : 28)

"มันกวาดของไปเกลี้ยงตู้แช่"

(เอมิลยอดนักสืบ : 33)

เรื่องเอมิลยอนักสืบเป็นเรื่องเกี่ยวกับการผจญภัยที่น่าตื่นเต้น แทรกความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เนื้อเรื่องไม่ซับซ้อน เรื่องราวที่เกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างมีเหตุผลและจบลงอย่างมีความสุข ตัวละครแต่ละตัวเป็นเด็กที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกับผู้อ่านและเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับผู้อ่าน ในการที่รู้จักใช้ความคิดและสติปัญญาแก้ปัญหาต่างๆ การเป็นคนที่มีความกตัญญู การทำตนให้เป็น ที่ไว้วางใจของพ่อแม่ ซึ่งนักเรียนสามารถนำไปเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

สำนวนภาษาที่ใช้ชัดเจนทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพได้อย่างชัดเจน ใช้คำง่ายๆ ที่ผู้อ่าน สามารถเข้าใจได้ มีการใช้สำนวนโวหารที่ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขันทำให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

เรื่องแมงมุมเพื่อนรัก

แมงมุมเพื่อนรักเป็นนวนิยายซึ่ง อี.บี.ไวท์ (E.B.White) นักเขียนผู้มีชื่อเสียงในการ แต่งหนังสือสำหรับเด็กเป็นผู้แต่ง โดยเขียนเป็นภาษาอังกฤษ มีชื่อว่า Charlotte's Web ซึ่ง มัลลิกา ตัณฑนันท์ นำมาแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 163 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช เมื่อ พ.ศ. 2525

เรื่องย่อ

เฟิร์นเป็นเด็กหญิงวัย 8 ขวบ ได้ช่วยชีวิตวิลเบอร์ลูกหมูตัวเล็กที่ไม่แข็งแรงเอาไว้ ต่อมาวิลเบอร์ถูกขายให้ลุงโฮเมอร์เจ้าของโรงนาใกล้ๆ บ้าน ที่โรงนามีสัตว์อื่นๆ อีกหลายชนิด รวมทั้งแมงมุมที่ชื่อชาร์ลอตต์

วันหนึ่งวิลเบอร์ทราบจากแกะเผ่าว่า ไกล่คริสต์มาสนี้วิลเบอร์จะต้องถูกฆ่า มันรู้สึก กลุ้มใจมาก แต่มันก็รอดชีวิตได้เพราะได้รับการช่วยเหลือจากชาร์ลอตต์ โดยการชักใยเป็นตัวอักษรข้อความต่างๆ ทำให้ทุกคนต่างเข้าใจว่า วิลเบอร์เป็นหมูวิเศษ เมื่อช่วยชีวิตวิลเบอร์ได้ แล้วชาร์ลอตต์ก็วางไข่ จากนั้นมันก็สิ้นชีวิตลงทิ้งถุงรังไข่ไว้ให้วิลเบอร์ดูแลจนกระทั่งไข่นั้นกลายเป็นแมงมุมตัวเล็กๆ

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องที่แสดงถึงความรัก ความเมตตาของเด็กหญิงคนหนึ่งที่มีต่อเจ้าหนูแสนรู้ และความอบอุ่น ความเอื้อเฟื้อ ไม่ตรีจิต และความห่วงใยอันบริสุทธิ์ที่มีต่อกันระหว่างเพื่อนคือเจ้าหนูแสนรู้กับแมงมุมแสนฉลาด

แนวคิด

มิตรแท้ย่อมเกื้อกูลกันโดยไม่เลือกชาติ ชั้น วรรณะ

ฉาก

ฉากที่สำคัญก็คือฉากโรงนาในชนบทและฉากงานประจำปี ซึ่งผู้แปลได้บรรยายไว้อย่างละเอียดผู้อ่านสามารถเห็นภาพต่างๆ ได้ชัดเจน

โรงนาของลุงโฮเมอร์กว้างขวางมากแต่เก่าไปหน่อย กลิ่นหญ้าแห้งและบูยจากคอกวัวฟุ้งตลบ ได้ยินเสียงหายใจของม้าและวัวเป็นคราวๆ บรรยากาศสงบสบาย นอกนั้นยังมีกลิ่นข้าว กลิ่นหนังจากบังเหียนม้า กลิ่นน้ำมันจากรองเท้ายาง กลิ่นเชือกใหม่ซึ่งแขวนอยู่ และวันไหนถ้าเจ้าแมวได้หัวปลามากิน ในโรงนาก็จะมีกลิ่นพลาสติก คาวคลุ้งไปทั่วอีกด้วย แต่โดยปกติแล้วจะมีแต่กลิ่นหญ้าแห้งซึ่งกองอยู่กองโตเป็นอาหารของวัว ม้าและแกะ

ฤดูหนาวในโรงนาจะอบอุ่น เพราะสัตว์ต่างๆ จะมารวมกันอยู่แห่งเดียว เมื่อถึงฤดูร้อนอากาศจะเย็นสบาย ลมโกรกเข้ามาทางประตูได้สะดวก

โรงนาชั้นแรกเป็นคอกม้าและวัว ถัดไปเป็นส่วนสำหรับแกะ ชั้นล่างลงไปเป็นที่อยู่ของวิลเบอร์ ในโรงนานั้นมีของสารพัดอย่าง บันได ไม้ คราด เคียว มีด ตัดหญ้า ที่กวาดหิมะ ขวาน กระบองนม ถังน้ำ กระสอบเปล่า กับดักหนูและอื่นๆ ฉะนั้นสถานที่นั้นจึงเป็นที่โปรดปรานของเด็กๆ รวมทั้งสัตว์อื่นๆ เช่น นกและหนูก็ชอบไปทำรัง...

(แมงมุมเพื่อนรัก : 13-14)

อีกฉากหนึ่งเป็นฉากงานประจำปีที่ลู่โฮเมอร์เอาวิลเบอร์ไปประกวด ซึ่งมีสภาพไม่ต่างอะไรกับงานวัดในบ้านเรา ตามที่ผู้แปลได้บรรยายไว้ดังนี้

บริเวณงานเต็มไปด้วยลูกโป่งหลากสี มีชิงช้าสวรรค์ให้นั่งหลายเจ้า บรรยากาศทั่วบริเวณงานครึกครื้นด้วยเสียงเพลงและอวอลด้วยกลืนแฮมเบอร์เกอร์ บางคราวจะได้ยินเสียงแกล้งร้องดังลอดออกมาจากคอกของมัน และเสียงประกาศจากเครื่องกระจายเสียงดังมาเป็นระยะๆ

(แมงมุมเพื่อนรัก : 115)

บริเวณงานกลางคืนก็คึกคักมากเพราะไม่มีแดดร้อน และยังมีแสงไฟหลากสีน่าตื่นตาอีกด้วย ชิงช้าสวรรค์ประดับประดาด้วยไฟดวงงามมาก ขณะที่มันหมุนไปรอบๆ จะเห็นวงล้อลอยเด่นอยู่ในท้องฟ้า เสียงเพลงเคล้าเสียงประกาศและโฆษณาตั้งชมทั้งงาน

(แมงมุมเพื่อนรัก : 122)

ตัวละคร

ตัวละครในเรื่องนี้มีทั้งมนุษย์และสัตว์ ได้แก่

วิลเบอร์ เป็นหมูที่รอดชีวิตได้เพราะความเมตตาของหนูน้อยวัย 8 ขวบ วิลเบอร์เป็นตัวละครเอกของเรื่อง วิลเบอร์เป็นหมูที่อ่อนน้อมและมีความกตัญญู เห็นได้จากที่ผู้แปลบรรยายไว้ดังนี้

พวกสัตว์อื่นๆ ในโรงนาพากันเป็นห่วงกลัวว่าวิลเบอร์จะหลงระเห็จแต่วิลเบอร์ยังคงอ่อนน้อมตามเดิม ...

(แมงมุมเพื่อนรัก : 102)

หรือตอนที่วิลเบอร์ทราบว่าชาร์ลอตต์เพื่อนรักจะต้องตาย วิลเบอร์ก็กล่าวว่า

เธอก็รู้ว่าฉันพูดเพราะๆกับเขาไม่เป็น สู้เธอไม่ได้ แต่ชอบบอกอย่างจริงจังว่าชีวิตฉันเป็นหนี้บุญคุณเธอ และฉันยินดีอุทิศชีวิตนี้ให้เธอ ...

(แมงมุมเพื่อนรัก : 144)

และวิลเบอร์ก็ตอบแทนบุญคุณด้วยการนำถุงรังไข่ของชาร์ลอตต์มาดูแลเป็นอย่างดี และรักลูกๆ หลานๆ ของชาร์ลอตต์ทุกตัว

ชาร์ลอตต์ เป็นแมงมุมที่ฉลาดและมีน้ำใจงาม เป็นเพื่อนแท้ของวิลเบอร์ มันสามารถช่วยชีวิตของวิลเบอร์ไว้ได้และถึงแม้จะเหน็ดเหนื่อยจากการชักใยเพียงไร ชาร์ลอตต์ก็ยังคำนึงถึงชีวิตของเพื่อนมากกว่าความเหน็ดเหนื่อยและชีวิตของตนเอง

เทมเบลตัน เป็นหนูชุกชุกที่อาศัยอยู่ใต้โรงนา ถึงแม้มันจะเป็นสัตว์ที่ไม่น่าไว้วางใจนัก เพราะมันไม่เคยเป็นมิตรกับใคร ขาดความเมตตา ขาดความเอื้อเฟื้อ แต่มันก็มีบทบาทในการช่วยชีวิตของวิลเบอร์ คือ หาข้อความจากเศษกระดาษมาให้ชาร์ลอตต์ชักใยเป็นข้อความต่างๆ ตามนั้น และยังช่วยชีวิตของชาร์ลอตต์ให้รอดพ้นจากการรังแกของเอเวอร์รี่ ช่วยป็นชั้นไปคาบถุงรังไข่ของชาร์ลอตต์มาให้วิลเบอร์นำกลับไปโรงนา

เฟิร์น เด็กหญิงวัย 8 ขวบ ผู้รักและเมตตาสัตว์ เธอเป็นผู้ช่วยชีวิตของวิลเบอร์ให้รอดพ้นจากการถูกฆ่าและเผ่าดูความเจริญเติบโตของมันอย่างใกล้ชิด จนสามารถเข้าใจสัตว์ทุกตัวที่อยู่ในโรงนาได้เป็นอย่างดี

สำหรับตัวละครอื่นๆ เช่น ลุงโฮเมอร์ บ้าเอดิธ พ่อแม่ของเฟิร์น เอเวอร์รี่พี่ชายของเฟิร์นและเลอร์รี่คณงานของลุงโฮเมอร์ แม้จะมีบทบาทไม่มากนักแต่ก็มีความสำคัญต่อวิลเบอร์และช่วยทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างสนุกสนาน

กลวิธีการแต่ง

ผู้แต่งใช้กลวิธีการแต่งที่น่าสนใจ โดยเปิดเรื่องด้วยคำพูดของเด็กหญิงวัย 8 ขวบที่ถามพ่อว่า "ถ้าหนูเกิดมาตัวเล็กอย่างมันล่ะ พ่อจะฆ่าหนูไหมนะ?" จากคำถามนี้จึงทำให้ลูกหนูตัวเล็กที่น่าสงสารรอดชีวิตมาได้ จากนั้นผู้เขียนก็ดำเนินเรื่องตามลำดับเหตุการณ์โดยสอดแทรกความรู้และอารมณ์ขันไว้เป็นระยะๆ พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศให้น่าติดตามเรื่องยิ่งขึ้น โดยให้วิลเบอร์รู้ตัวว่ากำลังจะถูกฆ่า และคลี่คลายปมปัญหาโดยให้ชาร์ลอตต์แมงมุมเพื่อนรักของวิลเบอร์

เป็นผู้คิดหาวิธีและช่วยให้วิลเบอร์รอดพ้นจากการถูกฆ่าได้สำเร็จ จากนั้นผู้เขียนได้สร้างอารมณ์สะเทือนใจให้กับผู้อ่าน เมื่อแมงมุมชาร์ลอตต์ต้องจบชีวิตลงตามธรรมชาติของมัน และปิดเรื่องโดยให้ไข่ของชาร์ลอตต์ที่วิลเบอร์เฝ้าดูแล กลายเป็นลูกแมงมุมตัวเล็กๆ และความรู้สึกของวิลเบอร์ที่มีต่อชาร์ลอตต์ แม้เวลาจะผ่านไปนานเพียงใด

สำนวนภาษา

ทั้งบทบรรยายและบทสนทนา ผู้แปลเลือกใช้คำง่ายๆ มีความหมายชัดเจนตลอดเรื่อง โดยเฉพาะบทบรรยาย ซึ่งผู้แปลสามารถเรียบเรียงถ้อยคำทำให้ผู้อ่านนึกเห็นภาพตามไปด้วย ซึ่งมีอยู่หลายตอน เช่น

ตอนที่วิลเบอร์หนีออกไปนอกคอกตามคำแนะนำของท่าน จนลุกโฮเมอร์และคนงานต้องช่วยกันไล่ต้อนและมีสุนัขตัวหนึ่งไล่ตามด้วยโดยมีเสียงเชียร์จากทั้งสองฝ่าย ผู้เขียนบรรยายภาพเหตุการณ์ซุกซนวุ่นวายนี้ให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ดังนี้

เจ้าสุนัขคอกเคอร์สแปเนียลกระโดดเข้ามาจะจับหลัง วิลเบอร์กระโดดหลบทัน
เลอร์วีกระโจนเข้ามาหมายจะรวบตัววิลเบอร์ไว้ให้อยู่ บ้าเอดิร้องเอาใจช่วย
เลอร์วี เจ้าท่านก็ส่งเสียงช่วยวิลเบอร์ เชียร์กันคนละข้างเสียงขรม จังหวะที่
เลอร์วีกระโจนเข้ามานั้นเอง วิลเบอร์ก็หมุนตัวลอดขาเลอร์วีออกไปอีกทาง เลอร์วี
เสียหลักไปตะครุบเอาเจ้าสุนัขเต็มแรง ร้องลั่นไป

(แมงมุมเพื่อนรัก : 19)

หรือตอนที่เอเวอร์รี่พี่ชายของเฟิร์น ตั้งใจจะใช้หนังสือยิงแมงมุมชาร์ลอตต์ แต่เกิดพลาดพลั้งเป็นเหตุให้ไข่เน่าที่หนูจอมซุกซนอย่างเทมเบลตันนำมาซุกซ่อนไว้แตก ผู้อ่านสามารถเห็นภาพเหตุการณ์นี้ได้จากคำบรรยายของผู้เขียน ดังนี้

เอเวอร์รี่จ้างหนังสือกิต ตั้งท่าเล็งเต็มที่ โดยยกเท้าข้างหนึ่งขึ้นไว้ที่รั้วริมคอกหมู
ทันใดนั้นเท้าเกิดพลาด เอเวอร์รี่ล้มไกล กันกระแทกเข้ากับรางข้าวของวิลเบอร์เต็ม
แรง รางกระเด็นไปพาดไข่เน่าที่เทมเบลตันซ่อนไว้ข้างใต้ แตกเฟละส่งกลิ่นเหม็นเหม็น

ทั้งโรงนา

เพ็ร้นหัวร่ออย่างตลกใจ เอเวอริกระโดดลุกขึ้นยืน

กลืนเหม็นของไข่เน่าตลบไปทั่ว แม้แต่เหมเปิดตันเองก็ยังวิ่งอ้าวออกไปข้างนอก

(แมงมุมเพื่อนรัก : 69)

แมงมุมเพื่อนรักเป็นนวนิยายที่ผู้เขียนเขียนขึ้นมาจากจินตนาการ โดยให้ตัวละครที่เป็นสัตว์ทุกตัวสามารถพูดคุยและสื่อสารกันได้ เนื้อเรื่องเป็นเรื่องง่ายๆ เบาสมอง สนุกสนาน น่าสนใจ ชวนให้ติดตาม การดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับเหตุการณ์ ส่วนภาษาที่ใช้ผู้เขียนเลือกใช้ถ้อยคำง่ายๆ มีความหมายชัดเจน เหมาะสมกับตัวละครที่เป็นเด็ก และเด็กที่อยู่ในวัยเดียวกันกับตัวละครจะเข้าใจเรื่องโดยง่ายและอ่านอย่างสนุก

เรื่องพลายจำปา

พลายจำปาเป็นนวนิยายเกี่ยวกับชีวิตของช้างเชือกหนึ่ง ซึ่ง ดร.สมล รัตตากร แปลจากเรื่อง Jamba the Elephant ของซีไอคอร์ด เจ วอลเดค บุคคลที่ทั่วโลกรู้จักดีในฐานะนักสำรวจและนักวิทยาศาสตร์

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือนวนิยายขนาด 16 หน้ายก ความยาว 190 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช เมื่อปี พ.ศ. 2522

โครงเรื่อง

เรื่องพลายจำปาเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงความรักความผูกพันระหว่างคนกับช้าง ซึ่งเริ่มตั้งแต่การคล้องช้างป่าเพื่อนำมาฝึกสำหรับใช้งานลากซุง

เนื้อเรื่อง

พลายจำปาเป็นช้างป่าที่อาศัยอยู่ในป่าอูตูรี ทวีปแอฟริกา พลายจำปาถูกคัดเลือกมาฝึกเพื่อใช้งานลากซุงพร้อมกับช้างเชือกอื่นๆ อีก 10 เชือก พลายจำปาเป็นช้างที่ดุร้ายแม้แต่เบคก้า

ความช่างผู้ชำนาญที่สุดก็ไม่สามารถฝึกมันได้และถูกมันทำร้ายจนบาดเจ็บ โบนัสเด็กหนุ่มซึ่งมีความรู้สึกผูกพันกับหลายจำปาจึงอาสาฝึกมันเอง และเขาก็สามารถทำได้สำเร็จ เขาจึงเป็นความประจําของหลายจำปา แต่แล้ววันหนึ่งขณะที่หลายจำปากำลังลางอยู่ภายในบ้านได้ยินเสียงร้องจากโขลงช้างป่า มันจึงวิ่งเตลิดไปตามเสียงร้องของช้างป่าโขลงนั้น เวลาผ่านไปเกือบปีจึงมีการคล้องช้างอีก ครั้นนี้โม่ก็เกือบเอาชีวิตไม่รอดเพราะเข้าไปช่วยเหลือเบคก้า ซึ่งกำลังจะถูกช้างป่า 2 เชือกทำร้าย ช้างป่า 2 เชือกนี้ เชือกหนึ่งก็คือหลายจำปา ซึ่งเมื่อได้ยินเสียงเรียกของโม่ก็จำได้จึงช่วยชีวิตของโม่กับเบคก้าให้รอดพ้นอันตรายจากช้างป่าอีกเชือกหนึ่ง โม่จึงมีความสุขที่สุด เพราะนอกจากจะได้หลายจำปากลับคืนมา เขายังได้รับข้อสับเกียรติยศซึ่งแสดงว่าเขาเป็นความช่างที่กล้าหาญและยิ่งใหญ่ที่สุดในเผ่าบ้านตุ

แนวคิด

การจะผูกใจใครได้นั้นต้องมีความรักความเมตตา

ฉาก

เนื่องจากเหตุการณ์ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในป่าคองโก ดังนั้นฉากที่ปรากฏจึงเป็นฉากในป่าซึ่งเหมาะสมกับเนื้อหา ผู้เขียนได้บรรยายไว้อย่างสมจริงจนผู้อ่านเห็นภาพ ตัวอย่างเช่น

ฉากที่กล่าวถึงแอ่งน้ำขนาดใหญ่ที่ฝูงช้างสามารถลงเล่นน้ำได้พร้อมกันทั้งโขลง และสภาพป่าบริเวณใกล้เคียงกับแอ่งน้ำ

ไม่ช้าโขลงช้างก็มาถึงแอ่งน้ำ แต่ตูดอกจะเล็กไปสักหน่อย เป็นธารน้ำมีน้ำไหลค่อนข้างแรงคับแคบเกินกว่าที่ช้างทั้งโขลงจะลงไปอาบเล่นพร้อมกันได้ ...

เดินเรื่อยไปก็จะเห็นว่าลำธารค่อยๆกว้างออก จนในที่สุดช้างเหล่านั้นก็พบที่เหมาะสมที่มันแสวงหา เป็นแอ่งน้ำใหญ่มีสายน้ำไหลหลากลงมาโดยไม่ขาดสาย

(หลายจำปา : 12-13)

โขลงช้างจากฝั่งน้ำไปแล้ว การเดินทางเป็นไปอย่างยากลำบากเพราะต้นไม้ใหญ่ซึ่งขึ้นระเกะระกะอยู่ริมฝั่งน้ำนั้น เดินผ่านเข้าไปในป่า ซึ่งนานๆจะมีกระถินเหลือง

และสาเกขึ้นเป็นหย่อมๆ มันเดินผ่านป่าซึ่งอุดมไปด้วยอาหารอร่อย มีใบไม้อันเขียว
ชะอุ่มและกิ่งต่างๆ นานาหยุดกิน

(หลายจำปา : 20)

อีกจากหนึ่งคือเพนียดที่อุรังกิสสร้างขึ้นเพื่อคล้องช้าง ผู้เขียนบรรยายไว้อย่างชัดเจน
ผู้อ่านสามารถจินตนาการภาพดังกล่าวได้

จำโหลงเดินผ่านทางแคบๆนั้นไปสู่ที่โล่งกว้าง หลายจำปาซึ่งเดินตามจำโหลงมา
ไม่ไกลนักก็เดินเข้าไปบ้าง มันรู้สึกดีใจมากที่เดินผ่านทางแคบๆ จนแทบจะต้องกลิ้ง
หายไถ่เดินด้วยความอึดอัดนั้นเสียได้

แม้ว่าความมืดจะปกคลุมไปทั่วบริเวณนั้น หลายจำปาก็ยังสามารถสังเกตเห็นว่า
ที่กว้างซึ่งตนเข้ามาอยู่นั้น มีต้นไม้ซึ่งขึ้นติดกันเป็นพืดราวกับรั้วอันแน่นหนาล้อมอยู่ทุกๆด้าน
มันเดินตามจำโหลงด้วยความเชื่ออย่างมกมายว่า จำโหลงผู้สามารถคงจะพาพวกมันออก
จากที่ล่อมนั้นได้ เบื้องหลังของมันมีช้างเชือกอื่นๆเดินตามมาและผ่านทางแคบๆนั้นอยู่เรื่อยๆ
ในที่สุดช้างทุกเชือกในโขลงก็มารวมกันอยู่ในที่โล่งดังกล่าวนั้นจนหมดสิ้น

(หลายจำปา : 24-25)

ตัวละคร

ตัวละครแต่ละตัวต่างก็มีบทบาทและลักษณะนิสัยต่างกันไป ทำให้ผู้อ่านได้เห็นแง่มุมชีวิต
หลายๆ ด้าน ซึ่งตัวละครแต่ละตัวที่ผู้แต่งเสนอมานั้นจะมีลักษณะสมจริง ทั้งตัวละครที่เป็นสัตว์
และมนุษย์ ซึ่งจะยกตัวอย่างเฉพาะตัวละครที่สำคัญดังนี้

หลายจำปา เป็นช้างพลายที่มีนิสัยดุร้าย เกเร ฝึกยาก แต่บางครั้งก็ชอบสนุกและมี
ความน่ารักอยู่ในตัวคือ มีน้ำใจ กตัญญู ซื่อสัตย์ ฉลาด มันเคยช่วยช้างพังแม่ลูกอ่อนขึ้นจาก
หล่ม ช่วยเพื่อนช้างที่ถูกพวกปึกมีทำร้าย มันเป็นช้างที่มีความทรงจำแม่นยำ แม้ว่าจะเตลิดเข้า
ป่าเพราะได้ยินเสียงช้างป่าร้องมาจากป่าลึก แต่เมื่อโหม่นายของมันตกอยู่ในอันตรายได้ร้อง
เรียกให้ช่วยมันก็จำได้ และสามารถช่วยชีวิตนายของมันได้

โบมี เป็นเด็กหนุ่มที่รักและสนใจในการฝึกช้าง เขาเฝ้าสังเกตการฝึกช้างเพราะต้องการเป็นผู้ฝึกช้างบ้าง และเขาก็สามารถฝึกพลายจำปา ช้างเกรง คุร่ายให้เชื่อฟังเขาได้ เขาเป็นคนฉลาดและมีไหวพริบ ในการต่อสู้กับอิกุณี จึงสามารถเอาชนะอิกุณีคนงานลากซุงซึ่งมีรูปร่างใหญ่โตแต่มีนิสัยอันธพาล แม้ว่าโบมีจะตัวเล็กกว่ามาก

อิซังกา เป็นพ่อของโบมี เขามีความชำนาญเรื่องช้างมากที่สุดจึงเป็นที่นับถือของทุกคนในเผ่าพันธุ์ นอกจากนี้เขายังเป็นพ่อที่รักลูก ห่วงใยลูก แต่ก็ให้เกียรติและเชื่อมั่นในความสามารถของลูก

กลวิธีการแต่ง

ผู้แต่งสร้างเรื่องขึ้นจากประสบการณ์จริง เนื้อเรื่องจึงน่าสนใจเพราะให้ทั้งความสนุก เพลิดเพลินและความรู้ต่างๆ แต่การดำเนินเรื่องในช่วงแรกไม่ได้เป็นไปตามลำดับเวลา โดยเริ่มต้นในบทที่ 1-2 กล่าวถึงโจลงช้างถูกต้อนจนเข้าเพนียดแล้ว จึงย้อนมากล่าวถึงเหตุการณ์ตอนเตรียมตัวไปคล้องช้าง จากนั้นจึงดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ มีการสร้างบรรยากาศเร้าความสนใจแก่ผู้อ่าน โดยให้พลายจำปาซึ่งได้รับการฝึกจนเชื่องแล้วกลับเตลิดหนีเข้าป่า แต่ก็คลายบมด้วยการให้พลายจำปาจำโบมีได้จึงกลับมาอยู่กับโบมีตามเดิม

สำนวนภาษา

ผู้แปลใช้ภาษาง่ายๆ ในการบรรยายเรื่องราว ทำให้อ่านเข้าใจเนื้อเรื่องได้ง่าย เกิดจินตนาการตามไปด้วย ตัวอย่างเช่น

การบรรยายลักษณะของจำโจลง เราสามารถเห็นภาพจำโจลงนั้นได้จากคำบรรยายของผู้แปลดังนี้

จำโจลงเป็นช้างพลายร่างกายกำยำใหญ่ราวกับขุนเขา เป็นช้างสูงอายุและเฉลียวฉลาดมาก จำโจลงมีงาข้างเดียวอีกข้างหนึ่งหักเสียนานแล้ว เลยทำให้ดูแปลกและเอียงไปข้างหนึ่งชอบกล

(พลายจำปา : 8)

เมื่อกล่าวถึงพวกปิกมี ผู้อ่านสามารถมองเห็นลักษณะนิสัยของพวกปิกมี และภาพเหตุการณ์ขณะที่พวกปิกมีกำลังล้มช้างเพื่อเอาเนื้อเป็นอาหาร ภาพเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในความรู้สึกของผู้อ่าน ทั้งนี้เพราะถ้อยคำบรรยายของผู้แปล ดังนี้

...พวกปิกมีเป็นชาวผิวดำร่างเตี้ยอยู่ใจกลางป่าคองโกนี้ พวกนี้ปกติมักเก็บเนื้อเก็บตัวและซ้อย แต่ไม่เคยกลัวที่จะต้องเผชิญช้าง พวกปิกมีทั้งๆที่สูงเพียงร้อยละสิบเซนติเมตรหรือเตี้ยกว่านี้ ...

(ปลายจำปา : 50)

เจ้าคนแคะผิวหมึกตัวเล็กๆ เล็กเสียดนึ่กไม่ถึงตางพากันรุมล้อมรอบช้างพลายเชือกนั้น ปีนขึ้นไปยังขาของช้าง แล้วกวัดแกว่งอาวุธคู่มือแวววับท่ามกลางแสงแดด เมื่อช้างพลายเชือกนั้นกำลังจะวิ่งหนี พวกที่ได้กั้นยั่วเยี้ยอยู่ที่ขาของมันก็เลยรีบปีนขึ้นบนหลังช้าง พร้อมทั้งกวัดแกว่งอาวุธฟันลงไป ครั้งแล้วครั้งเล่า

(ปลายจำปา : 157)

หรือตอนที่ปลายจำปาเกิดสัณชาตญาณผุ่ เมื่อได้ยินเสียงร้องของช้างป่า จึงวิ่งเตลิดหนีเข้าป่าไปตามเสียงร้องนั้น ผู้แปลบรรยายภาพและความรู้สึกของโบมี ดังนี้

ปลายจำปายืนนิ่งซึ้งและทันทันเอง มันพุ่งตัวไปข้างหน้าอย่างรวดเร็วจนโบมีแทบพลัดตกจากหลังช้าง มันผละออกจากเส้นทางเดินแล้ววิ่งไประหว่างต้นไม้ในป่าโดยเร็ว ... มันยกวงขึ้นสูงและส่งเสียงร้องครวญยาวดังสนั่น พร้อมกับพุ่งตัวเข้าสู่ป่าโดยไม่ยอมฟังเสียงของโบมี ... โบมีหลุดมือตกลงมาจากหลังช้าง กลิ้งหลุนๆไปตามพื้นหลายทอด เขารีบลุกขึ้นวิ่งตามมันไปพลางร้องไห้กลางสะอื้นอย่างขมขื่น เขาเห็นปลายจำปาวิ่งอย่างไม่คิดชีวิตผ่านต้นไม้ใหญ่น้อยใหญ่ระไปกับกิ่งไม้และชนกิ่งไม้ที่ขวางอยู่หักสะบั้นไปด้วยการวิ่งอย่างบ้าคลั่งของมัน ... โบมียังคงวิ่งตามมันไป ส่งเสียงเรียกอย่างน่าสงสารเพื่อให้มันกลับมา ในที่สุดเขาก็เห็นว่า การเรียกของเขานั้นไร้ประโยชน์เสียแล้ว เขาพบหน้าลงกับพื้นร้องไห้โฮ ทั้งเจ็บปวด ผิดหวังท่วมท้นหัวใจของเขาจนสุดจะทนทานได้

เขานอนร้องไห้อยู่นาน ร้องร่ำกับว่าหัวใจของเขาจะแตกเป็นเสี่ยงๆ

(ปลายจำปา : 146-148)

นอกจากนี้ผู้เขียนใช้สำนวนภาษาเชิงอุปมา ซึ่งมีส่วนทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจและเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น

ไม้มะเกลือเป็นเสมือนตัวเงินตัวทองของคองโกเลยทีเดียว

(ปลายจำปา : 32)

การเปรียบไม้มะเกลือเป็นตัวเงินตัวทองนี้เป็นการใช้ภาษาที่น่าสนใจ คือการใช้ถ้อยคำน้อย แต่สื่อความหมายได้ชัดเจนโดยไม่ต้องอธิบายนับเป็นความสามารถอย่างหนึ่งของผู้แปล

สำนวนเปรียบเทียบบางสำนวนนอกจากจะสร้างภาพให้แก่ผู้อ่านแล้ว ยังช่วยเสริมให้สำนวนภาษามีความไพเราะงดงามยิ่งขึ้น ดังเช่น

เมื่อน้ำค้างอันเย็นฉ่ำประพรมลงบนพื้นหญ้า เปรียบประดุจไข่มุกเรียงรายอยู่บนพรม
ในเพนียด

(ปลายจำปา : 104)

แมงปอแสนสวยบินเร็วร่ากับลูกธนูที่พุ่งจากแหล่ง...

(ปลายจำปา : 143)

ปลายจำปาซึ่งเขาฝึกฝนมาด้วยมือของเขาเองกลับทิ้งเขาไปเสียแล้ว ทั้งๆที่เขา
ยังรักมันร่ากับน้องร่วมสายโลหิตก็ไม่ปาน....

(ปลายจำปา : 169)

หนังสือนวนิยายเรื่องปลายจำปานี้ นับเป็นหนังสือที่มีคุณค่าน่าสนใจ เพราะนอกจากจะให้ความสนุกเพลิดเพลินแล้ว ยังให้สาระความรู้ที่น่าสนใจ เช่น การคล้องช้าง การฝึกช้าง

การดำรงชีวิตของพวกเขาอีกมี ฯลฯ อีกทั้งยังแทรกข้อคิดอันจะนำไปเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การวางแผนที่ดีและการให้ความร่วมมือกันในการทำงาน

ในด้านสำนวนภาษา ผู้แปลใช้สำนวนภาษาต่างๆในการบรรยายหรือพรรณาเรื่องราวต่างๆ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้โดยง่ายและเกิดจินตนาการตามไปด้วยราวกับว่าได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์นั้นด้วย

แต่เนื่องจากการดำเนินเรื่องค่อนข้างซับซ้อน จึงอาจทำให้นักเรียนเกิดความสับสนเมื่อต้องอ่านด้วยตนเอง

เรื่องป่าดงพญา

ป่าดงพญา ตอนโมวกลินี้ แปลมาจากเรื่อง "The Jungle Book ของ Rudyard Kipling นักประพันธ์ชาวอังกฤษ ซึ่งหม่อมเจ้าพรพิมลพรรณ รัชนี้ พระธิดาในกรมพระนคราธิประพันธ์พงศ์และเป็นพระชายาในกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) เป็นผู้แปล

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 212 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คุรุสภา พิมพ์ครั้งที่ 10 พ.ศ. 2527

โครงเรื่อง

ผู้เขียนให้ตัวเอกของเรื่องเป็นเด็กชายที่ถูกเสือคาบไปแต่รอดชีวิตเนื่องจากหมาป่าช่วยไว้ และเติบโตท่ามกลางสัตว์ป่าจึงเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับสัตว์ป่า

เนื้อเรื่อง

โมวกลิเป็นเด็กชายที่ชาวบ้านเข้าใจว่าตายเพราะถูกเสือคาบไปจากหมู่บ้าน แต่โมวกลิกลับรอดชีวิตและได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวหมาป่า ดำเนินชีวิตอยู่ในป่าและเรียนรู้เรื่องป่าตลอดจนการดำเนินชีวิตในป่าจากพ่อแม่หมาป่า หมิที่ชื่อภาลู เสือดำที่ชื่อบาฆิระ และสัตว์อื่นๆที่เป็นมิตร จนโมวกลิเก่งกล้าสามารถและได้รับการยกย่องจากสัตว์ทั้งหลายให้เป็น "นายป่า"

โมวกลีดำเนินชีวิตอยู่ในป่าจนอายุ 17 ปี ก็เกิดเบื่อ จึงได้รับคำอธิบายจากสัตว์ป่า ผู้เป็นมิตรว่า ถึงเวลาแล้วที่โมวกลีจะต้องกลับไปอยู่ในสังคมมนุษย์ เขาจึงกลับไปอยู่กับแม่

แนวคิด

ความเข้มแข็ง อดทนและเจียวฉลาดเป็นพลังกายและพลังปัญญาช่วยให้ดำรงชีวิตได้อย่างปลอดภัย

ฉาก

ฉากที่กล่าวถึงในเรื่องเป็นป่าในอินเดีย ซึ่งกล่าวถึงสถานที่ต่างๆ ดังนี้

1. ถ้ำเล็กๆที่เขาสีโอนี อันเป็นที่อาศัยของครอบครัวหมาป่าซึ่งเลี้ยงดูโมวกลี ผู้เขียนให้รายละเอียดน้อยมาก บอกแต่เพียงว่าเป็นถ้ำเล็กๆที่เขาสีโอนีในอินเดีย

... วันหนึ่งในฤดูร้อนหมาป่าตัวพ่อตื่นขึ้นในถ้ำเล็กๆที่เขาสีโอนี (ในอินเดีย)

(ป่าดงพงพี : 1)

2. สำนักเย็น ซึ่งเป็นพระราชวังร้างอยู่กลางป่า เป็นที่ที่พวกลิงลักพาโมกลีมาที่นี่ ผู้เขียนบรรยายถึงฉากนี้ว่า

วังไม่มีหลังคานี้อยู่บนยอดเขา หินอ่อนซึ่งเคยปูชนชาลาและคาดอ่างน้ำพุก็แตกจนมีคราบคมเป็นสีแดงสีเขียว แม้หินปูพื้นในลานซึ่งเคยเป็นโรงช่างต้นของกษัตริย์ ก็มีหลุมมีต้นไม้ต่างๆขึ้นแทรกจนห่างกันออกไป บางแห่งหินก็ถูกหนุ่นจนล่อยพื้นระดับเดิมทั้งแผ่น ถ้าดูไปจากตัววังก็จะเห็นเป็นบ้านไม่มีหลังคายาวเป็นแถวๆ เหมือนรวงผึ้งซึ่งมีความมืดอยู่แทนน้ำผึ้ง จะเห็นหินท่อนหนึ่งไม่มีรูปไม่มีเค้าอะไรเหลือ แต่เคยเป็นเทวรูปเครื่องสักการะตั้งอยู่ กลางทาง 4 แพร่งจะเห็นหลุมๆ บ่อๆ ตามมุมถนนซึ่งเคยเป็นบ่อน้ำสาธารณะมาแต่ก่อน จะเห็นเบ้องบนของโบสถ์พังซึ่งเคยเป็นรูปโดมมีต้นมะเดื่อป่าขึ้นอยู่ตามข้างๆ ที่สลักหักพังเหล่านี้...

(ป่าดงพงพี : 44)

ตัวละคร

ตัวละครในเรื่องส่วนใหญ่เป็นสัตว์ป่า สัตว์แต่ละตัวผู้เขียนได้แสดงลักษณะนิสัยไว้อย่างตรงไปตรงมา ผู้อ่านจึงรู้จักตัวละครทุกตัวในเรื่องได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น

หมาจิ้งจอกที่ชื่อ "อ้ายเสียนจัน"

... สัตว์ทางพื้นคือหมาจิ้งจอกซึ่งเรียกกันในพวกสัตว์ว่า "อ้ายเสียนจัน" เป็นชื่อของมัน พวกหมาป่าเกลียดอ้ายเสียนจันเพราะมันโกงและสอพลอ ชอบยุยงส่อเสียดและคอยกินของโสโครกที่มนุษย์ทิ้งในกองมูลพอยที่ข้างหมู่บ้าน ...

(ป่าดงพงพี : 1)

หมีสีน้ำตาลที่ชื่อ "ภาลู" ผู้สอนกฎของป่าให้แก่โมวกลี

... สัตว์วันคือภาลู (สันสกฤต ภัลลुक) หมีสีน้ำตาลซึ่งดูว่างๆอยู่เสมอแต่เป็นผู้สอนลูกหมาป่าให้รู้จักกฎของป่า ภาลูนี้จะไปไหนก็ได้ พวกหมาป่าไม่รังเกียจเพราะกินเพียงผลไม้ รากไม้และน้ำผึ้งไม่เป็นปฏิกิริยาแก่หมาป่าในทางแย่งอาหาร...

(ป่าดงพงพี : 9-10)

เสือด้าที่ชื่อ บาฉีระ ผู้รักและคอยช่วยเหลือโมวกลีมาโดยตลอด

... เสือด้าตัวนี้ชื่อ บาฉีระ ขนดำทั้งตัวแต่มีลายซึ่งเห็นเหมือนแพรลายน้ำ หมาป่าทั้งหลายย่อมรู้จักบาฉีระแต่ไม่มีใครอยากขัดใจเพราะฉลาดไม่แพ้อ้ายเสียนจัน กล้าเหมือนควายเถื่อน แล้วถึงคราวบุกบันก็เข้าบุกบันเหมือนช้างถูกเจ็บแต่เสียงที่บาฉีระพูดนั้นหวานเหมือนน้ำผึ้งซึ่งหยดจากรังบนต้นไม้ อ่อนนุ่มเหมือนขนสีด้าซึ่งราวกับกำมะหยี่อย่างเอก...

(ป่าดงพงพี : 10)

ลักษณะของลิงที่ไม่มีกฏเกณฑ์

... เพราะลิงไม่มีกฏไม่มีระเบียบ สกุกด้า ไม่มีภาษาของมันเอง คีแต่จโมยใช้คำพูดที่มันได้ยินจากผู้อื่นกระต่อนกระแท่น ในเวลาที่มันผลุบๆโผล่ๆ แอบฟังอยู่บนต้นไม้ แล้วก็จำไป ประเพณีของมันไม่เหมือนประเพณีของเรา มันไม่มีหัวหน้า ไม่มีควมจำ

ดีแต่ชอบอวดตัว พูดพาลไม่เป็นเรื่องเป็นราว แสร้งทำตัวว่าเป็นใหญ่อยู่ในป่า...

(ป่าดงพงพี : 30-31)

โมวกลี ลูกมนุษย์ที่ถูกเสือคาบเข้าป่า

โมวกลี ตัวเอกของเรื่องซึ่งเป็นมนุษย์แต่ต้องดำเนินชีวิตอยู่ในป่า ต้องเรียนรู้กฎระเบียบต่างๆของป่าจากบรรดาสัตว์ต่างๆ โดยเฉพาะภาลูล โมวกลีเป็นเด็กฉลาด สังเกตได้จากการที่มันสามารถเรียนรู้กฎต่างๆได้เป็นอย่างดี บางครั้งก็แสดงนิสัยเย่อหยิ่ง มุทะลุและดื้อ ไม่เชื่อฟังคำสอนของภาลูลแต่โมวกลีก็ได้รับบทเรียนโดยถูกลิงลักพาตัวไปไว้ที่สำนักเย็น

กลวิธีการแต่ง

ผู้แต่งใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องแบบย้อนไปย้อนมา โดยเริ่มเล่าถึงครอบครัวหมาป่ารับโมวกลีซึ่งเป็นลูกมนุษย์ไว้เลี้ยงดูจนโตแล้วใช้ชีวิตอยู่ในป่าเป็นเวลาประมาณ 10 ปี จึงถูกล่อออกจากโขลงแล้วจึงย้อนกลับไปเล่าเหตุการณ์ในขณะที่ยังไม่ถูกขับออกจากโขลง แล้วจึงย้อนกลับมาเล่าเรื่องต่อจากตอนที่ถูกขับออกจากโขลง และดำเนินเรื่องต่อไปจนจบเรื่อง

สำนวนภาษา

ผู้เขียนสามารถใช้ภาษาในการบรรยายได้สมจริงเหมาะสมกับตัวละคร ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้เขียนบรรยายสภาพชีวิตความเป็นอยู่และอาภักปฏิกิริยาของสัตว์ป่าโดยถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับสัตว์และสอดแทรกอารมณ์และสำนึกของสัตว์ป่าได้อย่างชัดเจนจากบทสนทนาของตัวละครตัวอย่างเช่น

คำอวยพรของหมาจิ้งจอกต่อครอบครัวหมาป่า แสดงถึงลักษณะของสัตว์ป่า ดังนี้

อ้ายเลียจานเมี่ยงเข้าไปหน้าถ้ำแล้วว่า "ข้าแต่ท่านผู้เป็นใหญ่ ข้าพเจ้าขออวยพรให้ท่านโชคดี หาอาหารง่าย และขอให้ลูกของท่านมีเขี้ยวอันคม เพื่อจะได้กรุณาไม้มลิ้มสัตว์ที่หาอาหารยาก

(ป่าดงพงพี : 2)

คำพูดของภาณุขณะเสียใจที่โมวกลีถูกกลืนลักพาตัวไป โดยพูดประจักษ์ตัวเองอยากให้ถูกทำโทษต่างๆ เพราะสิ่งที่พูดนั้นเป็นสิ่งที่ภาณุไม่ชอบ ตัวอย่างเช่น

... ข้าเสียใจเหลือเกิน ขอให้เอาศพล้างความมาทิ้งลงใส่หัวข้า ขอให้ส่งกระดูกดำให้ข้ากิน ... ขอให้ปลักข้าไปที่รังผึ้งป่าข้าจะได้ถูกผึ้งต่อยจนตาย ตายแล้วให้ผึ้งข้าไว้หลุมเดียวกับอำมหากินศพ ข้าเศร้าใจกว่าหมี่ทั้งหลาย...

(ป่าดงพงพี : 36)

คำพูดของเสือด้าในการอ้างคำสาบาน ซึ่งมีลักษณะเหมือนการกล่าวอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการสาบานของมนุษย์

บาฬีระบอกกล่าว "ข้าขอเอาบุญแรงที่ข้าหักหมิ่นมาได้ ขึ้นอ้างสาบานว่า เจ้าเลื่อยไม้ข้าเลย กากก็เอ๋ย"

(ป่าดงพงพี : 43)

สำนวนภาษาบางตอนสร้างความสะเทือนอารมณ์ให้แก่ผู้อ่าน ตัวอย่างเช่น ตอนที่ต่อสู้กับพวกหมาแดง จนกระทั่งหัวหน้าหมาป่าที่ชื่ออเกละได้รับบาดเจ็บสาหัสและตายในที่สุด ผู้เขียนบรรยายไว้ดังนี้

โมวกลีกระโดดจะไปลงน้ำ ถื้อมีตอยู่ในมือ จะคอยแทงหมาแดงทุกตัวที่กล้ำลงน้ำ ขณะนั้นอเกละโผล่หัวกับต้นหน้าออกมาจากใต้กองศพหมาตั่ง 9 ศพทับๆ ซ้อนกันสูงขึ้นไป โมวกลีเห็นก็ทรุดลงคุกเข่าอยู่ข้างตัวอเกละ

อเกละพูดอย่างลำบาก "ข้าบอกแล้วไม่ใช่หรือ ครึ่งนี้เป็นครั้งสุดท้ายของข้า จงหากินสะดวก เจ้าเป็นอย่างไรบ้างเจ้าน้องน้อย ... โมวกลีประคองหัวมันซึ่งแหลกยับไปหมดขึ้นวางบนเข่าของมัน เอามือกดคอที่ขาดร่องแรงของอเกละเข้าไว้ ... โมวกลีพยุงอเกละขึ้นยืน เอาแขนทั้งสองข้างพยุงตัวไว้ อเกละถอนหายใจอย่างลึก แล้วร้องเพลงตาย ซึ่งเป็นธรรมเนียมที่หัวหน้าโขลงจะต้องทำก่อนตาย การที่ร้อง

เพลงเช่นนั้น อเกลจะต้องรวบรวมกำลังเป็นอันมาก และร้องเสียงดังขึ้นๆ ดังจน
เสียงข้ามแม่น้ำไปไกล ร้องเพลงจบแล้ว ลงท้ายให้พบว่า "พวกเจ้าจงหาหินสะกด"
แล้วอเกลก็สะบัดมือจากโมวกลิที่พุงอยู่ แผ่นขึ้นอากาศอย่างเต็มแรง พอตกลงดินก็
เลวขาดใจตาย ซึ่งเป็นที่น่าสยดสยองที่สุด

(ป่าดงพงพี : 146-186)

เรื่องป่าดงพงพีนี้เป็นนวนิยายที่มีเนื้อหาแปลกไปจากนวนิยายเรื่องอื่นที่ตัวละครเกือบทั้ง
หมดเป็นสัตว์ป่า เรื่องราวต่างๆ เกี่ยวข้องกับชีวิตในป่า นับว่าน่าสนใจ ส่วนภาษาบางครั้ง
ใช้สำนวนภาษาแปลกไปจากธรรมดา ทั้งนี้เพราะตัวละครเป็นสัตว์ ภาษาที่ใช้จึงต้องใช้ให้
เหมาะสมกับตัวละคร

หากจะพิจารณาเนื้อเรื่อง นับว่าน่าสนใจ แต่เนื่องจากกลวิธีการดำเนินเรื่องซับซ้อน
โดยเล่าเรื่องแบบย้อนไปย้อนมา จึงอาจทำให้ผู้อ่านซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
เกิดความสับสนและไม่เข้าใจเรื่องราวทำให้ไม่เลือกอ่านเพราะเด็กในวัยนี้ชอบอ่านเรื่องที่ดำเนิน
เรื่องตามลำดับเวลา เนื่องจากสามารถเข้าใจเรื่องราวได้ดีไม่สับสน

เรื่องตามล่า

เรื่องตามล่าเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของสัตว์ป่าซึ่งดร.ลมูล รัตตากร แปลมาจาก
เรื่อง Lions on the Hunt ของซีโอดอร์ เจ วอลเดค ชาวอเมริกัน

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 227 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช ฉบับที่นำมาวิเคราะห์นี้พิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2531

โครงเรื่อง

ตามล่าเป็นเรื่องราวการผจญภัยของสิงโตหนุ่มที่ต้องเผชิญโลกแต่เพียงลำพังด้วยความ
กล้าหาญอดทนและพยายามเพื่อความอยู่รอด และในที่สุดก็ได้รับการยกย่องให้เป็นเจ้าป่าคือเป็น
หัวหน้าของหมู่สิงโตทั้งหมด

เนื้อเรื่อง

"ฟาลัน" เป็นลูกสิงโตหนุ่มที่มีแต่ความกล้าหาญ มันติดตามแม่และหัวหน้าฝูงเข้าไปยังหมู่บ้านซูลูซึ่งกำลังทำพิธีขอฝนกันอยู่ พวกมันบุกเข้าไปขโมยสัตว์เลี้ยงของพวกซูลูเป็นอาหาร นักรบของพวกซูลูต่างพุ่งหอกและคบไฟเข้าใส่ ถูกแม่ของฟาลันถึงแก่ความตาย ฟาลันจึงต้องเผชิญชีวิตในโลกแต่เพียงลำพัง บางครั้งต้องอดอยากหิวโหย ต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติ ต้องศึกษาธรรมชาติของสัตว์แต่ละชนิด ต้องถูกล่าจากพวกซูลูแต่มันก็สามารถเอาชีวิตรอดมาได้ เมื่อมันเห็นหัวหน้าสิงโตและบริวารอยู่พร้อมหน้ากันอย่างมีความสุข มันอยากเข้ากลุ่มด้วย แต่ได้รับการปฏิเสธจากหัวหน้าฝูงจึงต้องต่อสู้กัน ในที่สุดฟาลันก็ได้ชัยชนะ ตำแหน่งเจ้าป่าจึงเป็นของฟาลัน

แนวคิด

ผู้ที่เข้มแข็งจึงจะสามารถอยู่รอดได้

ฉาก

เนื่องจากเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตของสัตว์ป่า ดังนั้นฉากทั้งหมดที่กล่าวถึงจึงเป็นป่าทั้งหมด ซึ่งผู้แต่งได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนและสมจริง ตัวอย่างเช่น

ฉากที่กล่าวถึงสภาพความแห้งแล้งของป่า ผู้แปลได้บรรยายถึงความร้อน ความแห้งแล้งที่เกิดขึ้นจนส่งผลให้ป่าทั้งป่าเหมือนถูกไฟเผา แม้แต่น้ำในลำธารก็แห้งขอด

ความร้อนเริ่มแทรกเข้าไปทุกซอกทุกมุม ร้อนอย่างไร้ปรานี ความร้อนหลั่งไหลลงมาจากท้องฟ้าซึ่งปราศจากเมฆ แดดเผาป่าใหญ่ราวกับคบเพลิงที่มองไม่เห็นตัวตน ความร้อนผสมผสานอยู่กับอากาศอันสงบนิ่งอย่างเข็มเกรียม เกิดเป็นลมร้อนเป็นระลอกไปจนจดขอบฟ้าแทรกซึมไปทุกซอกทุกมุม แม้แต่ในที่ร่ม ไม่มีที่ใดในป่าที่จะหนีความร้อนระอุนี้ได้ ... แอ้งน้ำน้อยใหญ่ค่อยๆ เหือดแห้งไปที่ละแห่งๆ ที่พอจะมีน้ำเหลืออยู่บ้างนั้นน้อยเต็มที ลำธารเล็กๆแห้งขอดโดยสิ้นเชิง ส่วนลำธารที่ใหญ่กว่านั้นก็มีน้ำน้อยแทบติดดิน มีกระดูกสัตว์ซึ่งตายด้วยความหิวโหยและอดน้ำ กองอยู่เป็นหย่อมๆ ทั่วไป

(ตามล่า : 4-5)

บนพื้นดินปรากฏรอยเท้าสัตว์อยู่ทั่วไป แต่ไม่มีรอยเท้าใดแสดงว่าสัตว์นั้นเพิ่งจะผ่านมาทางนี้ พื้นดินอันแห้งผากแตกกระแหงและแข็งกระด้างทุกๆก้าวย่าง ทำให้สิ่งใดทั้งสามได้กลืนอยู่อย่างเดียวคือฝุ่น

(ตามล่า : 8)

อีกจากหนึ่งของผู้เขียนกล่าวถึงคือ ถ้ำอันเป็นที่อยู่ของฟ้าลั่น ที่ให้ความร่มเย็นมากกว่าสภาพภายนอกถ้ำซึ่งร้อนและแห้งแล้ง

ฟ้าลั่นมองผ่านความมืดมิดในถ้ำมายังทุ่งหญ้าอันกว้างใหญ่และแห้งแล้ง หญ้าแถบนั้นถูกแสงแดดแผดเผาอย่างไร้ความปราณี มันไม่ยอมออกจากถ้ำเลย ถ้าเปรียบเทียบกับความสบายกันแล้ว ในถ้ำเย็นสบายกว่าข้างนอกมาก เรื่องนี้มันประจักษ์ด้วยตัวของมันเองเมื่อวันก่อนนี้เอง ธรรมชาติตรงนี้มีหินชะเง้องจ้ำออกมากำบัง มีสัณฐานคล้ายหลังคาไปในตัวมีหินก้อนใหญ่หุ้มทางด้านข้างและด้านหลัง ทำหน้าที่เหมือนกำแพงกันได้อย่างดี นอกจากนั้นยังมีต้นสีเสียดสูงใหญ่ขึ้นอยู่โดดเดี่ยว ซึ่งแม้ว่าจะเหี่ยวเฉาไปบ้างเพราะความร้อนแผดเผา แต่ก็ยังทอดเงาอันร่มรื่นมายังปากถ้ำทุกๆ เทียงวัน

(ตามล่า : 63)

ตัวละคร

ผู้เขียนสร้างตัวละครแต่ละตัวให้มีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมแตกต่างกันไปตามบทบาทของตัวละครแต่ละตัวและเป็นไปอย่างสมจริง ตัวละครสำคัญๆ ได้แก่

ฟ้าลั่น เป็นสิงโตหนุ่มที่มีนิสัยกล้าหาญ มีลักษณะเป็นผู้นำ เห็นได้จากตอนที่มันวิ่งนำหน้าสิงโตตัวอื่นๆ ไปล่าเหยื่อในหมู่บ้านโดยไม่หวั่นอันตรายใดๆ ฟ้าลั่นมีนิสัยดี มันไม่ชอบทำร้ายสัตว์ที่อ่อนแอไม่มีทางสู้และจะออกไล่สัตว์ก็ต่อเมื่อมันหิวเท่านั้น นอกจากนี้ฟ้าลั่นยังฉลาดรอบคอบและอดทนมันจึงสามารถรอดพ้นจากหลุมพรางของชนเผ่าซูลู รอดพ้นจากภัยธรรมชาติต่างๆ มาได้ สามารถเอาชนะหัวหน้าสิงโตและได้ครองตำแหน่งหัวหน้าสิงโตอย่างสมศักดิ์ศรี

ดาววิโย เป็นหัวหน้าเผ่าซูลู มีความสามารถในการพุ่งหอกได้อย่างแม่นยำ และเป็นผู้ทรงพลังที่สุดในเผ่า ดาววิโยเป็นคนฉลาดรอบคอบและมองเห็นการณ์ไกล เช่น ให้ผู้หญิงในเผ่า

ออกไปตักน้ำจากแอ่งมากตุนไว้เพื่อใช้ในยามขาดแคลน เกณฑ์ให้ลูกบ้านทำรั้วให้แน่นหนา และ ต้อนวัวต้อนแพะให้เข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังเป็นผู้เสียสละ เช่น ในยามที่ขาดแคลนน้ำ เขายอมเสียสละน้ำที่มีอยู่ให้แก่พวกลูกบ้านที่เดินทางมาร่วมพิธีขอฝน ทั้งๆที่มีน้ำอยู่น้อยมาก ซึ่ง ลักษณะนิสัยดังกล่าวมานี้เหมาะสมอย่างยิ่งกับความเป็นผู้นำ

ดินชู เป็นพ่อมดหมอผีประจำหมู่บ้านซูลู เป็นคนเห็นแก่ตัว เกียจคร้าน เห็นได้จากการที่เขาแอบเก็บน้ำไว้กินคนเดียวโดยไม่ให้หัวหน้าเผ่ารู้ และจะหมดความสุขทันทีในเวลาที่เขาต้องทำงาน

มะบาช เป็นนักรบหนุ่มที่มีนิสัยชอบคุยโวโอ้อวด ชอบยกตนข่มท่าน และทะนงตนว่าเป็นผู้มีอำนาจเหนือดาวิโย ซึ่งความจริงแล้วเขาเป็นคนขี้ขลาด เช่น ตอนออกล่าฟ้าลั่น ฟ้าลั่น กระโดดแหวกวงล้อมออกมาทางมะบาช ทำให้เขาล้มลงบนหนาม เขาร้องลั่นด้วยความตกใจ และเจ็บปวดเพราะเข้าใจว่าถูกลีบของสิงโต

กลวิธีการแต่ง

ผู้แต่งใช้จินตนาการสร้างเรื่องราวของลูกสิงโตตัวหนึ่งให้เป็นตัวละครที่มีอารมณ์ มีความรู้สึกนึกคิด มีชีวิตจิตใจเช่นเดียวกับตัวละครที่เป็นมนุษย์ การดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับเวลา มีการแทรกเรื่องราวและเหตุการณ์ให้ผู้อ่านรู้สึกตื่นเต้นสะเทือนใจไปกับเหตุการณ์ เป็นระยะอย่างเหมาะสม และจบเรื่องอย่างมีความสุขคือให้ฟ้าลั่นสามารถต่อสู้เพื่อความอยู่รอดได้อย่างสมศักดิ์ศรี และได้รับยกย่องเป็นหัวหน้าสิงโตผู้ทรงพลัง

สำนวนภาษา

ผู้แปลมีความสามารถในการใช้สำนวนภาษาที่สละสลวย ชวนให้ผู้อ่านติดตามเรื่องด้วยความสนุกเพลิดเพลิน ตื่นเต้น เห็นภาพพจน์ ตัวอย่างเช่น

1. ใช้สำนวนภาษาในการบรรยายได้ชัดเจน เช่น

เมื่อก้าวถึงสภาพแห่งแสงเงาสัตว์ต่างๆ พวกมันอพยพไปอยู่ที่อื่นกันหมด เหตุการณ์ตอนที่เกิดน้ำป่า หรือเหตุการณ์ตอนที่เกิดไฟฟ้า ภาพความแห่งแสง น้ำป่า ไฟฟ้า ภาพเหล่านี้ปรากฏอยู่ในสายตาของผู้อ่านอย่างชัดเจนราวกับได้เข้าไปอยู่ร่วมในเหตุการณ์ต่างๆ นั้นด้วย ทั้งนี้ เพราะความสามารถของผู้แปลในการบรรยาย ดังนี้

...โลกซึ่งเคยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยกวางและม้าลาย กลับแร้นแค้นราวกับป่าร้าง
เริ่มต้นด้วยแสงแดดอันแผดร้อนและร้อนทวีขึ้นทุกวันๆ จากนั้นหญ้าในทุ่งก็เริ่มเหี่ยวแห้ง
และเปลี่ยนจากสีเขียวข่มเป็นระลอกคลื่นงามยามลมพัด มากลายเป็นสีเหลืองแห้งๆ
จากนั้นต้นไม้ใหญ่ค่อยพากันสลัดใบ ลำธารละหล่นห้วยเริ่มแห้งแล้งลง ในที่สุดทุกอย่าง
ก็แห้งหายไปหมด...

(ตามล่า : 67)

น้ำป่ากำลังพุ่งเข้าหาฉัน และพุ่งตรงไปยังทางน้ำซึ่งฟาลันกำลังเดินอยู่และไกล
ออกไปเพียงเล็กน้อย เป็นกำแพงน้ำสูงใหญ่ท่วมท้นลงสู่ทางน้ำนั้น
ฟาลันรีบกระโดดเพื่อปีนขึ้นสู่อีกฝั่งหนึ่งของทางน้ำ แต่ขณะที่กำลังปีนอยู่นั้นเอง
ทุกอย่างก็สายเกินไปเสียแล้ว น้ำป่าพุ่งเข้าหาฟาลันอย่างแรง และกำแพงหิมะของ
น้ำป่าก็กวาดเอาตัวฟาลันหมุนม้วนลงมาตามน้ำ ... เพียงชั่วพริบตาฉันก็ตกลงไปลอยอยู่
ในน้ำอันเย็นเฉียบ ถูกกระแสน้ำที่เชี่ยวกรากพัดพาไป โยนตัวไปมาราวกับมันเป็นเศษ
ไม้เล็กๆ อันหนึ่งเท่านั้นเอง

(ตามล่า : 70)

ไฟป่ายังคงลุกลามมาเรื่อยๆ มีสายลมช่วยกระโชกพัดให้ไฟป่ายิ่งกระพือขึ้นและ
มุงมาข้างหน้าเร็วขึ้น เสียงไฟไม่ได้เบาอย่างเมื่อครู่ก่อนนี้อีกแล้ว มันส่งเสียงซู่พู่พ่า
อย่างน่ากลัวท่ามกลางความมืดยามราตรี ส่วนที่ติดกับพื้นดินนั้นก็มีเสียงหญ้าและพุ่มไม้
ไหม้เกรียมพร้อมกับมีเสียงประทุดังสนั่นเป็นระยะๆ บางครั้งต้นไม้ก็ไหม้เกรียมไปทั้งต้น
ไฟป่าลุกลามมาเป็นแถวหน้ากระดานราวกับกองทัพใหญ่ ขยายทางด้านปีกซ้ายขวาออก
ไปเป็นระยะทางไกล เมื่อผ่านไปใดก็จะทิ้งรอยไหม้เกรียมไว้ทั่วไป และลุกลามไปอย่าง
กระหายที่จะทำลายสรรพสิ่งที่ขวางอยู่เบื้องหน้า...

(ตามล่า : 204-205)

อีกตอนหนึ่งเป็นเหตุการณ์การต่อสู้ของฟาลันกับฝูงลิงบาบูน ฟาลันไม่เคยมีประสบการณ์
การต่อสู้กับฝูงลิงบาบูนมาก่อน จึงเข้าใจว่าลิงบาบูนไม่มีพิษสง แต่มันเข้าใจผิดเพราะมันไม่

สามารถเอาชนะฝูงลิงบาบูนได้ ผู้แปลได้บรรยายภาพการต่อสู้กันไว้ดังนี้

"ลิงบางตัวก็โดนฟ้าผ่าล้มตบเข้าอย่างจัง จนหลังหักลงนอนกองอยู่บนพื้น บางตัวก็
กะโหลกศีรษะแตกถึงแก่ความตาย

แต่มันก็ยังไม่วายล่าถอย มันยังรุมทำร้ายฟ้าผ่าล้มอยู่ทั้งฝูง ทุกๆตัวทั้งฝูงเสมือนเลื่อน
ลื่นไปด้วยการต่อสู้อันดุเดือดนี้ มือเท้าและเขี้ยวเล็บของพวกลิงเหล่านี้ ทำให้เนื้อตัว
ของสิงโตหนุ่มเหวอะหวิวไปหมด เมื่อมันหันมาสู้กับเจ้าลิงที่เด่นเหียงๆ อยู่เบื้องหน้า
ของมัน อีกสองตัวก็พากันรุมทำร้ายมันทางด้านหลัง ช่วยกันกัดที่คอและความหาคอหอย
อยู่เป็นพัลวัน

(ตามล่า : 100-101)

2. การใช้โวหารภาพพจน์ ทั้งโวหารเชิงอุปมาและบุคลาธิษฐาน ทำให้สำนวนภาษา
มีความไพเราะและน่าอ่านยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง เช่น

กลางคืนกำลังจะเข้ามาแทนที่อย่างรวดเร็วราวกับมีใครเอาม่านมามอบดั่งดวงอาทิตย์
ไว้อย่างทันทีทันควันนั้น"

(ตามล่า : 1)

ความร้อนไหลหลั่งลงมาจากท้องฟ้าซึ่งปราศจากเมฆ แดดเผาป่าใหญ่ ราวกับคบ
เพลิงที่มองไม่เห็นตัวตน ... ทุกๆเข้าดวงอาทิตย์จะส่องแสงจ้าดวงกลม แดงฉาน
ราวกับสีเลือด

(ตามล่า : 4)

หลายวันมาแล้วที่การล่าเหยื่อมีไม่พอที่จะดับความหิวโหยของมันได้ ท้องจึงแสบ
ราวกับถูกตะกั่วด้วยเท้าสัตว์ก็ไม่นาน

(ตามล่า : 8)

เมฆทางด้านตะวันออกของขอบฟ้าสูงขึ้นทุกทีๆ และลอยใกล้เข้ามาๆ ผืนกันเป็นแผ่น
เมฆแผ่นใหญ่ราวกับกำแพงแห่งความมืดมิด

(ตามล่า : 68)

โวหารเหล่านี้มีลักษณะเป็นโวหารเชิงอุปมา คือ การยกเอาภาพหรือเหตุการณ์ที่คุ้นเคย
มาเปรียบเทียบกับข้อความที่ต้องการสื่อ ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจได้แจ่มชัดขึ้น โดยไม่ต้อง
อธิบายหรือให้รายละเอียดมากนัก

โวหารอีกลักษณะหนึ่งที่ผู้แปลใช้ในเรื่องก็คือ โวหารประเภทอุปมาอุปไมยซึ่งเป็นการ
กล่าวเปรียบเทียบในลักษณะของการยกเอาสิ่งที่ไม่มีชีวิตหรือสิ่งที่ไม่มีความหมายมากกล่าวในลักษณะของ
สิ่งที่มีชีวิตตัวอย่างเช่น

มองไปทางไหนก็มีแต่ น้ำทั้งสิ้น น้ำมีมากเสียจนกระทั่ง แผ่นดินไม่ทราบจะจัดการ
กับน้ำอันมากมายได้อย่างไร

(ตามล่า : 76)

ต่อจากนั้นมา ต้นไม้เหล่านั้น ต้นใดที่เคยผลิดอกออกผลก็พากันทำหน้าที่ของมัน
อย่างซื่อสัตย์ ด้วยความช่วยเหลืออย่างดีจากธรรมชาติ มวลแมลงนับพันนับหมื่นชนิด
ก็พากันรื่นเริงบันเทิงใจโดยทั่วหน้ากัน

(ตามล่า : 88-89)

"เสียงไฟไม่ได้เบาอย่างเมื่อครู่ก่อนนี้อีกแล้ว มันส่งเสียงซู่ซ่าอย่างน่ากลัว

(ตามล่า : 205)

นับได้ว่านวนิยายเรื่องตามล่านี้ เป็นเรื่องหนึ่งที่มีเนื้อหาตื่นเต้นชวนติดตาม ประกอบกับ
ตัวละคร เป็นสัตว์ป่าที่ต้องผจญภัยต่างๆตามลำพังเพื่อความอยู่รอดของชีวิต จึงทำให้เด็กส่วนใหญ่ที่
ชอบเรื่องราวเกี่ยวกับการผจญภัยสนใจใคร่รู้ถึงวิธีการดำรงชีวิตและการผจญภัยของมัน

การดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับเหตุการณ์ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวได้โดยไม่สับสน อีกทั้งสำนวนภาษาที่ใช้ผู้แปลใช้ภาษาง่ายๆ การบรรยายหรือการเปรียบเทียบที่ให้อารมณ์ชัดเจน ช่วยให้เรื่องตามลำมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

เรื่องล่าปลาวาฬ

ล่าปลาวาฬเป็นนวนิยายแปล ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.เทือก กุสุมา ณ อยู่ชยา แปลจากเรื่อง The Whale Hunter ของ Geoffrey Whittam โดยใช้นามปากกาว่า "มโหธร"

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือนวนิยายขนาด 16 หน้ายก ความยาว 187 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์
 ชุรุสภา เมื่อ พ.ศ.2516

โครงเรื่อง

ตามลำเป็นเรื่องเกี่ยวกับตำนานการล่าปลาวาฬ ผู้แต่งสร้างให้ตัวละครเป็นคนในตระกูลโอคลีย์ ซึ่งมีอาชีพล่าปลาวาฬสืบทอดต่อกันมาถึง 3 ชั่วคน แสดงถึงวิวัฒนาการในการล่าปลาวาฬ เริ่มตั้งแต่การใช้เรือคะนู เรือใบเสาเดียวจนถึงเรือเดินสมุทรและมีเฮลิคอปเตอร์ช่วยในการล่า

เนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนแรกกล่าวถึงการเดินทางของเด็กชายโจนาธาน โอคลีย์ ในสภาพที่รอดตายจากเรืออัปปางมาสู่เกาะแนทคัทเค็ทซึ่งชาวเกาะนี้มีอาชีพล่าปลาวาฬ เขาสนใจการล่าปลาวาฬและบันทึกเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการล่าปลาวาฬ ตั้งแต่เริ่มทำงานล่าปลาวาฬ การผจญภัยในขณะที่ทำงานในเรือฟิลกริม

ตอนที่ 2 กล่าวถึงธอมัส โอคลีย์ ที่เป็นนักล่าปลาวาฬตามบรรพบุรุษ เขามีตำแหน่งเป็นต้นเรือที่สามของเรือเมอร์ริบาแนทคัทเค็ท ซึ่งออกล่าปลาวาฬแถบมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก เขาชอบบันทึกเรื่องราวเช่นเดียวกับโจนาธาน

ตอนที่ 3 กล่าวถึงเหตุการณ์ในปี ค.ศ. 1954 ปีเตอร์ โอคิลีย์ โอลัฟเซ็น ผู้เป็นเหลนของ ฌ็อมส์ โอคิลีย์ ได้เล่าเรื่องราวจากบันทึกของฌ็อมส์ โอคิลีย์ให้ฮันส์หลานปู่ของเขาฟัง และวิวัฒนาการในการจับปลาวาฬที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวคิด

การทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกคน ทุกคนต้องพยายามทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดและต้องรู้จักพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถอยู่เสมอ

ฉาก

ฉากในเรื่องส่วนใหญ่เป็นฉากบนเรือกลางสมุทร ซึ่งผู้เขียนพยายามจะอธิบายให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการและรู้สึกเหมือนได้ร่วมผจญภัยด้วย ตัวอย่างเช่น

การให้รายละเอียดของเรือฟิลกริม ซึ่งเป็นเรือที่ผู้เขียนกำหนดให้เป็นฉากสำคัญในการดำเนินเรื่องในตอนแรก

เรือลำนี้ดูไปก็มีลักษณะกระเดียดจะเป็นเรือของชาตวิลันดาที่เคยเห็นมาเยี่ยงตามฝั่งทะเลเหล่านี้ เป็นแบบที่จิตรกรประเภทที่ชอบเขียนภาพทะเลที่มีชื่อว่า "วันเดอวีลด์" มักจะชอบเขียน มันมีหัวแบนกว้างและกระตงอันกว้าง มีแคมต่ำและมีคาค้ำยกสูงขึ้นไป เป็นเรือประเภทเสาเดียว และมีใบเล็กทั้งตอนหน้าและตอนหลัง เรือนี้เป็นเรือใบเสาเดียวประเภทที่มักจะเห็นกันตามฝั่งนิวอิงแลนด์ในสมัยนั้น มันอาจจะแล่นเข้าอ่าวตื้นๆ หรือเทียบท่าตื้นๆ ได้โดยสะดวก ใบเล็กทั้งหน้าและหลังนั้นเป็นเครื่องทำให้เรือสามารถหันเหียนเปลี่ยนท่าไปได้โดยง่ายและรวดเร็ว

(ล่าปลาวาฬ : 41)

อีกฉากหนึ่งคือฉากอันน่าตื่นเต้นในการล่าปลาวาฬ ผู้แปลได้บรรยายไว้ได้อย่างชัดเจนดังนี้

กับตันสโลคัมมองดูเรือบดแล้ว ก็หันไปมองทางใต้ลมอย่างไม่สบายใจ น้ำแข็งก็

ลอยละล่องหนาแน่นเข้ามาทุกทีๆ ลอยผ่านเรือฟิลิกริมซึ่งขณะนี้กำลังลอยโยนขึ้นโยนลง
เข้าไปสู่เรือบด เรือบดก็หัวปักหัวปำได้คลื่นอยู่ในทะเลอันเป็นระลอกนั้น ... แล้ว
จอนาแธนก็ต้องประหลาดใจอย่างยิ่งที่เห็นนายทอดด์ล้มหงายพลั้งลงไป หัวเรือถูกยก
ขึ้นทันทีทันใดจากพื้นน้ำโดยกำลังมหาศาลของปลาวาฬ ปลาวาฬนั้นผลุดพลุ่งขึ้นมาจาก
ใต้น้ำทั้งหัวทั้งไหล่และส่วนท้องของมันโผล่ขึ้นไปพื้นน้ำ เอาเรือบดที่แตกเป็นชิ้นๆ เทิน
ไว้ที่บนจมูกของมัน ครั้นแล้วเมื่อแรงที่โผนขึ้นสู่อากาศของมันสิ้นสุดลง มันก็หล่นโครมลง
มาในน้ำทำให้เกิดสภาพวิจรรณจลาจลทั่วไป ทั้งไม้กระดานเรือ ทั้งกรรเชียง ทั้งลูก
เรือ กระเด็นแตกกระจายออกจากตัวปลาวาฬราวกับเขาขว้างลูกปาสายรุ้ง

(ล่าปลาวาฬ : 82)

ฉากทะเลน้ำแข็งเป็นฉากที่เรือฟิลิกริมแล่นเข้าใกล้ขั้วโลก อากาศเย็นจัดจนกระทั่งน้ำ
ในมหาสมุทรจับตัวกันเป็นน้ำแข็งมองดูราวกับทะเลน้ำแข็ง ดังคำบรรยายดังนี้

ทุกคนพากันยื่นขึ้นแลไปตามมือของคนถือท้ายเรือที่ขี้อยู่ เขาก็เห็นน้ำแข็งที่แยกออกเป็น
ช่องใหญ่ ในระยะอันไกลทางด้านฝั่งและได้ยินเสียงแพ่น้ำแข็งกระทบกันอยู่โครมๆ

"ทะเลทราย" น้ำแข็งสีขาวมีอาณาบริเวณกว้างขวางผืนหนึ่งได้ยื่นออกมาจากฝั่ง
กรีนแลนด์ กำลังโยนตัวไปมาอย่างไม่มีเกี่ยวข้องกับใคร น้ำแข็งผืนนี้คงได้เกี่ยวไว้กับ
ทะเลน้ำแข็งใหญ่ตรงไหนสักแห่งหนึ่งไกลออกไป มีพลังธรรมชาติอันไม่เห็นตัวของลม
หรือกระแสน้ำคอยบังคับทิศทางอยู่...

(ล่าปลาวาฬ : 85)

ตัวละคร

ตัวละครแต่ละตัวมีบทบาทที่เป็นลักษณะของตน ซึ่งผู้เขียนสร้างขึ้นอย่างเหมาะสม ตัว
ละครสำคัญในเรื่องที่จะกล่าวถึงได้แก่

จอนาแธน โอคลีย์ เป็นเด็กที่ช่างสังเกต สนใจใฝ่ความรู้ มีมานะพยายาม ขยัน
และอดทนไม่เกียจงาน เขาจึงประสบความสำเร็จในอาชีพล่าปลาวาฬตามที่เขาสนใจและจาก
การที่เป็นคนช่างสังเกต เขาจึงบันทึกเรื่องราวต่างๆไว้อย่างละเอียด

เนเธอร์แลนด์ เป็นอันทพาลที่ฆ่าชาวอินเดียแดง โดยจอห์นเนเธอร์แลนด์เป็นผู้เห็นเหตุการณ์มาตกรรม จึงถูกใช้คสขู่บังคับไม่ให้เล่าเรื่องไปพูดกับใคร เมื่อทั้งสองต้องมาอยู่เรือลำเดียวกันจึงต่างหวาดระแวงกัน แต่เมื่อถึงคราวทำงานทุกคนก็ร่วมมือกันทำงานอย่างดี ลืมเรื่องหมางใจกัน จนกระทั่งงานสำเร็จ

ธอมัส โอคลีย์ เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากจอห์นเนเธอร์แลนด์ เป็นตัวละครที่ปรากฏในตอนที่ 2 ผู้เขียนได้สร้างธอมัสให้มีลักษณะนิสัยเหมือนจอห์นเนเธอร์แลนด์ทุกประการ เมื่อผู้อ่านอ่านเรื่องราวในภาคที่ 2 จะรู้สึกเหมือนกำลังอ่านเรื่องของจอห์นเนเธอร์แลนด์ ทั้งนี้เพราะผู้เขียนต้องการจะให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนกับกำลังอ่านเรื่องต่อเนื่องกัน ทั้งๆที่ตัวละครเปลี่ยนไป

กลวิธีการแต่ง

ผู้แต่งใช้วิธีการเล่าเรื่องให้ฟังตลอดทั้งเรื่องโดยผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องในฐานะผู้รู้เรื่องทุกอย่าง การดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับเวลา มีการสร้างบมขัดแย้งขึ้นเพื่อให้เรื่องน่าสนใจ เช่น ให้จอห์นเนเธอร์แลนด์รู้ความลับของใช้คสและทั้งสองต้องอยู่ในเรือลำเดียวกันทำให้ต่างหวาดระแวงกัน เมื่อความลับถูกเปิดเผยจอห์นเนเธอร์แลนด์กำลังตกอยู่ในอันตราย ผู้เขียนก็ใช้สภาพเหตุการณ์มาขัดจังหวะ ในที่สุดเหตุการณ์ก็ทำให้ใช้คสต้องตาย ความขัดแย้งของตัวละครจึงหมดไป จากนั้นก็ดำเนินเรื่องต่อไปโดยแทรกเหตุการณ์การผจญภัยที่น่าตื่นเต้นเป็นระยะๆ ทำให้เรื่องน่าสนใจ เนื้อเรื่องแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 จะมีการเล่าเรื่องย้อนอดีตแทรกบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้เนื้อเรื่องทั้ง 3 ตอนมีความสัมพันธ์กัน

สำนวนภาษา

สำนวนภาษาส่วนใหญ่เป็นบรรยายโวหารซึ่งผู้เขียนสามารถบรรยายให้ผู้อ่านเห็นภาพ และสามารถเข้าถึงบรรยากาศในเรื่องได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น

ปลาวาฬอ้าปากซุบเอาน้ำไว้ ตลอดเวลานั้นรูจมูกแผดซึ่งอยู่ชิดกันก็พ่นน้ำสูงขึ้นไปเป็นสายเดี่ยว แล้วแหวกว่ายไปตามกระแสลมลัดเลาะไปตามแพน้ำแข็งจนกระทั่งดูประหนึ่งว่า มันทั้งหลายจะพุ่งเข้าไปใส่แพน้ำแข็งอันใหญ่ ที่เขาลงสมอเรือเดอโบรวรีไว้ แต่ฝูงปลาก็แยกตัวออก แล้วก็ว่ายผ่านเรือไปทั้งสองข้าง เรือบดซึ่งบรรทุกชาววิลันดา

ผมสีทองเจ็ดคนก็กระเซี่ยงออกไปจากท้ายเรือใหญ่ ตรงเข้าโจมตีแม่ปลาวาฬตัวใหญ่
ตัวหนึ่งทั้งๆที่ปากของมันยังอ้ากว้างอยู่ พอถูกชนก็ล้มแรกเข้า ขากรรไกรปลาวาฬ
ก็หุบพับ หางของมันก็กระดกขึ้น

(ล่าปลาวาฬ : 102)

อีกตอนหนึ่งที่กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนที่เรือล่าปลาวาฬถูกปลาวาฬจับจนเรือขาดเป็นสอง
ท่อน ผู้อ่านสามารถเห็นภาพเหตุการณ์ได้จากคำบรรยายของผู้แปลดังนี้

ลิกตรงลงไปใต้น้ำสีครามได้ตัวเขา รอมส์เห็นอะไรอย่างหนึ่งสีขาวใหญ่ลอยเท้ง
ขึ้นมาสู่พื้นน้ำอย่างรวดเร็ว สิ่งนั้นคือปากของปลาวาฬตัวผู้ตัวนั้นขณะนี้อ้าปากจนเห็น
ข้างใน

"ไม่ต้องสาว ถอยเรือเต็มที!" เขาตะโกน

แต่ก่อนที่ลูกเรือของรอมส์จะได้ปฏิบัติตามคำสั่ง ขากันไทรล่างของปลาวาฬ ขณะนี้ก็
โผล่ขึ้นมาก่อน เนื่องจากปลาวาฬพลิกตัวเอาหลังลงข้างล่าง ขากันไทรอันล่างนี้กำลัง
ครูดไม้กระดานเรือบดตอนกลางลำอยู่ ส่วนขากันไทรอันบนซึ่งใหญ่มหึมาก็กำลังโผล่ขึ้นมา
จากน้ำอีกข้างหนึ่งของลำเรือ

คราวนี้เรือซึ่งติดอยู่ในปากปลาวาฬก็ถูกยกขึ้นมาพ้นน้ำ ลูกเรือต่างก็ตะเกียกตะกาย
วิ่งไปหาหัวเรือบ้าง ทางท้ายเรือบ้าง ถัดจากนั้นขากันไทรก็หุบเสียงดังพับเรือก็หล่นกลับ
ลงไปในน้ำ แต่คราวนี้ขาดออกเป็นสองท่อน แผลก็ไม่มีขึ้นดี!

(ล่าปลาวาฬ : 152)

นอกจากนี้การใช้โวหารเปรียบเทียบ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงบรรยากาศได้เป็น
อย่างดี ตัวอย่างเช่น

พ่อครัวซึ่งเป็นอินเดียนแดงชรา หน้าเป็นรอยย่นตั้งพันรอย...

(ล่าปลาวาฬ : 21)

...และมีข้ามหาสมุทรอาร์กติกอันโหดร้ายก็จะปะทะไว้ มิให้ฤดูร้อนอันเก่งกล้านั้น
เยื้องย่างเข้ามาได้ มันก็จะคลุมทั้งในทะเลและบนบกด้วยผืนผ้าสีขาว...

(ล่าปลาวาฬ : 69)

...เรือลำหนึ่งเพื่องลัดเข้าไปในวงหางที่พาดอยู่จึงถูกกวาดกระเด็นออกไปราวกับ
ม้าเอาหางกวาดแมลงวัน...

(ล่าปลาวาฬ : 52)

...เหนือศีรษะเขา หมอกสีเทานั้นค่อยๆจางเข้าจนกระทั่งหายไปเหมือนกับเลิก
ผ้าคลุมศีรษะ ปล่อยให้เขาอยู่เดียวดายในโลกใหม่...

(ล่าปลาวาฬ : 59)

กับตันจอห์น แก็ลโลเวย์ เป็นชายอายุร่วมหกสิบ มีใบหน้าคร่ำราวกับไม้ไผ่ที่ตึง
แดดลมมาแรมปี...

(ล่าปลาวาฬ : 120)

บางครั้งผู้แปลก็ใช้ภาษาที่ผู้อ่านไม่คุ้นเคย เพราะบางคำเป็นศัพท์ที่เกี่ยวกับเรือ เช่น
อับเฉา โยทะกา บาหลี่ บางคำเป็นศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต เช่น วิจรณจลาจล วิมัตถังขา
ครุวนา คำเหล่านี้ผู้อ่านจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าความหมายจึงจะเข้าใจและสามารถอ่านเรื่อง
ได้เข้าใจ ตัวอย่างศัพท์ที่กล่าวถึงในเรื่อง ได้แก่

เด็กหนุ่มทั้งสองคนตรวจดูต่อไป เขาได้ลงไปในอับเฉาไปสู่ห้องพักอันคับแคบ

(ล่าปลาวาฬ : 42)

คำว่า "อับเฉา" หมายถึงของถ่วงเรือกันเรือโคลง มีหินและทรายเป็นต้น

ลูกเรือช่วยกันเจาะไขมันออกมาเป็นผืนใหญ่ๆ คนนอกนั้นก็ใช้เชือกและโยทะกา
เกี่ยวลากเอาไขมันขึ้นมาบนเรือ...

(ล่าปลาวาฬ : 65)

คำว่า "โยทะกา" หมายถึง สมอเรือ

เมื่อแรงที่โผนขึ้นสู่อากาศของมันลั่นลง มันก็หล่นโครมลงมาในน้ำ ทำให้เกิด
สภาพวิจฺรณจลาจลทั่วไป...

(ล่ำปลาวาฟ : 82)

คำว่า "วิจฺรณ" หมายถึง ป่น แผลกละเอียด

คำว่า "จลาจล" หมายถึง ความวุ่นวาย ความปั่นป่วน

เขาเกิดความรู้สึกรู้สึกขึ้นมาแว่บหนึ่งว่าตัวของเขาเองได้ไปนั่งป้ออยู่ที่ท้ายบาหลี

(ล่ำปลาวาฟ : 83)

คำว่า "บาหลี" หมายถึง ห้องเล็กๆที่อยู่ท้ายเรือสำเภา

...ภูเขาน้ำแข็งเหล่านี้แล่นแหวกทางไปตามทะเลทรายหิมะสีขาว ทำเสียงสนั่น
หวั่นไหว ครวนาดุจยักษ์ห้าตนแหวกว่ายอยู่ในสระน้ำจะนั้น

(ล่ำปลาวาฟ : 91)

คำว่า "ครวนา" หมายถึง อูบมา เปรียบ

...ที่อิจฺฉิมวิมฺติกังขาต่อการเขียนของต้นเรื่องที่สาม...

(ล่ำปลาวาฟ : 146)

คำว่า "วิมฺติ" หมายถึง ความเคลือบแคลง ความสงสัย

คำว่า "กังขา" หมายถึง ความเคลือบคลาย ความสงสัย

นับได้ว่าหนังสือนวนิยายเรื่องล่ำปลาวาฟนี้ เป็นนวนิยายที่น่าสนใจ นอกจากให้ความรู้
เกี่ยวกับการล่ำปลาวาฟ ผู้อ่านยังได้รับความสนุกเพลิดเพลินจากการผจญภัยอันน่าตื่นเต้นของตัว
ละคร ซึ่งได้ถ่ายทอดให้ผู้อ่านทราบจากตัวละครถึง 3 ตัวคน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละรุ่นไม่
ต่อเนื่องกัน แต่ผู้เขียนพยายามกล่าวย้อนถึงเหตุการณ์ในตอนที่ผ่านมา เพื่อสร้างความสัมพันธ์ใน
เนื้อเรื่องให้แก่ผู้อ่าน

การใช้ถ้อยคำสำนวนตรงไปตรงมา ชัดเจน เข้าใจง่าย แต่เนื่องจากผู้แปล แปล เรื่องนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 ดังนั้นศัพท์บางคำที่ใช้เป็นศัพท์ที่เข้าใจยากจึงทำให้ผู้อ่านไม่เข้าใจ เพราะความไม่คุ้นเคย หากได้รับคำแนะนำหรือศึกษาค้นคว้าหาความหมายของคำเหล่านี้จาก พจนานุกรมก็จะทำให้เข้าใจยิ่งขึ้น แต่ถ้าผู้อ่านอ่านโดยไม่ค้นคว้าก็อาจไม่เข้าใจและไม่ได้รับความรู้ความเพลิดเพลินจากการอ่านเรื่องนี้

วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทนิยาย

เรื่องราชาธิราช (ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง)

เรื่องราชาธิราชนี้เป็นพงศาวดารมอญ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีพระบรมราชโองการให้เจ้าพระยาพระคลัง(หน) พระยาอินทอัครราช พระภิรมย์รัศมี พระศรีภูมิปริชา เรียบเรียงขึ้นใหม่จากฉบับเดิมที่มีผู้แปลมาจากภาษารามัญเป็นภาษาไทย แต่เดิมนั้น เรื่องราชาธิราช (ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง) กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้เป็นหนังสืออ่าน กวีนินท์ที่นักเรียนต้องเรียนในห้องเรียนโดยมีครูเป็นผู้สอนและในปัจจุบันเรื่องราชาธิราช (ตอน ปลายประกายมาศ) ก็ได้รับคัดเลือกให้บรรจุไว้ในหนังสือทักษะสัมพันธ์ เล่ม 2 สำหรับเรียนในชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2 และกำหนดให้เรื่องราชาธิราช (ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง) เป็นหนังสืออ่าน นอกเวลาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 75 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คุรุสภา
พิมพ์ครั้งที่ 15 พ.ศ. 2526

โครงเรื่อง

เป็นการทำสงครามระหว่างมอญกับพม่า โดยฝ่ายพม่า เป็นฝ่ายยกทัพมาโจมตีฝ่ายมอญแต่ก็
พ่ายแพ้กลับไปทุกครั้ง

สำหรับโครงเรื่องย่อที่แทรกอยู่คือ ความหวาดระแวงของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทำให้
ต้องสูญเสียมเหสีและทหารที่ซื่อสัตย์

เรื่องย่อ

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องมีพระราชสาสน์ไปขอให้พระเจ้าเชียงใหม่ช่วยรบกับมอญ แต่ทูตที่เชิญพระราชสาสน์ถูกมอญฆ่าเสียก่อน เมื่อพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกทัพมาตีหงสาวดีจึงพ่ายแพ้กลับไป ภายหลังยกทัพมาตีหงสาวดีอีกก็พ่ายแพ้จึงชวนมอญทำไมตรี มอญชวนกลลวงฆ่าพม่าทั้งกองทัพ แต่ไม่สำเร็จ เพราะสมิงนครอินทร์เปิดเผยความจริง สมิงนครอินทร์จึงต้องทำการแก้ตัวเพื่อใช้โทษความผิด พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทรงทราบความเก่งกล้าของสมิงนครอินทร์จึงขอดูตัวและยกทัพกลับเมืองอังวะ

แนวคิด

ในการทำสงครามนั้น นอกจากกำลังและฝีมือในการรบของทหารแล้ว ความรู้สึกและกำลังใจของเหล่าทหารก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การรบนั้นประสบความสำเร็จ

ฉาก

ฉากที่กล่าวถึงส่วนใหญ่จะเป็นสถานที่รบ ส่วนใหญ่จะบอกเพียงชื่อสถานที่ของฉากเท่านั้น โดยไม่บรรยายสภาพต่างๆไปของฉาก แต่ก็มีบางฉากที่ผู้เขียนได้บรรยายไว้ เช่น ฉากบริเวณแม่น้ำบ้นเกลาะ ซึ่งเป็นสถานที่ที่มอญจะใช้กลอุบายฆ่าพม่า ผู้แต่งบรรยายไว้ดังนี้

แม่น้ำบ้นเกลาะนั้นแห่งอยู่กำหนดได้หกวันเจ็ดวันน้ำทะเลขึ้นวันหนึ่ง พายุและคลื่นพัดพามา น้ำก็ขึ้นเต็มฝั่ง แต่คลื่นลมร้ายนัก ด้วยเป็นลำแม่น้ำใหญ่ ถ้าลูกคลื่นซัดมาถูกเรือแพช้างม้าผู้คนก็ล้มจมน้ำตาย

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 24)

ตัวละคร

ตัวละครสำคัญในตอนนี้ ได้แก่

พระเจ้าราชาธิราช เป็นกษัตริย์ฝ่ายมอญที่มีความสุขุมรอบคอบ สามารถผูกใจทหารของตนไว้ได้ด้วยความรัก ใช้จิตวิทยาและเหตุผลในการปกครองทหาร พร้อมทั้งการให้โอกาสดังจะเห็นได้จาก ตอนที่สมิงนครอินทร์ลองพระทัยว่าพระองค์จะรักทหารมากกว่าสตรีหรือไม่ ซึ่ง

พระเจ้าราชาธิราชทรงแสดงให้เห็นดังนี้

แม้สมิงนครอินทร์มีความรักใคร่ในนางอุตะละผู้เป็นพระสนมของเรา เรามีความ
ยินดีนัก ทุกวันนี้ตัวเราก็คือเป็นกษัตริย์ ไซ้จะไร้พระสนมเสมอมานางอุตะละนั้นก็หาไม่ได้
แม้จะหาสตรีที่มีลักษณะรูปงามยิ่งกว่านางอุตะละนี้ ก็จะได้ตั้งความปรารถนาแต่จะ
หาข้าทหารฝีมือเข้มแข็งดุจสมิงนครอินทร์นี้หายากนัก ใจเรารักข้าทหารมากกว่าสตรี

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 47)

รู้จักแสดงความชื่นชมแก่ทหารที่ทำความดีโดยแสดงความอาทร เช่น ตอนที่สมิงอังวะ
มังศรีออกรบกับพม่าและถูกแทงด้วยทวนที่ไหลได้รับบาดเจ็บแต่สามารถตัดศีรษะของนายทัพฝ่ายพม่า
นำมาถวาย พระเจ้าราชาธิราชทรงพอพระทัยและให้กำลังใจแก่สมิงอังวะมังศรีดังนี้

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชดีพระทัยนัก ก็เสด็จออกไปรับ ทอดพระเนตรเห็นรอย
ทวนที่ไหลสมิงอังวะมังศรีโลหิตไหลยังไม่หยุด สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็เสด็จมาคัด
โลหิตสมิงอังวะมังศรีด้วยพระหัตถ์ของพระองค์ แล้วตรัสสรรเสริญว่า "ขณะเมื่อท่านตัด
เอาศีรษะข้าศึกนั้น เราเห็นงามดุจดังเทพดาอันถือซึ่งเทพอาวุธลงมานั้นเอาศีรษะพม่า"

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 55)

ตอนที่มอญลงพม่าเพื่อจะฆ่าให้หมดแต่ทำการไม่สำเร็จเพราะคำพูดของสมิงนครอินทร์
พระเจ้าราชาธิราชโกรธมาก แต่ก็ให้โอกาสสมิงนครอินทร์ทำการแก้ตัวถึง 2 ครั้ง

นอกจากนี้ยังเป็นกษัตริย์ที่มีใจเป็นนักประชาธิปไตย ยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผล
ของผู้อื่น ทรงปรึกษาเสนาบดีทุกครั้งที่มีปัญหา เช่น

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งว่ากองทัพพม่ายกลงมา จึงตรัสปรึกษาเสนาบดี
ทั้งปวงว่า "กองทัพพมามาครั้งนี้จะเปิดให้เข้ามาถึงเมืองเราดีหรือ หรือจะรับต้านทาน
ไว้แต่ไกลดี?"

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 9)

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังดังนั้น จึงตรัสปรึกษาเสนาบดีทั้งปวงว่า "ทัพพม่ามากครั้งนี้เป็นทัพกษัตริย์ใหญ่หลวงนัก แต่ทัพพม่ารบนัดแต่ที่แจ้ง ซึ่งเราจะรับทัพพม่าครั้งนี้ถ้ารับในป่าเห็นจะได้ชัยชนะ พม่าจะเสียทีแก่เราเป็นมั่นคง" สมิงพ่อเพชรจึงทูลว่า "กองทัพพม่ามากครั้งนี้ สมิงนครอินทร์ทูลว่าประมาณมากนัก อันทัพพม่าอุปมาดั่งผึ้งหลวง ซึ่งพระองค์จะให้รับในป่าเห็นจะได้ชัยชนะอยู่แต่รำพลจะลำบากล้มตายเป็นอันมากเปรียบประดุจข้างสาหรณกัน หญ้าแพรกก็แหลกละเอียดไป จำพระพุทธเจ้าคิดจะให้ทัพพม่าอยู่ป่าฝ่ายเราอยู่บ้าน ให้ทัพพม่าลำบากข้างเดียว ... สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังก็เห็นชอบด้วย

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 22)

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง เป็นกษัตริย์ของฝ่ายพม่า แม้จะมีกำลังทหารมากแต่ก็ไม่สามารถเอาชนะทัพพม่าได้เลยทั้งนี้เพราะขาดความรอบคอบ เช่น การยกกำลังทหารถึงยี่สิบห้าแสนมาตีมอญทำให้เกิดปัญหาในเรื่องเสบียงอาหารที่จะเลี้ยงดูทหารทั้งกองทัพ ดังที่พระเจ้าราชาธิราชทรงพระดำริว่า

ครั้งนี้กองทัพพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องขาดเสบียงอาหารเพราะยกมาเหลือประมาณนักจนไม่มีข้าวให้กิน หมายแต่จะได้ไม่คิดเสียกระทำการเกินตัว อุปมาดั่งเรือใหญ่กว่าทะเลจะเข้าใหญ่กว่าหนองจะกลับกลายว่ายเวียนไปก็ขัดขวาง เมื่อไพร่พลอดโรยระส่ำระสายตั้งนี้แล้ว เห็นจะย่อท้อใจอยู่ เราจะคิดตัดกำลังศึกเสีย แล้วจะยกออกโจมตีให้ยับเยินจงได้

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 30)

นอกจากนี้ยังเป็นกษัตริย์ที่ขี้ระแวง เช่น เมื่อนางกายนางนางมังคละเทวีมีเหตุซึ่งตกข้างอยู่ในป่ามาถวาย พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทรงแสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยขี้ระแวงดังนี้

... กรรไตรหนีบนิ้วพระหัตถ์นางมังคละเทวี นางมังคละเทวีตกพระทัยร้องขึ้นว่า "นางกายเอ๋ย ช่วยด้วย" พระเจ้ามนเทียรทองได้ฟังดังนั้น ก็ให้แคลงพระทัย ... ทรง

พระดำริแล้วก็มีพระทัยหึงซึ่งเคียด จึงให้ถอดนางมังคละเทวีออกจากที่พระอัครมเหสี แล้วให้เอาตัวนางกายไปฆ่าเสีย

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 38)

เป็นกษัตริย์ที่มีพระทัยฉุนเฉียว ตัดสินพระทัยด้วยอารมณ์ เช่น เมื่อทราบข่าวทัพของ มังมหานรธาเสียที่แก่งกองทัพมอญแตกพ่ายลงมา ก็ทรงพระพิโรธ ตรัสว่า

"กูให้ยกลงมารบกับท่าผน คนแสนหนึ่งถึงสิบทัพ จะช่วยกันรับด้านทัพมอญไว้ทำกู ก่อนก็มีได้ พวกกันแตกมาสิ้น ทำให้ข้าศึกกำเริบใจ กูจะให้มันอยู่เป็นเดนตายอ้ายมอญ หักแผ่นดินพม่าทำไมเล่า กูจะช่วยอ้ายมอญมันฆ่าเอง" จึงตรัสสั่งให้เอามังมหานรธา แม่ทัพหน้าและนายทัพนายกองทั้งปวงซึ่งแตกมานั้นไปฆ่าเสีย

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 15-16)

สมิงนครอินทร์ คือทหารเอกของพระเจ้าราชาธิราช ซึ่งมีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าราชาธิราช เป็นทหารที่มีฝีมือในการรบ สามารถออกศึกและเอาชนะข้าศึกได้หลายครั้ง แม้จะมีนิสัยมุทะลุ หัวหาญและเชื่อมั่นในตนเองจนขาดความรอบคอบ เช่น ตอนที่ยกทัพออกไปรับทัพพม่าแม้จะเห็นว่าทัพของพม่ามีกำลังมหาศาล แต่สมิงนครอินทร์ก็นำทัพเข้าโจมตีทัพพม่าโดยไม่ฟังคำทัดทานของสมิงพ่อเพชร ซึ่งสมิงนครอินทร์ให้เหตุผลดังนี้

อันจะละให้กองทัพตกลงมาถึงท้องทุ่งจึงจะดีนั้น ชอบแต่กำลังข้าศึกน้อยจึงจะได้ ซึ่งกำลังศึกมากจะละให้ตกถึงท้องทุ่งจนสิ้นรู้พลนั้น ฝ่ายท้าวทหารข้างเรามีน้อย เห็นกำลังข้าศึกมากก็จะย่อท้อเสียใจ ไหนจะเป็นอันรบพุ่งเอาชนะกันได้ ซึ่งนำท่านจะคิดกลศึกพ้อนผันประการใดก็ตามเถิด แต่ข้าพเจ้าจะยกเข้าตีมิให้ทหารได้ทันเห็นว่าข้าศึกมากเปรียบเหมือนหักไฟหัวลม น้ำเขี้ยวลองขวางเรือดุสักครั้งหนึ่งจะไม่ให้อ้ายพม่าตกลงมาถึงท้องทุ่งได้

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 11)

สมิงนครินทร์ยังเป็นผู้รู้จักที่ต่ำที่สูง ดังเช่นตอนที่ลอบเข้าไปยังห้องบรรทมของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง แม้จะมีโอกาสสลับปลงพระชนม์ได้ แต่สมิงนครินทร์ไม่ทำเช่นนั้น โดยมีเหตุผลดังนี้

"ครั้งนี้ชีวิตพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องอยู่ในเงื้อมมือเรา เราจะฆ่าเสียบัดนี้ก็ได้ แต่ตัวเราดำศักดิ์เป็นเพียงทหาร จะมาล้างชีวิตพระมหากษัตริย์เสียจะนี้หาควรไม่ เราจะทำแต่พระแสงซึ่งวางข้างที่บรรทมกับพานพระศรีไปเป็นสำคัญ"

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 66)

สมิงนครินทร์เป็นคนรักเกียรติ ดังตอนที่พระเจ้าราชาธิราชใช้อุบายลวงฆ่าพม่าทั้งกองทัพ แต่อุบายนี้ไม่สำเร็จทั้งนี้เพราะสมิงนครินทร์บอกความจริงแก่ทหารพม่า พม่าจึงหนีรอดไปได้ เมื่อพระเจ้าราชาธิราชทรงพระพิโรธ สมิงนครินทร์ได้ให้เหตุผลว่า

ซึ่งจะทำการแก้พม่านั้น ฝ่ายท้าวท้าวทหารมอญก็มีฝีมือกว่าทหารพม่าเป็นอันมากและจะเอาชัยชนะก็จะได้อยู่ แต่จะมาลวงล้างฆ่าพม่าเสียดังนี้เปรียบประดุจฆ่าสตรีเหมือนกันจะเสียพระเกียรติยศของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปชั่วกาลปาวสาน ข้าพระพุทธเจ้ากระทำดังนี้หวังจะรักษาพระเกียรติยศให้ปรากฏไว้

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 61)

อำมาตย์ทิมนักรอด เป็นทหารผู้มีสติปัญญา และมีความรอบคอบ จึงมักจะเป็นผู้ให้คำแนะนำด้านต่างๆกับพระเจ้าราชาธิราช เช่น เมื่อได้ตรวจดูค่ายหลวงที่พระเจ้าราชาธิราชให้ตั้งรับพม่า ก็ได้ให้คำแนะนำว่า

... ถ้าขยับขยายค่ายเสียใหม่ตั้งให้ไกลดิ่งขึ้นไปอีกสักเส้นหนึ่ง หรือสามสิบวาแล้ว จึงต้องตำราตียิงนัก เพราะทหารทั้งปวงจะได้หัดข้างม้า เต็มราทำเพลงอาวุธ เล่นตามสบายให้เอิกเกริกรื่นเริงหน้าทัพพม่า ฝ่ายพม่าเห็นจะได้เป็นที่กลัวเกรง...

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 28)

หรือเมื่อได้รับแต่งตั้งให้ครองเมืองพะสิม ก็ไม่ได้นั่งนอนใจ และแสดงให้เห็นถึงความรอบคอบ ดังนี้

ฝ่ายอำมาตย์ทมิฬกรอดซึ่งกินเมืองพะสิมนั้น แต่งคนแปลกปลอมพลัดเปลี่ยนไปฟัง
กิจราชการ ณ เมืองอังวะอยู่เป็นนิจ ...

(ราชาริราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 50)

นอกจากมีสติปัญญาและมีความรอบคอบแล้ว ยังเป็นผู้มีใจกล้าหาญ เช่น ตอนที่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องมีพระราชสาส์นมาขู่ อำมาตย์ทมิฬกรอดตอบพระราชสาส์นกลับไปว่า

... อันข้าพระพุทธเจ้าเป็นข้าทหารทำสงครามมาจนอายุชราถึงเพียงนี้ แม้กลัวตายอยู่แล้วที่ไหนจะทำสงครามยืดยาวมาได้ อันเกิดมาเป็นมนุษย์ในโลกนี้ ใครจะปราศจากความตายนั้นหาไม่ได้ มาตราว่าข้าพระพุทธเจ้าจะถึงแก่ความมรณะในครั้งนี้ก็
จะสู้ตายอยู่ในเมืองพะสิมให้จงได้ ... ซึ่งว่าเมืองพะสิมอยู่ในเงื้อมพระหัตถ์แล้ว ก็
ขอเชิญพระองค์เร่งตีเสียให้ได้ก่อนเถิด จึงค่อยยกไปตีกรุงหงสาวดี

(ราชาริราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 53)

อำมาตย์ทมิฬกรอดเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญทางพิชัยสงคราม และมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ซึ่งพระเจ้าราชาริราชก็ทรงเห็นสติปัญญาความสามารถของอำมาตย์ทมิฬกรอด ดังได้ตรัสสรรเสริญว่า

"อำมาตย์ทมิฬกรอดนี้เลิศมนุษย์ มีปัญญาหลักแหลมลึกซึ้ง เปรียบประดุจเทวดามี
จักขุเป็นทิพย์ประมาณพลโยธาถูกมิได้ผิด ครั้งนี้เรามีความยินดียิ่งนักอุปมาดังได้พระนคร
ประเทศหนึ่ง ซึ่งการสงครามชุ่นหมองขัดข้องอยู่นั้น บัดนี้ใจเราใสสว่างเปรียบประดุจ
ได้ชัยชนะแล้ว"

(ราชาริราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 29)

สมิงพ่อเพชร ทหารชั้นผู้ใหญ่ของฝ่ายมอญ เป็นผู้สติปัญญาเฉลียวฉลาด สามารถหาวิธีเอาชนะข้าศึกโดยที่ฝ่ายตนไม่ต้องใช้กำลังมากนัก ดังเช่นตอนที่ทูลแนะนำพระเจ้าราชาธิราชให้ตั้งรับทัพพม่าที่แม่น้ำปันเกลาะและเอาชนะทัพพม่าโดยใช้ธรรมชาติของแม่น้ำปันเกลาะ ซึ่งผู้แต่งบรรยายไว้ดังนี้

แม่น้ำปันเกลาะนั้นแห้งอยู่กำหนดได้หกวันเจ็ดวันน้ำทะเลขึ้นวันหนึ่ง พายุและคลื่นพัดพามา น้ำก็ขึ้นเต็มฝั่ง แต่คลื่นลมร้ายนักด้วยเป็นลำแม่น้ำใหญ่ ถ้าถูกคลื่นซัดมาถูกเรือแพ ช่างม้าผู้คนก็ล้มจมน้ำตาย...

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 24)

นอกจากนี้ยังเป็นผู้มีความคิดสุขุมรอบคอบจะเห็นได้จากตอนที่สมิงนครอินทร์จัดคำสั่งโดยโจมตีพม่าในเวลาไม่สมควร แม้สมิงพ่อเพชรจะโกรธการกระทำของสมิงนครอินทร์ แต่ก็ระงับอารมณ์และคิดแก้ไขสถานการณ์ ดังนี้

อ้ายสมิงนครอินทร์ใจมันทะลุ หัวดี สอนยาก เราว่ากล่าวมิฟังคำ ชินยกไปก็จะแตกมาบัดนี้เป็นแท้ พวกเราเป็นผู้ใหญ่ ครั้นจะละเสียก็มีได้ จะเสียเกียรติยศของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไป ท่านทั้งสองจงยกหนุไป ถ้าสมิงนครอินทร์แตกลงมาอย่าให้เข้ารบ ถ้าเห็นธงเราโบกขวาก็ให้สมิงอุบากองหลักทัพเข้าชายป่าข้างขวา ถ้าเห็นธงเราโบกซ้ายก็ให้สมิงอังวะมังศรีหลักทัพเข้าชายป่าข้างซ้าย ให้สงบทแกล้วทหารไว้จงดี อย่าเพ่รอบพุ่ง ต่อเมื่อได้ยินเสียงฆ้องกลองสัญญาณแล้วจึงให้ระดมรบกระหนาบพร้อมกัน

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 11-12)

สมิงพ่อเพชร เป็นผู้มีคุณธรรมสูง เช่น ตอนที่สมิงนครอินทร์ต้องการลองพระทัยพระเจ้าราชาธิราชว่าจะทรงรักทหารมากกว่าสตรีหรือไม่ สมิงพ่อเพชรได้พยายามเตือนสติสมิงนครอินทร์ ดังนี้

เป็นไหนหลานเรามาเจรจาตั้งนี้? ตัวท่านก็เป็นทหารมีฝีมืออันเลิศ ควรที่จะได้
 บำรุงแผ่นดินสืบไปและเป็นบรรทัดแก่ข้าทหารอันจะมีมาภายหลัง เมื่อคิดทำการทุจริต
 อย่างนี้ ถึงตัวตายก็จะสาบสูญแต่กาย อันชื่อกับความชั่วมิได้สูญหาย จะปรากฏไปชั่ว
 กัลปาวสานและหลานเราผู้จะเป็นบรรทัดทหารสืบไป มารับผิดเสียขอมิได้ประพฤติดตาม
 ราชวัตรสืบประการสำหรับเสวกามาตย์ที่จะให้เจริญยศศักดิ์นั้นหาชอบไม่ ... ราชวัตร
 สืบประการนั้น ท่านผู้เป็นโบราณบัณฑิตกล่าวไว้เป็นมงคลธรรมดียิ่ง ควรที่เสวกามาตย์
 จะปฏิบัติตาม มหิราชกุล คือ ประพฤติวิชาคุณให้ปรากฏหนึ่ง อดิสุโร คือ แกล้งกล้า
 ในสงคราม อาสาเจ้าอย่าได้คิดแก่ชีวิตหนึ่ง ... นาสุภรียาหิกิเพ คืออย่าให้มิจิตใจ
 ใฝ่ฝันประสงค์เจรจาเลียบเลี่ยมหละหละ ประราธนาเพื่อจะคั่นเคยด้วยพระสมณอัน
 เป็นบาทบริจาริกาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ... ราชวัตรสำหรับเสวกามาตย์แห่งบาท
 มุสิกการอันจะให้มิเจริญสืบประการนี้ ควรที่หลานเราจะพึงปฏิบัติตามจึงจะได้รับความ
 สิริสวัสดิ์ ...

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 53-54)

ฉางกาย นายทหารของฝ่ายพม่า ผู้ที่ช่วยพานางมังคละเทวีกลับเมืองอังวะและถูก
 พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องหวาดระแวง ฉางกายเป็นผู้ที่มองเห็นการณ์ไกล ดังคำพูดที่พูดกับนายช่าง
 เมื่อพานางมังคละเทวีร้องขอความช่วยเหลือ ดังนี้

... เพราะรู้จักพระทัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าประกอบด้วยความหึงหวงมาก
 ถ้าเราพาพระอัครมเหสีไปถวายจะทรงสงสัยเคลือบแคลงด้วยทางไกลหลายคืนหลายวัน
 จึงถึงเมือง แม้เมื่อมีพระทัยรังเกียจเมื่อใดก็จะให้ฆ่าเราเมื่อนั้น ซึ่งคำว่าเรามิได้ผิด
 ท่านคอยดูไปเถิด

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 36-37)

นอกจากนี้ฉางกายยังเป็นผู้มีใจหนักแน่นมั่นคง ดังเมื่อเหตุการณ์เป็นไปตามที่ฉางกาย
 คาดคะเนไว้ ฉางกายมิได้แสดงความทุกข์โศกหรือเสียใจแค้นใจในความไม่ยุติธรรมที่ตนได้รับ
 และทั้งยังมีสติที่จะสั่งสอนนายช่างอีก ดังนี้

ท่านจะร้องไห้ไปไย เราได้พูดกับท่านแต่แรกแล้วว่ามัจจุราชมารถึง ซึ่งเราจะตายครั้งนี้หาเสียดายชีวิตไม่ เพราะได้ฝากความดีความชอบไว้แก่เทวดาฟ้าดินแล้ว แต่เราจะขอสิ่งหนึ่ง ซึ่งท่านจะทำราชการเป็นข้าแผ่นดินสืบไปภายหน้าจงระมัดระวังพิศอย่าประมาท จะหาเจ้านายเป็นที่พึ่งก็ให้รู้จักน้ำใจเจ้านายเสียก่อนว่าชั่วหรือดี แล้วจึงเข้าสวามิภักดิ์ทำราชการและให้มีความซื่อสัตย์กตัญญู ถึงตัวตายก็อย่าเสียสัตย์ จะทำคุณ ก็ให้เห็นคุณแล้วจึงทำถ้าเห็นจะกลายเป็นโทษแล้วอย่ากระทำ เช่นอย่างตัวเราขณะนี้

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 39)

กลวิธีการแต่ง

ใช้วิธีการแต่งแบบเล่าเรื่องให้ฟัง การดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับเหตุการณ์ มีการแทรกเรื่องย่อยเพื่อเพิ่มความสนุกเพลิดเพลินบ้าง

สำนวนภาษา

สำนวนภาษาในเรื่องราชาธิราชนี้ดีเด่นในด้านการบรรยาย การพรรณนาและเทศนาซึ่งผู้แต่งแทรกอุปมาอุปไมยไว้อย่างเหมาะสม การใช้คำอุปมาอุปไมยนี้เป็นการกล่าวเปรียบเทียบทำให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าการอธิบายด้วยถ้อยคำธรรมดา ดังตัวอย่างเช่น การบรรยายกองทัพพม่าที่ยกมาตีมอญ ผู้อ่านสามารถเห็นภาพจำนวนทหารที่พ่ายกมามากมายเพียงใดจากคำบรรยายดังนี้

เห็นช้างม้ารี้พลพ่ายมาเป็นอันมาก เสียงอื้ออึงเอิกเกริกดุจเสียงพายุใหญ่
จึงกลับลงมาพร้อมพาหนะทั้งปวงเข้าข่มอยู่ริมทางมิให้ข้าศึกเห็น ครั้นพ่ายออกเดิน
เห็นรี้พลช้างม้าเนื่องกันมิได้ขาดดุจสายน้ำไหล ผงกลิตลอบไปทั้งป่า เสียงฝีเท้าดัง
หนึ่งแผ่นดินจะถล่ม สมิฉนครินทร์แผ่ผดอยู่แต่เข้าจนเวลาบ่ายก็ไม่สิ้นพล ...

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 20-21)

การบรรยายความรู้สึกของพระเจ้าราชาธิราชเมื่อทราบว่าทัพพม่าจะยกทัพมาตีหงสาวดี
พระเจ้าราชาธิราชตรัสแก่เจ้าเมืองเตยงและเสนาบดีทั้งปวงว่า

เราเป็นกษัตริย์อันประเสริฐเป็นใหญ่ในพระนครประเทศหนึ่ง ซึ่งจะให้ข้าศึกพม่า
ยกล่วงเข้ามาเหยียบแดนเรานั้นมิควร อุมาตั้งไกรสรราชสีห์อันรักษาถ้ำแก้ว ถ้าละ
ให้ข้าศึกไกรสรหมื่นเข้าเลียบเที่ยวในถ้ำถื่นของตัวแล้ว ก็จะเสียอำนาจตะเคาะไป
หาเป็นเกียรติยศไม่ว่า เราจะต้องไปต้านต่อไว้แต่ด่านก่อนอย่าให้พม่ายกข้ามด่านเข้า
มาได้จึงจะควร

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 19)

ตอนที่มังฆ้องมหาธิดาตกอยู่ในที่ล้อมของทหารฝ่ายมอญ มังฆ้องมหาธิดาได้พรรณารูปร่าง
ของตนเองกับทหารโดยใช้อุปมาเปรียบเทียบดังนี้

ครั้งนี้เราอับจนตกอยู่ในที่ล้อม อุมาตั้งติดกรงเหล็ก จะอยู่ก็ไม่ได้ จะหนีก็ไม่มี
ประตูออก จะต้องลองหักกรงดูทีหนึ่ง จึงกำขั้บทหารทั้งปวงว่า "พวกเราเข้าที่คับแคบ
เปรียบประดุจหมากรุกจนเต็มเขากินเบี้ยเม็ดมาไปเกือบหมดแล้ว ตัวเราเปรียบเหมือน
ขุน ทานทั้งปวงเหมือนเม็ดมา โคนเบี้ยก็จะเสียลงไปทุกที เพราะข้าศึกเดินแต้มตีมี
กำลังนัก เราเป็นขุนจะออกรบกับขุนตัวต่อตัวให้สิ้นฝีมือ ถ้าพลาดพลั้งประการใด
ทานทั้งปวงจงคิดหนีแต่มาจนเอาตัวรอดเถิด"

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 33)

การใช้สำนวนภาษาในการสั่งสอนหรือเทศนาโวหารนั้น ผู้แต่งได้แทรกอุปมา
เปรียบเทียบทำให้ผู้อ่านเข้าใจคำสอนนั้นได้ดียิ่งขึ้น เช่น ตอนที่นางกวยช่วยนางมังคละ เทวี
นางกวยพูดกับนายช่างว่า

ธรรมดาบุคลลซึ่งทำคุณแก่พระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ตั้งอยู่ในกตัญญูรู้จักคุณแล้ว

ก็จะโปรดให้มีสุขสมบูรณ์ด้วยยศศักดิ์ทรัพย์หาที่สุตมิได้ ถ้าพระมหากษัตริย์ออกตัณญูไม่รู้จัก
คุณคนแล้ว ผู้ใดทำคุณไว้ก็เหมือนทำแก่อาศิริพิษ โกรธขึ้นมาแล้วก็ย่อมผลาญชีวิตให้
สิ้นสูญทั้งบุตรภรรยาญาติตามารดา หากคิดถึงคุณไม่ ...

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 36)

ต่อมาฉางกายก็ถูกประหารเพราะความหวาดระแวงของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ก่อนตาย
ฉางกายได้สอนนายข้างว่า

"ท่านจะทำราชการเป็นข้าแผ่นดินสืบไปภายหน้า จงระมัดระวังผิด อย่าประมาท
จะหาเจ้านายเป็นที่พึ่งก็ให้รู้จักน้ำใจเจ้านายเสียก่อนว่าชั่วหรือดี แล้วจึงเข้าสวามิภักดิ์
ทำราชการและให้มีความซื่อสัตย์กตัญญู ถึงตัวตายก็อย่าเสียสัตย์ จะทำคุณก็ให้เห็นคุณ
แล้วจึงทำ ถ้าเห็นจะกลายเป็นโทษแล้วอย่ากระทำ เช่นอย่างตัวเราละนี้"

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 39)

เมื่อพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องตรัสสั่งให้ฆ่าทหารที่แตกทัพกลับมา มังนันทมิตรได้ขอชีวิตทหาร
เหล่านั้น และเดือนสดีพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องโดยใช้อุปมาเปรียบเทียบดังนี้

"อันธรรมชาติสงครามย่อมมีแพ้ชนะ พระองค์ทรงพระพิโรธแก่ลูกธนูซึ่งยิงสัตว์มีถูก
และจะพาดฟันหักคันธนูเสียนั้นมิชอบ ควรจะเก็บไว้ยิงสัตว์สืบไปอีก"

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 16)

เนื่องจากเรื่องราชาธิราชนี้แต่งในสมัยรัชกาลที่ 1 ดังนั้นสำนวนภาษาที่ใช้ในเรื่องจึง
ต่างไปจากสำนวนภาษาที่ใช้ในปัจจุบันอยู่บ้าง บางคำผู้อ่านจำเป็นต้องได้รับคำอธิบาย บางคำ
ผู้อ่านก็สามารถเข้าใจได้เองโดยอาศัยบริบท ดังตัวอย่าง

แต่เตรียมท่ากองทัพเมืองเชียงใหม่

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 9)

คำว่า "ท่า" หมายถึง คอย

อันจะละให้กองทัพตกลงมาถึงท้องทุ่งจึงจะตื่น...

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 11)

คำว่า "จะละ" หมายถึง จะปล่อย

พอปลงทัพลงมิทันจะตั้งค่าย...

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 20)

คำว่า "ปลงทัพ" หมายถึง หยดทัพ

โปรดให้สมิงอุบากองกินเมืองกันพะอ

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 35)

คำว่า "กินเมือง" หมายถึง ครองเมือง

"พระเจ้าราชาธิราชปลุกเลี้ยงท่าน..."

(ราชาธิราช : ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง : 53)

คำว่า "ปลุกเลี้ยง" หมายถึง ชุบเลี้ยง

เรื่องราชาธิราช (ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง) นี้เป็นนิยายที่มีเค้ามาจากพงศาวดารของชาติมอญที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการทำสงคราม เนื้อหาจึงไกลจากประสบการณ์และความสนใจของผู้อ่าน ประกอบกับเรื่องที่น่าสนใจมาให้อ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลา เป็นเพียงตอนหนึ่งในวรรณคดีเรื่องยาว การที่ผู้อ่านจะอ่านเรื่องให้เข้าใจ จำเป็นต้องรู้เรื่องราวความเป็นมาในตอนต้นเสียก่อน จึงจะสามารถอ่านเรื่องราวตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้เข้าใจ

ด้านสำนวนภาษาแม้จะได้รับการยกย่องว่ามีความไพเราะในด้านการพรรณนาหรือบรรยาย ซึ่งประกอบด้วยอุปมาอุปไมย แต่สำนวนภาษาเหล่านี้ค่อนข้างยากเกินกว่าที่นักเรียนจะอ่านให้เข้าใจได้โดยลำพัง

เรื่องมหาดัณฑ์แห่งมิลานคร

เรื่องมหาดัณฑ์แห่งมิลานครนี้ นาวาอากาศเอกแย้ม ประพัฒน์ทอง เขียนขึ้นจากเค้าโครงเรื่อง "มโหสถชาดก" ซึ่งต้นฉบับเป็นภาษาบาลีโดยถอดความและเรียบเรียงเป็นภาษาไทยในลักษณะของจินตนิยายอิงคติธรรม

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก แบ่งเป็น 4 ภาค จำนวน 75 ตอน ความยาว 808 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ เล่มที่นำมาวิเคราะห์หันทพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2523

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องเกี่ยวกับบัณฑิตผู้มีความสามารถเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่างๆได้ด้วยปัญญา และเพื่อให้เรื่องน่าสนใจยิ่งขึ้นผู้แต่งจึงแทรกโครงเรื่องย่อยซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับโครงเรื่องใหญ่ไว้หลายตอน ได้แก่

เรื่องราวของนางอุทุมพรเทวีซึ่งถูกสามีทอดทิ้งไว้บนต้นมะเดื่อ จนท้าววิเทโหราชมาพบและได้รับสถาปนาเป็นมเหสี

เรื่องราวของพระอิธราชจุลนี ที่ต้องหลบหนีออกจากเมืองปัญจาสนคร และการขยายอาณาเขตไปยังแคว้นใกล้เคียงรวมทั้งรัฐวิเทโหราชซึ่งมโหสถเป็นผู้สำเร็จราชการ

เนื้อเรื่อง

มโหสถเป็นบัณฑิตผู้ยิ่งใหญ่ด้วยปัญญาและเป็นที่โปรดปรานของพระเจ้าวิเทโหราช แห่งรัฐวิเทโหราช จึงถูกบัณฑิตอีก 4 คน อิจจาริษยาและสมคณกันหาทางกำจัดมโหสถ แต่มโหสถก็สามารถใช้สติปัญญานำตนให้พ้นภัยได้ ต่อมามโหสถได้รับแต่งตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการ จึงพัฒนาบ้านเมืองทุกๆ ด้านรวมทั้งเตรียมการป้องกันพระนครด้วย เมื่อรัฐปัญจาละยกกองทัพมาตีวิเทโหรัชมโหสถก็สามารถป้องกันบ้านเมืองไว้ได้ด้วยสติปัญญา ต่อมาพระเจ้าวิเทโหราชได้อภิเษกกับราชธิดาแห่งรัฐปัญจาละ ทั้งสองรัฐจึงเป็นไมตรีกัน และเมื่อพระเจ้าวิเทโหราชสวรรคต มโหสถจึงทูลลาไปรับราชการอยู่กับพระเจ้าจุลนี กษัตริย์แห่งรัฐปัญจาละตามที่เคยสัญญาไว้

แนวคิด

ผู้เขียนต้องการเน้นให้เห็นว่าปัญญา เป็นสิ่งที่ประเสริฐยิ่งกว่าสิ่งใดทั้งหมด ผู้มีปัญญาย่อมมีชัยชนะเหนือคนพาล และเป็นที่พึ่งของผู้อื่นในยามคับขันเสมอ

ฉาก

ฉากในเรื่องนี้เป็นฉากที่สมมุติขึ้นจากจินตนาการของผู้แต่ง ซึ่งมีความวิจิตรตระการตา ยิ่งนักในความรู้สึกของผู้อ่าน เช่น ศาลาที่มโหสถสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักอาศัยแก่ผู้เดินทางผ่านไปมา เป็นศาลาที่ต่างไปจากศาลาพักร้อนที่ผู้อ่านได้พบเห็นทั่วไป ผู้แต่งได้บรรยายไว้ดังนี้

ศาลานี้จัดเป็นส่วนๆ มีห้องพักที่จัดไว้เพื่ออนุเคราะห์แก่ประชาชนดังนี้ ห้องสำหรับหญิงอนาถาตลอดบุตร ห้องสำหรับสมณพราหมณ์ผู้อำคันตกะ ห้องสำหรับคฤหัสถ์ผู้เดินทาง ห้องสำหรับเก็บสินค้าของพ่อค้าผู้มาพัก ห้องเหล่านี้มีประตูออกทางหน้ามุข ศาลาทุกห้องภายในบริเวณศาลามีสนามเล่นกว้างขวางพอแก่เด็กจำนวนพันจะลงเล่นได้พร้อมๆ กันและยังมีห้องโถงกว้างขวางเป็นห้องประชุมใหญ่ ในเมื่อมีเรื่องที่ต้องวินิจฉัยบังเกิดขึ้น และเป็นสถานที่ให้การอบรมแก่ประชาชน...

(มหาวรรคแห่งมิลินท : 8-9)

อุโมงค์ซึ่งมโหสถให้ขุดขึ้นเพื่อใช้เป็นทางหลบหนีให้แก่ท้าววิเทโธราช ลักษณะของอุโมงค์มิใช่เป็นเพียงทางเดินเท่านั้น แต่สร้างไว้อย่างสวยงามมีห้องพักถึง 101 ห้อง และกลไกต่างๆ ดังได้บรรยายไว้ดังนี้

อุโมงค์ใหญ่ที่ขุดนั้นทางเข้าอยู่ในเมืองที่สร้าง มีประตูสูง 18 ศอก บานประตูคู่ใช้ปิดเปิดด้วยกลไก กดโกอันหนึ่งบานประตูเปิด กดอีกอันหนึ่งปิด ผนังสองข้างของอุโมงค์ก่ออิฐถือปูน ข้างบนบุกระดานเรียบโปกดินเหนียวทาสีขาว ภายในอุโมงค์มีประตูใหญ่ 80 ช่อง ประตูน้อย 64 ช่อง เป็นประตูกลทั้งนั้น เปิดปิดด้วยกลไกเช่นเดียวกับประตูใหญ่ ต่างกันแต่ว่ากดโกเปิดก็เปิดพร้อมกัน ที่ผนังอุโมงค์ทั้งสองข้างมีช่องประทีปหลายร้อยช่องล้วนเป็นไฟกล มีโกปิดเปิด เมื่อกดโกเปิดไฟก็สว่างพร้อมกัน

ทุกดวง เมื่อกดโกปิต ไฟก็ดับพร้อมกัน ในผนังสองข้างจัดเป็นห้องบรรทม 101 ห้อง
สำหรับภษัตริย์ 101 องค์ ...

(มหาบัตติตแห่งมิลานคร : 702)

ตัวละคร

ตัวละครสำคัญในเรื่องนี้จะแบ่งเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายธรรมะและฝ่ายอธรรมะซึ่ง
แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของมนุษย์ทั้ง 2 ประเภทอย่างชัดเจน ตัวละครดังกล่าวได้แก่

ท้าววิเทโหราช และ ท้าวจุลนี ตัวละครทั้งสองนี้มีลักษณะคล้ายกัน คือ เป็นภษัตริย์ผู้มี
อำนาจเหนือผู้อื่น มีความเมตตาและยุติธรรมแต่ขาดความมั่นคงทางจิตใจ ดังที่เสนาบดีทั้ง 4
กล่าวว่า

พระราชานั้น ตามธรรมดาต้องมีความระแวงประจำพระทัยอยู่เสมอไม่ว่าอะไร
แม้จะทรงทราบดีก็ต้องมีความระแวงเพราะความระแวงทำให้เกิดความระวังได้ทาง
หนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้ก็มิใช่เป็นการยากที่จะก่อความระแวงขึ้นในพระทัย ...

(มหาบัตติตแห่งมิลานคร : 232)

มโหสถ เป็นบัณฑิตผู้มีปัญญาแห่งวิเทโหราช แม้จะถูกกลั่นแกล้งหรือถูกท้าววิเทโหราช เข้า
พระทัยผิด แต่ก็สามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้ และในที่สุดก็สามารถเอาชนะฝ่ายอธรรมได้
นั่นเป็นเพราะจิตใจเมตตาไม่ถือโทษ ไม่อาฆาตศัตรู คุณธรรมเหล่านี้จึงเป็นเหตุให้มโหสถเจริญ
รุ่งเรืองในชีวิตและหน้าที่การงาน คือได้รับแต่งตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการของรัฐวิเทโหราช เช่น
เมื่อเสนาบดีทั้ง 4 ที่คอยยุยงกลั่นแกล้งมโหสถอยู่เนืองๆ เป็นเหตุให้ได้รับโทษจากท้าว
วิเทโหราช มโหสถกลับมีใจเมตตาและทูลขอพระราชทานอภัยโทษให้ โดยอ้างเหตุผลดังนี้

อาจารย์ทั้ง 4 มีเสนกเป็นประมุขได้กระทำความผิดปกิตความชั่วของตนควรแก่
การลงพระอาญาถึงสิ้นชีวิต แต่เมื่อมาคำนึงถึงว่าอาจารย์เหล่านั้นเป็นอำมาตย์รุ่นเก่า
รับราชการฉลองพระคุณนาน มิได้เคยทำความผิดความเสียหายอันใดอื่นนอกจากนี้

ทั้งมีความเอาใจใส่ในราชกิจ มุ่งที่จะทำนุบำรุงใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทด้วยความ
จงรักภักดีตลอดกาลนาน ก็เป็นคุณงามความดีอันควรจะทรงพระกรุณา ...

(มหาวรรคแห่งมิลานคร : 363)

นางอมราเทวี เป็นภรรยาผู้เฉลียวฉลาดของมโหสถ เป็นแบบอย่างอันดีของหญิงที่จะต้องซื่อสัตย์ต่อสามี มีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในสามี เช่น เมื่อถูกชนบาลเกี้ยวพาราสีจะพักอยู่กับนายประตู่เพื่อรออมโหสถ คำพูดของนางกับชนบาลแสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ของนางที่มีต่ออมโหสถ ดังนี้

ดิฉันเป็นหญิงมีสามีแล้ว ย่อมอยู่ในฐานะอันสมควรที่ชายใดจะมุ่งใจใฝ่รัก และโดยที่แท้จิตของดิฉันตลอดถึงสิ่งที่ตนรักที่สุดของตนได้มอบไว้แล้วแก่สามีซึ่งเป็นเจ้าของขุมทรัพย์อันมหาศาล ทั้งมิได้คิดมอบแต่ชาตินี้ ยังมีหวังที่จะมอบให้เธอทุกชาติไป ภาดาจะหวังอะไรกับสตรีซึ่งเป็นเช่นนั้น จะมีอุปบายอันใดที่จะนำมาใช้กับสตรีเช่นดิฉัน หากภาดาหวังที่จะคั่นน้ำมันออกจากเมล็ดทรายก็ดูจะง่ายกว่าเป็นไหนๆ ...

(มหาวรรคแห่งมิลานคร : 200)

เสนก บุกกุสะ กามินท์ เทวินท์ และ เกวณู ตัวละครทั้งห้านี้ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความรู้ มีสติปัญญาแต่จิตใจถูกครอบงำด้วยความอิจฉาริษยา เห็นแก่ตัว จึงใช้สติปัญญาประกอบกรรมชั่วจนทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน วุ่นวาย เช่น พยายามกีดกันมิให้ท้าววิเทโหราชรับตัวมโหสถเข้ามาในราชสำนัก พยายามหาทางกลั่นแกล้งให้ท้าววิเทโหราชเข้าพระทัยมโหสถผิด และเมื่อทราบวามโหสถได้ครองที่ฉลาด แทนที่จะยินดีเช่นเดียวกับผู้อื่น กลับมีแต่ความอิจฉาริษยา ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาดังนี้

เพียงมโหสถคนเดียวพวกเรายังโค่นเขาไม่ลงคราวนี้มีคู่ครองซึ่งฉลาดปราดเปรื่องกว่า เข้ามาเป็นเพื่อนคู่คิด พวกเราจะทำอย่างไรกันเพราะคนเดียวก็เหนียวเรา อีกคนหนึ่งบวกเข้ามาก็เหนียวเราอีก ... พวกคุณคิดอย่างไรเล่า ความเป็นคนที่มหาชนหลงลืมไม่เห็นเป็นสำคัญนั้น มิใช่ความอัปยศของพวกเราแล้วก็มีอะไรที่จะอัปยศยิ่ง

ลงไปกว่า ความปราศจากของมนุษย์ในโลกนี้ อะไรเล่าจะร้ายยิ่งไปกว่าความปราศจากคำ ... พวกคุณยังจะทนได้หรือ ต่อความปราศจากคำนี้ ...

(มหาบัตติแห่งมิลินท : 229)

กลวิธีการแต่ง

ผู้แต่งใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ คือเริ่มจากปฐมวัยของมโหสถ จนถึงปัจฉิมวัย มีการแทรกเรื่องย่อยอยู่หลายเรื่อง เช่น พระประวัติของพระนางอุทุมพร พระประวัติของพระอริราชจุลนี ซึ่งเรื่องย่อยแต่ละเรื่องมีความสัมพันธ์กับเรื่องใหญ่อย่างกลมกลืน มีการตั้งชื่อตอนประกอบทำให้อ่านได้เข้าใจง่ายขึ้น นอกจากนี้ยังแทรกคติธรรมไว้ตลอดเรื่อง

สำนวนภาษา

ผู้แต่งสามารถใช้ถ้อยคำในการพรรณนา การบรรยาย หรือการเปรียบเทียบได้อย่างไพเราะ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวและเห็นภาพของบรรยากาศ เหตุการณ์และเกิดจินตนาการตามเนื้อเรื่อง สร้างความสนุกเพลิดเพลินกับการอ่าน ตัวอย่างเช่น

สำนวนภาษาในการพรรณนา

เมื่อพรรณนาถึงธรรมชาติในยามเช้า หรือธรรมชาติยามเย็น ผู้อ่านจะมองเห็นภาพบรรยากาศในขณะนั้นอย่างชัดเจน ดังนี้

แสงทองเรื่อๆ จับขอบฟ้าแล้ว ความอบอุ่นแผ่ไปทั่วแผ่นดิน นกกาพากันบินวู่วอน
จากรังเรียง ส่งเสียงเพรียกไปตามลำเนาแนวทุ่ง บ้างโผบิน บ้างบินร่อน บ้างลงจับ
ที่พื้นดิน สรรพชีวิตที่หลับใหลมาตลอดราตรี ได้กลับฟื้นคืนขึ้นมาแล้ว โลกแห่งความมืด
โลกแห่งความหลับได้กลับสว่างตื่นตาตื่นใจ...

(มหาบัตติแห่งมิลินท : 167-168)

เวลานั้นดวงอาทิตย์อัสดงคดลับดวงไปแล้ว ความมืดขมุกขมัวปกคลุมพื้นพิภพทั่วไป
ในท้องพระโรงยามนั้น ความมืดได้เข้าครอบงำ ดุ้มัวชั่ว ทุกสิ่งที่ต้องอยู่ในอู่โอบ

ของความมืด มองไม่กระจ่างไปทั้งนั้น ความเพริศแพร้วแห่งพระบิณฑนาภรณ์ที่เคย
วาววับเมื่อยามวัน ถึงยามนั้นก็ดับเศร้าไป...

(มหาวัณณคดีแห่งมิลินท : 329)

หรือการพรรณนาความรู้สึกของฉัพพิพราหมณ์และนางสลากเทวีที่มีต่อกัน ผู้แต่งเลือกใช้
คำได้อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกของตัวละครได้ ดังนี้

พระเนตรทั้งคู่ของพระนางก็ทอดดูท่านพราหมณ์ จึงมีประกายฉายแววแห่งความ
พิศواسแสนหวาน และมีความแหลมคมพอที่จะสลักหัวใจท่านพราหมณ์ให้กำซาบไปด้วย
พิษแห่งเหตุร้ายสุดจะบรรยาย พระกระแสเสียงที่ตรัสแต่ละคำนั้นเล่า ก็เคล้าเคลือบ
ด้วยมธุรสอันหอมโอชผ่านโสตประสาทของท่านพราหมณ์จึจรรดหัวใจตรึงประทับแน่นพร้อม
ทั้งแผ่พิษแห่งอิทธิฤทธิ์ร้อนทั่วทุกขุมชน พระสัมผัสอันเกิดโดยบังเอิญหรือเป็นเหมือน
บังเอิญในบางครั้ง ความลุ่มหลงไม่แพ้แห่งปลายนิ้วพระบาทก็มีพิษสงพอที่จะแยกผิวกาย
ของพราหมณ์ให้โปร่ง เป็นทางไหลแห่งกระแสสัมผัสสัผัสเข้าจรดกระดูกแล้วชำแรกกระดูก
ออกจนพรุน เข้าถึงเยื่อในกระดูกทีเดียว ศรของพระนางที่มุ่งแทงท่านพราหมณ์อยู่เป็น
นิจ ศรพระเนตรตรงตรา ศรพระสุรเสียงตรึงหู ศรพระสรีโรดมตรึงใจ แต่ละเล่ม
ทรงมหิทธิพล กระนั้นหรือไตรเพทที่จับเจนจะมาทานทนอยู่ได้ ไตรเพทของท่านพราหมณ์
พ่ายไตรศรของพระนางอย่างสิ้นท่าทีเดียว ...

(มหาวัณณคดีแห่งมิลินท : 389-390)

สำนวนภาษาในการบรรยาย

ผู้แต่งสามารถใช้สำนวนภาษาในการบรรยายทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพเรื่องราวหรือ
เหตุการณ์ได้อย่างชัดเจน เช่น บรรยายถึงเหตุการณ์ตอนที่มโหสถวิ่งตามเหยี่ยว เราสามารถ
เห็นภาพต่างๆ เหล่านี้จากคำบรรยายของผู้แต่ง ดังนี้

มโหสถกุมารวิ่งกวัดไป ตาก็ดูเงาเหยี่ยวที่ปรากฏอยู่บนพื้นดิน โดยไม่ต้องแหงนดู
บนฟ้าเลย กวาดจีบโดยเร็ว ไม่ช้าเหยียบเงาเหยี่ยวได้ ตบมือตวาดขึ้นไปด้วย

เสียงดังสนั่น เสียงนั้นก้องเข้าหูของเหยี่ยวแล้ว ดุจผ่านเข้าไปค้ำรามค้ำรนอยู่ในท้องของมัน เหยี่ยวสยงยี่งัก มันตกใจพ่นประมาณ จำต้องทงซันเนื้อลงมา แม้จะมี
ความเสียดายปานใด...

(มหาวัดิตแห่งมิลินทร : 16)

เมื่อบรรยายอาภักภิกิริยาของเกวัญที่รอคอยการมาปรากฏตัวของมโหสถ ผู้แต่งสามารถบรรยายให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ดังนี้

เกวัญคอยจ้องมองดูทางที่ท่ามมโหสถจะมา พร้อมกับทำใจนึกว่า "เดี๋ยวคงมา"
เฝ้าชะเง้อชะแง้จนประหนึ่งว่า ถ้าคอของคนเราพึงยืดอกได้ในคราวที่ชะเง้อขึ้นเพียง
ครั้งละ 1 เมล็ดข้าวเปลือกแล้วไซ้ คอของเกวัญในวันนั้นคงจะยาวผิดปกติไปมาก
หากจะกำหนดด้วยคืบ ก็คงมิใช่คืบเดียว ทั้งแสงอาทิตย์ก็ยิ่งทวีความกล้าขึ้นตามเวลา
ที่อุทัยมานาน ความกล้าของแสงนั้น ยิ่งทวีขึ้นเพียงใด ก็เป็นธรรมดาที่ความร้อนจัก
ต้องทวีขึ้นเพียงนั้น เกวัญต้องแสงอาทิตย์แผดเผาเร้าร้อนจนเหงื่อตก และยังคงร้อน
ใจในการที่ต้องคอยด้วยใจอันปรำว่า "เมื่อไรจะมา เดี่ยวคงมา" มิหนำซ้ำความร้อน
ของอุทรอันมีสาเหตุมาจากความว่างเปล่าปราศจากอาหารยังมาแถมอีกโสดหนึ่งเล่า
เมื่อรวมความร้อนทั้งสามโสดเข้าเป็นอันเดียวกัน ก็เป็นความร้อนก้อนใหญ่ที่จะทำให้ถึง
ความเดือดร้อนได้โดยมิต้องสงสัย และความเดือดนั้นเป็นธรรมดาอยู่เองที่จะเผาผลาญ
แม้แต่สติปัญญาให้พลอยหม่นไหม้ไปด้วย

(มหาวัดิตแห่งมิลินทร : 523)

สำนวนภาษาเปรียบเทียบ

ผู้แต่งเลือกใช้ถ้อยคำในการเปรียบเทียบทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ดีขึ้น ดังเช่น
ตอนที่เสนาวัดิตทั้ง 4 ทูลทักทานพระเจ้าวิเทราชนมิให้ทรงรับมโหสถเข้ามาเป็นบัณฑิตแห่งราช
สำนัก เพราะยังไม่ถือว่าเป็นผู้มีแว่นกษัตริย์ โดยเปรียบเทียบดังนี้

ฝูงชนที่ถือกำเนิดมาในภพนั้น ย่อมสำเร็จด้วยอำนาจแห่งบุญกุศลที่ได้สร้างสมมา

ที่ประกอบด้วยสติปัญญาอันยอดเยี่ยมอาจจะอุบัติแม้ในถิ่นแดนที่ผู้มีปรีชาญาณอื่นอุบัติแล้วก็ได้ หากแต่ยังไม่มีโอกาสที่จะสำแดงปรีชาของตนให้ปรากฏออกมา เปรียบเหมือนขี้ผึ้งสีนรพ เมื่อมีผู้ขี้ขคนหนึ่งแล้ว ผู้อื่นแม้จะขี้ขเป็นก็ตองระงับเสีย จะไปขี้ขขอนมิไวยเสียผู้มี ปัญญาจะพึงกระทำ

(มหาวัณณิตแห่งมถิลานคร : 49)

ตอนที่เทวดาเตือนสติพระเจ้าวิเทราขที่หลงเชื่อเสนาบตีทั้ง 4 จนทำให้มโหสถต้อง หลบออกจากวัง โดยเปรียบเทียบไฟ คือ ปัญญาหมายถึงมโหสถและหิงห้อยหมายถึงเสนาบตี ทั้ง 4 ดังนี้

คนที่เที่ยวแสวงหาไฟในเมื่อกองไฟสว่างไสวปรากฏอยู่ ลุกรุ่งเรืองอยู่ ได้เห็น หิงห้อยในเวลากลางคืนส่องแสงแวววาว ก็มาสำคัญว่าเป็นกองไฟ เพราะสีสน์เสมอ กันกับดวงไฟ จัดแจงหาเชื้อฟอย เช่น ขี้โคแห้งและหญ้าแห้งถมใส่เข้าไปที่แสง หิงห้อย ก่อด้วยลมปากด้วยความสำคัญผิด มีก้อให้ไฟลุกได้เลย อุบมานันันใด ผู้ที่ โง่เขลาต้องการประโยชน์ มาแสวงหาประโยชน์โดยอุบายมิชอบก็ยอมไม่ได้ประโยชน์

(มหาวัณณิตแห่งมถิลานคร : 271)

การเปรียบเทียบนิสัยของที่ปกรัษาราชการของพระเจ้าจุลนีซึ่งแม้จะมีตำแหน่งสูงเพียงใด แต่ก็ยังไม่ทิ้งความเลวของตน โดยเปรียบเทียบดังนี้

แต่การใช้วิทยาคณมาเปลี่ยนอธรรยาศัยเลวของคนนั้น เป็นเรื่องผิดฝาผิดตัวกันแท้ เพราะเพียงแต่สวมขญา ไม่ทำให้วณรกลายสภาพไปจากภาวะเดิมของมันได้ ...

(มหาวัณณิตแห่งมถิลานคร : 388)

บางครั้งแทรกคำสอนหรือข้อคิดที่คมคายไว้ในสำนวนภาษาซึ่งผู้อ่านสามารถนำไปเป็น ข้อคิดในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ตัวอย่างเช่น สำนวนภาษาดังต่อไปนี้

ในปากคนมีอะไรๆ อยู่มาก เชือกเกลียวก็มี อาวุธก็มี เพลิงก็มี น้ำหวานก็มี
น้ำแสบก็มี

(มหาบัตถิตแห่งมิลินทนคร : 196)

ความดีไม่มีใครผูกขาด ความดีไม่มีเจ้าของและความดีไม่มีชนของคน ... เพราะ
ความดีใช้ทรัพย์ซื้อเอาไม่ได้ ความดีใช้ความมีสกุลสูงเป็นเครื่องนำมา也不行 และ
ความดีจะใช้อำนาจน้อมมาก็ไม่ได้ คนทุกคนมีความดีเท่าๆ กันถ้าหากบำเพ็ญความดี ...

(มหาบัตถิตแห่งมิลินทนคร : 197)

อนึ่งเล่าคนที่ต้องการน้ำนมวัว แต่ไปมัวรีดเขาวัวจะให้เขาวัวหลั่งน้ำนมให้ จะได้
น้ำนมที่ไหน เป็นการฉลาดโง่คนที่ต้องการน้ำนมวัวมัวรีดเขาวัวอยู่เช่นนั้น

(มหาบัตถิตแห่งมิลินทนคร : 271)

เนื่องจากเรื่องมหาบัตถิตแห่งมิลินทนคร เป็นเรื่องเกี่ยวกับชาตก ศัพท์บางคำที่ผู้เขียนใช้
จึงค่อนข้างยากเกินความเข้าใจของนักเรียน ตัวอย่างเช่น

... ทรงประทับอยู่ด้วยพระหัตถ์อันเต็มไปด้วยความวิมดิกังขา

(มหาบัตถิตแห่งมิลินทนคร : 3)

... ประหนึ่งว่าช่องว่างแห่งพระอาวัชชนาการนั้นบรรจุแน่นไปด้วยพระมโหสถ

(มหาบัตถิตแห่งมิลินทนคร : 3)

... แสงแห่งอารมณ์ อันประกอบด้วยรัตนะอนรรณณ...

(มหาบัตถิตแห่งมิลินทนคร : 80)

... แต่มโหสถบัณฑิตแม้จะ เด็กก็เปรียบด้วยสีหโปกค...

(มหาบัตถิตแห่งมิลินทนคร : 80)

... ขอได้ทรงพระกรุณาวิจารณ์บรรดาสรรพปณชาติที่ปรากฏในพื้นที่ภพ

(มหาบัตถิตแห่งมิลินทนคร : 152)

...ผู้ที่ดำรงฐานะเป็นมนุษย์แล้ว และเป็นอุทรทูต ...

(มหาวัณณิตแห่งมิลานคร : 277)

...คือไม่พอใจทั้งนั้น ทำกสิกรรมก็ไม่พอใจ ทำโครักขกรรมก็ไม่พอใจ...

(มหาวัณณิตแห่งมิลานคร : 289)

...บุรุษแห่งมิลาคร่าตัวท่านอนุเกวัญมาทันที นำตัวเข้าสู่พิธีบัพพาชนียกรรม ...

(มหาวัณณิตแห่งมิลานคร : 560)

บางครั้งใช้ภาษาไม่เหมาะสมกับเรื่องซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธกาล เช่น คำสรรพนาม "คุณ ผม ดิฉัน" ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในปัจจุบัน แต่ผู้เขียนนำมาใช้ในบทสนทนาของตัวละครดังนี้

"ท่านอาจารย์เห็นอย่างไร โปรดว่ามาเถิด ผมเป็นร่วมด้วยเสมอ" ทั้งสามต่างพูดในทำนองเดียวกัน "พวกผมไม่อาจคิดอะไรได้ดอกครับ"

"พวกคุณอย่าไปคิดเลย ผมคิดแล้วละ ... "

(มหาวัณณิตแห่งมิลานคร : 232)

"มิเป็นการยกย่องดิฉันมากเกินไปหรือคะ"

(มหาวัณณิตแห่งมิลานคร : 248)

มหาวัณณิตแห่งมิลานคร เป็นจินตนิยายที่สนุกสนานน่าสนใจและส่งเสริมคุณค่าในด้านจริยธรรมของบุคคลผู้มีปัญญาและมั่นคงในการปฏิบัติธรรม เนื้อเรื่องจะแทรกโครงเรื่องย่อยไว้หลายเรื่อง เรื่องย่อยแต่ละเรื่องล้วนสนุกสนานน่าสนใจแต่ค่อนข้างยาว จึงทำให้จินตนิยายเรื่องมหาวัณณิตแห่งมิลานครมีความยาวถึง 808 หน้า ซึ่งยาวเกินความสนใจในการอ่านของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อีกทั้งศัพท์สำนวนบางคำค่อนข้างยาก ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชาดกจึงมีศัพท์ภาษาบาลีแทรกอยู่ด้วย

วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทเรื่องสั้น

เรื่องคนอยู่วัด

"คนอยู่วัด" เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้นชุดจำนวน 16 เรื่อง ซึ่งไมตรี ลิ้มปิตาติ เขียนขึ้นมาจากประสบการณ์ของตนที่เคยเป็นเด็กวัดมาก่อน เพื่อถ่ายทอดชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กวัด ซึ่งเป็นสภาพสังคมเล็กๆ ที่แปลกไปจากสภาพสังคมที่เราเคยรู้จัก

ลักษณะหนังสือ

"คนอยู่วัด" เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 110 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บูรพสาส์น พ.ศ. 2521

โครงเรื่อง

เรื่องสั้นชุดคนอยู่วัด เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กชายยากจนจากต่างจังหวัดที่มาพักอาศัยอยู่วัดเพื่อเรียนหนังสือ ความยากลำบากทำให้เด็กทุกคนต้องดิ้นรนต่อสู้ทุกวิถีทางเพื่อความอยู่รอดและด้วยความหวังที่จะก้าวหน้าในอนาคต เรื่องสั้นแต่ละเรื่องจบในตัวเอง แต่มีความเกี่ยวข้องกัน

เนื้อเรื่อง

เรื่องสั้นชุดเด็กวัดแต่ละเรื่องนั้นผู้เขียนเขียนขึ้นโดยมีเจตนาที่จะถ่ายทอดชีวิตของเด็กวัดให้คนที่อยู่นอกวัดได้รับรู้ แต่ละเรื่องเป็นเรื่องเกี่ยวกับความยากลำบากของเด็กวัด การดิ้นรนเพื่อปากท้องของเด็กวัดแต่ละคนโดยสอดแทรกอารมณ์ขันไว้ในพฤติกรรมและคำพูดของตัวละคร

เรื่องย่อของเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง มีดังนี้

รางวัล สนั่นเป็นนักศึกษาเพาะช่าง มีใจรักงานด้านการวาดภาพมากได้ส่งภาพเขียนเข้าประกวดและได้รับรางวัลเป็นเงินสดสองพันบาท พ่อของสนั่นจึงให้รางวัลโดยดั่งเงินให้ใช้สองเดือน

แผนของล้าน ล้านเป็นเด็กวัดที่ค่อนข้างจะโง่และซื่อ แต่รักเพื่อนมากจนอยากจะเลี้ยงอาหารเพื่อน วิธีของล้านคือออกไปรับปันโตอาหารของพระแล้วนำไปแอบไว้จนเลยเวลาฉัน จึง

เอาอาหารออกมาเลี้ยงเพื่อน เป็นเพราะความยากจน จึงเป็นเหตุให้ล้านทำผิดโดยการแย่งอาหารพระมากิน

ไอ้หนัก เป็นเด็กวัดที่มีปัญหาเรื่องเงินเสมอเพราะไม่รู้จักใช้เงิน เมื่อเงินหมดไอ้หนักก็แก้ปัญหาโดยขอยืมเงินจากเพื่อน บางครั้งก็แต่งตัวเรียบร้อยเข้าไปกินข้าวต้มในงานศพหรือกินเลี้ยงในงานแต่งงานและเอาหนังสือที่เขาแจกในงานศพไปขาย ทั้งนี้เพราะความจนทำให้หนักต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด

เหตุเกิดจากสี่ เด็กวัดนำสี่ที่หนีจากการทากำแพงไปเขียนตามที่ต่างๆ ข้อความที่เขียนจะสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของผู้เขียน และสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้อ่าน

ที่ก๊อคน้ำชีวิต ที่ก๊อคน้ำประปาภายในวัด เด็กวัดจะใช้เป็นที่อาบน้ำ ที่ซักล้างและใช้ดื่มกิน บรรยายภาพที่ก๊อคน้ำจึงตลก

ศักดิ์นาในวัด สมเกียรติมาอาศัยอยู่ในวัดกับโมตริแต่ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมไม่ได้ และข้อสำคัญคือ เขาเป็นกะเทย โมตริจึงทนไม่ได้

รองเท้าหาย รองเท้าเก่าๆของอานวยหายไป โดยเข้าใจว่าถูกขโมย อานวยจึงขอยืมรองเท้าของประคองใส่ไปโรงเรียน แต่ภายหลังพบว่ารองเท้าที่หายไปนั้นเพราะถูกสมนึกหยิบไปขว้างหมา

ประโยชน์อีกอย่างของโรงรับจำนำ เด็กวัดมักนำของใช้ไปจำนำเมื่อยามขาดเงิน แต่สำหรับประวัตินั้นจะไม่ขัดสนเรื่องเงิน แต่สมนึกแนะนำให้เอากางเกงตัวที่ยังไม่ได้ใช้ไปจำนำเพื่อจะได้ไม่ต้องกังวลว่ากางเกงจะหาย

ค่าของเหรียญทอง โมตรินำเหรียญทองที่ได้รับจากการแข่งขันกีฬาไปจำนำ เหรียญทองนี้มีค่ามากในความรู้สึกของโมตริ แต่เจ้าของโรงจำนำไม่รับจำนำเพราะเห็นว่าไม่มีค่า แสดงให้เห็นว่า "คุณค่า" กับ "ราคา" มีความแตกต่างกันในความรู้สึกของแต่ละบุคคล

เตียง เตียงนอนของเด็กวัดส่วนมากทำด้วยเศษไม้เก่าๆ แต่เตียงของโมตริเป็นเตียงไม่อย่างดี ต่อมาเมื่อลูกศิษย์วัดที่เคยนอนเตียงนี้กลับมาขอแลกเตียงนี้กับเตียงและที่นอนใหม่อย่างดี

โทรเลขจากบ้าน โมตริได้รับโทรเลขจากบ้านว่า "พ่อเจ็บหนัก" จึงเดินทางกลับบ้านและทราบว่าพ่อตายแล้ว ต่อมาเมื่อเด็กวัดคนหนึ่งได้รับโทรเลขว่า "พ่อเจ็บหนัก" แต่โทรเลขฉบับนี้โทรมาเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการลาหยุดเรียน แสดงให้เห็นว่าโทรเลขเรื่องเดียวกันแต่ให้ผลไม่เหมือนกันเสมอไป

ขายเลือด ช่วงเป็นเด็กวัดที่ยืนและหาเงินใช้โดยการขกมวย ต่อมาประสบอุบัติเหตุไม่สามารถขกมวยได้อีก จึงคิดหาเงินโดยการขายเลือด แต่ต้องบริจาคเลือดฟรีเพื่อรักษาหน้าของตนเอง

คุณชยดียง ยิงเป็นลูกแม่ค้าขายขนม มีความขาดแคลนเรื่องเงินมาก เขาจึงประหยัดและขยันดูหนังสืออย่างหนัก ต่อมาไปหลงรักนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อเรียนจบ เขาได้รับราชการมีตำแหน่งใหญ่โตพอสมควร แสดงให้เห็นว่า ความจนมิใช่อุปสรรคถ้ารักจะก้าวหน้าในชีวิต

หลวงปู่ หลวงปู่เป็นพระที่เคร่งครัดในศาสนาปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี ท่านรักและเมตตาเด็กๆ มาก แม้ยามที่ท่านอาพาธท่านก็ยังเป็นห่วงเด็กวัดของท่าน เด็กวัดทุกคนไม่อดตายก็เพราะความเมตตาของหลวงปู่

เรื่องของอินกียังไม่จบ สมณิกยิตอาชีพนเป็นเซลล์แมนขายแอร์ ต่อมาถูกไล่ออกเพราะความประพฤติไม่ดี จึงต้องกลับมาเป็นเด็กวัดอีกและตั้งใจจะบวชถ้าหางานทำไม่ได้ พฤติกรรมของสมณิกไม่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นแม้จะบวชอยู่ในผ้าเหลืองก็คงจะเอาดีไม่ได้

แนวคิด

ความจนมิใช่อุปสรรคที่จะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ

ฉาก

เรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ นั้นเกิดขึ้นในวัด เรื่องสั้นแต่ละเรื่องผู้เขียนจะบรรยายถึงบรรยากาศและสภาพความเป็นอยู่ของเด็กวัด ไว้อย่างชัดเจนและสมจริง ตัวอย่างเช่น

บรรยากาศในห้องพักของสนั่นซึ่งเป็นนักศึกษาเพาะช่าง ภายในห้องจึงเต็มไปด้วยอุปกรณ์สำหรับวาดรูปและรูปภาพที่วาดแล้ว ผู้อ่านเห็นสภาพห้องของสนั่นอย่างชัดเจนจากคำบรรยายของผู้เขียนดังนี้

ในห้องนอนของสนั่น เต็มไปด้วยภาพเขียนขนาดต่างๆ ที่เขียนเสร็จแล้วบ้างกำลังเขียนค้างอยู่บ้าง วางพิงอยู่ฝาห้องและซ้อนทับเป็นตับได้เต็มยนอน หลายภาพถูกแขวนไว้รอบห้อง หลอดสีและ เครื่องเขียนวางอยู่บนโต๊ะอย่างขาดระเบียบ บนเตียงรก

ไปด้วยเศษไม้ทำกรอบรูป เศษผ้าใบและเครื่องมือช่างไม้ เสื้อผ้ามอนไบของเขา
ม้วนกลมอยู่ห้วนอน เสื้อผ้าที่แขวนถูกมัดไปอยู่ที่มุมห้อง พื้นห้องว่างเว้นการทำความ
สะอาด ทุกอย่างในห้องนั้นรกรุงรังจนแลดูคับห้องและดูเหมือนเจ้าของห้องพอใจให้เป็น
เช่นนั้น...

(คนอยู่วัด : รางวัล : 16)

เมื่อกล่าวถึงบรรยากาศบริเวณก๊อกร้านภายในวัด เมื่อไมตรีพาฝรั่งนักทัศนาจรไปอาบน้ำ
ผู้อ่านจะเห็นประเพณีการอาบน้ำของเด็กวัดจากคำบรรยายของผู้เขียนดังนี้

ผมพาเขาไปยังก๊อกร้าน ในขณะนั้นมีเด็กวัดนั่งอาบน้ำอยู่ก่อนแล้วสองสามคน ทุกคน
เปลือยกายอาบน้ำ เพราะขณะนั้นเป็นเวลากลางคืน ที่ก๊อกมืด มีแสงซึ่งสาดมาจาก
กุฏิใกล้เคียงบ้างเพียงช่วยให้เห็นภาพคนอาบน้ำรางๆเท่านั้น มองไกลๆ ไม่เห็น ใคร
อาบน้ำที่นั่นเฉพาะกลางคืนจึงนิยมนั่งชุดวันเกิดจนเป็นการเคยชินและทุกคนเห็นด้วย เพราะ
เป็นการประหยัดผ้าขาวม้าได้ดี

(คนอยู่วัด : ก๊อกร้านมีชีวิต : 44)

อีกฉากหนึ่งเมื่อกล่าวถึงห้องพักของอานวยและเครื่องใช้ต่างๆ ภายในห้องพัก แสดงให้
เห็นถึงฐานะและสภาพความเป็นอยู่ของเด็กวัดได้อย่างชัดเจนดังนี้

ห้องที่อานวยอยู่ไม่กว้างนัก เติงตั้งอยู่ชิดฝา โต๊ะอยู่ใกล้หัวเตียงริมหน้าต่าง
ส่วนเสื้อผ้านั้นแขวนไว้อึกมม

ผมเห็นเตียงครั้งแรกก็สะดุดตา เพราะขาของเตียงมีขนาดไม่เท่ากัน พื้นเตียง
ใช้ไม้กระดานแผ่นบางบ้างหนาบ้าง ด้านปลายต้องเอาไม้ชิ้นเล็กๆหนุนเพื่อยกระดับให้
เท่ากัน เสื้อเก่าๆม้วนกลมอยู่ที่ห้วนอน

(คนอยู่วัด : เติง : 71-72)

ตัวละคร

ตัวละครในเรื่องสั้นชุดคนอยู่วัดเป็นตัวละครชุดเดียวกัน ตัวละครแต่ละตัวจะมีลักษณะสมจริง ผู้เขียนได้ถ่ายทอดลักษณะของตัวละครแต่ละตัวไว้อย่างชัดเจนและบอกอย่างง่ายๆ ตรงไปตรงมา ผู้อ่านสามารถเห็นภาพของตัวละครแต่ละตัวจากคำบอกเล่าของผู้เขียน ดังนี้

โมตรี เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องสั้นทั้ง 16 เรื่อง เพราะเป็นผู้เล่าเรื่องราวต่างๆ ในเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง โดยใช้สรรพนามว่า "ผม" ซึ่งผู้อ่านสามารถรู้ได้จากเหตุการณ์ในเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง เช่น ตอนที่สมนึกเอาสีเขียนที่ประตูหน้าห้องของตน ตอน เหตุเกิดจากสีว่า

"พ.ต.อ.สมนึก โภธิบุตร สารวัตรใหญ่" ใครก็รู้ว่าไอ้เนี้ยกะล่อน หนังสือก็ไม่ค่อยชอบเรียน ใครเห็นก็หัวเราะข้อความหน้าห้องของมัน ผมเองก็นึกจำขำขำมันหัวเราะอยู่หน้าห้องของมัน บังเอิญมันมาเห็นเข้าพอดี ... หลังจากวันนั้นอีกวัน ผมกลับจากโรงเรียนมาถึงวัด พอจะเปิดห้องเข้าไปเท่านั้นต้องสะดุ้ง เพราะไม่รู้ใครเอาสีมาเขียนไว้ที่ประตูอย่างชัดเจนว่า ส.ต.ต.โมตรี ลิขิตาติ นายสิบเวร

(คนอยู่วัด : เหตุเกิดจากสี: 39)

สนั่น เป็นนักศึกษาเพาะช่าง มีความสามารถในการวาดภาพ ถึงแม้จะมีฐานะยากจน แต่เขาก็รักเพื่อน เช่น เมื่อได้รับรางวัลจากการส่งภาพวาดเข้าประกวดเขาก็พาเพื่อนๆ เด็กวัดไปเลี้ยงฉลองด้วย

ล้าน ล้านเป็นเด็กกำพร้าที่หลวงพี่วิฬามาอยู่วัด ล้านไม่ได้เรียนหนังสือเพราะสติปัญญาไม่ดี จึงมีหน้าที่คอยรับใช้พระ ผู้เขียนบรรยายลักษณะของล้านไว้ดังนี้

ล้านมันเป็นเด็กน่าสงสาร กำพร้าพ่อแม่มาตั้งแต่เล็ก สมอ้มมันก็ไม่ค่อยดี อายุเกือบสิบห้าปีแล้ว แต่ความนึกคิดเหมือนเด็กอมมือ

(คนอยู่วัด : แผนของล้าน : 20-21)

สมนึก สมนึกเป็นเด็กวัดที่มีพฤติกรรมที่น่าตำหนิหลายเรื่อง เช่น ไม่สนใจเรียน

ไม่รู้จักใช้จ่ายเงิน ไม่มีความเกรงใจใครและขาดความรับผิดชอบ ซึ่งผู้เขียนได้บรรยายลักษณะของสมนึกไว้ดังนี้

ไอนิก ผิวคล้ำ ผมหยิก อายุจริงสิบแปดแต่หน้าแก่เหมือนยี่สิบห้า เป็นนักศึกษา มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง เงินที่ทางบ้านส่งมาให้มักจะใช้สัปดาห์ตอนต้นเดือน ทำให้ปลายเดือนเดือดร้อน แต่มันก็พาตัวให้อยู่รอดได้ด้วยการโกงเงินเพื่อนฝูงใช้ โกงได้บาทสองบาทก็เอาทั้งนั้น ขอให้ได้เงินมาเป็นใช้ได้ มันสามารถเอ่ยขอเงินคนอื่นได้อย่างหน้าตาเฉยโดยไม่กระดากปากและไม่เลือกคนเสียด้วย จะเป็นพระจะเป็นเด็กวัดด้วยกัน หรือใครก็ได้ที่เขาพอรู้จัก มันทำตัวเหมือนขอทานที่อยู่ในคราบนักศึกษาอย่างนั้นแหละ...

(คนอยู่วัด : ไอนิก : 28-29)

สมเกียรติ เป็นเด็กวัดที่มีฐานะดีจึงไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพความเป็นอยู่ภายในวัดได้ ประกอบกับมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศจึงไม่สามารถอยู่ร่วมกับเด็กวัดอื่นๆได้ ผู้เขียนได้บรรยายพฤติกรรมของสมเกียรติไว้ดังนี้

เขาเป็นคนสะอาดหมดจด อาบน้ำเป็นชั่วโมง ถูแล้วถูอีก เล็บเท้า เล็บมือ ขอกันว่ หว่างขา ข้อมพับ เขาสารพัดดูสารพัดขัด และต้องแปรงฟันทุกครั้งที่อาบน้ำ เขาอาบน้ำก่อนแต่เสร็จทีหลังเพื่อนเสมอ จนบางคนรำคาญไม่อยากอาบน้ำพร้อมเขา เพราะเขาจะนั่งแย่งก๊อกร้านานๆ เพื่อนเด็กวัดหลายคนไม่ค่อยกล้าเข้าไปใกล้ สมเกียรติ เพราะเขาไม่ค่อยพูดเอาแต่ยิ้มและทำตัวสูงกว่าเด็กวัดคนอื่น

(คนอยู่วัด : ศักดินาในวัด : 50)

ช่วง เป็นเด็กวัดที่น่าสงสารเพราะไม่ได้เรียนหนังสือเนื่องจากไม่มีใครส่งเสีย จึงหาเลี้ยงชีพด้วยการชกมวย ต่อมาประสบอุบัติเหตุไม่สามารถชกมวยได้ แต่ไม่มีเด็กวัดคนใดรังเกียจ ต่างพยายามช่วยเหลือเท่าที่พอจะช่วยกันได้ ช่วงเป็นคนรู้คุณคนจึงกิดหาทางตอบแทนบุญคุณเพื่อนๆ

คนยอดเยี่ยม เป็นนักศึกษาที่รักในวัยเรียนจนทำให้เสียการเรียนแต่เมื่อมีความตั้งใจที่ดี กลับมาใส่ใจในการเรียน จึงประสบความสำเร็จในการเรียนและประสบความสำเร็จในชีวิต

หลวงปู่ หลวงปู่เป็นพระภิกษุที่ใจดีมีเมตตาโดยเฉพาะกับเด็กวัด ดังนั้นท่านจึงเป็น รมโพธิ์ร่มไทรของบรรดาเด็กวัดทั้งหลาย ผู้เขียนได้บรรยายลักษณะของหลวงปู่ไว้ดังนี้

หลวงปู่มีอายุมากแล้ว รูปร่างพอม ท่านบวชตั้งแต่ทางคมนาคมสายใต้ยังไม่ สะดวก ท่านต้องขี่ช้างมาบวชเรียนถึงกรุงเทพ

ถึงแม้หลวงปู่จะมีอายุมาก แต่ก็ยังแข็งแรงออกบิณฑบาตทุกเช้าและกวาดลานวัด ทุกวัน ท่านมีอารมณ์ดีอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้กระมังจึงทำให้ท่านแก่ช้า

(คนอยู่วัด : หลวงปู่ : 100)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังแทรกอารมณ์ขันไว้ในพฤติกรรมของตัวละครแต่ละตัว เช่น วิธีการ ของล้านที่นำอาหารของพระมาเลี้ยงเพื่อนๆ เนื่องในวันเกิด หรือข้อความที่ล้านเขียนบนหอฉัน ว่า "ฉันเพื่อย่อย่อยาอยู่เพื่อฉัน" หรือการแก้ปัญหของสมเกียรติเรื่องส้วมไม่สะอาดโดยการถ่าย ใส่กระดาชแล้วห่อไว้อย่างดีจนไมตรีเข้าใจว่าเป็นทุเรียนกวน หรือการที่ฝรั่งแก้ผ้าอาบนํ้าที่กอก ในตอนเช้า เพราะเข้าใจว่าเป็นประเพณีตามที่ไมตรีอธิบาย เป็นต้น

กลวิธีในการแต่ง

ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องราวทั้งหมดในฐานะตัวละครตัวหนึ่ง เรื่องราวที่เล่าจะนำชีวิต ของเด็กวัดแต่ละคนมาผูกโยงกันเข้า แล้วดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ สืบหาในการ ดำเนินเรื่องกระชั้นรัดกุม การจบเรื่องแต่ละเรื่องจะใช้คำพูดของตัวละครหรือของผู้เขียน ซึ่ง บางเรื่องก็จบแบบหักมุม เช่น เรื่อง "รางวัล" ในตอนท้ายของเรื่องผู้เขียนให้ตัวละครและผู้อ่าน รอคอยว่าพ่อจะให้อะไรเป็นรางวัลแก่สั่น ผู้เขียนก็คลายปมปัญหาด้วยคำตอบของตัวละครว่า

"พ่อบอกว่าดีใจที่กูได้รับรางวัลเงินสดตั้งพันสอง พ่อบอกว่าจะดส่งเงินให้กูใช้สอง เดือน."

(คนอยู่วัด : รางวัล : 18)

เรื่อง "ขายเลือด" เมื่อช่วงบอกกับเพื่อนๆว่าจะไปขายเลือดเพื่อนำเงินมาเลี้ยงเพื่อนๆ ผู้เขียนจบเรื่องด้วยคำพูดของตัวละครว่า

"กูไปถึงโรงพยาบาลตั้งใจจะขายเลือด บังเอิญเกิดรู้จักกับพยาบาลคนหนึ่ง เป็นคนบ้านเดียวกับกู กูอายุ เลยให้เลือดไปฟรีๆ"

(คนอยู่วัด : ขายเลือด : 92)

สำนวนภาษา

ผู้เขียนใช้สำนวนภาษาง่ายๆ แบบเล่าเรื่องให้ฟัง ไม่มีศัพท์หรือสำนวนภาษาที่ยากเกินความเข้าใจ ผู้อ่านจึงสามารถเข้าใจเรื่องราวได้โดยง่าย ตัวอย่างเช่น

ส่วนไอ้แกไม่มีปัญหาสำหรับเรื่องนี้ มันสามารถหาของกินได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้เงิน มันกะประมาณสามสี่ทุ่มเห็นจะได้ มันจะแต่งเนื้อแต่งตัวเรียบร้อย ทำที่ไปงานศพที่วัดถัดไป เพราะวัดที่พวกเราอยู่ไม่มีเมรุเผาศพ เพื่ออาศัยกินข้าวต้มงานศพ ที่วัดนั้นมีงานสวดศพหมุนเวียนกันแทบทุกคืนเสียด้วย มันจึงได้อิ่มท้องก่อนนอนไม่หิวเหมือนพวกเราบางคน กินแล้วไม่กินเฉย มันมาเล่าให้เพื่อนฝูงฟังเสียด้วย ยิ่งกับการกระทำของมันนั้น เก่งเสียเต็มประดา

(คนอยู่วัด : ไอ้แก : 29)

บางครั้งผู้เขียนใช้สรรพนาม "มึง กู" หรือคำภาษาพูดเช่น "จู้" เป็นการใช้ภาษาได้สมจริงเหมาะกับตัวละครและสภาพแวดล้อม ตัวอย่างเช่น

"ก็ดีแล้วนี่ มึงก็รู้ว่าขโมยในวัดของเรานั้นชุมเหมือนยุ่งยังเสือกวางรองเท้าไว้ได้ ไม่รู้จักเก็บเข้าห้อง" อำนวยสมน้ำหน้า

"โธ่! รองเท้าของกูเก่าแสนเก่าใครจะคิดว่ายังมีคนพิสมัยมันอีก" เขาส่ายหน้า

(คนอยู่วัด : รองเท้าหาย : 56)

ตอนที่สมเกียรติไม่ยอมใช้น้ำของวัดเพราะสกปรก จึงแก้ปัญหาโดยการถ่ายอุจจาระ
ห่อกระดาษแล้วลืมนำไปจนไม่ตรีมาพบและแก้ออกดู ผู้เขียนเล่าไว้ดังนี้

"วันหนึ่งผมกลับจากโรงเรียน สมเกียรติยังไม่กลับ ผมเห็นห่อกระดาษมัดเชือก
เรียบร้อยวางอยู่ในห้องมุมประตู ผมจับห่อนั้นดูรู้สึกมันๆเหมือนทุเรียนกวน

"หวาน แม่คงส่งทุเรียนกวนมาให้ข้ากินอีก"

ผมคิดอย่างดีใจแล้วรีบแกะห่อทันที มีกระดาษห่อหลายชั้น ไม่ทันเปิดถึงชั้นสุดท้าย
กลิ่นฉุนก็โชยออกมาเตะจมูก แต่แทนที่จะเป็นกลิ่นทุเรียนแสนชื่นใจกลับเป็นกลิ่นขี้หมั
นึ่ง ...

"เกียรติไม่ได้เข้าส้วมรี"

"ไม่ครับพี่" เขาสารภาพ "ส้วมวัดหมัและสกปรกผมขี้ไม่ออก"

"ก็เลยต้องขี้ในห้องใส่กระดาษ" ผมต่อให้ยานึกโกรธ

(คนอยู่วัด : ศักดินาในวัด : 50-51)

สำนวนภาษาที่เป็นลักษณะเด่นของผู้แต่งก็คือการใช้คำน้อยแต่กินความมาก ตัวอย่างเช่น
ข้อความที่ตัวละครแต่ละตัวเขียนบนฝาผนังในห้องของตนจากเรื่อง" เหตุเกิดจากสี"

"ข้าเป็นลูกชานวณก็จริง แต่ลูกของข้าต้องเป็นลูกคุณหลวง "

(คนอยู่วัด : เหตุเกิดจากสี : 38)

หรือคำสั่งสอนของหลวงพี่ทิวในเรื่อง"แผนของล้าน"

"วันเกิดเขามีแต่ทำบุญเลี้ยงพระ ไม่ใช่มาแย่งพระกินจำไว้"

(คนอยู่วัด : แผนของล้าน : 25)

ตอนที่ผู้เขียนเล่าถึงความรู้สึกที่ขาดพ่อ ผู้เขียนใช้ภาษาพรรณนาความรู้สึกได้อย่าง
ชัดเจนและประหยัถ้อยคำที่สุดดังนี้

"คนเราเมื่อขาดพ่อก็เหมือนขาดอะไรไปสักอย่างหนึ่งในชีวิต เวลาสุขก็สุขได้ไม่เต็มที่ ถึงคราวทุกข์ก็ทุกข์ได้ไม่ถนัด ดูชีวิตมันยุ่งๆยังงิงพิกล"

(คนอยู่วัด : โทรเลขจากบ้าน : 84)

เรื่องคนอยู่วัดเป็นเรื่องสั้นชุดที่มีคุณค่าในด้านความสนุกเพลิดเพลิน เนื้อเรื่องกล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กวัดซึ่งผู้อ่านหลายคนไม่มีโอกาสได้สัมผัสจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ นอกจากความสนุกเพลิดเพลินแล้ว พฤติกรรมของตัวละครบางตัวผู้อ่านสามารถนำมาใช้เป็นแบบอย่างในชีวิตประจำวันได้ การดำเนินเรื่องไม่ซับซ้อน ใช้สำนวนภาษาง่ายๆ เหมาะสมกับตัวละคร ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย ประกอบกับอารมณ์ขันที่ผู้เขียนแทรกไว้ในบทสนทนาและพฤติกรรมของตัวละคร ทำให้เรื่องน่าสนใจยิ่งขึ้น

เรื่องจากหนึ่งในชีวิต

"จากหนึ่งในชีวิต" เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้นจำนวน 4 เรื่อง แต่งโดย หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ

ลักษณะหนังสือ

"จากหนึ่งในชีวิต" เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 328 หน้า ประกอบด้วยเรื่องสั้นจำนวน 4 เรื่อง จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ เมื่อ พ.ศ. 2520

1. สิริลักษณ์เพ็ญชีพ

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องของเด็กสาวที่มีปัญหาความไม่เข้าใจกันกับพ่อแม่และพี่น้อง แต่ภายหลังก็แก้ปัญหาได้เพราะได้รับคำแนะนำจากป้าที่เลี้ยงดูสิริลักษณ์มาแต่เด็ก

เนื้อเรื่องย่อ

สิริลักษณ์อยู่ในความอุปการะของป้าและย่ามาแต่เด็ก จนอายุ 15 ปี จึงกลับมาอยู่กับพ่อแม่เพื่อเรียนในระดับเตรียมอุดมศึกษา เนื่องจากไม่ได้อยู่กับพ่อแม่มาแต่เล็กจึงรู้สึกไม่คุ้นเคย

และขาดความเข้าใจกับพ่อแม่ เมื่อสิริลักษณ์มีปัญหาจึงไม่กล้าปรึกษาพ่อแม่ ภายหลังเมื่อได้รับคำแนะนำจากปู่และย่าจึงหาโอกาสพูดกับพ่อ ทำให้เข้าใจพ่อแม่ดีขึ้นและรู้ว่าความรักใด ๆ ก็ไม่เหมือนความรักของพ่อแม่

แนวคิด

การอบรมเลี้ยงดูของผู้ใหญ่มีส่วนสำคัญต่ออุปนิสัยและวิธีการคิดของเด็ก หากผู้ใหญ่มีความเข้าใจและยุติธรรม คอยให้คำแนะนำในทางที่ถูกต้อง เด็กก็จะสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้

ฉาก

ฉากที่ผู้เขียนกล่าวถึงทำให้ผู้อ่านทราบได้เพียงว่า เหตุการณ์ในเนื้อเรื่องเกิดขึ้นที่ใด เช่น บ้านพ่อแม่ที่กรุงเทพฯ และบ้านคุณปู่คุณย่าที่จังหวัดปทุมธานี ซึ่งผู้เขียนกล่าวไว้ดังนี้

พอใกล้เวลาจะเปิดภาคเรียนสิริลักษณ์ก็ย้ายเข้ามาอยู่ในพระนคร ... บ้านของคุณพ่อเป็นบ้านค่อนข้างใหม่ ปลุกเมื่อหลังสงครามมหาเอเชียบูรพา^๕ เองแต่ว่าไม่ใหม่เอี่ยม มีต้นไม้ขึ้นสูงพองาม บริเวณไม่กว้างใหญ่เหมือนบ้านคุณปู่ที่ปทุมธานี ตำบลบ้านเป็นซอยเล็กๆ แยกออกไปจากถนนสุขุมวิท ในซอยนั้นมีเพื่อนบ้านที่คุ้นเคยกับคุณพ่อคุณแม่อยู่ 2-3 ครอบครัว

(ฉากหนึ่งในชีวิต : สิริลักษณ์เพ็ญชีพ : 5)

สำหรับบ้านคุณปู่คุณย่าที่ปทุมธานี เราทราบว่าหน้าบ้านติดกับลำน้ำจากบพทสนทนาของคุณปู่คุณย่า เมื่อเล่าถึงเหตุการณ์ที่ต้องรับอุปการะเด็กแฝด 2 คนเป็นบุตรบุญธรรม ดังนี้

"พ่อแม่มันตายหมด แจวเรือมาถูกเรือแม่ล้นที่ตรงหน้าบ้านเรา^๖ เอง ..."

(ฉากหนึ่งในชีวิต : สิริลักษณ์เพ็ญชีพ : 10)

ตัวละคร

สิริลักษณ์ เป็นเด็กสาวที่ถูกเลี้ยงในลักษณะที่สามารถพูดแสดงความคิดเห็นต่างๆได้อย่างมีเหตุผล ดังนั้นเมื่อต้องมาใช้ชีวิตในสภาพที่ต่างจากที่เคยชิน จึงประสบปัญหาในเรื่องการปรับตัว แต่ในที่สุดก็สามารถแก้ปัญหาต่างๆได้

คุณปู่ คุณย่า ประภา เป็นญาติผู้ใหญ่ที่เลี้ยงดูสิริลักษณ์ และอบรมสั่งสอนให้เป็นคนมีเหตุผล กล่าวพูดกล่าวทำในสิ่งที่ถูกต้อง สิริลักษณ์จึงรู้สึกอบอุ่นเมื่ออยู่ในอุปการะของคุณปู่ คุณย่า

คุณพ่อ-คุณแม่ พ่อไม่ค่อยมีเวลาให้ลูกได้ปรึกษาปัญหาต่างๆ แต่เมื่อมีโอกาสก็สามารถรับฟังและเข้าใจปัญหาดังนั้นได้เป็นอย่างดี ส่วนแม่แม้จะมีเวลาแต่ก็ไม่เข้าใจปัญหาและความรู้สึกของลูก

กลวิธีการแต่ง

ผู้เขียนดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ โดยเริ่มเรื่องด้วยการแนะนำตัวละคร ซึ่งผู้เขียนเป็นผู้เล่าในฐานะที่เป็นผู้รู้เรื่องทุกเรื่องและรู้จักตัวละครทุกตัวเป็นอย่างดี โดยใช้บทบรรยายและมีบทสนทนาแทรกบ้างเล็กน้อย มีการสร้างปัญหาโดยใช้ความเข้าใจผิดของเพื่อนและความไม่เข้าใจของแม่แต่ในที่สุดก็สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้

สำนวนภาษา

สำนวนภาษาส่วนใหญ่จะใช้ภาษาง่ายๆ ผู้อ่านจึงสามารถเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายและมีสำนวนดีๆที่ใช้เป็นข้อคิด เป็นคติหลายสำนวน เช่น คำสอนของปู่เมื่อสิริลักษณ์มาปรึกษาปัญหาความอึดอัดใจเมื่ออยู่กับพ่อแม่ของตน

"เพราะจิวมีนิสัยหัวแข็งและหัวดี คนหัวแข็งดีเพราะไม่มีใครข่มขู่ได้ง่ายๆ คนหัวดีก็ดีเพราะไม่เปลี่ยนความคิดตามใครง่ายๆ แต่ถ้าใครมีสองอย่างนี้แล้ว ต้องมีอะไรช่วยถึงจะอยู่ในโลกได้ อะไรที่ช่วยนี้ก็คือความเห็นใจ ยอมให้คนอื่นเขาไม่เหมือนเรา..."

(จากหนึ่งในชีวิต : สิริลักษณ์เพชฌุชีพ : 66)

คำสอนของคุณพ่อเมื่อสิริลักษณ์ปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องเพื่อนที่ชื้อวศินว่า ไม่ได้รับความ
ยุติธรรม เนื่องจากคุณแม่สั่งห้ามคบหาสมาคมด้วย คุณพ่อให้ข้อคิดว่า

"คนรักความยุติธรรมนี้ต้องต่อสู้ไปเรื่อยๆในชีวิต เพราะชีวิตไม่เปิดโอกาสให้มี
ความยุติธรรมเสมอไป..."

(ฉากหนึ่งในชีวิต : สิริลักษณ์เผชิญชีพ : 76)

2. เรื่องเปรมวดีผู้ถูกอิจฉา

โครงเรื่อง

เรื่องเปรมวดีผู้ถูกอิจฉา เป็นเรื่องของเด็กสาวซึ่งมีชีวิตที่สมบูรณ์แต่ขาดความสุข
เพราะขาดความรักความเข้าใจจากพ่อแม่

เนื้อเรื่องย่อ

เปรมวดีอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยจนเป็นที่อิจฉาของเพื่อนๆ แต่เปรมวดีมิได้มี
ความสุขสมกับฐานะ เพราะขาดความรักความเข้าใจจากพ่อและแม่ซึ่งแยกทางกัน เปรมวดีจึง
มักหาโอกาสไปคุยกับสุนซึ่งเข้าใจเปรมวดีแต่ก็ถูกกีดกันจากทุกๆ คนเพราะฐานะต่างกัน ต่อมา
เมื่อสุนเขียนจดหมายมาสารภาพรักและลาตาย เปรมวดีจึงเสียใจจนล้มป่วยลง ครูสุวรรณจึง
มาเยี่ยมและให้กำลังใจ เปรมวดีจึงมีกำลังใจจนหายป่วย ในที่สุดพ่อได้ส่งเปรมวดีไปศึกษาต่อ
ต่างประเทศ

แนวคิด

ความสุขของมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับทรัพย์สินสมบัติหรือฐานะทางสังคมแต่ขึ้นอยู่กับความรัก
ความเข้าใจจากบุคคลรอบข้าง

ฉาก

ผู้เขียนแสดงให้เห็นผู้อ่านทราบเพียงว่า ฉากที่เกิดเหตุการณ์นั้นอยู่ที่กรุงเทพฯ จากบท
สนทนาของตัวละครดังนี้

เปรมวดีจึงสั่งคนใช้ผู้รับโทรศัพท์ให้บอกลินดาว่า หล่อนยังคงอยู่ในกรุงเทพฯ

(ฉากหนึ่งในชีวิต : เปรมวดีผู้ถูกอิจฉา : 131)

นอกจากนี้แล้วก็เป็นฉากในบริเวณบ้านของเปรมวดี ซึ่งพอจะให้ผู้อ่านทราบว่า มีฐานะดี จากคำบรรยายของผู้เขียนดังนี้

รถยนต์พาหนะของเปรมวดีกับคุณพ่อมาถึงบ้านของเปรมวดีก่อนเที่ยง รถเลี้ยวเข้า
บ้าน แล่นไปตามถนนโรยกรวด เข้าไปจอดหน้าบ้านไฉนอ่อน

(ฉากหนึ่งในชีวิต : เปรมวดีผู้ถูกอิจฉา : 146)

ตัวละคร

เปรมวดี เป็นเด็กสาวที่ขาดความเป็นตัวของตัวเอง ต้องอยู่ใต้อำนาจของมารดา มาตลอด ชีวิตจึงขาดความสุข จะเห็นได้จากคำบรรยายของผู้เขียนดังนี้

ความสุขของเปรมวดีในบ้านของหล่อนขึ้นอยู่กับความกรุณาของคุณย่า ความทุกข์
ขึ้นอยู่กับอารมณ์ของคุณแม่

(ฉากหนึ่งในชีวิต : เปรมวดีผู้ถูกอิจฉา : 94)

สุน เป็นเด็กหนุ่มที่ค่อนข้างเก๋ตัวและมองโลกในแง่ร้าย การตายของสุนมีส่วน
อย่างยิ่งที่ทำให้ชีวิตของเปรมวดีได้หลุดพ้นจากการต้องอยู่ภายใต้อำนาจของแม่

พรณวดี เป็นแม่ของเปรมวดีที่รักและหลงตัวเอง เอาแต่ใจตนเองและไม่ปรารถนา
ให้ใครดีเกินหน้าตน ดังที่คุณเอกชาติ พ่อของเปรมวดีเล่าให้ครูสุวรรณฟังดังนี้

"พรณวดีไม่ยอมให้ใครดีกว่าตัวเอง หรือแม้แต่ตัวเองก็ไม่ได้ พรณวดีคบ
กับใครก็เพราะประโยชน์ในทางที่จะทำให้ตัวเองเด่นขึ้นเท่านั้น ... และการที่ผมอยู่กับ
ครอบครัวไม่ได้เรียบร้อย เป็นเรื่องที่พรณวดีไม่อยากจะให้เป็นเลย

(ฉากหนึ่งในชีวิต : เปรมวดีผู้ถูกอิจฉา : 169)

กลวิธีการแต่ง

ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องของตัวละครทั้งหมดเช่นเดียวกับเรื่องสิริลักษณ์เพชฌัญญู การดำเนินเรื่อง เป็นไปตามลำดับเหตุการณ์ และกำหนดให้พรรณวดีผู้เป็นแม่ของเปรมวดีเป็นตัวทำให้เกิดปัญหาแก่เปรมวดี แต่ปัญหานี้ก็สามารถแก้ได้ด้วยความรักความเข้าใจและกำลังใจจากทุกคน

สำนวนภาษา

สำนวนภาษาส่วนใหญ่เป็นลักษณะการบรรยายซึ่งผู้เขียนบรรยายได้อย่างชัดเจน เช่น เมื่อกล่าวถึงความรู้สึกของเปรมวดีที่เรียนจบและกำลังกลับบ้าน ผู้เขียนกล่าวไว้ดังนี้

เปรมวดีนั่งรถออกจากโรงเรียนไปด้วยใจคอเหี่ยวแห้งที่สุด ในใจของหล่อนคิดวนไปเวียนมา แต่เนื้อความสำคัญของความคิดทั้งหลายก็คือ"เราไม่ได้กลับมาโรงเรียนอีกแล้ว ต่อจากนี้เราจะต้องอยู่บ้าน อยู่กับคุณแม่" หล่อนจะต้องทนสายตาของคุณแม่ที่มองจับมายังหล่อนอันแสดงว่าหล่อนไม่ถึงใจท่าน

(ฉากหนึ่งในชีวิต : เปรมวดีผู้ถูกอิจฉา : 83)

เมื่อพูดถึงพรรณวดี ผู้อ่านสามารถเห็นภาพตัวละครนั้นได้จากคำบรรยายดังนี้

เสน่ห์ของคุณแม่อยู่ที่หลายแห่ง อยู่ที่น้ำเสียงกังวานของคุณแม่ อยู่ที่ผิวขาวนวล และอมยิ้มดอมผาดด้วย อยู่ที่นัยน์ตาที่เป็นมันขลับถึงแม้จะไม่ดำสนิท แต่ที่เป็นเสน่ห์อย่างยิ่งคือการยิ้มของคุณแม่ ถ้าคุณแม่ยิ้มจริงๆ โดยไม่ได้ฝืนไม่ได้แกล้งแล้ว ดวงหน้าของคุณแม่ทั้งหน้ามีเสน่ห์อย่างประหลาด เพราะเหตุนี้เองเมื่อคุณแม่ไม่พอใจอะไรใครๆ ก็ทราบได้ง่าย เพราะนัยน์ตาของคุณแม่จะเป็นอย่างที่เราเรียกกันว่า"เขี้ยวปัด"

(ฉากหนึ่งในชีวิต : เปรมวดีผู้ถูกอิจฉา : 100-101)

สำนวนบางสำนวนให้ข้อคิดที่น่าสนใจ เช่น คำพูดของครูสุวรรณีที่เตือนสติเปรมวดี

ดังนี้

"คนในโลกนี้ทำอะไรผิดพลาดกันไปบ้างทุกคน ไม่ใช่ว่าเป็นผู้ใหญ่แล้วทำอะไรถูกต้องทุกอย่าง เด็กก็ควรอภัยให้ผู้ใหญ่เหมือนกับที่อยากให้ผู้ใหญ่อภัยแก่ตัวเหมือนกัน"

(จากหนึ่งในชีวิต : เปรมวดีผู้ถูกอิจฉา : 181)

3. เรื่องกรแก้วเรียนเรื่องรัก

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องของเด็กสาวที่มีฐานะยากจนแต่มีพื้นฐานชีวิตครอบครัวที่อบอุ่น เมื่อกรแก้วผิดหวังในความรัก กรแก้วจึงมีสติยั้งคิด

เนื้อเรื่อง

กรแก้วเป็นเด็กสาวที่กำลังทำพรำพ่อ ฐานะไม่ดีนักแต่ก็มีคุณแม่ที่รักและเข้าใจกรแก้วดีที่สุด เมื่อกรแก้วเรียนมหาวิทยาลัย ได้มีโอกาสสนิทสนมกับกิตติมานซึ่งเป็นญาติกับเพื่อนที่ชื่อนิตยคุณจนกรแก้วเข้าใจว่ากิตติมานรักและสนใจตนเป็นพิเศษ กรแก้วเองก็มีใจรักกิตติมาน แต่แล้วกรแก้วก็ต้องพบกับความผิดหวังเมื่อทราบว่ากิตติมานหมั้นกับนิตยคุณ กรแก้วจึงรับคำมั่นสัญญากับกิตติมานว่าจะเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน

แนวคิด

ความรักและความอบอุ่นจากครอบครัว สามารถจะทำให้บุคคลเอาชนะตนเองและเหตุการณ์แวดล้อมได้ด้วยดี

ฉาก

ผู้เขียนบอกให้ทราบเพียงว่า ตัวละครเอกเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย แต่ไม่ระบุว่ามหาวิทยาลัยอะไร สำหรับบ้านของกรแก้ว ผู้อ่านทราบจากที่ผู้เขียน บรรยายไว้ในตอนต้นของเรื่องว่า

กรแก้วขึ้นรถเช่าพร้อมด้วยของส่วนตัวที่ต้องขนจากโรงเรียนกลับบ้าน แล้วก็นั่งรถไปกับมารดา นั่งรถเข้าไปได้ประมาณ 40 นาที รถแล่นข้ามสะพานกรุงเทพฯ สะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างของพระนครแล้วเลี้ยวย้อนมาทางขวาจึงถึงบ้าน

ของกรูแก้วซึ่งอยู่ในซอยถนนเจริญนคร

(ฉากหนึ่งในชีวิต : กรูแก้วเรียนเรื่องรัก : 103)

ตัวละคร

กรูแก้ว เป็นเด็กสาวกำพร้าผู้โชคดียังได้อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่นมีแม่ที่รักและเข้าใจลูกเป็นอย่างดี ประกอบกับเป็นคนฉลาดตั้งนั้นเมื่อประสบปัญหาในชีวิตจึงสามารถฟันฝ่าอุปสรรคนั้นได้ด้วยดี ดังจะเห็นจากคำบรรยายของผู้เขียนดังนี้

กรูแก้วทำศึกกับตนเองอย่างฉกาจฉกรรจ์ ตลอดเวลาที่เตรียมตัวสอบและระหว่างสอบ หล่อกหนังสือแต่จำอะไรไม่ได้ อ่านหนังสือประเดี๋ยวเดียวก็ปวดหัวมันศีรษะและตาลาย แต่หล่อกก็กัดฟันพยายาม

(ฉากหนึ่งในชีวิต : กรูแก้วเรียนเรื่องรัก : 246)

หวนกลับมาคิดถึงชีวิตของหล่อกอีก ... หล่อกต้องควบคุมสติจนผ่านการสอบไปได้ ถ้าหล่อกปล่อยให้อารมณ์เป็นนายเหนือสมอง ถ้าหล่อกสอบไล่ตกผลจะเป็นอย่างไร นอกจากความอายของตนเอง แล้วก็จะสร้างความผิดหวังให้คนอื่นที่รักหล่อกอีกหลายคน

(ฉากหนึ่งในชีวิต : กรูแก้วเรียนเรื่องรัก : 257)

กลวิธีการแต่ง

ผู้เขียนดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์และเปิดเรื่องโดยการบรรยายสภาพชีวิตประจำวันของกรูแก้วพร้อมทั้งเสนอตัวละครคือกิตติมานซึ่งเป็นตัวละครที่สร้างปัญหาให้แก่กรูแก้ว ตอนเปิดเรื่องผู้เขียนกำหนดให้กรูแก้วสามารถเอาชนะใจตนเองได้

สำนวนภาษา

สำนวนภาษาที่ใช้ ใช้ภาษาง่ายๆ ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ง่าย เช่น

กรูแก้วเดินออกไปซำๆตามถนนในมหาวิทยาลัยเพื่อจะไปขึ้นรถประจำทางกลับบ้าน

กิตติมานหันมาโบกมือกับหล่อนเมื่อรถที่เขา นั่งเลี้ยวหัวมุมไป หัวใจของกรุแก้วยังเต้น
ไม่เป็นจังหวะ แต่หล่อนเดินไปยังที่ที่จอดรถประจำทางโดยไม่มีอาการผิดปกติ

(ฉากหนึ่งในชีวิต : กรุแก้วเรียนเรื่องรัก : 229)

ตอนที่กรุแก้วไปชื้อยานอนหลับกับคนขายที่มีเชื้อจีน ผู้เขียนใช้สำนวนภาษาได้
เหมาะสมกับตัวละคร ดังนี้

ชายกลางคนออกมายืนตรงประตูที่จะเข้าไปด้านใน เป็นคนหน้าตาเป็นเชื้อจีน
ใส่แว่นตากรอบทอง แต่งกายสะอาด ชายคนนั้นเดินเข้ามาถามความประสงค์ของ
หล่อน หล่อนก็ตอบอย่างที่ตอบไปแล้วแก่เด็กหนุ่ม ชายคนนั้นทำกริยาริรอ จ้องดู
หน้าหล่อนอย่างตรึงตรอง ในที่สุดกล่าวขึ้น มีสำเนียงพูดไทยไม่ชัด "คุณหลู คุณหลู
ขึ้นไปหาหมอก่อนไม่ลีเหลอ ให้หมอบอกว่าอะลาย"

(ฉากหนึ่งในชีวิต : กรุแก้วเรียนเรื่องรัก : 236 -237)

4. เรื่องเสน่ห์จ้วก

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องของหญิงสาวที่ได้รับการอบรมให้เป็นกุลสตรีไทย แต่ต้องประสบปัญหาความ
ไม่เข้าใจกันในครอบครัว

เนื้อเรื่อง

ประพันธ์กับผจงจิตเป็นสามีภรรยาที่มีปัญหาในชีวิตครอบครัวสาเหตุเนื่องมาจากความ
ไม่เข้าใจกัน ผจงจิตได้รับการอบรมในการเป็นแม่บ้านแม่เรือนโดยถือคติว่า "เสน่ห์จ้วก ผัวรัก
จนตาย" แต่ประพันธ์ไม่สนใจเรื่องเสน่ห์จ้วก เขาต้องการภรรยาที่เป็นเพื่อนคู่คิด กล่าวพูด
กล่าวถาม กล่าวแสดงความคิด แต่ผจงจิตถูกสอนว่า "อย่าตั้งปัญหาถามผู้ชาย อย่าอยากรู้ในสิ่ง
ที่สามีไม่บอก" ต่อมาเมื่อประพันธ์ได้รู้จักและสนิทสนมกับจาริณี ผจงจิตจึงรู้สึกคับแค้นใจ กังวล
และไม่สบายใจ จึงเขียนจดหมายเล่าให้พ่อแม่ฟังเพื่อให้อ่านและช่วยแก้ปัญหา บังเอิญประพันธ์ได้อ่าน
จดหมายนี้ จึงทำให้ประพันธ์เข้าใจผจงจิตและปรับความเข้าใจกัน

แนวคิด

ครอบครัวจะมีความสุข สามภรรยาจะต้องมีความรักความเข้าใจกันและกัน

ฉาก

เรื่องเส้นหยัก ผู้แต่งบอกเพียงว่าเป็นฉากในชนบท โดยไม่บอกว่าอยู่ในจังหวัดใด
ที่ใด ผู้แต่งบรรยายไว้เพียงว่า

ที่ประเพณีขอร้องก็คือ หล่อนจะไปอยู่บ้านนอกได้ไหม เขาจะขอย้ายไปรับราชการ
ต่างจังหวัดเพราะอยากทำไร่ อยากมีที่โล่งๆ ทำอะไรที่เกี่ยวกับดินกับทราย

(ฉากหนึ่งในชีวิต : เส้นหยัก : 296)

บ้านพักในชนบทที่กล่าวถึงนี้ยังไม่ไกลจากตัวเมืองมากนัก ผู้อ่านทราบได้จากตอนที่
ผจญจิตขับรถพาจันเด็กชายลูกของนางในไร่ไปหาหมอในเมือง ซึ่งผู้เขียนกล่าวไว้ว่า

หล่อนไม่ได้เสียเวลามากนัก ภายในประมาณ 45 นาที ก็กลับมาถึงบ้าน

(ฉากหนึ่งในชีวิต : เส้นหยัก : 320)

ตัวละคร

ผจญจิต เป็นหญิงสาวที่ถูกเลี้ยงดูแบบกุลสตรีไทยและยึดมั่นในคำอบรมสั่งสอนของผู้ใหญ่
อย่างเคร่งครัด ไม่กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเอง ดังนั้นชีวิตในครอบครัวจึงขาดความสุข ผู้อ่าน
จะรู้จักลักษณะของผจญจิตจากคำบรรยายของผู้เขียนดังนี้

ผจญจิตมีชื่อเสียงว่าเป็นแม่บ้านที่ดีที่สุดทันสมัยที่สุด เพราะผจญจิตได้เรียนทุกสิ่ง
ทุกอย่างที่แม่บ้านไทยควรรู้ควรทำได้ ยิ่งกว่านั้นยังได้เล่าเรียนสิ่งที่แม่บ้านควรรู้ควร
ทำได้สำหรับคนไทยทุกชั้นวรรณะ คือเรียนเป็นแม่บ้านของคนจน เรียนเป็นแม่บ้าน
ของคนรวย เรียนเป็นแม่บ้านในเมือง แม่บ้านในชนบท หล่อนมีชื่อเสียงว่าทำ
กับข้าวอร่อย เย็บดอกไม้ประณีต ... หล่อนแต่งกายทันสมัย งามและประหยัด
รูปร่างสวย ดวงหน้าก็สวยพอใช้ ผิวก็งาม หล่อนมีชื่อเสียงว่าผิวงามน่าลูบยิ่งกว่า

หญิงสาวอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน นิสัยใจคอที่ดี

(จากหนึ่งในชีวิต : เส้นหัวใจ : 262)

ประพนธ์ เป็นหนุ่มนักเรียนนอกผู้เป็นสามีของผจงจิต มีความรัก ความพอใจในตัวผจงจิตมาก แต่ชีวิตครอบครัวไม่ค่อยมีความสุข ทั้งนี้เพราะผจงจิตขาดคุณสมบัติที่เขาต้องการ นั่นก็คือ

ฉันไม่ต้องการภรรยาที่เป็นแม่บ้านชั้นหนึ่ง เป็นคนเลี้ยงลูกชั้นเอก ฉันต้องการคู่ชีวิต ต้องการคนเป็นเพื่อนคุยกันเล่นกัน อย่างอื่นตามมาก็หลัง

(จากหนึ่งในชีวิต : เส้นหัวใจ : 326)

แต่ในที่สุดเขาก็สามารถชี้แจงและทำความเข้าใจกับภรรยาของเขาได้ ทั้งนี้เพราะความรัก ความใจเย็นและความสุภาพของเขา

กลวิธีการแต่ง

ผู้เขียนดำเนินเรื่องโดยเป็นผู้เล่าเรื่องเองทั้งหมด เริ่มต้นเปิดเรื่องโดยกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนท้ายเรื่องซึ่งเป็นปมปัญหาของเรื่อง จากนั้นจึงเล่าเรื่องย้อนต้น ตั้งแต่เริ่มแรกจนจบและปิดเรื่องโดยให้ตัวละครคลาปมปัญหาต่างๆได้เอง

สำนวนภาษา

สำนวนภาษาส่วนใหญ่ใช้การบรรยายโดยใช้ภาษาง่ายๆ เช่น ตอนเปิดเรื่องผู้เขียนกล่าวถึงผจงจิต ดังนี้

ผจงจิตยืนอยู่ข้างหน้าต่างห้องรับแขกชั้นล่าง มองดูรถของประพนธ์สามี่ขับลเลี้ยวตามทางในเขตไร่แค้นลับสายตาหายไปแล้วก็วิ่งขึ้นไปยังห้องนอน ปิดประตูขัดกลอน แล้วก็ทิ้งตัวลงบนที่นอน ขบหน้าลงบนหมอนและร้องไห้อย่างไม่อดกลั้น

(จากหนึ่งในชีวิต : เส้นหัวใจ : 259)

ตอนท้ายเรื่องที่บรรยายถึงตอนที่ไอ้จันถูกหมากัด ผู้เขียนก็ใช้ภาษาง่ายๆ ดังนี้

หล่อนลุกทะเล่ออกไปโผล่หน้าต่าง เห็นนายบุญช่วยหัวหน้าคนงานของไร่อู่มเด็ก
อายุประมาณ 3 ขวบ เลือดสาดไปทั่วแขน "อะไรกัน เป็นอะไร" หล่อนร้องเสียง
แหลม กลัวว่าเด็กนั้นจะเป็นลูกชาย

(ฉากหนึ่งในชีวิต : เสน่ห์จวัค : 319)

บางครั้งใช้สำนวนภาษาต่างประเทศปนอยู่ด้วยทั้งนี้เพราะประพันธ์เป็นตัวละครที่มี
การศึกษาและ เป็นนักเรียนนอก จึงถือได้ว่าเป็นการใช้ภาษาได้เหมาะสมกับตัวละคร เช่น

"เออ จะให้ เล็กเชอร์ วิชาจิตวิทยาสังคมหรือ ดาร์ลิ่ง"

(ฉากหนึ่งในชีวิต : เสน่ห์จวัค : 268)

"อ้า ได้การ ได้การ จันไม่ได้ว่าอย่างนั้น" เขามีอาการยิ้มน้อยๆ "ฉันว่า
พวกผู้ดีไทยนะ เหมือนคนชั้นกลางในประเทศอื่น รักษา สตาตัส ไคว แต่ไม่ได้ว่า
ความหมายไม่ตืออย่างไรรอก คนชั้นกลางจะว่าเป็นกระดุกสันหลังของสังคมก็ได้..."

(ฉากหนึ่งในชีวิต : เสน่ห์จวัค : 294)

"อ้าว คุณเคยว่า ถ้าจริมิไม่ขัดคอใคร เป็นเพราะแกลเห็นว่าไม่ถึงขนาดหรือ
ได้มาตรฐานหรืออะไรอย่างนั้น"

ความจริงประพันธ์ใช้ภาษาอังกฤษว่า "ไม่ worth การขัดคอของแก"

(ฉากหนึ่งในชีวิต : เสน่ห์จวัค : 302-303)

เรื่องสั้นทั้ง 4 เรื่องในหนังสือ "ฉากหนึ่งในชีวิตนี้" ล้วนแต่แสดงให้เห็นถึงปัญหาชีวิต
ของตัวละครแต่ละตัวซึ่งแตกต่างกัน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นทุกปัญหาสามารถที่จะแก้ไขได้ หากทุกคน
แก้ปัญหาทุกปัญหอย่างมีสติ ผู้นั้นก็อาจประสบความสำเร็จในชีวิตได้ จึงนับได้ว่าเรื่องสั้นทุก
เรื่องในหนังสือ "ฉากหนึ่งในชีวิต" มีคุณค่าน่าสนใจ การดำเนินเรื่องไม่ซับซ้อน แม้บางเรื่อง

เช่น เรื่องเสน่ห์จิ้งจอก ที่ดำเนินเรื่องไม่เป็นไปตามลำดับเวลาแต่ก็ไม่ซับซ้อนเกินที่จะเข้าใจได้ ใช้ง่ายๆ แม้จะมีการใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษบ้าง แต่ศัพท์เหล่านั้นก็ไม่ยากเกินความเข้าใจ

เรื่องฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก

"ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก" เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้นจำนวน 6 เรื่อง ซึ่ง ส.เดชาติวงศ์ ฌ อยุธา (แพทย์หญิงสุพรรณา เดชาติวงศ์ ฌ อยุธา) เป็นผู้แต่ง เรื่องสั้นทั้ง 6 เรื่อง ได้แก่ เรือรบจำลอง ห่านย่างไฟแดง ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก นายที่รัก เสือราตรีสีเลือดนก และ ลาก่อน Intermezzo เพลงรักของแม่

ลักษณะหนังสือ

"ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก" เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้น ขนาด 16 หน้าก ความยาว 124 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ พ.ศ. 2524

1. เรือรบจำลอง

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องของเด็กชายที่ขาดความรัก ความเอาใจใส่จากพ่อจึงมีนิสัยก้าวร้าว แต่ได้รับความรักความเอาใจใส่จากครู จึงเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่พึงปรารถนา

เนื้อเรื่อง

อันตร วิทวัสเป็นเด็กที่ขาดแม่และไม่ได้รับความรักความเอาใจใส่จากพ่อ จึงเป็นเด็กเกเรและดื้อ เมื่ออันตรมาอยู่กับครูบุง เขาได้รับความรักความห่วงใยและการอบรมที่ดี เขาจึงเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางดี ตอนท้ายของเรื่อง อันตรต้องเสียชีวิตเพราะช่วยเพื่อนที่ตกน้ำ ทั้งที่ตนเองก็ว่ายน้ำไม่เป็น

แนวคิด

เด็กที่มีปัญหาครอบครัวมักจะมีพฤติกรรมก้าวร้าว หากเด็กเหล่านี้ได้รับความรัก ความเข้าใจและคำแนะนำที่มีเหตุผล เขาก็อาจเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่พึงปรารถนาได้

ฉาก

ผู้เขียนกล่าวถึงฉากเพียงให้รู้ว่า เหตุการณ์ต่างๆในเรื่องเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร ซึ่งไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับฉากเลย เช่น ในตอนเปิดเรื่องผู้อ่านกล่าวไว้เพียงว่า

เช้าวันหนึ่งของต้นฤดูฝน เป็นวันเปิดภาคแรกของโรงเรียน ครูบุงบงยืนอยู่ข้าง
ครูใหญ่คอยต้อนรับผู้ปกครองที่พาเด็กใหม่มาฝาก ในจำนวนนั้นมีเด็กชายอันตร วิทวัส
รวมอยู่ด้วย ...

(ฉนวนอยู่นี่ศัตรูที่รัก : เรือรบจำลอง : 1)

เหตุการณ์ตอนที่ "โจ" สุนัขที่อันตรรักถูกสุนัขตัวใหญ่กัด ผู้อ่านก็ทราบเพียงว่า
เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นที่ไหนจากคำบรรยายดังนี้

เขาเงยหัวฟังจับได้ว่า เป็นเสียงสุนัขไล่กัดและเสียงคนร้องห้าม เขาชะงัก
หน้าต่างห้องนอนมองออกไปทางริมรั้วซึ่งติดกับรั้วผักกาดของชาวจีนสามัคคีรียาคู่หนึ่ง
โจกำลังกระโดดข้ามท้องร่องที่ปลูกผักกาดขาว

(ฉนวนอยู่นี่ศัตรูที่รัก : เรือรบจำลอง : 14)

ตัวละคร

อันตร วิทวัส เด็กชายที่ประสบปัญหาความแตกร้างในครอบครัว จึงขาดความรัก
ความอบอุ่นกลายเป็นเด็กก้าวร้าว เมื่อเขาไม่ได้รับความรักความเอาใจใส่ จึงไม่มีความรัก
ให้ใคร แต่เมื่อเขาได้รับความรักความเมตตา เขาจึงรู้จักให้ความรักความเมตตาต่อผู้อื่น เช่น
การที่เขาขอมขอโทษเพื่อน พุดคุยกับเพื่อนด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใสและช่วยเหลือเพื่อนจนตนเอง
ต้องเสียชีวิต

ครูบุงบง ครูที่ให้ความรักความเข้าใจและความเอาใจใส่ต่ออันตรอย่างจริงจัง
จึงทำให้อันตรเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี

กลวิธีการแต่ง

มีการเปิดเรื่องโดยการกล่าวถึงพฤติกรรมของตัวละคร จากนั้นดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ ผู้อ่านทราบเรื่องราวทั้งหมดจากคำบอกเล่าของผู้เขียนและจากคำบอกเล่าของตัวละครเอง ในตอนท้ายผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีของตัวละคร แต่เป็นการจบแบบสร้างความโศกเศร้าสะเทือนใจแก่ผู้อ่าน

สำนวนภาษา

ผู้เขียนใช้สำนวนภาษาง่ายๆ กระชับรัดกุมชัดเจนทั้งในการบรรยายและการพรรณนาความรู้สึกนึกคิดของตัวละครทำให้ผู้อ่านเข้าใจและเกิดอารมณ์คล้อยตามไปด้วย ตัวอย่างเช่น เหตุการณ์ตอนที่ "โจ" ตาย ผู้เขียนบรรยายว่า

ครุฑขบงช่วยเขาหยอดข้าวหยอดน้ำใจอยู่ได้ไม่กี่ชั่วโมง มันก็สิ้นใจอยู่บนตักของ
เขา นัยน์ตาอันใสแจ๋วของมันจ้องจับอยู่ที่ใบหน้าของเขา อันตรไม่ได้ร้องไห้โฮๆ
อย่างที่คุณขบงคิด เขามองหน้าครุแล้วก็ก้มลงมองดูตาของมัน ริมฝีปากเม้มสนิทและ
สิ้นระริก เขาปล่อยให้น้ำตาหยดลงบนขนของมัน

(ฉันอยู่นี่ศัตรูที่รัก : เรือรบจำลอง : 15)

เมื่อบรรยายถึงบรรยากาศในตอนที่อันตรตกน้ำตายเพราะกระโดดลงไปช่วยเพื่อน
ต่างๆ ที่ตนเองว่าไม่น่าไม่เป็น ผู้เขียนบรรยายถึงบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความเศร้าโศกและ
สะเทือนใจดังนี้

มีเสียงน้ำหยดตุงๆ กระแทกกันสาตปนกับเสียงสะอื้นของครุฑขบงที่ลอยมาจากข้างฝา
นอกจากนั้นเงียบ ... ไม่มีเสียงอะไร แม้แต่เสียงลมหายใจของเด็กชายอันตร วิทวัส!

(ฉันอยู่นี่ศัตรูที่รัก : เรือรบจำลอง : 27)

2. ห่านย่างไฟแดง

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องของเด็กชายที่มันส์ดีอรรเพราะเข้าใจว่าไม่มีใครรัก จึงทุ่มเทความรักให้กับห่านซึ่งเป็นเพื่อน แต่ภายหลังเมื่อได้รู้ว่าแม่รักและเป็นห่วง เขาจึงเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่พึงปรารถนา

เนื้อเรื่องย่อ

เด็กชายคนหนึ่งมีความรู้สึกว่าเหงาและขาดความสุข ทั้งนี้เพราะแม่ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่เขา ส่วนพ่อเลี้ยงก็ขี้เมาและชอบดุด่าเขาเสมอ เขาจึงยึดเอาห่านที่เขาเลี้ยงไว้เป็นเพื่อนเล่น พ่อเลี้ยงสั่งให้เขาทำเล้าขัง แต่เขาคิดว่าห่านไม่ชอบถูกขัง พ่อเลี้ยงจึงขู่ว่าจะจับห่านย่างไฟแดง เขาเสียใจมากจึงหนีออกจากบ้าน แต่เมื่อแม่มาตาม เขาจึงรู้ว่าแมียังรักและต้องการเขาอยู่ และรู้ว่าเรื่องห่านย่างไฟแดงนั้นเป็นเพียงคำขู่ของพ่อเลี้ยงเท่านั้น เขาจึงกลับบ้านด้วยความรู้สึกเป็นสุขมากที่สุด

แนวคิด

เด็กต้องการความรัก ความเอาใจใส่และให้ความสำคัญต่อเพื่อนมากจนบางครั้งเพื่อนก็ทำให้มีความทุกข์ ความผิดหวัง ผู้ใหญ่จึงควรเข้าใจและให้คำแนะนำด้วยเหตุผลแก่เด็ก

ฉาก

ผู้เขียนไม่ได้ให้รายละเอียดที่ชัดเจน บอกเพียงว่าเหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นในช่วงฤดูร้อนและฉากในเรื่องนี้อยู่แถวชายป่า ซึ่งทราบได้จากการบอกเล่าของผู้เขียนดังนี้

บ่ายวันหนึ่งในฤดูร้อน เด็กชายคนหนึ่งนอนหลับอยู่บนกองใบไม้แห้งใต้ต้นรังใหญ่ มีขวานเหล็กและมีดตำยาววางอยู่ข้างๆ เขาคงจะหลับต่อไปอีกนานถ้าหากว่าไม่รู้สึกร่ามปากเล็กๆมาไซ้ที่ชอกหู

(ฉนวนุณย์ศัตรูที่รัก : ห่านย่างไฟแดง : 28)

วันรุ่งขึ้นเขาเข้าป่าแต่เช้ามีดตัดไม้ได้กองใหญ่ เขากลับมาตอนสายแดดกล้าแล้ว
ไม่มีใครอยู่บ้าน เมื่อออกไปทำไร่สัปดาห์และพ้อออกไปล่าสัตว์

(ฉันอยู่ที่ศัตรูที่รัก : ห่านย่างไฟแดง : 31)

ตัวละคร

เด็กชาย ตัวละครเรื่องนี้แม้จะไม่มีชื่อ แต่ก็มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่อง
เด็กชายผู้แม่จะต่อและเกียจคร้าน ทั้งนี้เพราะเข้าใจว่าแม่ไม่รัก เนื่องจากแม่ไม่มีเวลาดูแล
เอาใจใส่ แต่เมื่อรู้ว่าแม่รักและต้องการเขา เขาก็กลับตัวเป็นคนดี

กลวิธีการแต่ง

ใช้กลวิธีการแต่งเช่นเดียวกับเรื่องเรือบจำลอง คือเปิดเรื่องโดยการกล่าวถึงตัว
ละคร จากนั้นจึงดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์โดยอาศัยความเข้าใจผิดของเด็กชายเป็นบม
ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แต่ในตอนท้ายเรื่องตัวละครที่เป็นแม่ก็คลายบมปัญหาดังกล่าวโดยแสดงให้เห็น
ว่ารักและเป็นห่วงเขา พร้อมทั้งบอกความจริงเรื่องห่านของเขา การปิดเรื่องจึงปิดเรื่องแบบมี
ความสุข เพราะตัวละครเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี

สำนวนภาษา

สำนวนภาษาในเรื่องนี้มีทั้งสำนวนการบรรยาย การพรรณนาและการเปรียบเทียบ
ผู้เขียนใช้ภาษาง่ายๆ แต่ได้ความชัดเจน เช่น การเล่าถึงสาเหตุที่แม่ไม่ชอบลูกห่านของเขา
ผู้เขียนบรรยายไว้ดังนี้

เขารู้ว่าแม่ไม่ชอบลูกห่านตัวนี้ เพราะมันชอบเหยียบย่ำไปบนร่องไม้ล้มลุกของแม่
และชอบวิ่งไล่ต้อนคนเล็กของเขาจนเสียขวัญ ครั้งหนึ่งแกะตะลันวิ่งหนีมันขึ้นบันได
บ้าน แล้วพลัดล้มลง หน้าผากับบันไดจนลูกคางแตก แม่โกรธมากถึงกับบอกแก่เขา
ว่า ถ้ามันก่อเรื่องเดือดร้อนอีกแม่จะจับมันไปขายเจ้ากเสีย

(ฉันอยู่ที่ศัตรูที่รัก : ห่านย่างไฟแดง : 28)

ตอนที่เขาเกิดความกลัวว่าพ่อเลี้ยงจะฆ่าลูกห่านของเขา จึงแอบเอาลูกห่านไปซ่อน ผู้เขียนได้บรรยายภาพเหตุการณ์และความรู้สึกได้อย่างชัดเจนดังนี้

เขาตะลึงมองดูชายร่างใหญ่ด้วยความเจ็บปวด และด้วยดวงตาของเจ้าทรัพย์ ยากจนที่มองดูมหาโจรซึ่งกำลังจะปล้นทรัพย์ที่มีค่าที่สุดไป ... เขาเที่ยวหาโพรงไม้ซึ่งกว้างพอที่มันจะอาศัยอยู่ได้อย่างสบายแล้วพลักมันเข้าไปไว้ข้างใน มันดื้อและส่งเสียงร้องอย่างไม่พอใจ เขาจึงรีบเอาขอนไม้ซ้อนกันปิดปากโพรงไว้ เหลือช่องข้างบน เพียงครึ่งคืบ เขาแนบหน้าแอบดูที่ช่องโหว่นั้น มันเดินงุ่นง่านไปมา มันร้องพลาบ พยายามยัดคอให้สูงเท่าระดับช่องโหว่แต่ไม่สำเร็จ เขาเมินหน้าไปเสียทางอื่น เขาเริ่มร้องไห้และเริ่มคิดถึงเหตุการณ์ในภายหลัง ขณะนั้นเขาเกิดความกลัวพ่อขึ้นมาอย่างจับใจ แต่เขาจะต้องกลับบ้านเพื่อโกหกว่าลูกห่านหายไป พอพ้นวันตรุษแล้ว เขาจึงจะปล่อยมัน

(ฉันทอภินิหาร : ห่านย่างไฟแดง : 32-33)

เมื่อกล่าวถึงแม่ ผู้เขียนใช้สำนวนเปรียบเทียบทำให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนขึ้น ดังนี้

แม้เป็นผู้หญิงที่มีลักษณะ เข้มแข็ง ผิวสีน้ำตาลอ่อนนัยน์ตาสีน้ำตาลแก่และใสมีแวว ลึกกลับที่เขาอ่านไม่ออกฉายอยู่เบื้องหลังตลอดเวลา แม้ไม่ใช่คนดุร้าย แต่ความเงิบ และความขะเขวของแม่ทำให้เขากลับเกรงและเห็นห่าง บางทีเขารู้สึกว่ากำแพงอันมหึมากระชั้นอยู่ระหว่างแม่กับตัวเขา ... ทุกครั้งที่เขาถามถึงพ่อ แม่จะผงกศีรษะทำท่าราวกับนางพญางูที่ถูกตีจนคาง...

(ฉันทอภินิหาร : ห่านย่างไฟแดง : 29)

3. ฉันทอภินิหาร... ศัตรูที่รัก

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องของลูกสุนัขที่มีความอาฆาตแค้นสุนัขไล่เนื้อที่กัดแม่ของมันตาย แต่เมื่อได้รับการดูแลและปกป้องจากสุนัขไล่เนื้อ ความอาฆาตแค้นจึงกลายมาเป็นความรู้สึกสำนึกในบุญคุณ

เนื้อเรื่องย่อ

ปอลเป็นลูกสุนัขเล็กๆที่โกรธและอาฆาต "หมิดำ" สุนัขไล่เนื้อที่กัดแม่ของมันตาย แต่เจ้าหมิดำกลับคอยติดตามป้องกันภัยให้ปอล เพราะเกิดความสงสารปอลที่ต้องกำพร้าแม่ วันหนึ่งปอลถูกแม่หมาป่าโหดเข้าตะปบ แต่"หมิดำ"เข้ามาช่วยต่อสู้กับแม่หมาป่าจนตาย ปอลรู้สึกสำนึกในบุญคุณ จึงเข้าไปเลียแผลให้และกล่าวยกโทษให้หมิดำ

แนวคิด

การให้อภัยกันและกันนับว่าเป็นการกระทำที่ประเสริฐที่สุด

ฉาก

ผู้เขียนให้รายละเอียดเกี่ยวกับฉาก พอที่ผู้อ่านจะทราบได้ว่าเหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องเกิดขึ้นเมื่อใด ที่ไหน เช่น เมื่อกล่าวถึงเหตุการณ์ที่แม่ของปอลถูก"หมิดำ"กัดตาย ผู้เขียนบรรยายไว้ดังนี้

วันหนึ่งในปลายเดือนมกราคมอากาศค่อนข้างเย็น เจ็บและเศร้า พระอาทิตย์ดวงโตสีแดงสดเหมือนสีเลือดกำลังจะลับหายไปจากยอดไม้ ... แม่พาลังเลาะฝั่งไปตามพงแขมและอ้อ เรามุกโคลนแฉะๆ จนขนสีน้ำตาลแดงเป็นมันเงาของเราเกรอะกรัง ฉันเป็นสุขเหลือเกิน โลกอะไรหนอช่างกว้างใหญ่ไพศาลน่าท่องเที่ยวเช่นนั้น

(ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก : ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก : 45)

ตัวละคร

ปอล ลูกสุนัขผู้หัวเหวและในใจเต็มไปด้วยความอาฆาตพยาบาท แต่ในที่สุดก็ต้องยอมแพ้ความดีของศัตรูจนยอมรับว่าเป็นศัตรูที่รัก ความพยาบาทของปอลเห็นได้จากคำบรรยายความรู้สึกของปอลเมื่อผ่านไปยังที่ที่แม่ของมันถูก"หมิดำ"กัดตาย ดังนี้

ฉันเหียวไปดูรอยเลือดที่แห้งกรังอยู่บนกอหญ้าด้วยความขมขื่นและเคียดแค้น ...

ขอมันจงเป็นพยานแก่คำสัตย์ของฉันด้วยเถิดว่า โทษของเจ้าหมิดำจะลบล้างไม่ได้

จนกว่าเมื่อนั้นจะมาถึง...เมื่อฉันยืนคร่อมอยู่บนศพของมันอย่างสง่างาม แล้วร้องเชิญ
ฝูงแร้งฝูงกาทั่วท้องฟ้า

(ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก : ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก : 59)

หมีดำ เป็นตัวละครที่มีความขัดแย้งในตัวเองคือเป็นสุนัขที่ดุร้าย มันสามารถทำ
ร้ายแม่ของปอลโดยที่ไม่ได้มีเหตุบาดหมางกันเลย แต่เมื่อปอลต้องกำพราแม่ มันรู้สึกสำนึกผิด
จึงคอยดูแลปกป้องอันตรายให้แก่ปอลจนกระทั่งตัวมันเองต้องจบชีวิตลง สิ่งที่มีนัยต้องการก็คือการ
ให้อภัยและความเป็นมิตรจากปอล ดังจะเห็นได้จากคำพูดของหมีดำก่อนจะตายว่า

"ลูกหมาน้อย...ยกโทษให้ฉันได้ไหม แล้วเรียกฉันว่า "หมีดำเพื่อนรัก"

(ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก : ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก : 62)

กลวิธีการแต่ง

ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครเป็นผู้เล่าเหตุการณ์ทั้งหมด การดำเนินเรื่องเป็นการเล่า
แบบย้อนต้น คือเปิดเรื่องโดยยกเหตุการณ์ตอนท้ายของเรื่อง คือตอนที่หมีดำต่อสู้กับแม่หมาป่า
จนกระทั่งหมีดำตาย แล้วจึงเริ่มเล่าเรื่องตอนต้น ขณะที่ปอลออกไปวิ่งเล่นกับแม่แล้วแม่ถูกหมีดำ
กัดตาย จากนั้นเป็นการดำเนินชีวิตของปอล โดยมีหมีดำคอยให้ความคุ้มครอง จนกระทั่งหมีดำ
จบชีวิตเพราะช่วยชีวิตปอล การจบเรื่องเป็นการจบเรื่องแบบโศกนาฏกรรม คือตัวละครรู้สึก
สูญเสียศัตรูอันเป็นที่รักไป ซึ่งสร้างความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ให้แก่ผู้อ่าน

สำนวนภาษา

ผู้เขียนใช้สำนวนภาษาง่ายๆ กระชับรัดกุม และไพเราะด้วยสำนวนในการ
บรรยาย การพรรณนาและการเปรียบเทียบ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตัวละครและ
เกิดอารมณ์คล้อยตามไปด้วย ดังนี้

เมื่อบรรยายถึงอาการปฏิกิริยาของตัวละครที่เป็นสัตว์ ผู้อ่านสามารถบรรยายให้ผู้อ่าน
เห็นภาพได้ชัดเจน และเหมาะสมกับตัวละคร เช่น ตอนที่แม่ของปอลถูกหมีดำกัดตายผู้เขียน
บรรยายไว้ดังนี้

ประสานสายตากันแวบหนึ่งท่ามกลางความขมขื่นของบรรยากาศ ซึ่งตลบไปด้วยกลิ่น
 คาวเลือด

(ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก : ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก : 49)

บางครั้งใช้โวหารภาพพจน์ประกอบคำบรรยายทำให้สำนวนภาษาไพเราะและน่า
 สนใจยิ่งขึ้น เช่น ตอนที่กล่าวถึงปอลเมื่อได้พบกับลูกหมาป่าทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนไม่ได้อยู่
 คนเดียวในโลก ผู้เขียนใช้สำนวนภาษาบรรยายความรู้สึกของปอลดังนี้

ความว้าเหวและความหวาดหวั่นพากันโอบน้อมไปจากหัวใจของฉันโดยสิ้นเชิง

(ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก : ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก : 56)

และเมื่อลูกหมาป่าซึ่งเป็นเพื่อนจากไป ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของปอลไว้ดังนี้

ฉันเริ่มรู้สึกหนาวอย่างจับใจ เดือนคล้อยต่ำลงจนจะลับยอดดอยแล้ว น้ำค้างตก
 จืด เกาะเรียงเม็ดอยู่บนใบอ้อ ฉันหันหลังกลับไปสู่ชายป่า ไม่กล้าแม้แต่จะเงยหน้า
 ขึ้นมองดูนกยูงหน้าอกกับนัยน์ตาโตน่ากลัวของมัน

(ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก : ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก : 56-57)

4. นายที่รัก

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องของแม่หมัดและลูกหมัดที่คุยกันถึงเรื่องราวชีวิต การพจญภัยและคุณความดี
 ของสุนัขที่มันได้อาศัยอยู่

เนื้อเรื่อง

แม่หมัดกับลูกหมัดสนทนากันถึงสุนัขของมันว่าเป็นสุนัขที่ถูกเจ้าของบ้านรังเกียจ
 เพราะมีแม่เป็นสุนัขกลางถนนจึงนำไปให้ช่างพิดซึ่งทารุณโหดร้าย มันจึงต้องอยู่อย่างอดๆอยากๆ
 ต้องเร่ร่อนออกหากินตามตลาด จนถูกพวกมิจฉาชีพนำไปเลี้ยงเพื่อให้นักคนแปลกหน้า มันจึงมี

โอกาสได้ช่วยลูกชายของช่างฟิตที่ถูกพวกมิจฉาชีพจับตัวมาเรียกค่าไถ่ แล้วมันก็นีต่อไปจนหมดแรง จึงถูกหมอนำมาวางยาสลบและผ่าตัดเพื่อประโยชน์ในวงการแพทย์

แนวคิด

ชีวิตแต่ละชีวิตล้วนมีอุปสรรคมีทั้งทุกข์และสุข ผิดหวังและสมหวัง แต่ในขณะที่มีชีวิตควรเลือกกระทำแต่สิ่งที่ดีเพื่อประโยชน์ต่อสังคม

ฉาก

ผู้เขียนให้รายละเอียดเพียงเพื่อให้ผู้อ่านทราบว่าเหตุการณ์ในเรื่อง เกิดที่ใดจากคำบอกเล่าของตัวละคร เช่น เหตุการณ์ตอนที่อินลิไปอยู่กับพวกมิจฉาชีพ

ในที่สุดท้ายก็ไปอยู่กับเขาที่บ้านหลังเล็กปลูกอยู่ลึกลับในสวนฝั่งธนฯ ฉันสังเกตเห็นมีชายฉกรรจ์หลายคนพลุกพล่านอยู่ในบ้านหลังนั้น เวลากลางวันเขาหายหน้ากันไปหมด พอตะวันตกดินก็เข้ามาล้อมวงกันดื่มสุรา และเล่นอะไรอย่างหนึ่ง ซึ่งแต่ละคนหน้าดำคร่ำเครียดไม่น่าสนุกเหมือนอย่างเด็กเล่นวิ่งเปี้ยวหรือตีจ๊อบกันเลย บางทีเขาก็สบถคำหยาบ ก่อนโยนเงินลงตรงกลางวง

(ฉันอยู่... ศัตรูที่รัก : นายที่รัก : 72)

และ เหตุการณ์ตอนท้าย เรื่องที่อินลิถูกจับไปศึกษาเพื่อประโยชน์ในวงการแพทย์ แม้ผู้เขียนจะไม่ระบุว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นที่ใดแต่ก็ให้รายละเอียดที่ผู้อ่านสามารถทราบได้ว่าเป็นโรงพยาบาล

เขาเคยเข้าไปในบริเวณตึกใหญ่ๆ หลายหลังที่เต็มไปด้วยผู้คนและกลิ่นยา แต่เขาไม่พบเศษอาหารเลยสักชิ้น วันหนึ่งเขาถูกจับไปยังตึกหลังหนึ่ง ถูกดมยากลึนแรงซึ่งเขาได้ยินใครๆพูดแว่วๆว่า pentothal ต่อจากนั้นเขาก็สลบไสลไม่ได้สติ และถูกมัดขามนตึงเล็กน้อย มีเหล็กพาดขวางปากที่ถูกตึงอ้า

(ฉันอยู่... ศัตรูที่รัก : นายที่รัก : 82)

ตัวละคร

ไอน์ลิ นายที่รักซึ่งเป็นสุนัขที่ต้องผจญกับอุปสรรคต่างๆในชีวิตตั้งแต่แรกเกิด แต่ตลอดชีวิตของมัน มันทำแต่ความดีมาโดยตลอด แม้ในที่สุดของชีวิตมันก็ยังทำประโยชน์ให้แก่วงการแพทย์ ดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในตอนท้ายของเรื่องว่า

นายเกิดมาเพื่อทำความดี แม้เวลาตายนายก็ตายอย่างผู้ทำความดีทำประโยชน์ให้แก่มนุษย์...

(ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก : นายที่รัก : 84)

กลวิธีการแต่ง

ผู้เขียนใช้กลวิธีการแต่งเช่นเดียวกับเรื่อง "ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก" คือกำหนดให้ตัวละครซึ่งเป็นหมัดเป็นผู้เล่าเหตุการณ์ทั้งหมด การดำเนินเรื่องเป็นการเล่าแบบย้อนต้น ซึ่งเปิดเรื่องโดยยกเหตุการณ์ตอนท้ายของเรื่อง คือ ตอนที่ไอน์ลิซึ่งเป็นนายที่รักถูกจับมาผ่าตัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแล้วจึงเริ่มเล่าเรื่องตอนต้นเกี่ยวกับเรื่องราวของไอน์ลิจนกระทั่งจบเรื่อง การปิดเรื่องแม้ตัวละครเอกจะตาย แต่ผู้เขียนก็กล่าวยกย่องคุณความดีของมัน จนทำให้ผู้อ่านรู้สึกถึงความภูมิใจในการที่ได้ทำความดี โดยแฝงด้วยน้ำเสียงเสียดสีมนุษย์บางคนที่มีพฤติกรรมที่น่าตำหนิ ดังนี้

จงไปสู่วรรคเกิด นายผู้มีใจงามของฉัน ในไม่ช้าฉันก็จะตามนายไป นายเกิดมาเพื่อทำความดี แม้เวลาตายนายก็ตายอย่างผู้ทำความดี ทำประโยชน์ให้แก่มนุษย์ เขาเรียกนายที่รักว่า"หมากกลางถนน"ไม่ต้องเสียใจดอก เพราะนายเป็นหมากกลางถนนที่ได้ตายอย่างมีเกียรติ ควรแก่การอาลัยยิ่งกว่ามนุษย์บางคนที่มีมนุษย์ด้วยกันคอยกราบกรานเสียอีก ฉันมันเป็นสัตว์ชั้นต่ำคอยเบียดเบียนสัตว์ด้วยกัน แต่ช่วยไม่ได้ที่ธรรมชาติเจาะจงให้ฉันเกิดมาเป็นสัตว์เห็นแก่ตัวเอาเปรียบผู้อื่น ไม่ต้องทำอะไรนอกจากสูบเลือดคนอื่นกินอย่างแสนสบาย เลือดซึ่งแต่ละหยดมีค่ายิ่งสำหรับเจ้าของ ฉันเชื่อว่าตนเองก็มีได้ดีไปกว่ามนุษย์ฉลาดที่สูบเลือดมนุษย์ผู้ซื่อเสียจนเช่อกสักเท่าใดนักหรอก

(ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก : นายที่รัก : 84)

สำนวนภาษา

ผู้เขียนใช้สำนวนภาษาง่ายๆ กะทัดรัดชัดเจนสามารถบรรยายให้ผู้อ่านเห็นภาพเหตุการณ์และความรู้สึกนึกคิดของตัวละครโดยใช้คำง่ายๆ เช่น

เมื่อบรรยายถึงลักษณะของช่างฟิดที่รับไอ้ณิลมาเลี้ยงและชีวิตความเป็นอยู่ของไอ้ณิล ผู้อ่านเห็นภาพได้อย่างชัดเจนจากคำบรรยายดังนี้

คนใช้คนนั้นได้เอาเขาไปให้แก่ชายช่างฟิดคนหนึ่งซึ่งเป็นคนกักขฬะพูดจาหยาบคายน มีโทสะจริตเป็นเจ้าเรือน เขาทำงานหนักและกลับบ้านดึกๆ เสมอด้วยอาการโง่ซัดโง่เข นัยน์ตาป้อมมีสีแดงกำเหมือนสีเลือด เขาชอบด่าทอภรรยาเมื่อหล่อนทำอะไรให้ไม่ทันใจ (ณ้อยนี้...ศัตรูที่รัก : นายที่รัก : 68-69)

ตกกลางคืนพอนายวิ้งกระดิกหางร้องงัดจ่าดอกไปรับเขาหน้าประตูบ้านด้วยความ ดีใจ เขาก็ตะเจจกระเด็นไปอย่างแรงพร้อมกับสับถ่อยคำหยาบคาย ... อาหาร ของนายเลวมาก อย่างดีก็มีแต่ข้าวบูดแล้วกับก้างปลาที่ไม่มีเนื้อติดเลย บางวันเขา ไม่ได้ปลาและไม่มีข้าวเย็นเหลือ เขาก็ได้แต่เพียงน้ำข้าวถ่วงกระเพาะ ... เขาวิ่ง ไปตามตรอกสกปรก เพียรเก็บกินก้างปลาและเศษอาหารที่ถูกโยนทิ้งด้วยความ กระหาย บางทีเขาเผลอเข้าไปใกล้เตาไฟซึ่งมีกะทะร้อนๆ ตั้งอยู่ แจ็กขายก้วยเตี้ยวกั เอน้ำล้างกะทะร้อนๆ สาดลงบนตัวเขาทำให้เขาต้องร้องตะโกนออกมาอย่างเจ็บปวด แล้ววิ่งไปแอบเสียวผลด้วยความทรมาน

(ณ้อยนี้...ศัตรูที่รัก : นายที่รัก : 69-70)

บางครั้งผู้เขียนแฝงน้ำเสียงเสียดสีประชดประชันพฤติกรรมที่น่ารังเกียจของมนุษย์ ดังเช่น

"ไอ้หมากระยำ ! นอนไม่เลือกที่"

เขาจำต้องเดินคอดกจากไปด้วยความขมขื่น...

ทำไมหนอมนุษย์ผู้เป็นสัตว์ประเสริฐเหล่านี้ จึงเห็นสัตว์โลกชนิดอื่นเป็นสิ่งต่ำช้า

แก่มนุษย์ด้วยกันบางคนที่มีความเลวยิ่งกว่าพวกเหล่าสัตว์เดียรัจฉานซึ่งไร้สมองเสียอีก พวกเรารู้ดีกว่า เพราะเรามีความกตัญญูรู้คุณผู้ที่ได้ทำคุณแล้วแก่ตนจนแม้มนุษย์เองก็ยัง เอาไปกล่าวว่า "หมาไม่บ้าย่อมไม่กัดเจ้าของ" แต่มีมนุษย์จำนวนไม่น้อยที่ทรยศต่อผู้มีพระคุณแก่ตนเพราะความโลภในสิ่งซึ่งเป็นทาสที่ซื่อสัตย์ แต่เป็นนายที่ทรยศที่สุดซึ่งมนุษย์เรียกมันว่า "เงิน"

(ฉันอยู่นี่... ศัตรูที่รัก : นายที่รัก : 70-71)

หมากลางถนน..อา..เจ็บแสบเหลือเกิน ทำไมมนุษย์ชอบใช้คำแสลงหูเช่นนั้นเสียจริงๆหนอ ... ไม่เพียงแต่มนุษย์จะแยกชั้นวรรณะในหมู่มนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่ยังอาจก้าวเข้ามาแบ่งแยกสังคมของสัตว์เดียรัจฉานเช่นเขาอีกด้วย

(ฉันอยู่นี่... ศัตรูที่รัก : นายที่รัก : 72)

บางครั้งผู้เขียนใช้ภาษาต่างประเทศบางอย่างแต่ก็ไม่ยากต่อการเข้าใจของผู้อ่านนัก เพราะคำอธิบายในข้อความและเพราะความคุ้นเคยของผู้อ่าน เช่น

วันหนึ่งเขาถูกจับไปยังตึกหลังหนึ่ง ถูกดมยากลืนแรงซึ่งเราได้ยินใครพูดแว่วๆ ว่า "pentothal" ต่อจากนั้นเขาก็สลบไสลไม่ได้สติ

(ฉันอยู่นี่... ศัตรูที่รัก : นายที่รัก : 82)

เขาผ่าท้องนายเพื่อค้นหาเส้นอะไรอย่างหนึ่งเอาเชือกผูกไว้แล้วหนีบนหน้าท้อง ด้วยปากคีบอันเล็กซึ่งฉันได้ยินคุณผู้หญิงเสื้อคลุมขาวเรียกมันว่า "arterial forceps"

(ฉันอยู่นี่... ศัตรูที่รัก : นายที่รัก : 83)

5. เสือราตรีสีเลือดนก

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องของเด็กสาววัยรุ่นผู้เปี่ยมการเรียนรู้ และรักที่จะเป็นสาวผู้เฉิดฉายในสังคม แต่เมื่อรู้ตัวว่าพฤติกรรมเช่นนี้ถูกสังคมตำหนิ เธอจึงเปลี่ยนความคิดและหันมาสนใจการเรียนรู้

เนื้อเรื่อง

พลับพลึงเป็นเด็กสาวที่ใฝ่ฝันที่จะแต่งตัวสวยๆ มากกว่าจะคิดเรียนต่อเมื่อจบชั้น ม.6 เธออยากจะใส่เสื้อราตรีสีเลือดนกไปในงานราตรีมากกว่าชุดที่แม่เลือกให้ เมื่อไปงานเธอได้ยืนแขกที่มาในงานพากันวิจารณ์การแต่งตัวของเพื่อนที่แต่งชุดราตรีสีเลือดนกและกล่าวชมการแต่งกายของเธอ ทำให้เธอภูมิใจและรักแม่มากขึ้น และตั้งใจจะเรียนต่อตามที่แม่ต้องการ

แนวคิด

คำแนะนำที่ถูกต้องและมีเหตุผลช่วยให้เด็กวัยรุ่นวางตัวได้เหมาะสมกับวัยของตน

ฉาก

ผู้เขียนให้ความสำคัญกับฉากเพียงว่าเหตุการณ์ในเรื่องเกิดที่ไหน เมื่อใด จากคำบรรยายและบทสนทนาของตัวละครดังนี้

ดีใจจังนะ อีกสองสามวันก็จบงานจะสอบไล่แล้ว ฉันอยากให้เวลาติดปีกบินไปเร็วๆ เหลือเกิน เพราะมีอะไรอีกหลายอย่างที่จะทำให้ฉันเปลี่ยนแปลงไปเป็นคนละคน

(ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก : เสื้อราตรีสีเลือดนก : 85)

พลับพลึงเดินทอดอารมณ์เอื่อยๆ ไปตามขอบถนนคอนกรีต ดวงตาดำสนิทและสดใส แวววาวนั้นสอดส่ายไปมา ในที่สุดก็เพ่งหยุดลงหน้าร้านตัดเสื้อสตรีแห่งหนึ่ง เป็นร้านกว้างขวางโอ่โถงและหรูหรา สิ่งที่สะดุดตาเด็กสาวมากที่สุดก็คือ หุ่นโชว์เสื้อที่ตั้งอยู่ในตู้กระจกหน้าร้าน...

(ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก : เสื้อราตรีสีเลือดนก : 88)

ตัวละคร

พลับพลึง ภูเรศร เด็กสาวที่หลงความงามความฟุ้งเฟ้อของสังคมมากกว่าการเรียน ซึ่งจะเห็นได้จากบทสนทนาของตัวละคร ดังนี้

เธอน่ะไม่มีวันรู้อะไรเสียละ วันหนึ่งๆ ก็หมกอยู่กับหนังสือจนผมจะตายอยู่แล้ว
ฉันนะไม่เอาเต็ด นี่รู้ไหม พังซี...พอฉันจบหกแล้วนะ ฉันก็จะออกจากโรงเรียน
พอบอกว่าจะให้ฉันตัดผมแล้วก็อนุญาตให้หัดเต็นร่าได้ โอ้ย...สนุกเลยมละอ้ย ฉันนะ
อยากเต็นร่าจะตายไป

(ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก : เสือราตรีสีเลือดนก : 86)

แต่เธอก็มีโอกาสดำคิดและสำนึกตัวได้ก่อนที่จะเลือกทางเดินที่ผิด เมื่อสำนึกได้ถึง
ความรัก ความหวังดีของแม่ที่มีต่อเธอและเลือกสิ่งที่ดีให้แก่เธอ ดังคำบรรยายในตอนท้ายเรื่อง
ดังนี้

แววตาของความรักและความพอใจจับอยู่ที่กระโปรงผ้าแก้วพองรอบตัวสีชมพูอ่อน
แล้วเลื่อนไปจับอยู่ที่ใบหน้าของคุณแม่ ใบหน้าที่เฉยและซาเย็นแต่แววตาที่บ่งถึงความ
ปรานีอยู่เสมอ นั่น บัดนี้พลับพลึงรู้สึกทั้งรักและบูชายิ่งกว่าอะไรทั้งหมด เป็นครั้งแรกที่
พลับพลึงสารภาพกับตัวเองว่า พลับพลึงไม่ได้เกลียดผู้หญิงที่แสนจะบอบบางและซาเย็น
คนนี้เลย

(ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก : เสือราตรีสีเลือดนก : 93)

และในที่สุดพลับพลึงก็เลือกที่จะให้ความสำคัญกับการเรียน ดังคำพูดที่พูดกับแม่ใน
ตอนท้ายเรื่องว่า

คุณแม่คะ...นิด...เอ้อ... นิดจะเรียนบัญชีค่ะ

(ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก : เสือราตรีสีเลือดนก : 93)

กลวิธีการแต่ง

ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยการเสนอความคิดของตัวละครที่ขัดแย้งกับสังคม จากนั้น
ดำเนินเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ ในตอนเปิดเรื่องได้ฉายาขมขัดแย้งดังกล่าวโดยให้ตัวละครเกิด
ความคิดความเข้าใจและเลือกทางเดินชีวิตที่ถูกต้อง

สำนวนภาษา

สำนวนภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นการบรรยาย ซึ่งใช้คำง่ายๆ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ทันที เช่น เมื่อบรรยายถึงลักษณะของแม่

คุณแม่หัวผมเรียบเกล้าเป็นมวยไว้ข้างหลังทำให้เห็นรูปหน้าถนัด แวดตาสีน้ำตาล
เข้มของคุณแม่ไม่มีความเหี่ยมโหด ดูร้ายหรืออิจฉาริษยา หน้าเฉยๆ กิริยาขยาเย็น
แต่อ่อนหวาน สุภาพ พุคน้อยและพูดเสียงค่อยๆ รวมทั้งความสง่างามยำเกรงของ
คุณแม่นั่นเองที่ทำให้หลับหลิ่งครั้นคร้าม

(ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก : เสือราตรีสีเลือดนก : 89)

หรือตอนที่บรรยายถึงความรู้สึกผิดหวังของหลับหลิ่งเมื่อไม่มีโอกาสได้เสื้ราตรีสี
เลือดนก ผู้อ่านสามารถเห็นพฤติกรรมของเด็กสาวที่กำลังตกอยู่ในอารมณ์โกรธ ดังนี้

เมื่อไปถึงร้านตัดเสื้อ หลับหลิ่งก็ต้องร้องไห้เพราะความผิดหวัง เมื่อคนขายบอกว่า
มีผู้มาซื้อไปแล้ว หลับหลิ่งกลับถึงบ้านด้วยอารมณ์หลุ่งพล่าน เมื่อนางพัชชีแมวดัวโปรด
เข้ามาเคล้าแข้งเคล้าขา หลับหลิ่งก็พลักระเด็นไปอย่างโกรธ ยิ่งแลเห็นจิมลูกสุนัข
ขนปุยนอนกระดิกหางแพะรองเท้าและคู่ที่ตนรักที่สุดเข้าด้วย หลับหลิ่งก็เหลืออด คว่า
ชวดหมึกขว้างไปที่จิม หมึกหกเประอะพื้นห้อง

(ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก : เสือราตรีสีเลือดนก : 91)

6. ลาก่อน...Intermezzo...เพลงรักของแม่

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องของเด็กหนุ่มคนหนึ่งที่ต้องพิการและต้องสูญเสียพ่อและต้องพลัดพรากจากแม่
เพราะภัยสงคราม เขาดำรงชีวิตด้วยการเป็นวิฬหผู้ยากไร้และเที่ยวตามหาแม่ของเขาจนพบ

เนื้อเรื่องย่อ

นทฝึกเล่นไวโอลินกับพ่อ พ่อสอนให้เขาเล่นเพลง "Home sweet home" และ

เพลง "Intermezzo" อันเป็นเพลงที่เขาตั้งใจเล่นให้แม่ เมื่อสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 พ่อต้องเป็นทหารและตายในสงคราม ตัวเขาถูกสะเก็ดระเบิดจนขาพิการและต้องพลัดพรากจากแม่ ขณะหนีลงหลุมหลบภัย เขาพยายามตามหาแม่จนกระทั่งพบ เขาจึงเล่นเพลง "Intermezzo" ให้ฟังแต่ถูกคนในบ้านจับไล่ นหจึงเดินจากไปและตั้งใจจะไม่เล่นเพลง "Intermezzo" เพลงรักของแม่อีกต่อไป

แนวคิด

สงครามทำให้เกิดความตาย ความพินาศ การพลัดพรากและการสูญเสียทุกอย่าง

ฉาก

ผู้เขียนไม่ได้ระบุว่าเหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นที่ใด เมื่อใดแต่รู้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองจากคำบรรยายของผู้เขียนเมื่อเล่าถึงเหตุการณ์ในอดีต

เมื่อมหาสงครามโลกครั้งที่สองอุบัติขึ้น แผ่นดินสยามก็ร้อนระอุไปด้วยเพลิงระเบิด
ตกลงไปด้วยกลืนดินปืนและคาวเลือด

(ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก : ลาก่อน..Intermezzo เพลงรักของแม่ : 105)

ตัวละคร

นท เด็กชายที่ต้องสูญเสียทุกอย่างในชีวิตและต้องกลายมาเป็นคนพิการที่ยากแค้น
ลำเค็ญเพราะเหตุจากสงคราม ผู้เขียนได้แนะนำให้ผู้อ่านรู้จักไว้ดังนี้

...ดวงตาของเขาขุ่น แห้งแล้งและแจ้งกระด้างขณะก้มลงมองเสื่อกางเกงสีกากี
เก่ามอชอเต็มไปด้วยรอยปะ ตลอดจนร่องเท้าผ้าใบสีดำคลุกฝุ่นมีรูโหว่พอที่นิ้วใดนิ้วหนึ่ง
จะลอดออกมาได้อย่างสบาย ... เขารีบกะเพลกลขาตัดหน้ารถอย่างแสนเฉียว

(ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก : ลาก่อน..Intermezzo เพลงรักของแม่ : 94-95)

กลวิธีการแต่ง

ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องราวทั้งหมดด้วยตนเองในฐานะที่เป็นผู้รู้เรื่องดีทุกเรื่อง การดำเนินเรื่องแบบเล่าเรื่องย้อนต้น คือ เปิดเรื่องโดยกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนท้ายเรื่อง แล้วจึงย้อนมากล่าวถึงเรื่องราวในอดีตตั้งแต่ต้นจนจบ ตอนท้ายของเรื่องจบโดยให้ตัวละครพบกับความผิดหวังและหมดหวังในชีวิตซึ่งสร้างความรู้สึกละแฉกแค้นแก่ผู้อ่านเป็นอย่างยิ่ง

สำนวนภาษา

ผู้เขียนใช้สำนวนภาษาง่ายๆ กระชับรัดกุม มีการใช้สำนวนเปรียบเทียบประกอบทั้งในการบรรยายและการพรรณนาความรู้สึกนึกคิดของตัวละครทำให้ผู้อ่านเข้าใจและเกิดอารมณ์คล้อยตามไปด้วย ตัวอย่างเช่น เมื่อตอนที่ถึงสงครามที่มีผลต่อชีวิตของเขา เขาพูดถึงสงครามว่า

เจ้าสัตว์ร้ายบ้าเลือดที่กลืนกินพ่อของเขทั้งเป็น เจ้ารากเง่าแห่งความวิบัติมหา
ประลัย เจ้าความชั่วส่าระเลวที่พรากพ่อแม่ให้กระเจิงไปคนละทิศ อ่า...มันคือเจ้า
สิ่งที่มนุษย์เรียกว่า "สงคราม..."

(ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก : ลาก่อน..Intermezzo เพลงรักของแม่ : 105)

หรือเมื่อบรรยายถึงความผิดหวังเมื่อเขาได้พบแม่ที่เขาเพียรตามหามานาน ผู้อ่าน
พลอยรู้สึกสะเทือนอารมณ์ไปกับบทด้วย

เขาหันหลังให้ประตูบ้านสี่เหลี่ยมด้วยอาการของนักโทษผู้ถูกพิพากษาประหารชีวิต
นัยน์ตาเขื่องขม เขาค่อยๆ ละเลิกขาพิการเดินจากไปตามถนนดินแดงที่แตกกระแหง
มุ่งหน้าสู่ถนนใหญ่โดยไร้จุดหมายปลายทาง บัดนี้สำเภาชีวิตของเขาจำต้องทิ้งเต้ง
ไปตามแรงลมและกระแสน้ำตามยถากรรมเพราะหางเสือได้หลุดลอยไป

(ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก : ลาก่อน..Intermezzo เพลงรักของแม่ : 123)

เรื่องฉันอยู่นี้...ศักรุทริก เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เนื้อเรื่องแต่ละเรื่องสนุกเพลิดเพลิน น่าติดตาม แม้ว่าบางเรื่องผู้อ่านจะต้องเส้ากับตัวละคร ส่วนภาษาที่ใช้คำง่ายๆ อ่านแล้ว เข้าใจได้ทันทีทำให้ไม่เกิดความเบื่อหน่ายที่จะอ่าน

ตัวละครสำคัญของเรื่องสั้นทั้ง 6 เรื่อง ล้วนแต่อยู่ในวัยเยาว์ซึ่งอยู่ในวัยเดียวกับผู้อ่าน ทำให้ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น

ด้านกลวิธีการแต่ง เรื่องเรือบจำลอง ห่านย่างไฟแดง เสือราตรีสีเลือดนกและ ลาก่อน Intermezzo เพลงรักของแม่ ผู้แต่งใช้วิธีการเล่าเรื่อง โดยให้ผู้แต่งเป็นผู้เล่า เรื่องเอง มีการดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ ส่วนเรื่องฉันอยู่นี้...ศักรุทริก กับเรื่อง นายที่รัก ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครเป็นผู้เล่าเหตุการณ์ทั้งหมดและดำเนินเรื่องแบบย้อนต้น คือ เปิดเรื่องโดยยกเหตุการณ์ตอนท้ายแล้วจึงเริ่มต้นเล่าเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ จึงอาจทำให้ผู้อ่าน สับสนบ้าง

การจบเรื่องของเรื่องเรือบจำลอง นายที่รัก ฉันอยู่นี้..ศักรุทริก และลาก่อน Intermezzo เพลงรักของแม่ เป็นการจบแบบโศกเศร้า ตัวละครประสบความสูญเสียสร้างความรู้สึกสะเทือนใจและสร้างปัญหาให้ผู้อ่านต้องคิดต่อว่า ตัวละครจะหาทางออกอย่างไร การจบในลักษณะเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกผิดหวัง ส่วนเรื่องห่านย่างไฟแดงกับเรื่อง เสือราตรีสีเลือดนก เป็นการจบแบบมีความสุขคือตัวละครมีความรู้สึกสมหวังในชีวิต ทำให้ผู้อ่าน เกิดความสบายใจไปด้วย

วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทสารคดี

องค์ประกอบสำคัญของการวิเคราะห์วรรณกรรมประเภทสารคดี

1. ประเภทสารคดี
2. รูปแบบของสารคดี
3. โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง
4. กลวิธีการเสนอเรื่อง
5. ส่วนภาษา

เรื่องนิทานโบราณคดี

"นิทานโบราณคดี" เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ทรงนิพนธ์ขึ้นจากประสบการณ์ของพระองค์ในขณะดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เหตุที่ทรงเรียกว่าเป็นนิทานโบราณคดี เพราะเรื่องที่ทรงเล่ามีต้นเรื่องมาจากเกร็ดนอกพงศาวดาร นิทานที่ทรงพระนิพนธ์มีทั้งสิ้น 21 เรื่อง แต่ที่กรมวิชาการกำหนดให้อ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลามีเพียง 6 เรื่อง คือ ห้ามไม่ให้เจ้าไปเมืองสุพรรณ ของแปลกเมืองชัยบุรีในอินเดีย ของแปลกที่เมืองพาราณสี ตั้งโรงพยาบาล โจรแปลกประหลาด และเสือใหญ่ในเมืองชุมพร

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 115 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ พ.ศ. 2522

ประเภท

นิทานโบราณคดีเป็นสารคดีที่ให้ความรู้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม วรรณคดี การศึกษา ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับเมืองไทยและการปกครองบ้านเมือง

รูปแบบ

เป็นลักษณะของการเล่าเรื่องจริงหรือเรื่องที่มีต้นเรื่องมาจากเกร็ดนอกพงศาวดาร

โครงเรื่อง

เป็นการเล่าประสบการณ์ที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ได้พบ โดยแทรกข้อคิดต่างๆ เพื่อให้ความรู้ความคิดแก่ผู้รับสารซึ่งมีทั้งผู้อ่านและผู้ฟัง สำหรับนิทานโบราณคดีที่ทรงเล่ามีทั้งหมด 21 เรื่อง แต่ที่นำมาให้อ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลามีเพียง 6 เรื่อง ดังนี้

1. ห้ามไม่ให้เจ้าไปเมืองสุพรรณ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางและสิ่งที่พบเห็นในขณะเดินทางไปเมืองสุพรรณบุรี รวมทั้งการร้องทุกข์ของชาวบ้าน
2. ของแปลกเมืองชัยบุรีในอินเดีย เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางไปยุโรปในฐานะผู้แทนพระองค์ และเหตุการณ์ต่างๆที่พบในประเทศอินเดีย

3. ของแปลกที่เมืองพาราณสี เป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ได้พบที่เมืองพาราณสีในประเทศอินเดีย
4. ตั้งโรงพยาบาล เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและอุปสรรคต่างๆ ในการก่อตั้งโรงพยาบาลแห่งแรกในประเทศไทย
5. โจรแปลกประหลาด เกี่ยวกับเรื่องความประหลาดของโจรทีมเมื่อได้รับพระราชทานอภัยโทษ และวิธีการปล้นทรัพย์ของโจรจันทร์
6. เสือใหญ่ในเมืองชุมพร เกี่ยวกับคำเล่าลือเรื่องเสือใหญ่กัดชาวบ้านที่จังหวัดชุมพร

เนื้อเรื่องย่อ

เรื่องที่ 1 ทรงเล่าว่ามีคติโบราณห้ามเจ้านายไปเมืองสุพรรณบุรี แต่พระองค์ทรงฝืนคติ เสด็จไปสุพรรณบุรี จึงทราบว่าเป็นเมืองสุพรรณเบียดบังราษฎร

เรื่องที่ 2-3 เล่าเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่พบขณะเสด็จเมืองชัยบุรีและเมืองพาราณสีในอินเดีย เช่น การชนช้าง ภาพทาสีคัตตอน การถูกสาป เรื่องที่มาของคำ"ย่ำยาม ทุ่ม โมง" การขานยาว การรับแขกเมือง การลอยบาป การปลงศพ

เรื่องที่ 4 เล่าเรื่องการตั้งโรงพยาบาลแห่งแรกในประเทศไทย

เรื่องที่ 5 เล่าเรื่องโจร 2 คนที่กลับตนเป็นคนดี

เรื่องที่ 6 เล่าเรื่องเสือใหญ่เมืองชุมพรที่ทำร้ายผู้คนจนที่สุดถูกยิงตาย

กลวิธีการเสนอเรื่อง

สมเด็จพระยาธำรงราชานุภาพทรงใช้กลวิธีการนำเสนอหลากหลายรูปแบบ บางเรื่องทรงนำเสนอโดยการเล่าความรู้ต่างๆอย่างตรงไปตรงมา เช่น เรื่องตั้งโรงพยาบาล

บางเรื่องทรงเล่าในลักษณะของการแนะนำสถานที่ต่างๆเหมือนการนำเที่ยว โดยแทรกความรู้และอารมณ์ขันไว้ด้วย เช่น เรื่องของแปลกที่เมืองชัยบุรีในอินเดีย ของแปลกที่เมืองพาราณสี และเรื่องเสือใหญ่ในเมืองชุมพร

บางเรื่องทรงเล่าแบบชวนให้คิด เช่น เรื่องโจรแปลกประหลาด

ส่วนเรื่องห้ามไม่ให้เจ้าไปเมืองสุพรรณนั้น แม้จะเป็นเรื่องค่อนข้างเคร่งเครียดและจริงจัง แต่ก็ทรงเล่าอย่างชวนให้ผู้อ่านเห็นว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา

บางครั้งทรงแทรกข้อสันนิษฐานของพระองค์ไว้ด้วย เช่น ทรงสันนิษฐานว่าตำราฤกษ์
 คัดตนของไทยน่าจะมาจากทำบาเพ็ญตะของคาบสโมอินเดีย หรือการขานยาวและบทเห่ของไทย
 ก็น่าจะมาจากอินเดีย

สำนวนภาษา

สำนวนภาษาที่ทรงใช้ในการบรรยายส่วนใหญ่ใช้ภาษาที่สามารถเข้าใจได้ง่าย ตัวอย่าง
 เช่น เมื่อบรรยายถึงการเดินทางไปเมืองสุพรรณ ทำให้ผู้อ่านได้ความรู้เกี่ยวกับสภาพการ
 คมนาคมในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี

ฉันออกจากเมืองอ่างทองแต่พอรุ่งเช้าต้องลงเรือข้ามลำน้ำน้อยที่ตั้งเมืองวิเศษ
 ไชยชาญแต่ก่อน แล้วขี่ม้าต่อไป ท้องที่ในระหว่างเมืองอ่างทองกับเมืองสุพรรณเป็นทุ่ง
 ตลอดทาง เวลานั้นเป็นต้นฤดูแล้ง บางแห่งแผ่นดินแห้ง พอขี่ม้าควบได้ บางแห่งยัง
 ไม้แห้งสนิท ได้แต่ขี่สะบัดย่าง บางแห่งก็เป็นน้ำเป็นโคลนต้องให้ม้าเดินลุยน้ำ ...

(นิทานโบราณคดี : ห้ามไม่ให้เจ้าไปเมืองสุพรรณ : 4)

หรือเมื่อเล่าถึงประสบการณ์ที่ถูกสาปเมื่อเดินทางไปเมืองชัยบุรีประเทศอินเดีย ทรง
 ใช้ภาษาที่สามารถเข้าใจและเห็นภาพเหตุการณ์ที่ทรงเล่าได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังได้รับความรู้
 เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี เช่น การให้ทาน

... เมื่อรถฉันไปถึงตรงหน้า คาบสโมยกมือเป็นทำนองอวยพรออกอุทานเป็นภาษา
 สันสกฤต ได้ยินเข้าหูคำหนึ่งว่า "หริราชา" ... เมื่อผ่านไปได้สักหน่อยหนึ่งยังไม่ห่าง
 กันนัก ฉันเหลียวหน้ากลับไปดูเห็นคาบสมนั้นทำหน้ามึนทึบ ยกไม้ยกมือกวัดแกว่งปาก
 กิ่วอะไรยืดยาวฉันไม่ได้ยินถนัด แต่รู้ว่าเป็นกิริยาโกรธ จึงนึกว่าคาบสมนั้นขี้มั่ว
 ให้พรตอนแรกเห็นจะขอทานครั้งไม่ได้เงินก็โกรธจึง ออกปากตอนหลังน่าจะเป็นคำ
 สาปสรรค์ ... ประเพณีประเทศราชในอินเดีย เวลามหาราชเสด็จไปไหนมีขบวนแห่
 ย่อมโปรยเงินให้ทานแก่ราษฎรที่มาอยู่ราชวิถี พวกนั้นเคยได้เงินจึงอยากได้อีก...

(นิทานโบราณคดี : ของแปลกเมืองชัยบุรีในอินเดีย : 31)

มีบางสำนวนที่ผู้อ่านในยุคปัจจุบันอาจจะไม่คุ้นเคยนักแต่ก็สามารถจะเข้าใจความหมายได้
เช่น

ต้องฝ่าพวย่านสาวร้องไห้ไปสักชั่วนาฬิกาหนึ่ง....

(นิทานโบราณคดี : ห้ามไม่ให้เจ้าไปเมืองสุพรรณ : 7)

คำว่า "ชั่วนาฬิกา" หมายถึง เวลา 1 ชั่วโมง

ที่เกิดจันทรอังคารเป็นเพราะพระราหูเข้าจับจะกินพระจันทร์...

(นิทานโบราณคดี : ห้ามไม่ให้เจ้าไปเมืองสุพรรณ : 15)

คำว่า"จันทรอังคาร"เป็นภาษาปากที่ชาวบ้านพูดกัน มาจากคำ "จันทรคราส" หรือ "จันทรุปราคา" ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ดวงจันทร์ โลก และดวงอาทิตย์โคจรมาอยู่ในแนวเดียวกัน โดยโลกอยู่กลาง เงาของโลกบังดวงจันทร์

ต้องไปแต่พอรุ่งเช้ายังไม่ทันแดดแจ้ง...

(นิทานโบราณคดี : ของแปลกที่เมืองพาราณสี : 40)

คำว่า "แดดแจ้ง" ตรงกับคำว่า แดดแรง แดดจัด

เห็นว่าโรงพยาบาลเป็นของใหม่แรกจะมีขึ้น...

(นิทานโบราณคดี : ตั้งโรงพยาบาล : 55)

คำว่า "แรกจะมีขึ้น" ตรงกับคำว่า มีเป็นแห่งแรก

ลงปลายกรรมการต้องขอแรงกันเอง...

(นิทานโบราณคดี : ตั้งโรงพยาบาล : 59)

คำว่า "ลงปลาย" ตรงกับคำว่า ในที่สุด

นิทานโบราณคดี เป็นสารคดีที่มีคุณค่ามาก เพราะให้ความรู้หลายๆด้านแก่ผู้อ่าน แต่เนื่องจากเป็นสารคดีที่เล่าเกี่ยวกับเรื่องราวในอดีต ภาษาที่ใช้ค่อนข้างเก่า ดังนั้นผู้อ่านที่เป็น

เด็กอาจจะไม่เห็นคุณค่าของความรู้ต่างๆ จากสารคดีเรื่องนี้ เนื่องจากประสบการณ์ที่เกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตมีน้อย แต่เนื่องจากชื่อเรื่องขึ้นต้นด้วยคำว่า "นิทาน" จึงอาจมีส่วนทำให้ผู้อ่านที่เป็นเด็กสนใจเลือกอ่าน

เรื่องเสด็จประพาสต้น

"เสด็จประพาสต้น" เป็นหนังสือที่รวมเรื่องเกี่ยวกับการเสด็จประพาสต้นซึ่งหมายถึงการเสด็จเป็นการส่วนพระองค์อย่างไม่เป็นทางการของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสำหรับการเสด็จประพาสต้นครั้งแรก เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ส่วนครั้งที่ 2 เป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 157 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณาคาร พ.ศ. 2520

ประเภท

เป็นสารคดีให้ความรู้เขียนในลักษณะจดหมายเล่าเรื่อง

รูปแบบ

มีลักษณะเป็นจดหมายเล่าสู่กันฟัง ตอนแรกเป็นจดหมาย 8 ฉบับเรียงตามลำดับ ตอนที่ 2 เขียนเป็นรายวันเรียงลำดับว่ามีเหตุการณ์สำคัญๆ อะไรบ้าง ตอนท้ายเป็นประวัติของหมื่นปฎิพัทธภูวนารถ (ช้าง คชาธาร)

โครงเรื่อง

เป็นการเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ขณะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสหัวเมือง ในปี พ.ศ. 2447 และปี พ.ศ. 2449

เนื้อเรื่องย่อ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสหัวเมืองโดยทางเรือ เสด็จเป็นการส่วนพระองค์โดยปกปิดไม่ให้ราษฎรทราบ เสด็จออกจากพระราชวังบางปะอินเข้าคลองบางกอกใหญ่ คลองภาษีเจริญ ออกสมุทรสาครถึงคลองดำเนินสะดวก ประทับรถไฟไปประพาสเมืองเพชรและเสด็จกลับ ทรงเรือกลไฟประพาสแม่น้ำแควอันเนื่อง รุ่งขึ้นประทับรถไฟไปลงโพธาราม แล้วล่องเรือจากโพธารามไปสมุทรสงคราม เสด็จประพาสอัมพวาแล้วล่องเรือไปเพชรบุรี จากเพชรบุรีทรงเรือเบ็ดทะเลเข้าปากน้ำท่าจีน จังหวัดสมุทรสาคร ผ่านนครชัยศรี ประพาสพระปฐมเจดีย์ เสด็จเมืองสุพรรณบุรี กลับบางปะอินและเสด็จกลับกรุงเทพฯ โดยรถไฟ

เสด็จประพาสครั้งที่ 2 เริ่มออกเดินทางโดยทางเรือถึงสระบุรี โดยแวะประทับแรมตามวัดต่างๆที่เสด็จผ่าน จากนั้นประทับรถไฟเที่ยวพระบาทสระบุรี แล้วล่องเรือไปอยุธยา ผ่านวัดสี่ลูก วัดป่าโมก วัดชลอพรหมเทพาวาส วัดเวฬุวันวัดยาราม จนถึงกำแพงเพชร นอกจากนี้ได้กล่าวถึงตำนานเมืองต่างๆ การตัดสินคดี แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับ

ตอนท้ายกล่าวถึงประวัติหมื่นปฏิพัทธภูวนารถ (ข้าง ขษาธาร) ราษฎรผู้มีโอกาสเฝ้ารับเสด็จพระเจ้าแผ่นดินโดยไม่รู้ตัว ภายหลังทรงนับเป็นพระสหายทรงเรียกว่า "เพื่อนฉัน"

กลวิธีการเสนอเรื่อง

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทววงศ์วโรปการ ทรงใช้วิธีเสนอในรูปแบบของจดหมาย ที่เขียนในลักษณะการเล่าเรื่องโดยใช้นามแฝงแทนบุคคลที่กล่าวถึงทั้งหมด ผู้เขียนทรงใช้นามแฝงว่า "นายอาณานุกา" เขียนถึงนายประดิษฐ์ จำนวน 8 ฉบับ ฉบับแรกทรงบอกถึงสาเหตุของการเสด็จประพาสต้น ฉบับที่ 2-7 เล่าเหตุการณ์ไปตามลำดับเหตุการณ์ ส่วนฉบับที่ 8 ได้ชี้แจงถึงสาเหตุของการรวบรวมพิมพ์เป็นเล่ม

การเสด็จประพาสครั้งที่ 2 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ในรูปแบบของการบันทึก

สำนวนภาษา

สำนวนภาษาที่ใช้ทรงใช้สำนวนภาษาต่างๆ ในลักษณะการเล่าเรื่องโดยใช้ถ้อยคำธรรมดาเหมือนภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ประกอบกับการเล่าเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์

จึงทำให้ผู้อ่านอ่านได้เข้าใจโดยง่าย เช่น เมื่อเล่าถึงการเสด็จประทับวัดโชติทายการามและได้
แวะบ้านยายผึ่ง ราษฎรคนหนึ่งซึ่งได้เชิญให้แวะเสวยพระกระยาหาร

... พอยายผึ่งเชิญ พวกเราก็มึนเข้าไปลอมสำหรับกับพระเจ้าอยู่หัวด้วยกัน ว่ากันคน
ละคำสองคำ เจ้าเจ๊กฮวดลูกยายผึ่งอายุราว 20 ปี มาช่วยยกสำหรับกับค้อน ขณะ
เมื่อพวกเรากินเลี้ยง เจ้าเจ๊กฮวดนั้นนั่งดูพระเจ้าอยู่หัว ประเดี๋ยวเอ่ยขึ้นว่า "คล้ายนัก
คล้ายนักขอรับ" ถามว่าคล้ายอะไร มันบอกว่าคล้ายรูปที่เขาตั้งไว้ตามเครื่องบูชา พอ
ประเดี๋ยวก็ลุกขึ้นนั่งยองๆ เอาผ้าปูกราบพระเจ้าอยู่หัว บอกว่า "แน่ละขอรับไม่ผิดละ
เหมือนนัก" ยายผึ่งยายแพ่งเลยรู้ว่าพระเจ้าอยู่หัว

(เสด็จประพาสต้น : เสด็จประพาสต้นครั้งแรก : 6-7)

เมื่อเล่าถึงการเดินทางจากบางทะเลเข้าสู่บ้านแหลม ผู้อ่านสามารถเห็นภาพได้อย่าง
ชัดเจนจากสำนวนภาษาที่ทรงเล่าดังนี้

...เสด็จเรือฉลอมแล่นไปจากบางทะเลมาทางทะเลเข้าสู่บ้านแหลม น้ำงวดเรือติด
ที่ปากอ่าว พายุฝนก็ตั้งมีดมา จะร่อยุ่ช้าก้จะถูกพายุ ผู้ที่ไปตามเสด็จจึงพร้อมใจ
กันอาสาลงลุยเลนเข็นเรือกับพวกเจ้าของเรือ ส่งสารแต่นายอัยญาวุธ เขายอมยกให้
แล้ว ว่าไม่ต้องลงก้ไม่พั่ง อุตส่าห์ลงลุยเลนเข็นเรือโคลนเปื้อนเมอมแมมไปทั้งตัว พอ
เรือพ้นดิน เข้าปากน้ำได้ก็ถูกฝนใหญ่ เปียกกันเมอมแมม...

(เสด็จประพาสต้น : เสด็จประพาสต้นครั้งแรก : 27-28)

สำหรับสำนวนภาษาในตอนเสด็จประพาสครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ในรูปแบบของบันทึกนั้น ทรงบรรยายไว้
อย่างละเอียด คำที่อาจทำให้เข้าใจผิด ก็ทรงอธิบายความหมายไว้ด้วย ตัวอย่างเช่น เมื่อ
เสด็จประพาสถึงวังพระธาตุ ทรงบรรยายไว้ว่า

...ที่วังพระธาตุนี้เป็นชื่อของชาวเรือตั้ง วังไม่ได้แปลว่าบ้าน แปลว่าหัวน้ำ

พระธาตุนั้นก็คือพระธาตุซึ่งตั้งอยู่ตรงวังนั้น จอดเรือที่พักร่อนเหนือวังพระธาตุนิดหนึ่ง พระธาตุนั้นมีฐานแท่นซ้อน 3 ชั้นแล้วถึงชั้นคูหาบนเป็นรูปกลม ซึ่งกรมหลวงนริศร์เรียกว่า ทนทาน ถัดขึ้นไปจึงถึงบัลลังก์ปล้องโถง 7 ปล้อง ปลายบัลลังก์ ...

(เสด็จประพาสต้น : เสด็จประพาสต้นครั้งที่ 2 : 95)

หรือเมื่อบรรยายถึงสถานที่ที่เสด็จผ่านเมื่อออกจากเมืองกำแพงเพชร ทรงบรรยายถึง อย่างละเอียดทำให้ผู้อ่านเห็นภาพดังนี้

ผ่านวัดเล็กทำด้วยแลงและที่ว่าการซึ่งยังทำไม่แล้ว เลี้ยวเข้าประตูน้ำอ้อยทิศ ตะวันตก หน้าประตูนี้เป็นทางลัดลงไปจากฝั่งจนถึงท้องคู แล้วจึงขึ้นเมืองๆตั้งอยู่ในที่ ดอนน้ำไม่ท่วม ซึ่งเขาว่าได้ตัดแล้ว รอบเมืองนี้ไม่ได้ทำเป็นเหลี่ยม โอนไปตามรูป แม่น้ำ ประมาณว่าด้านเหนือ ด้านใต้ 50 เส้น ด้านสกัดทิศใต้ 12 เส้น สกัดข้าง เหนือ 6 เส้น...

(เสด็จประพาสต้น : เสด็จประพาสต้นครั้งที่ 2 : 99)

คำบางคำเป็นสำนวนภาษาในสมัยนั้น ปัจจุบันไม่ค่อยใช้แต่ก็ไม่ยากเกินที่จะเข้าใจได้ เพราะมีส่วนคล้ายกับถ้อยคำภาษาที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น

- มีผู้คนที่เจ็บไข้ไปคอยรดน้ำมนตร์รักษาตัวอยู่หลายคน ได้ความว่าเป็นโรคผีเข้า บ้าง ถูกกระต่าย เหยียบ บ้าง...
- คลื่นเจ้ากรรมก็หนักขึ้นลงปลาย จันเองก็สุม ซอน กับเขาอีกคน...
- แต่เสาะแสวงหาที่ทำครัวมาจน หิวอ่อน
- ลงเรือกำลัง พน ออก 2 โมงครึ่ง...
- มีพระแก่เบา อุย องค์ หนึ่ง กรมประจักษ์ตั้งให้เป็นพระครู
- ที่พัก อยู่ ข้าง จะ กัน คาร

(เสด็จประพาสต้น)

นอกจากนี้ในการเขียนคำบอกจำนวน จะใช้ตัวเลขแทนตัวหนังสือ ซึ่งต่างจากปัจจุบันที่จะใช้ตัวเลขแทนจำนวนนับเท่านั้น ตัวอย่างเช่น

- ได้ยินโจษกันเป็นปัญหาขึ้นอย่าง 1
- อยู่ในตำบลบางหลวงอายเอียงสกุล 1
- ทรงเรือมาดเก้ง 4 แจว อย่างเช่นที่ข้าราชการใช้กันลำ 1 มีเรือมาดประทุน 4 แจวเป็นเรือเครื่องอีกลำ 1

(เสด็จประพาสต้น)

บางคำใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษเนื่องจากในขณะนั้นยังไม่มีการบัญญัติศัพท์ ตัวอย่างเช่น

- เมื่อรถไฟไปถึงสเตชันบ้านปากท่อ
- บ้างสวมถุงเท้ากัน บ้างมาแต่ด้วยสลิปเปอร์
- จัดห้องด้วยไม่มีไฮเตลที่พัก
- มาพบมิวเซียมใหญ่
- เหมือนสวมหมวกแฮลเม็ตน่าเกลียด

(เสด็จประพาสต้น)

คำทับศัพท์เหล่านี้ปัจจุบันมีการบัญญัติศัพท์ใช้แล้ว แต่บางคำยังคงใช้คำทับศัพท์อยู่ เช่น

- ประพาสไปตามลำน้ำด้วยกระบวนเรือปิกนิก"
- แต่โปรแกรมอันล้นเวลา

(เสด็จประพาสต้น)

เรื่องเสด็จประพาสต้นนี้ เป็นสารคดีที่มีคุณค่า ผู้อ่านจะได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวในอดีต เช่น ความรู้เกี่ยวกับ การคมนาคม สภาพความเป็นอยู่ การปกครองบ้านเมืองและสภาพบ้านเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 แต่เนื่องจากเป็นเรื่องที่ไกลจากประสบการณ์ของนักเรียน

จึงอาจทำให้นักเรียนไม่เข้าใจเรื่องราว ประกอบกับรูปแบบการนำเสนอเป็นการเล่าเรื่องโดยปราศจากตัวละครและบทสนทนา จึงทำให้ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร อีกทั้งสำนวนภาษาและคำศัพท์บางคำ ผู้อ่านไม่คุ้นเคยเพราะเป็นภาษาสมัยเก่า นักเรียนจึงอาจไม่เห็นคุณค่าของเรื่องนี้ และเลือกอ่านน้อย

เรื่องเสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา

"เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา" เป็นหนังสือที่รวบรวมเรียงความที่เขียนจากประสบการณ์ในชีวิตจริงของเด็กผู้หญิงในชนบท โดยครูโชกิโอ มูซากุ ต่อมาได้มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษ และหม่อมหลวงวรสนธ์ อิศรเสนา นำมาแปลเป็นภาษาไทย

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 50 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คุรุสภา
เมื่อปี พ.ศ.2517

ประเภท

เป็นสารคดีที่ให้ความรู้

รูปแบบ

เป็นเรียงความที่เขียนจากประสบการณ์ในชีวิตจริงของเด็กในชนบทผู้หญิงจำนวน 8 เรื่อง

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่อันยากแค้นของชาวผู้หญิงในชนบท หลังสงครามโลกครั้งที่ 2

เนื้อเรื่อง

เรื่องฝน ยูริโกะ เล่าถึงสภาพความลำบากของการทำงานในทุ่งนาที่ต้องเผชิญกับสภาพดินฟ้าอากาศ

เรื่องเราต้องทำงานเพื่อสันติภาพ ชุนจิ เอกุจิ รู้สึกโกรธและเกลียดสงครามที่ทำให้เขาสูญเสียพ่อ ถึงแม้จะได้รับถ้วยสุราจากพระเจ้าจักรพรรดิเป็นการบอกรัก ก็ไม่ทำให้เขารู้สึกดีขึ้น

เรื่องวันของผม โดชิโอะ อิซึมิ เด็กชายยากจนที่ต้องทำงานหนักเพื่อให้มีเงินมาใช้จ่าย โดยเขาต้องขาดเรียนหลายวันติดต่อกัน

เรื่องเมื่อเราโตขึ้น โชชู โยโกโตะ ผู้มองเห็นความไม่ยุติธรรมของสังคมระหว่างชาวนาที่ยากจนกับชาวนาที่ร่ำรวย จึงคิดว่าเมื่อโตขึ้นจะคิดถึงประโยชน์ของหมู่บ้านให้มากที่สุด

เรื่องความเดือดร้อนเรื่องเงิน ยาเอโนะ กาวาอิ มาจากครอบครัวที่ยากจน ต้องใช้จ่ายอย่างประหยัด จนเกิดความคิดว่าโรงเรียนควรเห็นใจผู้ปกครองในด้านค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียนบ้าง

เรื่องทำไมจึงต้องค้าตลาดมืด โยชิโนริ ได้รับความเดือดร้อนของกลีกรที่ต้องทำผิดกฎหมายโดยการลักลอบขายสินค้าให้พ่อค้าต่างๆไปเพื่อให้ได้ราคาสูงกว่าการขายผ่านคณะกรรมการควบคุมการบริโภค เขาคิดว่ารัฐบาลควรปรับราคาสินค้าให้ได้มาตรฐาน

เรื่องเราต้องมีเวลาที่จะคิดและหาความรู้ โตซามูโร ซาโตะ เห็นว่าเขาและชาวนาที่ยากจนควรได้รับรู้ข่าวสารและมีส่วนในการวางแผนของรัฐบาลบ้าง เพื่อจะได้มีโอกาสพัฒนาสังคมของชาวนาที่ยากจน เขาคิดว่าเขาควรจะมีโอกาสศึกษาหาความรู้ให้มากขึ้น เพื่อจะได้ฉลาดและพ้นจากลัทธิคอมมิวนิสต์

เรื่องนี้ถึงวันตายของแม่และความลำบากของเรา โคอิชิ เด็กน้อยที่ต้องทำงานหนักทุกอย่างแทนแม่ที่ตายไป ครูใหญ่แนะนำให้เขาทำแผนงานเพื่อให้เพื่อนช่วยแบ่งเบาภาระ แต่เขาเห็นว่าเพื่อนอีกหลายคนก็มีสภาพเหมือนเขา

กลวิธีการเสนอเรื่อง

งานเขียนแต่ละเรื่องจะนำเสนอในลักษณะของการเล่าเรื่องที่ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน ประกอบด้วยข้อคิดในการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้เขียนแต่ละคนได้พยายามถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนอย่างเปิดเผย

สำนวนภาษา

การใช้ภาษาส่วนใหญ่ใช้การบรรยาย ผู้เขียนเลือกใช้ภาษาง่ายๆ อ่านแล้วเข้าใจได้ชัดเจนถึงสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวชาวมาโนหมู่บ้านเชิงเขาในชนบท ผู้เขียนแต่ละคนได้กล่าวถึงความยากลำบากที่เขาและครอบครัวได้รับ ตัวอย่างเช่น

เรื่อง"ฝน"ของยוריโกะ ซาโตะ ได้บรรยายถึงสภาพการดำเนินชีวิตที่ลำบากยากแค้น ทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงสภาพการทำงานของคนญี่ปุ่นในสมัยก่อน ดังนี้

เราเหนื่อยหอบ ขณะที่ปีนภูเขาชันๆ ขึ้นไปยังที่นาของเรา พี่ชายเดินนำหน้า หอบดังใส่ปุ๋ยคอก และหอบเครื่องมือไถนาไว้ในวงแขน ฉันหิ้วถังสองใบใส่หัวมันที่จะเอาไปปลูกเมื่อเราทำดินเรียบรื้อแล้ว น้องชายเดินรั้งท้ายสะพานห่อปุ๋ยวิทยาศาสตร์ไว้บนหลัง

พอไปถึงที่นา เราทั้งสามภาระลง แล้วยืนนิ่งๆ อยู่ครู่หนึ่ง ที่นาแปลงนี้หญ้าขึ้นรกเต็มไปหมด พอไถถอนหญ้าที่แข็งและเหนียวขึ้น ฉันก็คราดเอาหญ้าออกทันทีและฟักลองมือไถ เราทำงานกันเจียวๆ

(เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา : ฝน : 1)

เรื่อง"วันของผม"ของโตอิชิ อิชิอิ ได้เล่าถึงสภาพชีวิตของตน ซึ่งผู้อ่านสามารถเข้าใจถึงความรู้สึกของเด็กที่รักการเรียน แต่ต้องหยุดเรียนเพื่อช่วยงาน ดังนี้

ผมแทบจะไม่ได้มาโรงเรียนเลย เพราะต้องออกไปทำงานที่บนเขาเกือบทุกวัน ผมเผาถ่านและขนไม้ ผมอยากมาโรงเรียนเหมือนเด็กๆ คนอื่นๆ แต่จะมาได้อย่างไร พ่อผมตาย แม้ก็กลับไปอยู่กับตาและยายแล้ว ปู่ก็แก่มากจนทำงานไม่ไหว จึงมีผมอยู่คนเดียว

ผมต้องขึ้นไปบนภูเขาทุกวัน ไปผ่าไม้ซุงเพื่อเอาไปใส่ในเตาเผาถ่าน

(เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา : วันของผม : 9)

บางเรื่องนอกจากบรรยายได้ชัดเจนแล้ว ยังสร้างความสะเทือนอารมณ์แก่ผู้อ่านไปด้วย ตัวอย่างเช่น เรื่องเราต้องทำงานเพื่อสันติภาพ ของชุนจิ เอากุจิ เล่าถึงความรู้สึกของเด็กชายวัย 7 ขวบ เมื่อได้รับถ้วยเหล้าจากจักรพรรดิเป็นการตอบแทนที่ครอบครัวต้องสูญเสียพ่อ เนื่องจากผลของสงคราม

หิมะตกเต็มพื้นดิน ผมกลัวว่าจะลื่นล้มลง จึงประคองหีบด้วยความระมัดระวังอย่างที่สุด ทั้งๆที่อดสงสัยไม่ได้เลยว่า ทำไมหีบจึงเบานัก ... เมื่อมาถึงบ้าน เราเปิดหีบที่ผมประคองมาด้วยความระมัดระวังอย่างที่สุด ไม่มีเถาถ่านอยู่ในนั้นเลย มีแต่แผ่นป้ายชื่อผู้ตาย เราวางป้ายนี้ไว้บนหิ้งพระเท่านั้นเอง อากาศหนาวเกินไปที่จะทำพิธีศพและยิ่งกว่านั้น เราไม่มีเงิน ...

วันหนึ่งมีผู้นำห่อของเล็กๆมาให้เรา เป็นถ้วยสุราใบน้อยมาจากพระเจ้าจักรพรรดิ เป็นของพระราชทานให้เราเพราะพ่อตายในสงคราม น้องชายของผมอายุ 7 ขวบ ร้องให้ "ใครจะอยากได้ถ้วยเหล้าเก่าๆ" เขาสะอึกสะอื้นอย่างโมโห "เขามาพ่อของเรา เราอยากได้พ่อกลับคืนมา...

(เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา : เราต้องทำงานเพื่อสันติภาพ : 7)

เรื่อง"นึกถึงวันตายของแม่และความลำบากของเรา" โคอิชิ เอากุจิ เล่าถึงแม่ซึ่งกำลังป่วยอยู่ สร้างความสะเทือนใจให้แก่ผู้อ่าน ดังนี้

เมื่อเราไปมุงกันอยู่รอบเตียงแม่ ผมบอกกับแม่ว่า พวกเพื่อนบ้านมาช่วยขนพื้นแม่ยืม ผมจะสืบทอดครุฑของแม่ไม่ได้เลยจนตลอดชีวิต ผมนึกไม่ออกเลยว่า เคยเห็นแม่ยิ้มจริงๆ อย่างนี้มาก่อน ริมฝีปากของแม่ไม่ค่อยจะได้แปรรูปเป็นรอยยิ้มบ่อยนัก เมื่อปากทำท่าว่าจะยิ้มก็ดูเหมือนว่าแม่ยิ้มแทนร้องไห้มากกว่า

(เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา : นึกถึงวันตายของแม่และความลำบากของเรา : 40)

หรือความรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจของครูและเพื่อนๆที่พากันมาช่วยงาน เพื่อให้โคอิชิ เอากุจิ มีเวลาไปเรียนหนังสือ ผู้อ่านสามารถเข้าใจถึงความรู้สึกซาบซึ้งนั้นได้จากสำนวน ภาษาดังนี้

ผมพูดไม่ออก ต้องกะพริบตาถี่ๆ ไม่ให้น้ำตาไหล ... ผมไม่สามารถจะห้ามน้ำตา
ไว้ได้อีกแล้ว ผมปล่อยให้มันร่วงลงบนคอกอย่างหมดอาย

(เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา : นึกถึงวันตายของแม่และความลำบากของเรา : 49)

บางเรื่องผู้เขียน เขียนในลักษณะประชดประชัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของ
ตัวละคร เช่นเรื่อง "ความเดือดร้อนเรื่องเงิน" เมื่อยาเอโนะ กาวาอิ ขอเงินจากแม่เพื่อไป
จ่ายค่าหนังสือและฝากออมสิน ผู้เขียนใช้บทสนทนาง่ายๆ แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของตัวละคร
ดังนี้

"แม่จ๋า เงินค่าหนังสือส่งมหาวิทยาลัยกับเงินออมสิน....."

"ว่าอะไรนะ"

"หนูต้องเสียค่าหนังสือที่ซื้อไว้ตั้งแต่เทอมก่อน และต้องฝากออมสินด้วยจ๊ะ"

"อะไร เงินอีกหรือ"

.....

"หนังสือชื่ออะไรนะ ที่จะต้องเอาเงินไปใช้เขานี่นะ"

"การป้องกันชีวิตและทรัพย์สินสมบัติจ๊ะ" ฉันตอบ

"การป้องกันชีวิตและทรัพย์สินสมบัติ" แม่พูดและยิ้ม "เท่าไร"

"14 เยน 20 เซนจ๊ะ" (ราว 4 เซนต์อเมริกัน) ฉันบอก

"แม่ไม่รู้หรือว่า เรื่องราวในหนังสือมันเป็นอย่างไร" แม้ว่า "ฟังๆ คุณก็
น่าสนใจดี บอกครูเถอะว่า ถ้าประสงค์จะป้องกันชีวิตและทรัพย์สินจริงๆ ละก็
ครูควรเริ่มต้นด้วยการไม่เรียกเก็บเงินให้มากนัก"

(เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา : ความเดือดร้อนเรื่องเงิน : 18-19)

ในเรื่อง "เราต้องมีเวลาที่จะคิดและศึกษาหาความรู้" โตซาบูโร ซาโตะ พูดถึง
ความไม่ยุติธรรมที่ชาวนายากจนในชนบทได้รับ โดยใช้ภาษาต่างๆ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความ
รู้สึก ความตั้งใจของผู้เขียนและเกิดความรู้สึกเห็นใจ ดังนี้

... ดังนั้นผมจึงต้องศึกษาหาความรู้ให้มากที่สุดที่จะทำได้ แต่จะศึกษาได้
อย่างไร ในเมื่อผมต้องทำงานหนักจนกระทั่งไม่มีเวลาที่จะอ่านหนังสือรวดเดียวให้จบ
เล่มได้ ถ้าเรายังเป็นเช่นนี้เรื่อยๆไป รัฐบาลก็ต้องอยู่ในกำมือของคนที่เราไม่มี
เวลาและมีเงินที่จะศึกษาเล่าเรียน ... ถ้าคนที่มีความสามารถไม่ทราบเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง
กับพวกเราที่อยู่ตามภูเขา ผมก็เกรงว่า เขาก็จะนึกถึงแต่คนที่ร่ำรวยหรืออย่างมากก็
คนที่ทำงานตามโรงงาน ถ้าเป็นจริงเช่นนี้ เราจะปรับปรุงฐานะและการครองชีพ
ของเราได้อย่างไร ... ใครๆ คงคิดว่าไม่มีชาวนาอยู่ในประเทศอื่นๆอีกแล้ว เพราะ
ดูเหมือนว่า การศึกษา การกีฬาและอื่นๆ นั้น เขาจัดไว้สำหรับเด็กในเมืองใหญ่
เท่านั้น

(เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา : เราต้องมีเวลาที่จะคิดและศึกษาหาความรู้ : 33)

เรื่อง "ทำไมต้องค้าตลาดมืด" โยชิโนริ กาวาอิ ได้กล่าวถึงความเดือดร้อนของ
ชาวนาในชนบทที่ผู้ที่ไม่ได้รับความยุติธรรมจากกฎหมาย ผู้อ่านสามารถเข้าใจถึงความเดือดร้อน
นั้นได้ จากสำนวนภาษาของผู้เขียนดังนี้

เมื่อสองสามวันก่อนนี้เอง พ่อถูกเรียกตัวไปสอบสวนที่ยามานูเอ เพราะขาย
ถั่วแดงและข้าวไปประมาณ 12 ปอนด์ ... พ่อขายสิ่งเหล่านี้ไปเกือบจะครบปีหนึ่งแล้ว
เพราะผิดเคืองเงินทองจริงๆ มีชาวบ้านหลายคนรวมทั้งพ่อด้วย ขายถั่วและข้าวให้
ชาวบ้านที่ยามานูเอไป แล้วต้องถูกสอบสวนกินเวลาช้านาน น่าเบื่อเหลือเกิน ...
ผมอยากจะอยู่ได้โดยไม่ต้องติดต่อกับเจ้าพวกตลาดมืดที่เหลือเกิน แต่เรา
จะทำได้ ไรค่าที่รัฐบาลกำหนดให้ขายนั้นต่ำเหลือเกิน จนเราจะเลี้ยงชีวิต
อยู่ไม่ได้ ถ้าขายของในราคานั้น ... เราจะมีชีวิตอยู่ได้อย่างไรถ้าเขาไม่ยอมให้เรา
ขายพืชผลที่เราทำมาหาได้ตามใจชอบของเรา เราจะเอาอะไรมาเสียภาษี เสียค่า
ไฟฟ้า และเราจะส่งเด็กไปเรียนหนังสือได้อย่างไร โรงเรียนก็เรียกเก็บแต่เงินอยู่
เรื่อยๆ

(เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา : ทำไมจึงต้องค้าตลาดมืด : 22-26)

เรื่องเสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา เป็นตัวอย่างการเขียนเรียงความที่ดี เนื้อหาของเรียงความแต่ละเรื่องกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสะท้อนอารมณ์ และเกิดความรู้สึกที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม ได้เห็นตัวอย่างความคิดเชิงสร้างสรรค์ของเด็กๆชาวญี่ปุ่น ในเรื่องการทำงานและการพัฒนาสังคม เรียงความแต่ละเรื่องมีเนื้อหาสั้นๆ สำนวนภาษาที่ใช้ก็เรียบง่าย น่าสนใจ แต่เนื่องจากชื่อตัวละครและชื่อสถานที่เป็นภาษาญี่ปุ่นซึ่งผู้อ่านไม่คุ้นเคย ทำให้ผู้อ่านไม่สามารถที่จะจดจำชื่อเหล่านั้นได้ จึงอาจเกิดความรู้สึกว่าเป็นเรื่องยาก

เรื่องเมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก

"เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก" เป็นงานเขียนของ ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ซึ่งเขียนเล่าเรื่องชีวิตความเป็นอยู่แบบไทยๆ ในสมัยรัชกาลที่ 6-7 หนังสือเรื่องนี้ได้รับรางวัลดีเด่นในการประกวดหนังสือในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ.2520

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 206 หน้า พิมพ์ครั้งที่ 12 โดยสำนักพิมพ์บูรพาสาส์น พ.ศ.2536

ประเภท

เป็นหนังสือสารคดีที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่และความเชื่อของคนไทยในอดีต

รูปแบบ

เป็นการเขียนแบบเล่าเรื่องที่ได้รับฟังมา ถ่ายทอดให้ผู้อ่านทราบทีละเรื่องๆ จำนวน 40 เรื่องแต่ละเรื่องจะให้รายละเอียดไว้อย่างชัดเจน

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องที่เล่าเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของคนไทยที่มีฐานะดีในช่วงสมัยรัชกาลที่ 6-7 ซึ่งเป็นช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยแบ่งเป็นตอนๆตามหัวข้อของเรื่องที่เล่า

เนื้อเรื่อง

1. **น้ำอบน้ำปรุง** น้ำอบกับน้ำปรุงจะมีลักษณะและวิธีการทำที่แตกต่างกัน
2. **แม่บ้านที่ดี** คุณสมบัติของแม่บ้านที่ดีคือ สอนลูกหลานให้ทำงานเป็น รู้จักมัธยัสถ์
3. **พันหวาน** เด็กๆ พันว่าจะได้เลี้ยงอุฐที่ฝากแขกยามชื่อมาจากอินเดีย
4. **ของฝาก** ของฝากที่แขกยามนำมาฝากเด็กๆ คือภรรยาสาวชาวอินเดีย
5. **น้ำฝน** เมื่อฝนตกผู้ใหญ่จะให้เด็กๆ ที่ชอบเล่นน้ำฝนช่วยกันรองน้ำฝนและจัดดูทำ

ความสะอาดบ้าน

6. **หมอน** หมอนจะมีลักษณะรูปร่างและประโยชน์ใช้สอยต่างกัน การทำหมอนถือเป็นวิชาการช่างอย่างหนึ่ง

7. **การนอน** ก่อนนอนจะต้องชำระร่างกายให้สะอาดและสวดมนต์จะได้ฝันดีไม่ละเมอ

ไม่คือ

8. **คู่แข่ง** คู่แข่งของคุณชายเป็นเด็กชายที่มีความสามารถหลายอย่างที่คนขายสู้ไม่ได้

9. **ร่วมโต๊ะ** การรับประทานอาหารร่วมโต๊ะกับผู้ใหญ่ ต้องมีมารยาทและไม่พูดขณะรับประทานอาหารอยู่ในปาก

10. **ล่าจระเข้** การล่าจระเข้สมัยก่อนใช้ขันทองไปปักหลังจระเข้ เมื่อจระเข้ตายแล้วจะแล่เอาหนังและหัวไปประดับบ้าน ส่วนเนื้อจะแล่แจกจ่ายกัน

11. **หนุ่มน้อยเล่นน้ำ** เด็กชายชอบแก้ผ้าโดดน้ำเล่น ส่วนเด็กหญิงผู้ใหญ่จะไม่ยอมให้กระโดดน้ำเล่น อนุญาตให้เพียงแต่ว่ายน้ำเล่นเฉยๆ

12. **ปลาเสือ** ปลาเสือสามารถกระโดดรับอาหารได้สูงๆ และแม่นยำ ทั้งสามารถยิงพองน้ำจากปากไปที่แมงมุมจนแมงมุมตกลงมาเป็นอาหารได้

13. **ขมจีบแบ้งลิบ** การทำขมจีบแบ้งลิบเป็นเรื่องยาก จึงเป็นการแสดงความสามารถของลูกผู้หญิง

14. **กลางคืนเดือนหงาย** คืนเดือนหงายสมาชิกในครอบครัวจะมานั่งทำงาน หรือพักผ่อนหย่อนใจกันที่นอกชาน

15. **มรดกคุณย่า** คุณย่ามอบต้นไม้เป็นมรดกแก่ลูกหลานคนละต้นให้ดูแลรักษาและเก็บดอกผลขาย เพื่อปลูกฝังให้รู้จักค้าขายและการออมทรัพย์ตั้งแต่เล็ก

16. เรือเมล์เรือโยง การคมนาคมในสมัยนั้นใช้เรือเป็นพาหนะ เรือมี 2 ชนิดคือ เรือโดยสารเรียก "เรือเมล์" เรือที่ใช้ลากจูงเรียก "เรือโยง"
17. กุ้ง ในแม่น้ำลำคลองอุดมสมบูรณ์ด้วยกุ้ง ปลา จนสามารถดำนน้ำจับกุ้งได้
18. หม้อดิน คือภาชนะที่ทำประโยชน์ได้หลายอย่าง ฝาของหม้อดินเรียกว่า"ฝาละมี"
19. หมากพลู คนสมัยก่อนกินหมาก หมากพลูจึงเป็นสินค้าสำคัญในสมัยนั้น
20. ไปแรมคืน สมัยก่อนกิจการเสื่อป่านิยมกันมาก เด็กชายจะสมัครเป็นลูกเสื่อและออกไปพักแรมในป่า เด็กๆที่ไม่ได้ไปจึงเล่นแรมคืนกันที่บ้าน
21. ไปตากอากาศ การไปตากอากาศต้องเตรียมข้าวของเครื่องใช้หลายอย่าง จนดูโกธาลไปหมด
22. หึ่งห้อย ตอนกลางคืนหึ่งห้อยขอมมาเกาะที่ต้นลำพู เด็กๆจะจับใส่ขวดโหลแล้วนำมาปล่อยในน้ำ
23. รับเลี้ยงสงกรานต์ วันสงกรานต์ชาวบ้านจะทำบุญร่วมกัน กลางคืนจะมีมหรสพ นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงอาหารตลอดวันด้วย
24. เที้ยวงาน เด็กๆ มักชอบเที้ยวงานวัด งานภูเขาทอง ฯลฯ ซึ่งในงานจะมีการละเล่นและของขายมากมาย
25. โปรยกาน วิธีการหาเงินทางหนึ่งของเด็กๆ คือ เก็บเงินจากการโปรยกาน
26. ของแสดง เมื่อเจ็บป่วยมักถูกจำกัดเรื่องอาหารและห้ามกินอาหารที่คิดว่าแสดง จนกว่าจะหายเป็นปกติ
27. ข้าวตัง ข้าวตาก คือข้าวที่ติดกันหม้อเอามาตัดเป็นชิ้นๆ แล้วตากแห้งเพื่อใช้ทำข้าวตังหน้าตัง
28. กะโหลก กะลา กะจำ กระบวย ทำมาจากกะลามะพร้าว ใช้สำหรับตักแกง ตักน้ำ ทำเครื่องดนตรี
29. คนใช้ ลูกจ้างในสมัยก่อนหาง่าย ทำงานดี ผู้เป็นนายต้องรัก ห่วงใย มีเมตตาเพื่อผูกใจลูกจ้าง
30. เรือไม้ซาง เด็กๆ ประดิษฐ์เรือขึ้นเล่นกันเอง เรือนี้ทำจากไม้ซาง
31. คนโชคดี การจัดงานฉลองอายุครบ 60 ปีของผู้ใหญ่ ในงานจะมีการจับสลาก คนโชคดีก็จะจับได้ของดีๆ

32. โขนหน้าไฟ คือโขนที่เล่นกันในงานเผาศพ ผู้เล่นโขนต้องฝึกกันมาแต่เด็ก
33. ดินสอพอง ทุกบ้านต้องมีดินสอพองใช้ มีการทำดินสอพองกันมากในจังหวัดลพบุรี
34. จับแมงดา หน้าร้อนผู้ใหญ่จะพาเด็กๆ ไปรับลมบริเวณหน้าพระบรมรูปทรงม้า เด็กผู้ชายจะออกไปจับแมงดากัน
35. เจริญอาหาร การเปลี่ยนสถานที่รับประทานอาหารจะทำให้รับประทานอาหารได้มาก
36. ไปช่วยงานศพ เมื่อมีงานศพเพื่อนบ้านจะไปจัดดอกไม้ จัดอาหาร ในวันเผาศพแขกจะต้องนำดอกไม้รูปเทียนมาเองถือเป็นการอโหสิกรรม
37. แ้ม้งร่ำสารภี ทำมาจากละอองเรณูของดอกสารภีมากวนกับแ้ม้งหิน
38. หมอนวด อาชีพหมอนวดเป็นอาชีพที่ทำรายได้ดี หมอนวดแต่ละคนต้องเรียนและต้องไหว้ครูเสียก่อน
39. ไม้เรียว เมื่อเด็กทำผิดจะถูกเขียนตีด้วยไม้เรียว ซึ่งอาจจะเป็นกิ่งมะยม ไม้ขัดหม้อ หางกระเบนหรือไม้บรรทัด สุดแต่ความประสงค์ของผู้ตี
40. ยาสีฟัน สมัยก่อนไม่มียาสีฟันขาย เด็กๆ ต้องใช้เกลือผสมสารส้มหรือใส่ถ่านบ่น กานพลูบ่นแทนยาสีฟัน และใช้กิ่งข่อยตัดเป็นท่อนๆ แทนแปรงสีฟัน

กลวิธีการเสนอเรื่อง

ผู้แต่งจะเล่าเรื่องเป็นตอนๆ โดยให้ตัวละครคือ คุณตา คุณยายเป็นผู้เล่าเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัวไทยโดยแทรกเกร็ดความรู้และความเชื่อของคนไทยสมัยก่อน สอดแทรกอารมณ์ขันไว้ เรื่องที่เล่ามีทั้งหมด 40 เรื่อง

จุดเด่นของเรื่องคือเนื้อเรื่องแต่ละตอนจบสมบูรณ์ในตัวเอง ผู้อ่านจะสามารถอ่านตอนใด ก็สามารถเข้าใจเรื่องราวได้ เพราะแต่ละตอนมีประเด็นที่น่าสนใจ

สำนวนภาษา

ผู้แต่งใช้สำนวนภาษาง่ายๆ แบบเล่าสู่กันฟัง ด้วยสำนวนพูดแบบคนคุ้นเคย ซึ่งแต่ละเรื่องผู้เขียนจะเล่าโดยให้คำอธิบายอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจน เช่น เมื่ออธิบายถึงหมอนसान ผู้เขียนบรรยายไว้ดังนี้

หมอนसानทำด้วยหวายโปร่งๆ ให้ลมโกรกได้ก็มี หมอนसानด้วยใบเตยเป็นตาๆ สลับสี บ้างเป็นกกทอแบบเสื่อกั้นนอนสบายดีเหมาะสำหรับหน้าร้อน คุณแม่ของคุณยาย มักบอกว่า "เมืองร้อนๆอย่างเมืองไทยนี้ นอนหมอนसानสบายดี" ฉะนั้นจึงชอบซื้อ หมอนसानมาแจกญาติๆ และเพื่อนฝูงเสมอ วันหนึ่งหมอนมันเก่าและขาดแล้ว คุณยาย จึงพบว่า หมอนसानนี้ใช้ได้ด้วยใบตองแห้งมากมาย

(เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก : หมอน : 32)

เมื่อบรรยายถึงการเล่นน้ำของเด็กๆ ในสมัยนั้น ผู้เขียนบรรยายไว้ดังนี้

การเล่นน้ำนี้เล่นน้ำจริงๆ เล่นกันจนปากคอหนาวสั่น ชีตแล้วยังไม่ยอมเลิก ผู้ใหญ่ต้องมาเรียกขึ้นเพราะเห็นว่าชีดมากแล้ว โดดแต่น้ำแต่ไม่อาบน้ำ เพราะไม่มีการพอกสบู่ซี้โคลกันเลย บางทีแถมพาเอาโคลมาใส่ในหูข้างหูจนเต็มอีกด้วย พอขึ้นจากน้ำก็มักถูกผู้ใหญ่จับซี้โคลกันเสียจนตัวแดงและแสบไปหมด แล้วพอกสบู่ แล้วก็บังคับไม่ให้เล่นต่อ เพราะมักจะแอบไปเล่นกันต่อ ให้ขึ้นมาเช็ดหูเอาผ้าเช็ดในรูหูให้แห้ง มิฉะนั้นจะเป็นหน้าหนาว

(เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก : หนูน้อยเล่นน้ำ : 54)

บางครั้งผู้เขียนแทรกสำนวนภาษิตไทยไว้ด้วย เช่น

เมื่อสมัยคุณตาคุณยายยังเป็นเด็กเล็กๆ ก็นอนหลับอุดหนุนเดียวไม่มีตื่นกลางดึก ไปตื่นเอาตอนเช้าเลย ถ้าตื่นสายก็จะถูกดุว่า "นอนกินบ้านกินเมือง"

(เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก : การนอน : 35)

ต่างฝ่ายต่างก็ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จึงต้องอยู่ร่วมกันอย่างมีความเคารพ นับถือซึ่งกันและกัน อย่างที่ผู้ใหญ่มักสั่งสอนเด็กๆ "อยู่บ้านท่านอย่างนังคูดาย บั้นวับันควายให้ลูกท่านเล่น"

(เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก : คนไข้ : 147)

บางครั้งผู้เขียนใช้ศัพท์ที่ผู้อ่านไม่คุ้นเคย ศัพท์บางคำผู้อ่านจึงไม่เข้าใจแต่บางคำผู้อ่านก็สามารถเข้าใจได้เมื่ออ่านข้อความต่อไป เช่น

... ใช้กระดงที่ทำจากมะพร้าวแก่กะลาเล็กๆ ผ่าซีกจัดจนกระดานและพื้นขาว
สะอาดทุกแห่งทีเดียว...

(เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก : น้ำฝน : 24-25)

... ผนตมมาก ๆ พื้นกระดานพื้นหินน้ายตีขัดล้างตะไคร้ และความสกปรกออกได้
ง่าย

(เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก : น้ำฝน : 25)

...มีผู้หญิงแก่ๆ หลายคนได้ยินเสียงปี่แล้วตาแดงจนน้ำตาไหล คนเป่าก็เป่าไปมี
เปิงพรวดรับเป็นจังหวะ เพลงพระยาโศกและเพลงธรรมเนียมรแสงเป็นเพลงที่ใช้ในงาน
ศพ มันเรียกน้ำตาคนใจอ่อนอย่างคุณยายได้มาก

(เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก : ไปช่วยงานศพ : 186)

นับได้ว่าเรื่อง "เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก" นี้เป็นหนังสือที่มีคุณค่า สามารถสะท้อนภาพชีวิต
ความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของคนไทยในสมัยก่อนให้ผู้อ่านได้รู้จักดีขึ้น สำนวนภาษาเรียบง่าย
เหมือนกำลังฟังผู้ใหญ่เล่าเรื่องราวในอดีตให้ฟัง แต่ละเรื่องเป็นตอนสั้นๆ ทำให้ผู้อ่านไม่เกิด
ความเบื่อหน่ายในการอ่าน ประกอบกับตัวละครที่กล่าวถึงเป็นเด็กที่มีวัยใกล้เคียงกับผู้อ่าน จึง
ทำให้เรื่องนี้น่าสนใจมากขึ้น

เรื่องสวนสัตว์

"สวนสัตว์" เป็นเรื่องที่น่าสนใจจากประสบการณ์จากวัยเด็ก สุวรรณี สุคนธา เขียนขึ้น
เพื่อระลึกถึงอดีตที่อบอุ่นของตนเมื่ออยู่กับพ่อแม่ที่บ้านสวนในจังหวัดพิษณุโลก

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้าก ความยาว 271 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ดวงตา
พ.ศ. 2518

ประเภท

เป็นหนังสือประเภทสารคดีเล่าประสบการณ์ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยา ลักษณะ
ความเป็นอยู่ของสัตว์บางชนิด และความเป็นอยู่ของสังคมในชนบทและความอบอุ่นในครอบครัว

รูปแบบ

เป็นการเล่าเรื่องจากความทรงจำของตน โดยแทรกข้อคิดต่างๆ เกี่ยวกับชีวิตไว้ใน
ตอนที่เหมาะสม

โครงเรื่อง

กล่าวถึงชีวิตในวัยเยาว์ของผู้เขียน สัตว์ที่ผู้เขียนเลี้ยงไว้ บุคคลที่ผู้เขียนรู้จักและ
เหตุการณ์บ้านเมืองในสมัยนั้น แต่ละบทจบในแต่ละตอน

เนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องแบ่งเป็น 10 บท เหตุการณ์แต่ละบทไม่ต่อเนื่องกัน ดังนี้

1. **เช้าวันอาทิตย์** เล่าถึงสภาพบ้านของตนเองและนกที่นำมาทำรังบนต้นจำปาข้าง
นอกชานบ้าน
2. **สารภีเดือนกุมภาพันธ์** เล่าถึงนกยูงที่ออซื้อมาจากลำปาง กล่าวถึงการเจริญเติบโต
และธรรมชาติของนกยูง
3. **ห้วตะกั่ว** เล่าถึงความน่ารักน่าสงสารของปลาห้วตะกั่วและวิธีการทำน้ำปลา
4. **สีทอง** เล่าถึงแม่ไก่ที่น่ารักซื้อสีทองที่ต้องตายเพราะผู้เขียนยิงพลาดขณะข่มขู่อีกา
5. **ความฝัน** เล่าถึงความน่ารักของสัตว์ ความสวยงามของต้นไม้ ดอกไม้และ
ธรรมชาติ

6. น้ำท่วม บรรยายถึงสภาพท้องทุ่งที่เจิ่งนองด้วยน้ำ และความเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม
7. น้ำผึ้งที่ในพระจันทร์ เล่าถึง"กำ"หมุ่คนหนึ่งซึ่งโง่และเชื่องถูกเสือที่หมอลี้ยงไว้กัดตาย
8. หมอบุญครองกับไอ้เขียว เล่าถึงหมอบุญครองเจ้าหน้าทีอนามย์ที่รังเกียจชาวชนบท แต่ในที่สุดก็ตกหลุมรักสาวลาวโซ่ง
9. ไม่มีวันนั้น กล่าวถึงความเหี้ยมโหดของสงคราม และความรู้สึกทรมานใจเมื่อไอ้เขียวมาที่แสนรักถูกญี่ปุ่นบังคับซื้อ เพื่อนำไปบรรทุกของ
10. เสียงเรียกจากแม่น้ำ กล่าวถึงตางก คนคู่ที่ไร้ญาติขาดมิตรและภายหลังต้องสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างไป

กลวิธีการเสนอเรื่อง

ผู้เขียนใช้วิธีเล่าประสบการณ์ของตน โดยแทรกความรู้สึกนึกคิดในสมัยเยาว์วัยและวัยผู้ใหญ่สลับกัน การดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับเหตุการณ์ แต่ละตอนจะจบเป็นตอนๆ ไป บางตอนสร้างความสะเทือนใจอย่างมาก ซึ่งผู้เขียนจะใช้ประโยคสั้นๆ แต่กินความมากทิ้งท้ายไว้ เป็นการสร้างความสะเทือนอารมณ์แก่ผู้อ่าน เช่น เมื่อกล่าวถึงต้นจำปาถูกโค่น รังนกเล็กๆ ที่ผู้เขียนเฝ้ามองตกลงมา ผู้เขียนทิ้งท้ายด้วยประโยคว่า

เป็นครั้งแรกในชีวิตที่ฉันรู้จักความทุกข์

(สวนสัตว์ : เข้าวันอาทิตย์ : 17)

หรือตอนที่นกยูงตาย ผู้เขียนกล่าวด้วยความอาลัยว่า

...แต่ฉันไม่มีดอกไม้ให้มันเลยแม้แต่นกเดียวในวันนั้น

(สวนสัตว์ : สารภีเดือนกุมภาพันธ์ : 49)

ตอนที่แม่ไก่ที่ซื้อสีทองตาย เพราะผู้เขียนตั้งใจอีกาแต่พลาดไปโดนสีทอง ผู้เขียนรู้สึกเสียใจยิ่งนัก แต่ก็กล่าวเพียงสั้นๆ ว่า

"ฉันไม่จับไก่อีกเลยจนกระทั่งวันนี้"

(สวนสัตว์ : สีทอง : 110)

สำนวนภาษา

ผู้เขียนใช้ภาษาง่ายๆ น่าสนใจ ผู้อ่านสามารถเห็นภาพอย่างชัดเจนจากการพรรณนาของผู้เขียน เช่น เมื่อเล่าถึงนกยูงที่อาซื้อมาจากลำปาง ผู้เขียนให้รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของนกยูงไว้ดังนี้

มันโตวันโตคืนขณะที่อาหารของมันหายากขึ้น จนหางเริ่มยาวออกและมีสีเขียว
พราวๆ ตรงหัวที่มีจุดสีน้ำตาลที่ริ้วนั้นเริ่มมีเกล็ดละเอียดยับๆ สีเขียวเหลือบพ้ามัน
ระยับ คอของมันยาวออก ขาวยาวขึ้น

(สวนสัตว์ : สารภีเดือนกุมภาพันธ์ : 27)

พรรณาดอกสารภีจนได้ภาพอย่างชัดเจน ดังนี้

แต่ละดอกของสารภีเกาะกลุ่มติดกันอยู่ในช่อ กลีบแข็งๆ ของมันสีขาวเป็นมันน้อยๆ
ที่สวยงามที่สุดในดอกคือเกสรสีทองที่พองฟูเหมือนตัวผึ้ง เกสรนี้ทำให้ช่อของดอกแลดูอ่อนๆ
น่ารัก

(สวนสัตว์ : สารภีเดือนกุมภาพันธ์ : 30-31)

กล่าวถึงปลาหัวตะกั่วที่ผู้เขียนพยายามจะนำมาเลี้ยง ผู้เขียนพรรณาไว้ดังนี้

ดูมันจะเป็นปลาเล็กที่สุดที่ติดมากับฝูงปลาสร้อย รูปร่างของมันเป็นรูปสี่เหลี่ยม
เล็กๆ มนตรงมุมอย่างสวยงาม สีมันบางตอนเหมือนอย่างผ้าไหมที่ไม่ได้ย้อมสี และ

บางตอนใสเหมือนแก้ว นัยน์ตาของมันโศกเชื่อมและอ่อนโยนอย่างน่าเอ็นดู

(สวนสัตว์ : หัวตะกั่ว : 63)

พรรณาถึงดวงดาว ผู้เขียนแสดงความคิดผันไวดังนี้

ดวงดาวเหมือนอยู่ต่ำลงแค่นกขมิ้น บางทีเหมือนจะเอื้อมหยิบถึงได้ มันคาดาย
ไกลออกไปจนไม่มีที่สิ้นสุดในความมืดของกลางคืน

(สวนสัตว์ : ความฝัน : 71)

สิ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือ ความสามารถของผู้เขียนที่ใช้สำนวนภาษาที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึก
เหมือนว่าสิ่งที่ผู้เขียนกล่าวถึงมีชีวิตมีความรู้สึก ตัวอย่างเช่น

ในบริเวณอันกว้างใหญ่ที่มืดมิดอีกมากมายที่เห็นโคนจะแอบซ่อนขึ้น มันคันคิน
ออกมาอย่างสบายใจปีละครั้ง"

(สวนสัตว์ : สารภีเดือนกุมภาพันธ์ : 32)

ต้นมะพร้าวถูกโค่น มันล้มลงมาเหมือนคนล้มแรง...

(สวนสัตว์ : สารภีเดือนกุมภาพันธ์ : 37)

แม่น้ำอยู่ไม่ห่างจากบ้านนักเพราะเราชินกับระยะทาง มันไหลไปทางเดียวกัน
ตลอดปีตลอดชาติ คือจากทางทิศเหนือไปทางใต้ บ่อยครั้งที่ฉันเคยนึกถึงต้นน้ำ...
หรือทางเหนือๆขึ้นไป มันมาจากทางไหนกัน จะไปไหน คู่มือหน้าคู่มือมันไปทางเดียว
อย่างไม่มีวันเปลี่ยนใจและไม่เปลี่ยนแปลงจนจุดจิตต์จนน่าเบื่อหน่าย"

(สวนสัตว์ : หัวตะกั่ว : 51)

...จนหันหน้าไปทางไหนก็เห็นแต่ถนนและความเจริญที่น่ารังเกียจกันตาหน้าเข้ามา

((สวนสัตว์ : หัวตะกั่ว : 56)

...เพราะจะไม่มีไก่ตัวเมียหน้าตาซี้ดๆ ตัวหนึ่ง พักอยู่บนโซ่อย่างเอาเป็นเอาตาย

(สวนสัตว์ : สีทอง : 80)

เข็มขาวที่มีกลิ่นหอมหวาน มักซ่อนตัวอยู่ตามทุ่งหญ้า แอบออกดอกที่ชาวละมุน
ก้านดอกเขียวสวยอย่างจงใจจะเชิดชูให้เป็นช่อดอกที่งามที่สุด

(สวนสัตว์ : สีทอง : 100)

บ้านเงียบอย่างประหลาด ได้ยินเสียงผีเท้าตัวเอง...ตึกๆ กับต้นไม้ที่คุยกับลม
อย่างอ่อนหวาน"

(สวนสัตว์ : ความฝัน : 115)

บางครั้งผู้เขียนใช้การเปรียบเทียบ ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ชัดเจน ตัวอย่างเช่น

คนรุ่นคุณย่าได้พบก็มีโรคเดียวคือโรคชรา แก่และตายไปเองเหมือนใบไม้แห้ง
ที่หลุดร่วงลงจากขั้ว...

(สวนสัตว์ : สีทอง : 88)

...และถ้าฝนตกหนักๆ จะดังก้องเหมือนรถไฟทั้งขบวนแล่นอยู่บนหลังคา

(สวนสัตว์ : สีทอง : 90)

บ้านเงียบจนแทบจะได้ยินเสียงหัวใจของตัวเองเต้น...

(สวนสัตว์ : สีทอง : 96)

แม่น้ำยมข้างหน้าเราเขียวกราก สีแดงจูนจูนของมันบิดเป็นเกลียวเหมือนจะม้วน
สรรพสิ่งนานาชนิดลงไปกับมันภายใต้ น้ำอันขุ่นแดงจัด มันไหลเร็วและแรงเหมือนคน
โมโหร้าย

(สวนสัตว์ : หมอบอุคองกับไอ้เขียว : 202)

บางครั้งผู้เขียนก็ใช้ถ้อยคำสั้นๆ ไม่พรรณนามากมายแต่ทำให้เกิดภาพพจน์และความรู้สึก
เช่น เมื่อผู้เขียนเห็นหนอนตะเกียกตะกายอยู่ในน้ำ

บางครั้งฉันไม่ยากดูแลทนไม่ได้ที่เห็นมันพยายามสุดฤทธิ์ที่จะเอาชีวิตให้รอด ถึง
น้อยนิดอย่างไร ชีวิตหนึ่งก็คือชีวิตหนึ่ง"

(สวนสัตว์ : หัวตะกั่ว : 60)

หรือเมื่อผู้เขียนสะเทือนใจที่ไอ้เขี้ยวถูกพวกญี่ปุ่นซื้อไป และนั่งรอคอยไอ้เขี้ยวกลับมา

...ไม่เบื่อเลยที่จะคอยดูไอ้เขี้ยว แต่วันนั้นไม่มีวันมาถึง ...

(สวนสัตว์ : ไม่มีวันนั้น : 221)

นับได้ว่าเรื่อง"สวนสัตว์"นี้ เป็นเรื่องที่มีเนื้อหาที่น่าสนใจ เนื้อหานอกจากให้ความ
เพลิดเพลินแล้วยังให้สาระที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านมากมาย สำนวนภาษาที่ใช้เรียบง่าย
นักเรียนสามารถอ่านให้เข้าใจได้ด้วยตนเอง ประกอบกับตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องอยู่ใน
วัยเดียวกับผู้อ่าน จึงทำให้เรื่องนี้ น่าอ่านมากขึ้นเพราะผู้อ่านรู้สึกสนุกเพลิดเพลินและมีอารมณ์
คล้อยตามตัวละครในเรื่อง

เรื่องของช่างพลายมงคลผู้อำภัพและเบื้องหลังชีวิตพลายมงคล

เรื่องช่างพลายมงคลผู้อำภัพนี้ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุพรรณ เขียนขึ้นจากเรื่องจริงที่
ได้ยินได้ฟังมา ส่วนเรื่องเบื้องหลังชีวิตพลายมงคลนั้น ผู้เขียนเขียนขึ้นเพื่อเล่าถึงชีวิตความเป็น
อยู่ของคนในสมัยรัชกาลที่ 5

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 100 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ
เมื่อ พ.ศ.2520

ประเภท

เป็นงานเขียนประเภทสารคดีที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ในชีวิตของคนไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ต้องเปลี่ยนแปลงชีวิตแบบไทยๆ มารับแบบแผนประเพณีของต่างชาติมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

รูปแบบ

เป็นการเขียนในลักษณะของสารคดีที่ให้ความรู้

โครงเรื่อง

กล่าวถึงชีวิตจริงของช้างพลายมงคล ซึ่งเป็นช้างขวัญในสมัยรัชกาลที่ 5 แสดงถึงความรักความเห็นใจระหว่างคนกับสัตว์

เนื้อเรื่อง

ช้างพลายมงคลเป็นช้างขวัญที่พระเจ้าเชียงใหม่ถวายสมเด็จพระเจ้าฟ้าหลวงวิสุทธิและสมเด็จพระเจ้าฟ้าหลวงวิสุทธิได้ประทานให้เจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์นำไปเลี้ยง ซึ่งเจ้าพระยาเทเวศรฯได้เลี้ยงดูเป็นอย่างดีโดยอยู่ในความดูแลของตาภู วันหนึ่งขณะที่ตาภูพาช้างพลายมงคลเดินเล่นตามถนน พลายมงคลตกมันอาละวาดจนตาภูต้องเสียชีวิต เนื่องจากถูกพลายมงคลซึ่งมีอาการตกมันกระแทก และต่อมาพลายมงคลก็ต้องเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุขณะถูกนำตัวส่งคืนพระเจ้าเชียงใหม่ เนื่องจากตลิ่งพังขณะพลายมงคลจะลงไปกินน้ำทำให้พลายมงคลตกลงไปยังก้นแม่น้ำ

กลวิธีการเสนอเรื่อง

ผู้เขียนใช้วิธีการเล่าเรื่องและเหตุการณ์ต่างๆไปตามลำดับเหตุการณ์ โดยพูดถึงลักษณะของช้างก่อนแนะนำช้างพลายมงคล จากนั้นจึงกล่าวถึงสภาพแวดล้อมภายในบ้านเจ้าพระยาเทเวศรฯ แล้วจึงเล่าเรื่องของช้างพลายมงคลไปตามลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ต้นจนจบโดยแทรกบทสนทนาไว้บ้าง ส่วนเรื่องเบื้องหลังชีวิตพลายมงคล เป็นการเล่าเรื่องเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม ทัศนคติของคนไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 ดังเช่น

การรับราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งต่างจากสมัยปัจจุบันดังนี้

การรับราชการนั้น ไม่ได้เป็นอาชีพเหมือนสมัยนี้ การรับราชการเป็นหน้าที่ที่ต้อง
กระทำ เพราะพระเจ้าแผ่นดินไว้วางพระราชฤทัยให้กระทำ

(เบื้องหลังชีวิตพลายมงคล : 46)

สภาพบ้านเมืองของกรุงเทพฯในสมัยนั้น

สภาพของกรุงเทพฯในเวลานั้นต้องปรับปรุงกันอย่างมากทีเดียว คนในกรุงเทพฯ
ที่ตั้งบ้านเรือนริมคลอง มักจะสร้างห้องสุขายื่นลงไปในคลอง น้ำประปาเพิ่งเริ่มจะ
จัดสร้างขึ้น อหิวาต์เป็นโรคประจำปี บางปีก็แพร่ติดต่อทำให้คนเสียชีวิตจำนวนมาก

(เบื้องหลังชีวิตพลายมงคล : 62)

การแต่งกายของคนไทยในสมัยนั้น

เวลาอยู่บ้าน ผู้ชายไทยก็อาจนั่งไ้สร้างหรือกางเกง หรือนุ่งผ้าโจงกระเบนตาม
ประเพณี คนทำงานนุ่งกางเกงไทย คือตอนบนคล้ายกางเกงจีน แต่ตัดเย็บอย่างง่ายๆ
และขามยาวถึงข้อเท้า อาจอยู่ครึ่งน่องหรือได้หัวเข่าสุดแล้วแต่ความพอใจ กางเกง
จีนนั้น คนที่มีฐานะดีจึงนุ่งออกจากบ้านเป็นบางโอกาส แต่ยังไม่นิยมกันนัก ถ้าเป็น
ชาวบ้านสามัญ ยังไม่นิยมนุ่งกันทั้งในบ้านและนอกบ้าน ไ้สร้างที่นุ่งนั้นเป็นไ้สร้างลายไทย
คือ ตาสีเหลี่ยมเล็กๆ ไม่นิยมลายปะเต๊ะ ... จักรการเริ่มมีเสื้อแบบราชการ
เรามากได้ยีนคำว่าเสื้อ"ราชปะแตน"

(เบื้องหลังชีวิตพลายมงคล : 64-65)

สำนวนภาษา

ใช้ภาษาง่ายๆ อ่านแล้วเข้าใจได้ทันที แม้บางครั้งจะมีคำศัพท์บางคำที่ผู้อ่านอาจจะไม่
คุ้นเคย ผู้เขียนก็อธิบายไว้อย่างชัดเจน เช่น

ท่านคงทราบแล้วว่าพลายมงคลเป็นช่างตัวผู้ ช่างตัวเมียเขาไม่ใช่พลายนำหน้าชื่อ
เขาใช้ทั้ง

(เรื่องของช่างพลายมงคลผู้อำภัพ : 2)

คำว่า "พระอภิบาล" นี้ ขออธิบายเพียงสั้นๆ ว่า ชุณนางผู้ใหญ่มิมีหน้าที่ทุลชี้แจง
เรื่องที่ควรแก่สมเด็จพระบรมฯ และกราบบังคมทูลถวายรายงานทุกสิ่งทุกอย่างที่
เกี่ยวกับสมเด็จพระบรมฯ ให้สมเด็จพระชนกทรงทราบ

(เรื่องของช่างพลายมงคลผู้อำภัพ : 3-4)

เจ้าพระยาเทเวศร์รับราชการเป็นจางวางมหาดเล็ก หมายความว่า มีหน้าที่
ควบคุมกิจการในพระราชสำนักเกือบทั้งหมด นอกจากนั้นยังมีหน้าที่ดูแลม้าหลวง และ
ดูแลการมหรสพของหลวงเป็นพิเศษอีกด้วย คือควบคุมการฝึกซ้อม โขน ละคร หุ่น หนัง
และอื่นๆ

(เรื่องของช่างพลายมงคลผู้อำภัพ : 5)

ช่างซึ่งเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเต็มที่จะตกมัน ช่างหนุ่มที่ตกมันนั้นมีอาการเหมือนคนเมา
คือความเข้าใจจะไขว้เขว ความจำเลอะเลือน ธรรมชาติของสัตว์เมื่อถึงอายุหนึ่ง
ก็จะมีคู่สั่วสม นกตัวผู้ก็ยอมแสวงหานกตัวเมียเพื่อสร้างรังรักร่วมกัน มีลูกน้อยๆ ออก
มาสืบพันธุ์กันต่อไป ช่างตัวผู้ก็ย่อมต้องการช่างตัวเมีย ถ้าไม่พบช่างตัวเมียก็จะมี
ความกระวนกระวายและเมื่อมีความกระวนกระวายก็จะหงุดหงิดโกรธง่าย...

(เรื่องของช่างพลายมงคลผู้อำภัพ : 19-20)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังเลือกใช้ภาษาที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความสะเทือนอารมณ์ เช่นเมื่อเจ้า
พระยาเทเวศร์ได้รับโทรเลขจากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ แจ้งให้ทราบว่าพลาย
มงคลอาละวาดจึงจำเป็นต้องยิงพลายมงคล เจ้าพระยาเทเวศร์มีโทรเลขกราบทูลสมเด็จพระ
เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ว่า

ข้างเขื่อนนี้เหมือนลูกของเกล้ากระหม่อมคนหนึ่ง ถ้าลูกต้องตายให้แก่บ้านเมืองก็
ต้องยอม

(เรื่องของข้างพลายมงคลผู้อำภัพ : 27)

และเมื่อเจ้าพระยาเทเวศร์ฯเข้าไปเยี่ยมข้างพลายมงคลที่ถูกจองจำ ผู้เขียนบรรยาย
ความรู้สึกของเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ และข้างพลายมงคลไว้ดังนี้

เมื่อเจ้าพระยาเทเวศร์ฯเข้าไปหา พลายมงคลจำได้ดี น้ำตาไหลลงอาบหน้า
พลายมงคลจะเข้าใจเหตุการณ์สักเพียงใด ก็ไม่มีใครกล้ายืนยัน บ้างก็ว่าพลายมงคล
รู้ตัวว่าได้มาตาถู และมีความอาลัยและอับอายในโทษของมัน บ้างก็ว่าพลายมงคลไม่รู้
ว่าเหตุใดตนจึงถูกจองจำและเหตุใดเมื่อ"คุณพ่อ"กลับมาแล้วจึงไม่ได้รับความช่วยเหลือ
อย่างที่เคย แต่ที่แน่แน่คือ พลายมงคลมองดูเจ้าพระยาเทเวศร์ฯด้วยสายตาเต็มไปด้วย
ด้วยความโทมนัส แสดงอาการวิงวอนและพิศวงสงสัย เจ้าพระยาเทเวศร์ฯกลับ
น้ำตาไม่ได้ ข้างลูกและมนุษย์พ่อก็ร้องไห้ด้วยกัน...

(เรื่องของข้างพลายมงคลผู้อำภัพ : 30)

เรื่องข้างพลายมงคลผู้อำภัพนี้ นอกจากผู้อ่านจะได้รู้จักกับชีวิตของข้างพลายมงคลแล้ว
ยังได้รับความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ ค่านิยมและทัศนคติของคนไทยในสมัย
รัชกาลที่ 5 กลวิธีการนำเสนอเป็นการเล่าเรื่องในอดีตเช่นเดียวกับเรื่องเสด็จประพาสต้นและ
นิทานโบราณคดี แต่ความน่ารักของข้างพลายมงคลมีส่วนช่วยเพิ่มความสนใจให้ผู้อ่านอยากอ่าน
มากกว่าเรื่องเสด็จประพาสต้นและนิทานโบราณคดี

เรื่องของน้ำพุ

เรื่องของน้ำพุเป็นเรื่องราวในชีวิตจริงส่วนหนึ่งของวงศ์เมือง นันทขว้าง บุตรชาย
ของสุวรรณี สุคนธา นักเขียนที่มีชื่อเสียง หนังสือเรื่องนี้ได้พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจของน้ำพุ
และได้มีการนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ออกฉาย ได้รับความสนใจจากประชาชนอย่างมากและได้
รับรางวัลจากการประกวดภาพยนตร์ในต่างประเทศด้วย

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 112 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ดวงตา
เมื่อ พ.ศ. 2517

ประเภท

เป็นสารคดีเชิงชีวประวัติ ซึ่งผู้เขียนคือสุวรรณี สุคนธาได้เล่าถึงชีวิตของน้ำพุที่ต้อง
เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยมีบันทึกของน้ำพุที่เขียนถึงแม่ ส่วนตอนท้ายของหนังสือเป็นบทความ
เชิงวิชาการเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดให้โทษ

รูปแบบ

เป็นจดหมายที่เขียนถึงน้ำพุขณะที่น้ำพุจากโลกนี้ไปแล้ว และจดหมายของน้ำพุถึงผู้เขียน
เมื่อน้ำพุไปรักษาตัวที่ถ้ำกระบอก ลักษณะการเขียนเป็นเชิงบันทึกเรื่องราวของน้ำพุกับบทความ
เกี่ยวกับยาเสพติด

โครงเรื่อง

เป็นประสบการณ์ในชีวิตของน้ำพุเกี่ยวกับการติดยาเสพติดและการบำบัด ตลอดจน
ความรู้สึกของแม่ต่อการสูญเสียลูก

เนื้อเรื่อง

น้ำพุหรือวงศ์เมือง นันทขว้าง เป็นบุตรชายและพี่ชายคนเดียวในครอบครัว เนื่องจาก
พ่อแม่แยกทางกัน แม่ต้องรับอุปการะลูกทั้ง 4 คนแต่เพียงลำพัง น้ำพุรู้สึกเหงา ว่าเหวและ
สะเทือนใจมาก จนเกิดความเบื่อหน่ายไม่อยากกลับบ้าน ในที่สุดก็ตกเป็นทาสของยาเสพติด
ต่อมาน้ำพุอยากเลิกยาเสพติด จึงขอเงินแม่ไปรักษาตัวที่สำนักสงฆ์ถ้ำกระบอก จังหวัดสระบุรี
เมื่อกลับมาน้ำพุสติดีขึ้น และตั้งใจเรียนดีขึ้น แต่น้ำพุก็กลับไปเสพยาเสพติดอีกจนกระทั่งจบ
ชีวิตลงด้วยยาเสพติด

กลวิธีการเสนอเรื่อง

ผู้เขียนใช้วิธีเล่าถึงประวัติชีวิตของน้ำพุโดยสังเขปไว้ในส่วนของคำนำหนังสือ ถ้าผู้อ่านได้อ่านในส่วนของการคำนำก็จะสามารถเข้าใจเรื่องราวได้โดยตลอด

ในส่วนเนื้อหาของเรื่องซึ่งมีรูปแบบเป็นจดหมายนั้น ฉบับที่ 1 และ 3 เป็นจดหมายที่แม่เขียนถึงน้ำพุเพื่อบรรยายถึงความรู้สึกสูญเสีย ความรักความผูกพันและคำสั่งสอนของแม่ ฉบับที่ 2 เป็นจดหมายของน้องสาวคนเล็กเขียนถึงน้ำพุเพื่อเล่าบรรยายกาศในงานศพของน้ำพุ ต่อจากจดหมาย 3 ฉบับนี้ก็เป็นบันทึกเหตุการณ์เมื่อน้ำพุถูกจับโทษฐานมั่วสุม และถูกส่งไปอยู่บ้านเมตตา จากนั้นเป็นจดหมาย 10 ฉบับของน้ำพุที่เขียนถึงแม่ขณะไปรักษาตัวที่สำนักสงฆ์ถ้ากระบอกและเรียงความ 2 เรื่องของน้ำพุ

สำนวนภาษา

ใช้ภาษาง่ายๆ ที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนได้อย่างชัดเจน เช่น ความรู้สึกสะเทือนอารมณ์อันเกิดจากรักระหว่างแม่กับลูก ผู้เขียนใช้ถ้อยคำที่ผู้อ่านสามารถนึกถึงภาพและเข้าใจความรู้สึกของแม่ได้อย่างชัดเจน เช่น ตอนที่ผู้เขียนกล่าวถึงความรู้สึกของแม่ไว้ในส่วนของคำนำ ดังนี้

น้ำพุนอนเหยียดยาวอยู่หน้าเตียง แผ่นเสียงยังหมุนและไฟยังเปิด น้ำพุสวมกางเกงขาสั้นตัวเดียว ถอดเสื้อ เหมือนหัวใจจะขาดตามลูกไปด้วย...

(เรื่องของน้ำพุ : 11)

และในจดหมายที่แม่เขียนถึงน้ำพุเพื่อไว้อาลัยในการจากไปของน้ำพุ

แม่พยายามจะเอน้ำพุกลับคืนมาให้ได้ในเช้ามืดของวันนั้น ทั้งๆ ที่รู้อยู่แก่ใจ ...
แม่จูบน้ำพุเป็นครั้งสุดท้าย น้ำตาของเราไหลปนกันไปเมื่อแม่บอกน้ำพุว่า กลับให้สบายนะลูก จากนั้นแม่ก็มีชีวิตอยู่ไปวันๆ เหมือนถูกไชลาน

(เรื่องของน้ำพุ : 15-17)

นอกจากนี้การใช้ภาษาในการบรรยายก็สามารถบรรยายได้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพเหตุการณ์ไปด้วย ตัวอย่างเช่น ในจดหมายของน้ำพุที่เขียนถึงแม่ขณะไปรักษาตัวอยู่ที่สำนักสงฆ์วัดถ้ำกระบอก จังหวัดสระบุรี

...เรามีชุดให้เปลี่ยน เสื้อเป็นเสื้อคอกลมสีขาวแขนสั้นมีกระเป๋าสองข้าง เป็นเสื้อที่ไม่มีกระดุม คือต้องใส่โดยวิธีสวมหัว ข้างหลังเป็นคาดา เสื้อบางตัวจะเขียนว่า "รัตนสิมาลา" บางตัวเขียนว่า "สุจิตตัง" พุ่ได้ตัวที่เขียนว่า "รัตนสิมาลา" ส่วนกางเกงเป็นขาก้วยสีแดง

(เรื่องของน้ำพุ : 52)

...พู่จะได้รับแจกยาเป็นคนสุดท้าย หลวงตาเดินแจกยาเรื่อยๆ ระหว่างที่รินยาใส่ถ้วย ท่านจะรินอย่างบรรจง ปากก็ว่าคาถาอะไรไม่รู้ เพราะไม่ได้ยิน พอหลวงตาแจกยามาถึงวงกลางๆ เสียงวงแรกก็เริ่มอ้วกกันแล้ว เสียงไอ้ก้อักพังกแล้ว จนลูกนึกขึ้นได้ว่า เดี่ยวพู่ก็ต้องอ้วกเหมือนกัน ก็ให้อายกลุกขึ้นวิ่งหนีไปเสียให้พ้นแต่ก็ไม่กล้าทำ คนอื่นเขายังไม่วิ่งหนีเลย แล้วพู่จะไปวิ่งทำไม

(เรื่องของน้ำพุ : 55)

เรื่องของน้ำพุนี้ จัดเป็นสารคดีที่มีคุณค่าน่าสนใจ เรื่องราวของน้ำพุนำไปใช้เป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตของนักเรียน และเป็นข้อเตือนใจให้แก่ผู้ปกครองในการปกครองบุตรหลานได้เป็นอย่างดี ตัวละครอยู่ในวัยใกล้เคียงกับผู้อ่าน สำนวนภาษาเรียบง่าย รูปแบบเป็นจดหมายและบันทึกสั้นๆ เนื้อหาน่าสนใจ จึงเป็นเรื่องที่ไม่ยากเกินความสามารถของเด็กที่จะอ่านให้เข้าใจด้วยตนเองได้

เรื่องธรรมจริยา เล่ม 4

"ธรรมจริยา เล่ม 4" เป็นหนังสือที่มีคุณค่าในทางส่งเสริมจริยธรรมและมนุษยธรรมซึ่งเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้เรียบเรียงขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการฝึกฝนจริยธรรมแก่บุคคลทั่วไป

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้าก ความยาว 143 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ครุสภา
พ.ศ.2522

ประเภท

เป็นสารคดีที่ให้ความรู้ในด้านจริยธรรม

รูปแบบ

เป็นความเรียง แบ่งออกเป็น 2 ภาค ภาคต้นจำนวน 10 บท ภาค 2 จำนวน 14 บท

โครงเรื่อง

กล่าวถึงชีวิตและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม โดยเริ่มจากวัยทารก
วัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ เริ่มรู้จักการปฏิบัติตนกับบุคคลภายในครอบครัว แล้วขยายสู่สังคมภายนอก

เนื้อเรื่อง

แบ่งเป็น 2 ภาค ภาคต้นจำนวน 10 บท ประกอบด้วยเรื่องต่างๆดังนี้

1. คนเราจะอยู่ในโลกตามลำพังไม่ได้ จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน
2. เมื่อมีชีวิตเกิดขึ้น ความรักก็เกิดขึ้นด้วย ความรักทำให้ชีวิตได้พบกับความสวยงาม

นำพิศวงของโลก

3. สภาพแวดล้อมภายในบ้านที่เราอาศัยอยู่ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก
4. บุคคลในบ้านต้องมีหน้าที่รับผิดชอบตามหน้าที่ของตน เมื่อเติบโตขึ้นจะได้เป็น

พลเมืองที่ดีของชาติ

5. เด็กทุกคนต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ด้วยความเต็มใจและโดยทันทีเพราะคำสั่งสอนนั้นเป็นประโยชน์ต่อเด็กทั้งนั้น

6. ปรูมวัยเป็นวัยที่ต้องศึกษาหาความรู้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการหาเลี้ยงชีพต่อไป

7. เด็กที่ได้รับการรักและการอบรมสั่งสอนอย่างดีจากพ่อแม่ มีชีวิตที่เป็นสุขในบ้าน
เมื่อเติบโตขึ้นจะเป็นผู้รับผิดชอบและรักความจริง

8. ความซื่อตรงเป็นของคู่กับความจริง ความซื่อตรงนั้นจัดเป็นเกียรติยศอย่างหนึ่งที่มนุษย์ควรรักษาไว้

9. องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้กิจอันเป็นหน้าที่ของตน สำเร็จลุล่วงด้วยดีคือการนับถือซึ่งกันและกัน

10. เราควรนับถือตัวเองเพราะจะทำให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง

ภาคที่ 2 มี 14 บท ประกอบด้วยเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. มนุษย์ต้องมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกันเพราะความจำเป็นในการเลี้ยงชีพ บังคับให้มนุษย์ต้องมีการติดต่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. ในความสัมพันธ์ของมนุษย์ ถ้าขาดความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก็จะทำให้เกิดอุปสรรคและความเดือดร้อน

3. กิจและหน้าที่ต่างๆ ที่ทำให้ครอบครัวเกิดความสุขได้ ก็สามารถทำกิจและหน้าที่นั้นให้เกิดความสุขและเป็นประโยชน์ต่อโลกได้ ซึ่งจะต้องใช้ความเพียรเป็นองค์ประกอบสำคัญ

4. ความซื่อตรงจะต้องมีในกิจที่เรากระทำ จึงจะเกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนและส่วนรวม

5. การเป็นหนี้และการใช้หนี้ของมนุษย์นั้นมีวิธีการต่างๆ กันตามระดับของบุคคล

6-7. มนุษย์เป็นหนี้บุญคุณของสัตว์ประเภทใช้แรงงาน ใช้เป็นอาหารและประเภทให้ความเพลิดเพลิน จึงควรเมตตากรุณาต่อมัน

8. รัฐบาลที่ปกครองบ้านเมือง ต้องใช้ความยุติธรรมเป็นหลักในการปกครอง

9. ปัจจุบันโลกเจริญขึ้นจึงไม่นิยมทำสงครามกัน แต่บ้านเมืองจะสงบสุขได้ ประชาชนต้องมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมายของบ้านเมือง

10. เมื่อเป็นเด็กทุกคนควรรักบ้าน เมื่อโตขึ้นจะต้องรักประเทศชาติ โดยประกอบกิจตามหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด

11. เมื่อคนเราทำผิดจะต้องถูกลงโทษ การลงโทษนั้นต้องพิจารณาให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดความยุติธรรม แต่ความผิดบางอย่างก็อาจใช้ความดีตอบสนองก็ได้

12. คุณความดีของบรรพบุรุษที่กระทำเอาไว้ยังปรากฏและเป็นประโยชน์แก่ชนรุ่นหลัง ดังนั้นเราจึงควรระลึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษเหล่านั้นโดยพยายามทำความดี เป็นตัวอย่างแก่ชนรุ่นต่อไป

13. นอกจากมนุษย์มีการเกี่ยวข้องกับมนุษย์แล้ว ยังมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติรอบๆ ตัว มนุษย์จึงควรมองเห็นค่าของธรรมชาติด้วย

14. ศาสนาสอนให้มนุษย์รู้จักความดีและความชั่วอันแท้จริง ทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี การที่มนุษย์จะอยู่ในศาสนาใด ก็ควรมีความยินดีและช่วยบำรุงศาสนาของตนให้ดียิ่งขึ้น

กลวิธีการเสนอเรื่อง

ผู้ประพันธ์เสนอเรื่องในลักษณะของการสั่งสอนแบบผู้ใหญ่สอนเด็ก โดยเริ่มสอนไปตามลำดับขั้นตอนของชีวิต โดยเริ่มสอนจากวัยทารกจนถึงวัยผู้ใหญ่ โดยใช้วิธีเปรียบเทียบ ยกตัวอย่างประกอบแทรกข้อคิดและยกข้อควรประพฤติในแต่ละตอน

บางบทจะยกเอาคำประพันธ์จากวรรณคดีเรื่องต่างๆ คติธรรม สุภาษิต ซึ่งมีใจความสอดคล้องกับเรื่องมากล่าวนำ แล้วจึงดำเนินเรื่องไปตามลำดับ ในตอนสุดท้ายของแต่ละบทจะเป็นคำถามทบทวนความเข้าใจไว้ด้วย

สำนวนภาษา

ใช้ภาษาง่ายๆ ตรงไปตรงมาอ่านแล้วเข้าใจได้ทันที โวหารที่ใช้เป็นเทศนาโวหารซึ่งผู้เขียนจะใช้วิธีการสั่งสอนโดยการยกตัวอย่างประกอบ การใช้อุปมาเปรียบเทียบ และยกโคลงกลอนจากวรรณคดีที่คุ้นเคยมาช่วยอธิบาย

การสั่งสอนโดยการยกตัวอย่างประกอบ ผู้เขียนต้องการสอนให้ผู้อ่านเห็นผลของความซื่อตรง โดยยกตัวอย่างดังนี้

เด็กกำพร้าที่ไม่มีผู้เลี้ยงผู้ปกครองแม้เป็นเด็กซื่อตรงก็คงจะมีผู้สังสารและสงเคราะห์รับไปเลี้ยงไว้ไม่ให้อดอยากได้เหมือนกัน ดังมีตัวอย่าง คือเด็กคนหนึ่งบิดามารดาถึงแก่กรรมเสียตั้งแต่ยังเล็กๆ ญาติพี่น้องก็ไม่มี ได้อาศัยเพื่อนบ้านเขาอยู่ เขาใช้ให้ขายขนม วันหนึ่งผู้ซื้อให้ส่งตังค์เงินมาส่งตังค์หนึ่ง เด็กคนนั้นก็คืนให้ ผู้ซื้อจึงนึกชมในใจ ... ผลแห่งความซื่อตรงนี้ เด็กคนนี้ได้ตั้งตัวเป็นคนมั่งมี บริบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติขึ้นได้และภายหลังก็ได้รับความสุขใจสุขกายตลอดชีวิต

(ธรรมจริยาเล่ม 4 : ความรู้ผิดชอบสอนให้เกิดความซื่อตรงเที่ยงธรรม : 49-50)

เมื่อต้องการแสดงให้ทราบว่า "ชีวิตเป็นของคู่กับความรัก" ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างประกอบ ดังนี้

หญิงรายคนหนึ่งมีบุตร แต่ไม่มีความอดสาหัสที่จะเลี้ยงไว้เพราะต้องไปเที่ยวรับจ้างเขาหาเลี้ยงชีพทุกวัน ทั้งเป็นคนชั่วร้ายปราศจากความกรุณาพวกรด้วย ครั้นถึงเวลากลางคืนจึงนำบุตรไปทิ้งไว้ใต้ต้นไม้ในที่รกแห่งหนึ่ง เอาใบไม้ห่อหุ้มตัวไว้พอมิด แล้วก็เดินกลับบ้าน ... มารดาที่ไม่มีความรักบุตรเลยนั้น ต้องนับว่าเป็นหญิงจัญตล และย่อมเป็นคนผิดธรรมชาติอยู่นั่นเอง

(ธรรมจริยาเล่ม 4 : ชีวิตเป็นของคู่กับความรัก : 7-9)

การสั่งสอนโดยการยกอุปมาเปรียบเทียบ เช่น

เมื่อต้องการพูดถึงกิจเบื้องต้นอันเป็นหน้าที่ของเด็กในการศึกษา โดยเปรียบเทียบไว้ดังนี้

จิตใจของผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกนั้น เปรียบเหมือนกับต้องถูกบีบคั้นงัดไว้ในทึบเหล็กอันมืดมิดมืดมด ไม่ได้มีโอกาสที่จะเปิดเผยให้กว้างขวางออกได้เลย มีแต่จะเหี่ยวแห้งพุ่มพพานอยู่อย่างเดียวเท่านั้น

(ธรรมจริยาเล่ม 4 : กิจเบื้องต้นอันเป็นหน้าที่ของเด็กต้องกระทำก่อน : 27)

เมื่อต้องการพูดถึงผลของความเกียจคร้าน ผู้เขียนได้เปรียบเทียบไว้ดังนี้

... ถ้าใครปล่อยตนให้เกียจคร้านไม่ทำอะไร ต่อไปอีกสักหน่อยจะเกิดความชั่วอันร้ายแรงกว่านี้ขึ้นไปอีก ... เรือสวนถ้าไม่ปลูกต้นไม้และรักษาให้ดี ทุ่นก็จะขึ้นรกไม่มีที่ลื่นสุดฉันใด เด็กที่เกียจคร้านไม่ทำงานการ ความเกียจคร้านนั้นจะก่อให้เกิดความตระหนี่และความเปิ่นพาลขึ้นต่าง ๆ ฉะนั้น

(ธรรมจริยาเล่ม 4 : ปฐมวัย : 34)

หรือการเปรียบเทียบผลของการทำความดีว่า

... พอก่อนอิฐหรือก้อนหินตกลงถึงน้ำดังป๋อม น้ำก็เป็นวงกระเพื่อมๆออกไป
และวงเหล่านี้ย่อมกว้างออกไปๆ ทุกทีจนกระทั่งถึงขอบสระจนใดก็ดี คนเราที่ได้ทำ
ความดีให้ปรากฏขึ้น ความดีนั้นย่อมจะกระจายแผ่ออกไปทั่วโลกและกระฉ่อนไปในสมัย
อันจะกำหนดที่สิ้นสุดมิได้ ถึงผู้ที่ทำความดีนี้จะสิ้นชีวิตไปแล้ว คุณความดีก็จะลือชา
ปรากฏอยู่ชั่วกัลปาวสานดุจวงน้ำที่ค่อยกระเพื่อมๆไปจนสิ้นเขตของพื้นน้ำในสระนั้น...

(ธรรมจริยาเล่ม 4 : ความดีที่ไม่รู้จักสิ้นสุด : 124)

บางครั้งการยกข้อความจากวรรณคดีที่คุ้นเคยมาประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจ
ยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น

ในบทที่ 2 เรื่องชีวิตเป็นของคู่กับความรัก ได้ยกบทพระราชนิพนธ์จากวรรณคดีเรื่อง
อิเหนาตอนที่กล่าวว่า "อันชนกชนนีรักเจ้า เทียบเท่าชีวิตก็ว่าได้" ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความรัก
ของพ่อแม่ที่มีต่อลูกว่ามากมายเพียงใด

ในบทที่ 3 เรื่องบ้านกับความรักฯ ได้ยกโคลงจากสุภาษิตในวชิรญาณปี 112

สนิมเหล็กเกิดแต่เนื้อ	ในเหล็ก
ย่อมกัดเหล็กใหญ่เล็ก	ย่อยได้
ดีชั่วที่ใหญ่เด็ก	เราประกอบ นั้น
หากเกิดแต่เราได้	เร่งรู้ดูจำ

(ธรรมจริยาเล่ม 4 : บ้านกับความรัก : 11)

โดยใช้ประกอบคำสอนที่ว่า "เด็กจะดีหรือชั่วขึ้นขึ้นอยู่กับนิสัยใจคอของเด็กและการได้เห็น
ตัวอย่างความประพฤติของผู้ใหญ่"

ในบทที่ 6 เรื่องปฐมวัย ได้ยกคำประพันธ์จากเรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่ ตอนที่ว่า
"รู้อะไรไม่รู้วิชา รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี" ทั้งนี้เพื่อต้องการจะให้เด็กเห็นคุณค่าของการ
ศึกษาหาความรู้ และรู้จักนำวิชาความรู้ไปใช้ในทางที่ถูก

ในบทที่ 12 เรื่อง ความดีที่ไม่รู้จักสิ้นสุด ได้ยกคำประพันธ์จากเรื่องพระอภัยมณี
ของสุนทรภู่ "อันชั่วตัวตายเมื่อภายหลัง ชื่อก็ยังยืนอยู่ไม่รู้หาย" มาประกอบเพื่อต้องการสอนให้

เห็นคุณค่าของการทำความดี

บางครั้งอาจใช้สำนวนภาษาแปลกจากปัจจุบัน แต่ก็สามารถเข้าใจได้ ตัวอย่างเช่น

- ความโง่เขลา ความตระหนี่ถี่เนื้อ ไม่เอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ดีแต่นอนกินจนพุงเขียว
- เมื่อทำให้เกิดความขัดใจกันดังนี้แล้ว ลงปลายก็ถึงแก่โกรธกัน...
- เดินตึงตัง โลกหากไม่รู้จักเกรงใจใคร
- ถ้าใครจะยิงนกก็ต้องเสียภาษีแรง
- ในเวลานี้เมื่อความรู้อย่างน้อย บางทีเด็กก็ยังไม่วินิจฉัยว่า...

(ธรรมจริยาเล่ม 4)

เรื่องธรรมจริยาเล่ม 4 เป็นหนังสือที่มีคุณค่าในด้านการอบรมสั่งสอนการประพฤติปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน คำสอนเหล่านี้สามารถที่จะนำไปใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย ภาษาที่ใช้เป็นภาษาง่ายๆ ตรงไปตรงมามีตัวอย่าง มีการเปรียบเทียบให้เข้าใจ เหมาะที่จะใช้สั่งสอนอบรม แต่การนำเสนออย่างตรงไปตรงมาเป็นวิธีการที่ไม่เร้าความสนใจให้นักเรียนอยากอ่าน นักเรียนจึงไม่เห็นคุณค่าของคำสอนเหล่านั้น

เรื่องเทศนาเสือป่า

"เทศนาเสือป่า" เป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ในปี พ.ศ. 2457 เพื่อประทานแก่สมาชิกเสือป่า ให้มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และให้เข้าใจเกี่ยวกับข้อธรรมะเพื่อใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 239 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์กรมกิจการ

พ.ศ. 2520

ประเภท

เป็นสารคดีที่ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา

รูปแบบ

เป็นความเรียงในลักษณะพระบรมราโชวาท โดยแบ่งเนื้อเรื่องเป็นตอนๆ แต่ละตอนเรียกว่า "กัณฑ์" รวมทั้งสิ้น 17 กัณฑ์

โครงเรื่อง

ทรงกล่าวถึงข้อดีของศาสนาพุทธและ เปรียบเทียบกับศาสนาอื่น และทรงกล่าวถึงหลักธรรมที่พุทธศาสนิกชนควรทราบ

เนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา แบ่งออกเป็น 17 กัณฑ์ ดังนี้

กัณฑ์ที่ 1. ความจำเป็นที่ต้องมีศาสนา เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของทุกคน

กัณฑ์ที่ 2. กำเนิดแห่งศาสนา ทั้งศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม ต่างเกิดขึ้นในทวีป

เอเชีย

กัณฑ์ที่ 3. ศาสนาพราหมณ์ เชื่อว่าพระพรหมเป็นผู้สร้างและบันดาลความเป็นไป

ในโลก พระอาทิตย์เป็นสิ่งวิเศษมีอิทธิฤทธิ์และอำนาจมากกว่ามนุษย์

กัณฑ์ที่ 4. ศาสนายิวเชื่อว่าพระยะโฮวาคือพระเจ้าผู้บันดาลทุกอย่างให้เกิดขึ้นและ

เป็นไป ศาสนาคริสต์ เชื่อว่าพระเยซูเกิดขึ้นเพื่อแก้ไขความไม่ดีบางประการของยิว

กัณฑ์ที่ 5. ความรักดีต่อศาสนา ชาวคริสต์เชื่อทุกอย่างเกี่ยวกับพระเยซู ส่วนชาวพุทธ

เชื่อในคำสอนของพระพุทธองค์

กัณฑ์ที่ 6. ปาฏิหาริย์ คือเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อเสริมความเชื่อต่อให้ศาสนาของตน

กัณฑ์ที่ 7. ศาสนาเป็นของชาติ ทุกศาสนามีความมุ่งหมายคล้ายกันคือความสงบและการ

ละเว้นความทุกข์

กัณฑ์ที่ 8. ประวัตินั้นแห่งพระพุทธศาสนา เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จออกเทศนา พระสาวกจะ

เรียนรู้และท่องจำ ทำให้ธรรมะมีการคลาดเคลื่อน

กัณฑ์ที่ 9. ความประเพณีแห่งพุทธศาสนิกชน ทุกคนต้องช่วยกันป้องกันและรักษาพุทธ

ศาสนาให้ยั่งยืนตลอดไป

กัณฑ์ที่ 10. การอุปสมบท ผู้บวชต้องมีใจเลื่อมใสอย่างแท้จริง ผู้ไม่ได้บวชแต่ประพฤติดีประพฤติชอบก็เป็นอุบาสก สามารถสำเร็จเป็นอริยะบุคคลได้

กัณฑ์ที่ 11. พระไตรสรณคมณ์ บุคคลควรยึดพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจ

กัณฑ์ที่ 12. ประโยชน์แห่งการอยู่ในธรรม ทำให้เกิดความสุข ความสงบ เป็นคนดี เป็นการเพิ่มพูนเกียรติคุณของชาติ

กัณฑ์ที่ 13. หลักแห่งการประพฤติชอบ สอนให้บุคคลมีความประพฤติดีทั้งกาย วาจา และใจ

กัณฑ์ที่ 14. ปฐมสิกขาบท ศีลข้อแรกที่พระพุทธเจ้าให้มีเมตตากรุณา มัธยมสังคราม

กัณฑ์ที่ 15. ทตฺติยะสิกขาบท เป็นศีลข้อหนึ่งที่ห้ามลักขโมย

กัณฑ์ที่ 16. ตตฺติยะ จตุตตะ และเบญจมสิกขาบท

ตตฺติยะ ละเว้นการประพฤติดีตกทางกาย จตุตตะ ห้ามกล่าวเท็จ

เบญจมสิกขาบท ห้ามดื่มเครื่องดองของเมา

กัณฑ์ที่ 17. จตุตฺตริยสังค คือความจริง 4 ประการ ที่เป็นเครื่องช่วยดับทุกข์

กลวิธีการเสนอเรื่อง

เนื่องจากเนื้อเรื่องเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนาซึ่งค่อนข้างยากเกินสติปัญญาความสามารถของเด็กที่จะเข้าใจได้ อีกทั้งเนื้อเรื่องมีความยาวพอสมควร ดังนั้นการนำเสนอเรื่องจึงทรงแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นกัณฑ์ๆ แต่ละกัณฑ์มีความต่อเนื่องกัน

ทรงใช้การบรรยายโดยแทรกการวิเคราะห์ วิจัยและข้อสันนิษฐานของพระองค์เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่ทรงเทศนาอย่างมีเหตุผล ตัวอย่างเช่น เมื่อกล่าวถึงศาสนาคริสต์ ตอนที่โมเชสเดินทางหนีจากอียิปต์มาถึงทะเลแดง ได้อ้อนวอนพระเป็นเจ้าขอให้ทะเลแดงแห้งจนสามารถข้ามไปได้และเมื่ออียิปต์ตามมา พระเจ้าก็บันดาลให้น้ำไหลอย่างเต็มจนอียิปต์จมน้ำตาย พระองค์ทรงวิเคราะห์วิจารณ์ดังนี้

พระเป็นเจ้านั้นเป็นผู้ที่สำคัญที่คิดว่าเราไม่ใช่หรือ ถ้าดีกว่าเราต้องตั้งอยู่ในยุคธรรมมีเมตตา ต้องมีเมตตาให้ทั่วไป คนชาวอียิปต์ใครเป็นผู้สร้างเล่า? พระเจ้าสร้าง

เหมือนกัน เพราะฉะนั้นพวกชาวไอคุปต์ก็เป็นโอรสพระเจ้าเหมือนกัน โมเชสและ
ยิว ก็เป็นโอรสพระเป็นเจ้าเหมือนกัน เหตุใดพระเจ้าจึงเลือกที่รักมักที่ชัง ?...

(เทศนาเสีป่า : กัณฑ์ที่ 4 : 46)

บางครั้งทรงใช้วิธีการตั้งคำถามและให้คิด บางครั้งก็ทรงตอบคำถามที่ทรงตั้งไว้ ทำ
ให้อ่านตื่นตัวอยู่เสมอ เช่น

...แต่การพูดเพื่อเจ้อเช่นนี้มีประโยชน์จริงจางอย่างไรบ้างหรือ ? ถ้าพิจารณาดู
ให้ดีจะต้องเห็นว่าไม่มีประโยชน์...

(เทศนาเสีป่า : กัณฑ์ที่ 12 : 162)

บางครั้งทรงใช้การเปรียบเทียบเพื่อให้อ่านเข้าใจเรื่องที่ทรงเทศนาได้แจ่มแจ้ง
ตัวอย่างเช่น

ใครจะพูดกับพระเป็นเจ้าต้องอาศัยพวกพราหมณ์เสมอ ใครจะพูดตรงกับพระ
ผู้เป็นเจ้าไม่ได้ ความสุขความสำราญหรืออะไรต้องให้พราหมณ์ขอแทน เหมือน
พราหมณ์นั้นเป็นออฟฟิศกลาง เราจะพูดโทรศัพท์แล้วเราต้องบอกให้ออฟฟิศกลางต่อ
ให้ถึงพระเป็นเจ้าอีกทีหนึ่งเราจะพูดตรงถึงพระเป็นเจ้าทีเดียวไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้
พราหมณ์ก็คิดประพดเหมือนออฟฟิศกลาง และเก็บเอาเงินค่าต่อสาย แต่เก็บยิ่งกว่า
ออฟฟิศกลางโทรศัพท์นี้อีก

(เทศนาเสีป่า : กัณฑ์ที่ 4 : 47-48)

...แต่การที่จะถือจริง ๆ โดยไม่รู้ ก็ย่อมจะหาความมั่นคงยาก เปรียบเหมือน
ปลูกเรือนบนที่เลนซึ่งมีแต่จะทรุดไปทุกทีๆ เหตุฉะนั้นต้องมีความรู้จริงเป็นรากจึงจะปลูก
เรือนมั่นคงอยู่ได้

(เทศนาเสีป่า : กัณฑ์ที่ 7 : 93-94)

สำนวนภาษา

ทรงใช้สำนวนภาษาที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ง่าย บางครั้งเรื่องที่ทรงเทศนาเป็นเรื่องที่ยากแต่ก็ทรงอธิบายอย่างละเอียดด้วยโวหารเปรียบเทียบหรือยกตัวอย่างประกอบ ตัวอย่างเช่น

ยังมีคนอีกจำพวกหนึ่งซึ่งอวดดี เชื่อตัวว่าเป็นคนเดินทางเก่งไม่ต้องมีผู้นำก็ได้ ทำของตนเคยเดินช้านานอยู่แล้ว คงจะเดินได้ไม่พลาดพลั้ง คนจำพวกนี้เรียกว่า กระไร ? ต้องเรียกว่า "ตาบอดสอดตาเห็น" เพราะเขาเห็นว่าไม่จำเป็นต้องถือศาสนาก็ได้ ศาสนานั้นเรียนเสียเวลาเปล่าๆ ไม่มีประโยชน์อะไร...

(เทศนาเสือป่า : กัณฑ์ที่ 11 : 147)

เมื่อทรงกล่าวถึงเรื่องการประพาดอยู่ในศีลในธรรมก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ทรงยกตัวอย่างเปรียบเทียบดังนี้

...ถ้าได้เริ่มใช้วิธีค้าขายโดยสุจริตและคงดำเนินไปโดยสุจริตแล้ว ก็ย่อมได้รับความวางใจแห่งผู้ซื้อหรือผู้ทำการร่วมตลาด ย่อมมีหนทางที่สามารถจะตั้งตนอยู่โดยมั่นคงได้ ... ถ้าไรย่อมจะมีมาเสมอมิได้ขาด เปรียบเหมือนน้ำซึ่งไหลแม้แต่ที่ละหยาด ถ้าไหลเสมอมิได้ขาด ในไม่ช้าก็เต็มภาชนะ ดังนั้นอังกฤษเขาจึงได้กล่าวเป็นสุภาษิตไว้ว่า "ความสุจริตเป็นอุปายตียิ่งยวด" และสุภาษิตอันนี้ย่อมใช้ได้ทั่วไป...

(เทศนาเสือป่า : กัณฑ์ที่ 12 : 157)

เมื่อทรงกล่าวถึงความรู้สึกรักตัวของข้าราชการที่ประพาดิผิดและบกพร่อง จนทำให้ถูกผู้บังคับบัญชาดักเตือน พระองค์ทรงเปรียบเทียบไว้ดังนี้

...ความบกพร่องนั้นๆ มีมากขึ้นทุกที จนในที่สุดเหลือที่ผู้บังคับบัญชาจะละเลยเสียได้ ต้องท้วงทักเตือนขึ้น ซึ่งถ้ารู้สึกตัวก็รีบตัวให้หยุดได้ เหมือนนายสารถีรังม้าซึ่งจะพาห้อยไ้ได้ก่อนที่จะเป็นอันตราย แต่ถ้ามีความเล็งและทะนงในความฉลาดของตนมากอยู่ เพิกเฉยเสียไม่ฟังคำเตือนก็เหมือนสารถีที่ปล่อยม้าพาห้อยไปจนตกเหว

รถหักไปจนบ่นปีเท่านี้...

(เทศนาเสือป่า : กัณฑ์ที่ 12 : 161)

คำบางคำทรงใช้คำสามัญธรรมดาซึ่งเป็นภาษาพูด ดังเช่น

- พระจิตมาเป็นหัวใจผู้หญิงได้ก็ประหลาด...
- ชั่วดีเราก็ได้พยายามยกคืนของเราเองก้าวขึ้นเหยียบบันไดขั้นต้น...

(เทศนาเสือป่า)

บางคำก็ใช้คำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ เช่น

- เมื่อเป็นเช่นนี้พราหมณ์ก็คิดประพุดเหมือนออปติคกลาง และเก็บเอาเงินค่าต่อสาย แต่เก็บยิ่งกว่าออปติคกลางโทรศัพท์นี่อีก
- ผู้ซึ่งนิยมว่าเป็นมนุษย์จำพวกที่ "ซิวิไลซ์" กว่าชาวเราเองนั่นทีเดียว...
- คำว่า"อิสราภาพ"ดูเหมือนจะตั้งใจแปลภาษาฝรั่งว่า"อินดิเพนเดนซ์" ซึ่งแปลว่าไม่ได้ขึ้นอยู่กับใคร ไม่ได้อาศัยใคร...

(เทศนาเสือป่า)

ศัพท์บางคำที่ทรงใช้บางครั้งก็ยากเกินความเข้าใจของผู้อ่าน เช่น

- แต่เป็นวิจิตรยังไม่ลงรอยกันได้ใจ...
- ไม่ว่าข้ออะไรรวมกันเข้าไปพูดสัมพลา คราวเดียวพลงเสร็จหมด
- คนเราไม่ใช่หมายจะประพุดเป็นพระอรหันต์จีนาสได้ทุกคน

(เทศนาเสือป่า)

แม้จะมีศัพท์ยากๆ อยู่บ้าง แต่เนื้อหานั้นเต็มไปด้วยสาระและหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ แต่กลวิธีการนำเสนออย่างตรงไปตรงมา

ประกอบกับศัพท์บางคำเป็นศัพท์ยาก ไม่มีคำอธิบายประกอบ จึงไม่สร้างความสนใจให้อ่านมากนัก และเป็นเรื่องที่ยากเกินไปสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่จะอ่านด้วยตนเอง

เรื่องพ่อสอนลูก

"พ่อสอนลูก" เป็นหนังสือที่เขียนในลักษณะจดหมายส่วนตัวจากพ่อคือ ฯพณฯ ทวี บุณยเกตุ ซึ่งอยู่ในต่างแดน เขียนอบรมสั่งสอนลูกเกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันอย่างถูกทำนองคลองธรรม

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 320 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เฟื่องอักษร พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ.2515

ประเภท

เป็นสารคดีประเภทจดหมายส่วนตัว ซึ่งให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน และแนวทางสำหรับพ่อแม่ใช้อบรมลูกให้เป็นคนดี

รูปแบบ

เป็นจดหมายส่วนตัว จำนวน 20 ฉบับ จากพ่อถึงลูกชายและลูกสาว

โครงเรื่อง

พ่อเขียนจดหมายอบรมสั่งสอนลูก โดยยึดหลักธรรมทางพุทธศาสนา

เนื้อเรื่อง

จดหมายทั้ง 20 ฉบับของนายทวี บุณยเกตุ ที่รวบรวมไว้ในหนังสือ "พ่อสอนลูก" จะมีเนื้อหาในทำนองสั่งสอนในด้านความประพฤติ กิริยามารยาท อุปนิสัยที่ดีงามและคุณธรรมด้านต่างๆ โดยแยกเขียนถึงบุตรชาย 11 ฉบับ เน้นความประพฤติที่ดีของลูกผู้ชายในการคบเพื่อน การมีจริยามารยาทและวาจาที่เหมาะสม ยึดมั่นในศีลห้าและคุณธรรมต่างๆ ส่วนอีก 9 ฉบับ

เขียนถึงบุตรสาวซึ่งจะเน้นในเรื่องคุณสมบัติของลูกผู้หญิง คุณลักษณะของเบญจกัลยาณี การเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี รู้จักการวางตัวและรู้จักประณินับดีผู้มีพระคุณ

กลวิธีการเสนอเรื่อง

ผู้เขียนใช้รูปแบบของจดหมายส่วนตัวเป็นกลวิธีในการเสนอเรื่อง จดหมายแต่ละฉบับจะมีความต่อเนื่องกัน โดยฉบับแรกได้เกริ่นถึงเหตุผลที่ต้องเขียนอบรมสั่งสอนทางจดหมาย ในส่วนของเนื้อหาจะแบ่งเป็นตอนๆ ในเรื่องที่ต้องการจะอบรมสั่งสอน ก่อนจะสอนเรื่องใดมักจะเริ่มต้นด้วยการอธิบายศัพท์ของคำที่ต้องการสอน เช่น ต้องการสอนเรื่องกรรมดีจะอธิบายคำว่า"กรรม" ก่อนแล้วจึงอธิบายให้รู้จักลักษณะของเพื่อนแต่ละประเภท วิธีการคบเพื่อน ประโยชน์และโทษของการคบเพื่อนโดยจะมีตัวอย่างหรือสำนวนสุภาษิตประกอบ ตัวอย่างเช่น

... ในฉบับนี้พ่อจะได้สอนถึงเรื่อง"กรรมดี"ต่อไป

คำว่า "กรรม" นี้แปลว่า "การกระทำ การประพฤติกิริยาปฏิบัติ" ฉะนั้นคำว่า "กรรมดี" ก็แปลว่า "การกระทำในสิ่งที่ดี การประพฤติดีหรือการปฏิบัติคนดี" นั้นเอง

(พ่อสอนลูก : ฉบับที่ 1 : 12)

สำนวนภาษา

แม้ว่าเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้จะมีลักษณะของการอบรมสั่งสอน แต่ผู้เขียนใช้ภาษาง่ายๆ ในการอธิบายโดยมีการยกสำนวนสุภาษิตมาอ้างอิง เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนขึ้น ตัวอย่างเช่น

1. สอนสั่งสอนโดยการอ้างสำนวนภาษิต ตัวอย่างเช่น

การคบเพื่อนเป็นของสำคัญมาก เพราะเพื่อนคือสิ่งแวดล้อม ถ้าเราคบคนดีเขาก็จะชักนำให้เราทำในสิ่งที่ดี แต่ถ้าเราคบคนไม่ดี เราก็อาจถูกเขาชักจูงให้คิดและให้ทำในสิ่งที่ไม่ดีได้ ดังสุภาษิตโบราณของเราที่มีว่า "คบพาลๆพาไปหาผิด คบบัณฑิตพาไปหาผล" นั้นเอง

(พ่อสอนลูก : ฉบับที่ 1 : 10)

จงทำตัวเป็นคนโง่ไว้เสมอ อย่าคุยโวโอ้อวดว่าเราเป็นคนฉลาดเป็นอันขาด แม้เราจะมีฉลาดมากสักเพียงใดก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็เมื่ออยู่ในสังคมคนหมู่มาก ซึ่งจะตรงกับสภาวะของไทยของเราว่า "น้ำนิ่งไหลลึก"

(พอสอนลูก : ฉบับที่ 6 : 72)

2. สั่งสอนโดยการยกอุปมาเปรียบเทียบเพื่อให้คำสอนนั้นชัดเจนขึ้น ตัวอย่างเช่น

...และเขาผู้นั้นมีเพื่อนส่วนมากเป็นคนเลวที่สังคมที่ดีเขารังเกียจแล้ว เราก็ต้องสันนิษฐานได้ในทันทีว่า เพื่อนคนที่เราคบอยู่นั้นต้องเป็นคนไม่ดีด้วย เพราะ หวังจะอยู่ในฝูงกาไม่ได้ฉันใด คนดีก็จะมิว่สมกับคนชั่วไม่ได้ฉันนี้"

(พอสอนลูก : ฉบับที่ 1 : 10)

ความสำเร็จใดๆ ของคนเราก็จะหนีความขยันหมั่นเพียรและความมีมานะอดทนไปไม่ได้ รถยนต์ที่มีเครื่องยนต์ดีแต่ขาดน้ำมันเชื้อเพลิงและไม่มีแบตเตอรี่จะวิ่งไม่ได้ฉันใด คนที่มีความประพฤติและนิสัยดี แต่ขาดความขยันหมั่นเพียรและมานะอดทนก็จะเอาตัวรอดยังไม่ได้ฉันนั้น

(พอสอนลูก : ฉบับที่ 2 : 21)

3. สั่งสอนโดยอ้างหลักธรรมทางศาสนา ตัวอย่างเช่น

ความซื่อสัตย์ต่อตนเองนั้นมีค่าสูงกว่าอะไรหมด นับว่าเป็นยอดของความซื่อสัตย์ก็ได้เพราะเกี่ยวกับจิตใจ คือ หิริโอตตปัปะ (ความละอายใจกลัวบาป) คนที่ไม่กล้าทำผิดเพราะมีคนคอยจับผิดอยู่ก็ตาม หรือเพราะกลัวคนอื่นเห็นก็ตามหรือเพราะยังไม่มีโอกาสที่จะกระทำก็ตาม เหล่านี้ยังไม่เรียกว่าซื่อสัตย์ต่อตนเอง แต่ผู้ที่ซื่อสัตย์ต่อตนเองนั้นต้องเป็นผู้ที่มีหิริโอตตปัปะ คือ ละอายตัวของตัวเอง กระดากตัวเอง กลัวตัวเอง ไม่กล้าทำอะไรให้ผิดอันได้ชื่อว่าไม่สุจริต ...

(พอสอนลูก : ฉบับที่ 5 : 55)

สั่งสอนให้เป็นคนดีมีศีลธรรมโดยยกศีล 5 มาเป็นแนวทางในการสั่งสอน

ผู้ที่มีศีลธรรมดีจะต้องเป็นผู้มีศีลด้วย และคำว่าศีลนี้ พ่อขอมหมายแต่เพียงศีล 5 เพราะศีล 5 นั้น นอกจากจะเป็นศีลเบื้องต้นของพระพุทธศาสนาแล้ว ยังจัดเป็นศีลของโลกด้วย เพราะทุกศาสนาก็เคารพในศีล 5 ด้วยกันทั้งนั้น เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่เป็นชู้กับลูกเมียเขา ไม่พูดปดและไม่กินเหล้า ... ถ้าเรามีศีล 5 ครบบริบูรณ์และปฏิบัติได้เป็นการประจำแล้วเราก็จะเป็นคนดี จะเป็นที่ยกย่องแก่คนทั้งหลาย ...

(พ่อสอนลูก : ฉบับที่ 11 : 185-186)

หนังสือเรื่องพ่อสอนลูกนี้ เป็นหนังสือที่มีคุณค่าในด้านการอบรมสั่งสอน ให้แนวคิดอันเป็นประโยชน์ในการนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และมีคุณค่าในด้านการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย จรรยา มารยาทที่ดีของคนไทย ครูและผู้ปกครองสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานและเยาวชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี

แต่เนื่องจากกลวิธีการนำเสนอซึ่งมุ่งในเรื่องการสั่งสอน เป็นการสอนอย่างตรงไปตรงมา โดยแทรกหลักธรรมทางศาสนา เป็นกลวิธีที่ไม่สร้างความสนใจให้เด็กอยากอ่าน ประกอบกับเรื่องที่สอนแต่ละเรื่องค่อนข้างยาว จึงทำให้เด็กไม่เห็นคุณค่าจากหนังสือเล่มนี้

วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทละคร

องค์ประกอบสำคัญในการวิเคราะห์วรรณกรรมประเภทละคร

1. โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง
2. แนวคิด
3. ตัวละคร
4. ฉาก
5. บทสนทนา
6. กลวิธีการแต่ง

เรื่องหัวใจนักรบ

"หัวใจนักรบ" เป็นบทละครพูดซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อ พ.ศ. 2456 บทละครพูดเรื่องนี้ได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสรให้เป็นยอดของบทละครพูด ในปี พ.ศ. 2457

ลักษณะหนังสือ

"หัวใจนักรบ" เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 113 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ พ.ศ. 2520

โครงเรื่อง

พระภิรมย์วรากรไม่เห็นด้วยกับกิจการเสือป่าและลูกเสือ แต่เมื่อมีสงครามเกิดขึ้น พระภิรมย์วรากรจึงเห็นความสำคัญของเสือป่า

เนื้อเรื่อง

พระภิรมย์วรากร มีความคิดเห็นขัดแย้งกับรัฐบาลเกี่ยวกับกิจการเสือป่าและลูกเสือว่าเป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์ จึงขัดขวางไม่ให้ลูกเข้าเป็นสมาชิก

เมื่อข้าศึกยกมา บรรดาเสือป่าและลูกเสือได้ทำหน้าที่ช่วยทหารป้องกันบ้านเมือง นายสวิงบุตรชายคนโตอาสาंनाจดหมายไปขอความช่วยเหลือจากหน่วยทหารแต่ถูกลอบทำร้ายเสียชีวิต นายสวัสดิ์จึงอาสาไปแทน

พระภิรมย์วรากร เห็นข้าศึกบุกกรุกเข้ามาใกล้บ้านก็ได้คิดว่าตนเป็นคนไทย ควรช่วยกันป้องกันประเทศ จึงช่วยยิงต้านทานข้าศึก แต่ถูกจับและถูกคาดคั้นให้บอกกำลังพวกเสือป่า พระภิรมย์ไม่ยอมบอกแต่นายสวายุทธชายคนกลางเป็นผู้บอก พอดีกองทหารไทยยกมาช่วยจับไล่ข้าศึก พระภิรมย์เห็นประโยชน์ของเสือป่า จึงสมัครเป็นเสือป่า

แนวคิด

เอกราชของชาติจะดำรงอยู่ได้ก็เพราะคนในชาติร่วมแรงร่วมใจกันปกป้องรักษา

ตัวละคร

ตัวละครสำคัญแต่ละตัว ทรงสมมติขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนของคนไทยที่รักชาติ คนไทยที่ไม่รักชาติและคนต่างชาติที่เข้าแสวงหาผลประโยชน์ในแผ่นดินไทย

ตัวละครที่เป็นตัวแทนของคนไทยที่รักชาติได้แก่ นายสวัสดิ์ หลวงมณูธรรมธรราร นายสวิง หลวงมณีนารัฐบำรุงและแม่อุไร ตัวละครเหล่านี้มีลักษณะนิสัยและบทบาทเหมือนกัน คือมีหัวใจเป็นนักรบ รักชาติ และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ส่วนพระภิรมย์วรารกร แม้ว่าตอนแรกจะไม่เห็นความสำคัญและขัดขวางกิจการเสียป่าและลูกเสือแต่เมื่อบ้านเมืองมีข้าศึกรุกราน พระภิรมย์วรารกรก็มีหัวใจเป็นนักรบที่รักชาติ รักพระมหากษัตริย์เช่นกัน

สำหรับตัวแทนที่เป็นคนไทยที่ไม่รักชาติ ยอมขายชาติให้แก่ข้าศึกศัตรู เพื่อแลกกับชีวิตตนเองนับว่าเป็นบุคคลที่น่าตำหนิที่สุด

ส่วนขุนเบ้งเป็นตัวแทนของคนต่างชาติที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในแผ่นดินไทย แต่เนรคุณต่อแผ่นดินไทย

ตัวละครแต่ละตัวมีความเหมาะสมกับเรื่องและมีลักษณะสมจริงตามสภาพเหตุการณ์และสภาพสังคมในสมัยนั้น

ฉาก

ฉากในเรื่องส่วนใหญ่เป็นฉากภายในบ้านของพระภิรมย์วรารกร ซึ่งทรงบรรยายไว้อย่างละเอียดชัดเจน ตัวอย่างเช่น

ห้องรับแขกบ้านพระภิรมย์วรารกรที่เมืองมณีนุรดี มณฑลหัตดินบุรี เป็นห้องในเรือนตึกอย่างเก่าๆ ด้านหลังมีประตูเปิดออกไปเฉลียง ต่อเฉลียงไปมีสวน ด้านขวามีหน้าต่าง ด้านซ้ายมีประตูสำหรับเข้าไปภายในเรือน เครื่องตกแต่งมีเป็นโต๊ะเก้าอี้ อย่างกระฉูดๆ ไม่สู้ดีปานใด โต๊ะตั้งกลาง เก้าอี้ล้อมโต๊ะและมีเก้าอี้ตั้งติดๆ กับฝาบ้าง มีรูปถ่ายติดฝา เป็นรูปหมู่โดยมากและมีรูปพระภิรมย์แต่งเต็มยศข้าราชการ พลเรือนชั้นอำมาตย์โท

(หัวใจนักรบ : 1)

สำหรับเหตุการณ์การสู้รบนั้น ไม่ได้ทรงบรรยายแต่ผู้อ่านทราบได้จากคำบอกเล่าของตัวละคร ดังเช่น

หลวงมณี: "...นายอินหมวดที่ 2 ไปรักษาทางริมรั้วชายป่า ถ้าหนักหนาก็เข้า
อยู่ในดึกหลังเลิกนอน ยึดไว้จนกว่าจะสั่งให้ถอย (นายอินคำนับแล้ว
วิ่งไป) คุณหลวงมณี หมวดของคุณรักษาตึกใหญ่นี้ ส่งคนขึ้นไปชั้นบน
บ้าง ยิ่งจากหน้าต่างคงถนัดดี คุณขึ้นไปกำกับชั้นบนผมจะอยู่ชั้นล่าง"

(หัวใจนักรบ : 55-56)

หลวงมณี: "คุณหลวงขอรับ ผมอยู่ชั้นบน เห็นข้าศึกยกเดินผ่านไปทางตะวันตก
เจียงใต้ น่ากลัวจะคิดทำอันตรายสะพาน"

หลวงมณี: ไม่ได้การ ถ้าทำลายสะพานได้แล้วจะร้ายมาก จะตัดทางเดินสะดวก
สำหรับกองทหารเสียทางหนึ่งทีเดียว พวกเราต้องรีบไปป้องกันสะพานไว้"

(หัวใจนักรบ : 65)

บทสนทนา

บทสนทนาในเรื่องนับได้ว่าน่าสนใจหลายตอน ถ้อยคำในบทสนทนาแสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของตัวละคร และช่วยในการดำเนินเรื่องได้รวดเร็ว ตัวอย่างเช่น

บทสนทนาที่แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของตัวละคร

ความรักชาติของหลวงมณี หลวงมณีเป็นเสือป่าผู้หลงรักอุไรลูกสาวของพระภริมย์ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับกิจการเสือป่าเพราะเข้าใจว่า "เสือป่า" คือคนที่พร้อมจะตาย หลวงมณีตอบว่า

"... ถ้าการที่ผมตายจะทำให้เป็นประโยชน์แก่พระเจ้าอยู่หัวหรือบ้านเมืองแล้ว
ผมก็จะยอมตายด้วยความเต็มใจ ยอมสละชีวิตโดยยินดี"

(หัวใจนักรบ : 24)

เมื่อพระภริมย์ถามความประสงค์ที่เป็นเลิ่บ่า หลวงมณีตอบว่า

"ก็เพื่อประสงค์ได้มีโอกาสฝึกหัดไว้ให้สามารถทำหน้าที่อย่างผู้ชายได้ คือป้องกัน
ชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ได้ในเวลาที่จำเป็น..."

(หัวใจนักรบ : 25)

และเมื่อพระภริมย์ยื่นคำขาดให้ลาออกจากเลิ่บ่าจึงจะยกลูกสาวให้ หลวงมณี
ตอบว่า

"ถ้าคุณพระจะยกให้ต่อเมื่อผมได้ลาออกจากเลิ่บ่าแล้ว ฉะนั้นผมก็ไม่แลเห็นทาง
อื่น เพราะถึงผมจะรักแม่อยู่ไรเพียงใดก็ดี แต่ที่ผมจะยอมเสียสัจย์หรือเสียความเป็น
ลูกผู้ชายชาวไทยไม่ได้เป็นอันขาด..."

(หัวใจนักรบ : 28)

ความรักชาติของพระยาภริมย์ แม้ในตอนแรกจะไม่ชอบเลิ่บ่า แต่เมื่อถึงยาม
ศึกสงคราม เลือดรักชาติก็บังเกิดขึ้นในตัวพระภริมย์ ดังจะเห็นได้จากบทสนทนากับขุนเบ้ง
เมื่อขุนเบ้งห้ามยั้งเข้าศึก ดังนี้

"อูะ ก็มันมาข่มเหงชาติกูนี่วะ แล้วก็ลูกกูก็ตายไปทั้งคน แล้วจะว่ากูไม่มี
ข้อควรเจ็บร้อนอย่างไร"

(หัวใจนักรบ : 68-69)

และเมื่อถูกเข้าศึกจับตัวได้ พระภริมย์ชี้ให้เห็นเหตุผลที่ตนยังเข้าศึกดังนี้

"ฉันได้บอกนายแล้ว ฉันมีหน้าที่ต่อสู้เพราะเป็นคนไทย ฉันยังพวคนายเพื่อป้องกัน
บ้านเมืองของฉันตามหน้าที่ผู้ชายชาวไทย "

(หัวใจนักรบ : 74)

ความรักชาติของอุไร แม้ว่าอุไรจะเป็นผู้หญิง แต่ความรักชาติก็เต็มเปี่ยมในความรู้สึก จะเห็นได้จากบทสนทนาที่อุไรได้ตอบกับผู้บังคับบัญชาของข้าศึก เมื่อถูกขอร้องให้พูดกับพระภิรมย์ เพื่อบอกความลับของชาติ อุไรตอบว่า

"... ไม่ได้ ดิฉันเป็นหญิงก็จริง แต่ดิฉันเป็นคนไทย ถึงจะเสียพ่อคนหนึ่ง ก็ดีกว่าจะเสียความเป็นพลเมืองดี "

(หัวใจนักรบ : 85)

บทสนทนาที่ช่วยในการดำเนินเรื่อง

ทรงใช้บทสนทนาช่วยในการดำเนินเรื่อง เช่น จากบทสนทนาผู้อ่านสามารถจะทราบ เหตุการณ์ในเรื่องว่า พวกเสือป่ากำลังเตรียมพร้อมจะต่อสู้กับข้าศึก โดยใช้สถานที่ที่หน้าบ้าน พระภิรมย์

พระภิรมย์ : "ฮือ! พวกเสือป่ามาทำไมกันแยะ

ขุนเบ้ง : ได้ยินว่ากำลังซ้อมรบ

พระภิรมย์ : ฮี! ยุ่งพิลึก เทียวเดินตะพึดตะพือตบกรุกไม่ว่าในบ้านในช่องใคร
ดูเหมือนจะเข้าใจเสียว่า ถ้าเล่นเป็นทหารละก็จะทำอะไรทำได้
ทุกอย่าง

ขุนเบ้ง : เข้ามาในบ้านคุณพระด้วยหรือขอรับ

พระภิรมย์ : เคยเข้ามา แล้วไล่ก็ไม่ใคร่ไปด้วย"

(หัวใจนักรบ : 41)

หรือจะรบกับข้าศึก โดยฝ่ายไทยพ่ายแพ้และถูกจับ แต่ทุกคนก็ต้องดีใจเมื่อทราบจาก บทสนทนาของพระภิรมย์ว่าพวกเสือป่าและทหารมาช่วยแล้ว ดังนี้

พระภิรมย์ : พวกเรานั้นแน่ แหม! มาแยะเทียวทั้งเสือป่าทั้งทหาร แม่แยม!

แม่อุไร! (แยมกับอุไรวิ่งออกมาจากทางซ้าย) เสร็จเราแล้ว

เสร็จเรา รุกใหญ่ ข้าศึกถอยตะพึด ดุชิ! ดุชิ!....

(หัวใจนักรบ : 103-104)

นอกจากนี้ บทสนทนายังแสดงอารมณ์ของตัวละครได้สมจริง ตัวอย่างเช่น
อารมณ์โกรธของพระภิรมย์ เมื่ออุไรต่อว่าถึงความไม่ยุติธรรมของพระภิรมย์ที่ขัดขวาง
ความรักของตนกับหลวงมณี พระภิรมย์โกรธและบริภาษดังนี้

อุไร : "คุณพ่อ ดิฉันขอเรียนอะไรจริงๆสักหน่อยถ้าดิฉันไม่นึกสงสารคุณแม่อยู่
แล้ว ดิฉันจะตามคุณหลวงมณีไปเสียเดี๋ยวนี้ทีเดียวดังนี้ยังสงสารคุณแม่
จึงจำใจต้องทนความอยุติธรรมของคุณพ่อไป"

พระภิรมย์ : "นางนี้ปากจัดใหญ่แล้ว อีเนอร์คุณ ชาตินี้ตบเสียให้ปากเย็น"

(หัวใจนักรบ : 29)

ผู้บังคับการฝ่ายข้าศึกไม่พอใจการกระทำของสวายกับนางเนยที่ยอมขายชาติของ
ตนเอง ดังจะเห็นจากบทสนทนาดังนี้

ผู้บังคับการ : "ท่านพระ การที่ท่านโกรธครั้งนี้ฉันก็เห็นด้วย ฉันเห็นอายคนนั้น
มันเลวกว่าหมาแต่ฉันจะยอมให้ท่านพระทำร้ายเขาเช่นนั้นไม่ได้
เพราะผิดธรรมเนียม ฉันได้ลั่นวาจาไว้แล้วว่าปล่อยเขา ฉัน
ต้องปล่อย (พูดกับนายร้อยตรี) พาอำยกาภมณูษย์นี้ไปกับอี่หนี่ด้วย
ดูให้มันไปให้พ่อน้ำให้มันมาอยู่ในหมู่เรา คนอัปรีอย่างนี้ไม่
ต้องการเอาไว้"

(หัวใจนักรบ : 92)

บทสนทนาที่แทรกคำสอนและข้อคิดซึ่งเป็นคติเตือนใจ

ข้อคิดเกี่ยวกับการใช้อำนาจของผู้มีอำนาจ ซึ่งหลวงมณูพูดกับพระภิรมย์เมื่อพระภิรมย์
ใช้อำนาจบังคับนายสวัสด์บุตรชายให้ลาออกจากการเป็นลูกเสือ ทรงให้ข้อคิดไว้ดังนี้

หลวงมนู: "...แต่ผู้มีอำนาจควรจะใช้อำนาจแต่ในที่ถูกต้องที่เป็นยุติธรรมถ้ามิฉะนั้น
ก็ทำให้ผู้น้อยสิ้นความนับถือ"

(หัวใจนักรบ : 7)

ข้อคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ยอมสละชีพเพื่อชาติ ดังบทสนทนาของอูไรดังนี้

อูไร: "ไม่ได้ ดิฉันเป็นหญิงก็จริง แต่ดิฉันเป็นคนไทย ถึงจะเสียพ่อคนหนึ่ง
ก็ดีกว่าจะเสียความเป็นพลเมืองดี "

(หัวใจนักรบ : 85)

คำพูดและสำนวนบางคำเป็นภาษาเก่า แต่ก็สามารถเข้าใจได้ ตัวอย่างเช่น

- ที่คุณมาประพาดเป็นแมลงเม่าตอมลูกสาวผม...
- นี่ลูกฉันมาพากันอวดดีเป็นไม้เอกกอดตามกันไปหมด...
- แม่หนูก็ไม่ควรพูดให้กำ เกลินคุณพ่อ...

(หัวใจนักรบ)

กลวิธีการแต่ง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้บทสนทนาของตัวละครเป็นตัวดำเนิน
เรื่องทั้งหมด ผู้อ่านสามารถรู้เรื่องราว ลักษณะนิสัยตัวละคร บทบาทของตัวละคร ข้อคิด
ข้อเตือนใจต่างๆจากบทสนทนาของตัวละคร

ทรงกำหนดให้เหตุการณ์ต่างๆเกิดขึ้นภายในฉากเดียว สำหรับเหตุการณ์ต่อสู้หรือการฝึก
กองเสือป่า นั้น ทรงให้ตัวละครบอกเล่าให้เข้าใจว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นหลังจาก ตัวละครทั้งฝ่าย
ข้าศึกและฝ่ายไทยผลัดเปลี่ยนกันแสดงบทบาทในฉากเดียวกัน

การใช้สำนวนภาษาหลายตอนที่มีความคมคายให้ความรู้สึกแก่ผู้อ่าน เช่น

อุไร : "ไม่ได้ ดิฉันเป็นหญิงก็จริง แต่ดิฉันเป็นคนไทย ถึงจะเสียพ่อคนหนึ่งก็
ดีกว่าจะเสียความเป็นพลเมืองดี "

(หัวใจนักรบ : 85)

พระภิรมย์ : "...สอนลูกหล่อนให้มันรู้สึกด้วยว่าตาของมันเกิดมาไม่เสียชาติ
ได้ยอมสละชีวิตดีกว่าที่จะยอมเอาใจออกห่างจากข้าวแดงแกงร้อน
สอนลูกให้มีความจงรักภักดีในพระเจ้าอยู่หัวของเรา ให้รู้จักรัก
บ้านเมืองของเราถือนั่นคงอยู่ในพระพุทธศาสนา ยอมตายเสียดีกว่า
ที่จะบกพร่องในข้อเหล่านี้"

(หัวใจนักรบ : 86-87)

และในตอนจบ พระองค์ได้แสดงทรรศนะโดยผ่านทางคำพูดของตัวละครว่า

"เวลาศึกสงครามผู้ชายกับผู้หญิงก็ต้องแสดงความกล้ากันคนละอย่าง ผู้ชายกล้า
ไปรบไปตาย ผู้หญิงกล้าไม่ทำให้เป็นที่ลำบากแก่หัวหรือผู้รักใคร่ ทำให้ผู้ที่รักมีกำลังใจ
ไปรบ..."

(หัวใจนักรบ : 112)

เรื่องหัวใจนักรบ เป็นบทพระราชนิพนธ์ที่มีคุณค่ามาก ให้ทั้งความรู้เกี่ยวกับกิจการของ
ลูกเสือและเสือป่าประโยชน์ที่ได้รับจากกิจการลูกเสือและเสือป่า และความรู้เกี่ยวกับกฎสงคราม
นอกจากนี้ยังเตือนสติคนไทยทุกคนให้รักชาติ มีความสำนึกในหน้าที่ของตนต่อประเทศชาติ แต่
เนื่องจากเหตุการณ์ในเรื่อง เป็นเรื่องที่ไกลจากประสบการณ์ของเด็ก สำนวนภาษาแม้จะไม่
ยากเกินความสามารถของเด็กที่จะอ่านให้เข้าใจได้ด้วยตนเอง แต่เป็นสำนวนภาษาที่แตกต่างไป
จากภาษาที่ใช้ในปัจจุบัน ผู้อ่านที่เป็นเด็กอาจจะไม่คุ้นเคยกับสำนวนภาษาดังกล่าว

เรื่องพระร่วง

"พระร่วง" เป็นบทละครคำกลอนซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เพื่อปลุกใจให้คนไทยรักชาติบ้านเมือง

ลักษณะหนังสือ

"พระร่วง" เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 139 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ พ.ศ. 2520

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของผู้นำที่ดีจำเป็นต้องมีสติปัญญาและคุณธรรม สำหรับปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ชาติบ้านเมืองสงบมั่นคงก็คือความสามัคคีของคนในชาติ

เนื้อเรื่อง

พระร่วงเป็นพ่อเมืองละโว้ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของขอม เมืองละโว้จึงต้องส่งน้ำจากทะเลขบศรเป็นส่วยให้แก่ขอมทุกๆ 3 ปี

เมื่อครบกำหนดเวลาส่งส่วย ขอมให้นักคุ้มมาทวงส่วย พระร่วงจึงตอรองให้นักคุ้มขนน้ำกลับไปเอง ถ้าพระร่วงสามารถบรรทุกน้ำในปริมาณเท่าเดิมบรรจุในเกวียน 10 เล่มได้นักคุ้มรับค่า พระร่วงจึงสั่งให้ชาวละโว้สานชะลอมตาถี่ๆ แล้วเอาชันยา ก็สามารถบรรจุน้ำได้เต็มตามปริมาณที่ต้องการ นักคุ้มจึงต้องขนน้ำกลับไปเองตามสัญญา ท้าวพันธุทรราชจึงสั่งให้พญาเคโชไปจับพระร่วงมาถวายเพื่อมิให้เป็นเสี้ยนหนามแผ่นดิน พระร่วงทราบข่าวจากนายมันซึ่งเป็นพรานป่า จึงหนีไปบวชที่สุโขทัยเพื่อมิให้ชาวละโว้เดือดร้อน พญาเคโชตามไปที่วัดแต่ถูกบริวารของพระร่วงจับตัวส่งกลับเมืองขอม ข้าราชการและชาวเมืองสุโขทัยจึงอัญเชิญพระร่วงขึ้นครองราชย์เมืองสุโขทัย เนื่องจากขณะนั้นเมืองสุโขทัยว่างกษัตริย์พระร่วงทรงยอมครองราชย์ตามคำเชิญ

แนวคิด

ความสามัคคีของทุกคน เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชาติเจริญและมั่นคง

ตัวละคร

ตัวละครสำคัญในเรื่องนี้ได้แก่ พระร่วง นายมัน นางจันทน์และพญาเดโช ตัวละครแต่ละตัวจะมีบุคลิกลักษณะต่างกัน ดังเช่น

พระร่วง เป็นตัวละครที่มีบุคลิกลักษณะของผู้นำคือมีสติปัญญาและมีคุณธรรม ไม่เพียงแต่ชาวไทยเท่านั้นที่ประจักษ์ความจริงข้อนี้ แม้แต่ทหารของฝ่ายขอมยังกล่าวถึงดังนี้

นักสุวรรณ ...พระร่วงเป็นพ่อเมือง ขึ้นชื่อลือเลื่องว่าสามารถฉลาดนัก ทั้งมี

ปัญญาแหลมหลัก ชาวไทยนิยม

ทหารที่ 2 จริงเจ้าข้า ได้ยินเขาชมกันทั่วหน้าว่าเมตตากรุณาแก่คนทั้งหลาย

เขาว่าเหมือนพ่อมากกว่านาย ไม่ดุน ทั้งธำรงเที่ยงธรรมสุจริต

(พระร่วง : 87)

หรือเหตุผลในการตัดสินใจหนีไปเมืองสุโขทัย เมื่อทราบว่าจะมาตามจับก็แสดงให้เห็นคุณธรรมของพระร่วงจากคำกล่าวดังนี้

อันชาวละโว้เวียงไทย

เหมือนลูกในไส้ทุกทั้งนั้น

แม้ก็ยังอยู่คงไม่ยอม

ให้ขอมจับกูเป็นแม่นมั่น

ก็จะพลอยมอดม้วยไปด้วยกัน

ดังนั้นเหมือนกุผลาญชีวา

เพราะกูรักปวงประชากว่าชีวิต

จึงได้คิดหนีไปเสียดีกว่า ...

(พระร่วง : 80)

นายมัน เป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของชาวไทยผู้มีความจงรักภักดี เป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่ทำให้เรื่องดำเนินได้อย่างเหมาะสม เช่น การที่พระร่วงหนีไปบวชที่สุโขทัยก็เพราะทราบข่าวว่าพญาเดโชจะมาจับจากนายมัน การที่พญาเดโชตามไปจับพระร่วงที่สุโขทัยก็เพราะอุบายของนายมัน และการที่ทัพขอมถูกชาวละโว้ตีจนพ่ายแพ้ก็เพราะนายมันเป็นผู้มาบอกข่าว

พญาเดโช บทบาทของพญาเดโชในฐานะศัตรูของชาวไทยนั้นสร้างความสะใจให้กับ

ผู้อ่านยิ่งนัก ถึงแม้พญาเดโชจะมีความเก่งกล้าสามารถ แต่เพราะความทะนงตนจึงมองข้ามสติปัญญาความสามารถของพระร่วงและชาวไทย ประกอบกับมีความประมาทจึงพ่ายแพ้ชาวไทย ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาของพญาเดโชดังนี้

เมื่อมาทราบข่าวราวเรื่อง	ว่าพ่อเมืองหนีแล้วฉันนี้หนา
ต้องเปลี่ยนแปลงความคิดเดิมมา	ไม่ยกไปถวายเป็นไทย
อันว่าละโว้ธานี	จะโจมตีเมื่อใดคงตีได้
จริงไหมเล่า ...	
เมื่อหัวหน้าเลี้ยงลิ้นแล้วไซ้	ชรอยไทยจะวายคลายความหลง
น่าจะสิ้นเหิมหาญการทง	แล้วแลคงระยอบย่อยต่อไป ...

(พระร่วง : 91-93)

สิ่งที่น่ายกย่องพญาเดโชประการหนึ่งคือมีใจคอเด็ดเดี่ยวสมกับเป็นชายชาติทหาร จะเห็นได้จากตอนที่พญาเดโชถูกจับตัวได้ พญาเดโชขอร้องพระร่วงว่า

ครั้งนี้แสนเจ็บแสนอาย	ต้องขอตายไม่อยู่ดูหน้าคน
เจ็บนักหนา! ดูราพระร่วงเจ้า	จงเอาบุญคุณข้าสักหน
ข้านี้ถึงที่อัปจน	เสียกลเสียทหารชาญยุทธ์
ข้าเป็นผู้ผิดคิดร้าย	มุ่งหมายฆ่าท่านเป็นที่สุด
ขอตายด้วยคมอาวุธ	จงสั่งให้กูต้าวพลัน

นางจันทน์ บทบาทของนางจันทน์ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในเรื่องความรักลูก รักชาติและกล้าหาญ ดังจะเห็นได้จากบทบาทของนางจันทน์ ดังนี้

บทบาทของแม่ที่รักและห่วงใยลูก เช่น เมื่อทราบว่พระร่วงหนีไปอยู่สุโขทัยเพื่อความปลอดภัยของชาวละโว้ นางจันทน์คร่ำครวญไว้ดังนี้

ตั้งแต่ไร้พ่อตัวผู้เดียว จะแลเหลียวก็เห็นแต่ลูกอยู่
 เราไม่ยอมเสียให้แก่ศัตรู จะต่อสู้จนกว่าจะวายปราณ ...

(พระร่วง : 104)

บทบาทของหญิงที่มีความกล้าหาญ เช่น แม้จะเป็นหญิงแต่ก็อาสาจะออกไปสู้รบกับศัตรู
 ด้วย ดังนี้

..... อย่าห้ามเราเลยท่าน !
 เราจะยกไปสู้ศัตรูพาล ถึงจะม้วยชนมายุก็ตามที
เราไซ้แม่เป็นหญิง
 ก็จะไม่อยู่ไหน? ไม่ได้แน่! เราเป็นไทยเชื้อชาติกันรบแท้...

(พระร่วง : 104-105)

นักคัม ทหารฝ่ายขอมที่ถูกใช้ให้มาทวงส่วยจากละโว้และเสียรู้พระร่วงจนต้องขนน้ำกลับ
 ไปเอง เหตุการณ์ตอนนี้แสดงให้เห็นว่านักคัมเป็นผู้ที่รักษาคำพูด และเหตุการณ์ตอนที่นางจันทน์
 คุมทัพออกมาลอบโจมตีทัพขอม นักคัมพูดกับนักแก้วแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีความกล้าหาญสมชาย
 ชาติทหารดังนี้

เสียแรงเป็นทหารชาญศักดิ์ดา ต้องไม่ยอมขายหน้าสู่ขอมตาย ...

(พระร่วง : 112)

ฉาก

ฉากที่กล่าวถึงในบทละครเรื่องนี้ เป็นส่วนประกอบที่ทำให้เรื่องมีความสมจริงมากขึ้น
 แม้จะเป็นฉากง่ายๆ แต่เหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ในเรื่อง เช่น ฉากห้องในคัมของ
 พระร่วงก็กำหนดให้เป็นเพียงเรือนผากระดานอย่างโบราณ เครื่องตกแต่งมีเตียงซึ่งมีเครื่อง
 ปลูกและหมอน มีขันน้ำ กระจอน พานหมาก ฯลฯ

หรือฉากริมฝั่งทะเล ขลุ่ยสกริมี่เพียงแค่ว่าสำหรับตั้งเครื่องสังเวทเวทดา มีเสื่อลาดบนแคร่
หรือฉากห้องพระโรงในวังนครมของขอม มีพระแท่นที่ประทับตั้งติดฉากด้านหลัง มี
เศวตฉัตรเป็นรูปร่มสีขาวมีระบายขลิบทอง 3 ชั้น

บทสนทนา

บทสนทนาส่วนใหญ่จะใช้คำง่ายๆ กระทัดรัดแต่กระทบใจผู้อ่าน ตัวอย่างเช่น

พระร่วง. ".....
.....
อกเอ๋ยอกกุ, ดูกระไร, เกิดเบนไทยต้องเป็นทาส, อนาคตนัก!
จำต้องยอมให้ขอมจิกหัวใช้; ยิ่งคิดไปผูกผูกอกแทบหัก
ทำไฉนจะได้พ้นเงื้อมมือยักษ์, ให้สิ้นชื่อประจักษ์ได้สักครา ?"
(พระร่วง : 19)

หลวงเมือง "ไม่ขอยอมให้ขอมชาติอัปรีดิ์ มาย่ำยีเหยียบเล่นเช่นเดิมมา!"
(พระร่วง : 70)

พระร่วง "แม้เราดูสยบกัณและกัน ไม่ช้าพลันจะพากันฉิบหาย
ระวิงการยุยงส่งร้าย นั้นแหละเครื่องทำลายสามัคคี"
(พระร่วง : 138)

บางครั้งใช้คำราชาศัพท์ เนื่องจากกล่าวถึงตัวละครที่เป็นกษัตริย์ ดังนั้นการใช้คำ
ราชาศัพท์เช่นนี้ จึงเป็นการเหมาะสมกับตัวละคร ตัวอย่างเช่น

นักคุ้ม "ส่วยน้ำเคยส่งตรงต่อปี เพื่อพระราชพิธีตามกำหนด
การส่งน้ำไซร์ไม่เคยงด จะละลดนั้นไซร์ไม่ควรการ
ภูวนัยจะทรงพระพิโรธ คงเป็นโทษแน่แท้...
(พระร่วง : 25)

เดโช ขอเคาะฝ่าละอองธุลีพระบาท บงกชมาศปกเกล้าเกล้า ...

(พระร่วง : 58)

ภาษาบางคำเป็นคำสมัยเก่า ซึ่งตัวสะกดผิดจากภาษาในปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น
จำเภาะ(จำเภาะ) ปฤกษา(ปรีक्षा) ฤศยา(ริษยา) ยำเียง(ยำเกรง) ข้าวฤา (ข้าวลือ)
เขยอบ(เขยิบ) อาศรัย(อาศัย) บุตร์(บุตร) พันธมิตร(พันธมิตร) เปน (เป็น)

กลวิธีการแต่ง

ในการพระราชนิพนธ์เรื่องพระร่วงนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแบ่ง
เรื่องออกเป็น 5 องค์ จำนวน 9 ตอน แต่ละตอนเป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การ
แบ่งเรื่องออกเป็นตอนๆ นี้ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายขึ้น

ในการดำเนินเรื่องทรงดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์และทรงใช้ความขัดแย้งทาง
การเมืองระหว่างไทยกับขอมเป็นตัวดำเนินเรื่อง ซึ่งแต่ละฝ่ายมีจุดมุ่งหมายต่างกัน ฝ่ายไทยมี
จุดมุ่งหมายจะพ้นจากการที่ต้องอยู่ใต้อำนาจของขอม ส่วนขอมก็มุ่งหมายจะกำจัดผู้นำชาวไทย
นอกจากนี้ยังทรงแทรกข้อคิด ข้อเตือนใจให้สามัคคี ให้รักชาติ ดังตัวอย่างเช่น

อย่าเห็นแก่ตัวมัวพะวง	ลุ่มหลงฤศยาไม่ควรที่
อย่าต่างคนต่างแข่งกันแย่งดี	อย่าให้ช่องไพร่ที่มุ่งร้าย
แม้เราฤศยากันและกัน	ไม่ช้าพลันจะพากันฉิบหาย
ระวังการยุยงสั่งร้าย	นั่นแหละ เครื่องทำลายสามัคคี
คณะใดศัตรูผู้ฉลาด	หมายมาตรทำลายให้เร็วรี
ก็ยุแยกให้แตกสามัคคี	เช่นกษัตริย์ลิจฉวีวงศ์โบราณ
.....	
ไทยรวมกำลังตั้งมั่น	จะสามารถป้องกันกันแน่
ถึงแม้ว่าศัตรูผู้มีแรง	มายุทธ์แย่งก็จะปะลาศไป

ขอแต่เพียงไทยเราย่ำพลาญญาติ ร่วมชาติร่วมจิตเป็นข้อใหญ่
 ไทยอย่ามั่งร้ายทำลายไทย จงพร้อมใจพร้อมกำลังระวังเมือง

(พระร่วง : 138-140)

เรื่องพระร่วง เป็นบทพระราชนิพนธ์ที่มีคุณค่าน่าสนใจ เนื้อหาแสดงให้เห็นถึงผลของความสามัคคีของคนในชาติ และคุณสมบัติของผู้นำที่ดี ซึ่งผู้อ่านสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ตอนหนึ่งของเรื่องพระร่วงบรรจุไว้เป็นเนื้อหาในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม 1 ซึ่งใช้ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เมื่อกำหนดให้เลือกอ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลา นักเรียนจึงสามารถเข้าใจเรื่องราวได้ชัดเจนขึ้นเพราะได้ศึกษามาบ้างแล้วในชั้นเรียน สำนวนภาษาเป็นภาษาง่ายๆ แม้บางคำจะเขียนตัวสะกดแบบภาษาสมัยเก่าแต่ก็สามารถเข้าใจความหมายของคำเหล่านั้นได้

เรื่องเวนิสวานิช

บทละครเรื่องเวนิสวานิชนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลจากเรื่อง The Merchant of Venice ของวิลเลียม เชกสเปียร์ จินตกวีชาวอังกฤษ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้บทละครเรื่องเวนิสวานิชนี้เป็นแบบเรียนภาษาไทยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2466

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 224 หน้า พิมพ์ครั้งที่ 26 โดยสำนักพิมพ์
 ศุภรสภา พ.ศ. 2511

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ระหว่างนายทุนเงินกู้กับนายทุนที่เป็นพ่อค้าและแสดงให้เห็นคุณค่าของความรักที่ต้องเสียสละ ชื่อสตั๊ดและอดทน

เนื้อเรื่อง

อันโตนิโอพ่อค้าแห่งเมืองเวนิสเป็นผู้มีใจกว้าง รักเพื่อน ดังนั้นเมื่อบัสนาโณเพื่อนรักมายืมเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแต่งงานกับนางบอร์เซียแต่ขณะนั้นอันโตนิโอนำเงินไปลงทุนค้าขายหมด จึงไปขอยืมเงิน 3 พันเหรียญจากไชล็อกมาให้ ไชล็อกเห็นโอกาสแก้แค้นที่อันโตนิโอเกลียดชังและดูถูกตน จึงยอมให้กู้เงินโดยทำสัญญาว่า หากอันโตนิโอไม่สามารถใช้เงินคืนภายใน 3 เดือน จะต้องยอมให้ไชล็อกตัดเนื้อใกล้หัวใจหนัก 1 ปอนด์แทนเงิน

เมื่อครบกำหนด อันโตนิโอไม่สามารถใช้หนี้ได้ ไชล็อกจึงร้องเรียนต่อเจ้าผู้ครองเมือง ในระหว่างดำเนินคดี นางบอร์เซียซึ่งได้แต่งงานกับบัสนาโณทราบเรื่องจึงหาทางช่วยอันโตนิโอ โดยปลอมตัวเป็นทนายความมาร่วมพิจารณาคดี ในที่สุดไชล็อกเป็นฝ่ายแพ้คดี

แนวคิด

เพื่อนแท้ยอมช่วยเหลือซึ่งกันและกันเสมอ

ตัวละคร

ตัวละครแต่ละตัวมีลักษณะนิสัยและบทบาทแตกต่างกันซึ่งสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินชวนติดตามตั้งแต่ต้นจนจบ ตัวละครสำคัญในเรื่อง ได้แก่

ไชล็อก ซึ่งจัดเป็นตัวละครที่สำคัญที่สุดในเรื่อง ลักษณะที่เด่นของไชล็อกก็คือ รักเงิน และมีความพยาบาทรุนแรง เช่น เมื่อรู้ว่าเชสสิกาบุตรสาวหนีไป ไชล็อกกับรู้สึกเสียดายเงินมากกว่าลูกสาว ดังคำกล่าวที่ว่า

...นี่กูเถิดเงินถึงสองพันเหรียญตรา อีกทั้งเครื่องเพชรพลอยนานาล้วนแต่ราคา
มาก ฉันอยากให้ลูกสาวมาล้มตายอยู่แค่เท่า ขอแต่ให้เอาเพชรติดหูมาด้วย! จะ
ไม่เสียใจเลยถ้ามันม้วยอยู่ที่ตรงหน้า ขอแต่ให้เงินตรานั้นอยู่ในหีบศพ

(เวนิสวาณิช : 108)

และเมื่อทราบว่าเชสสิกาใช้เงินในคืนเดียวถึงแปดสิบเหรียญ ไชล็อกถึงกับพูดว่า

"พูดเช่นนี้ราวกับเอามัดแทงทะเลือก: ข้าคงจะไม่ได้เงินนั้นคืนอีกแล้ว: อะไร
ถลุงเสียได้ตั้งแปดสิบเหรียญ!"

(เวนิสวานิช : 109)

นอกจากรักเงินแล้ว ความพยายามยังเกาะกินใจชไล้อย่างเหนียวแน่น ดังเห็นได้
จากความเกลียดชังที่ชไล่อคมี่ต่ออันโตนิโยเพราะอันโตนิโยดูเหมือนเหยียดหยามชไล่อซึ่ง เป็นชาวยิว
ดังจะเห็นได้จากคำพูดอันขมขื่นของชไล่อว่า

มันนั้นชไรร์ได้เคยทำให้ข้าได้อบอวย และเคยทำให้ข้าฉิบหาย ชดลากตั้งกังล้าน,
เย้ยเวลาเสีย, เยาะเวลาได้, ดูถูกกระทั่งชาติ, กลางตลาดแย่งกำไร, ยุสหายให้
แทงจิด, แหย่อมิตรให้จิดใจ; ทั้งนี้เพราะเหตุใด? เพราะเหตุที่ข้าเป็นยิวนั่นแล. นี่แน่
ยิวไม่มีตาตา? ยิวไม่มีมือ, ไม่มีอวัยวะ, ไม่มีกายหรือเจ้าคะ, หรือไม่มีสัมผัส, ตัด
จันทะและโทสะได้สิ้นหรือไหน? ไม่กินอาหารเหมือนกันหรือไร ...

(เวนิสวานิช : 106)

ถ้าพิจารณาแล้ว ในระหว่างความรักเงินกับความพยายาม ดูเหมือนชไล่อจะมีความ
พยายามมากกว่า ดังจะเห็นได้จากตอนที่บัสซานิโยขอใช้หนี้เป็นเงิน 2 เท่าของเงินที่เป็นหนี้
ชไล่ออยู่ ชไล่อตอบว่า

..... แม้เงินนั้นทุกเหรียญแบ่งออกได้
เป็นหกส่วน, และทุกส่วนเป็นเหรียญชไรร์, ไม่ประสงค์; ขอตรงตามสัญญา.

(เวนิสวานิช : 163)

ความพยายามที่รุนแรงของชไล่อทำให้ชไล่อเป็นเป็นตัวละครที่มีบทบาทเด่นมากใน
เรื่อง

นางปอร์เซีย เป็นหญิงที่เพียบพร้อมไปด้วยรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติและปัญญา ลักษณะ
เด่นๆของนางปอร์เซียมี 2 ประการคือ เป็นคนมีอารมณ์ขันและมีสติปัญญา ซึ่งเห็นได้จากคำที่

นางวิจารณ์ชายหนุ่มที่มาเลือกหีบดังนี้

เจ้าชายเมืองนะโปลี

ท่านผู้นี้ควรจะเป็นม้า เพราะพูดจาได้แต่เรื่องม้าของตัว; ช่างนำหัว เรื่อยกย่อง
เป็นความฉลาดที่สามารถใส่เกือกม้านั้นเองได้ ฉันสงสัยว่ามารดาของเธอนั้น จะได้
สนิทติดพันกับช่างใส่เกือกม้า

(เวนิสวาณิช : 22)

เคานตี ปะละติน

"... เห็นแต่นั่งทำหน้าบึ้งขมึงทิ้งประหนึ่งจะพูดกระโชกกระชากว่า "ถึงไม่ยากได้
ฉันก็ตามที่ต้องเลือกเดี๋ยวนี้, หาไม่ได้เห็นกัน" เธอฟังนิทานอะไรจันๆไม่ยั้งจนคิด:
ฉันห้วนจิตเกรงว่ากว่าจะแก่เฒ่า จะกลายเป็นขริ้วเจ้า เป็นเต่าตุ่นเพราะแต่รุ่นๆ
ยี้มไม่เป็นเสียเช่นนี้ ให้ฉันแต่งกับกะโหลกผีคาบกระดูกขา จะเป็นสุขสนุกกว่า"

(เวนิสวาณิช : 23)

พอลคอนบริดจ์

"ที่จริงเขานั้นไซ้เหมือนรูปภาพ อันช่างเขียนพอให้ทราบว่าเป็นชายดี แต่ใคร
เล่าในโลกนี้จะสามารถอาจสนทนากับหุ่นยนต์, จนปัญญา อีกพิศดูเสื้อผ้าก็ดูพิลึก!
ฉันนึกว่าเสื้อเห็นจะซื้อที่อิตาลี, กางเกงที่จะซื้อที่เมืองฝรั่งเศส, หมวกประเทศ
เยอรมนีมีราคา, กิริยาเที่ยวเก็บตกต่างๆ ไป"

(เวนิสวาณิช : 24)

นอกจากจะสามารถมองคนออกแล้ว นางยังมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดสามารถปลอมตัวเป็น
เนติบัณฑิตไปพิพากษาคดีเพื่อช่วยเหลืออันโตนิโยจนชนะคดี

อันโตนิโย เป็นพ่อค้าผู้มีน้ำใจกว้างขวาง รักเพื่อนและเป็นที่รักของทุกคน ดังคำ
กล่าวของบัสसानิโอว่า

เขาเป็นคู่ชีวิตของพี่ยา,	คนใจดียิ่งกว่าหาไม่ได้,
ทั้งในการบำเรอบำรุงใจ	บ่มิได้หน่ายจิตระอิดระอา
อีกเขานั้นดีจริงทุกสิ่งสรรพ	เหมือนโรมันโบราณ การจะหา
ผู้ใดเทียบเปรียบได้ในอาณา	อิตาลีสุดหาแล้วทรมาย

(เวนิสวานิช : 136)

แต่อันโตนิโอมีข้อที่น่าตำหนิคือ ถูกเหยียบหยามไขลื้อครึ่งเป็นคนต่างศาสนา ดังคำ
ของไขลื้อที่ว่า

ท่านผู้เคยถ่มน้ำลายรดหนวดข้า	เอาตีนเตะเช่นหมากลางถนน
ผ่านหน้าบ้านคราใดไล่ให้พ้น	

(เวนิสวานิช : 39)

อันโตนิโอตอบว่า

ข้าทำแล้วอย่างไรข้าไม่อาย	ไม่ยอมกายไม่ยอมจะถ่อมตน
ถ่มน้ำลายหรือถีบเช่นเคยไซ้	ต่อไปก็คงทำได้อีกหน

(เวนิสวานิช : 40)

บัสसानิโอ ชายหนุ่มที่มีนิสัยขี้สรวลสรวาย ดังนั้นเมื่อมีความจำเป็นต้องใช้เงินจึง
ต้องมารบกวนอันโตนิโอ เราทราบนิสัยของบัสसानิโอจากเหตุผลที่เขานำมาอ้างกับอันโตนิโอเพื่อ
ขอยืมเงินว่า

อันโตนิโอพี่ชายสหายแก้ว	เพื่อนรู้แล้วว่าทรัพย์ของฉันนี้
ได้ชักไปใช้จ่ายพุ่มพวยทวี	เพราะเหตุที่หน้าใหญ่เกินกำลัง
แต่มิใช่จะบ่นเพราะตนโสด	ใช่จะโทษผู้ใด ใจฉันตั้ง
อยู่เพียงที่ตรงจะประทะประทั้ง	ใช้หนี้สินรุงรังที่คั่งค้าง ...

(เวนิสวานิช : 14)

แต่บัสซานิโอก็มีข้อดีหลายประการเช่น

ฉลาด ตอนที่เลือกหีบ บัสซานิโอฉลาดพอที่จะรู้ว่า คนเราไม่ควรไว้วางใจแต่รูป
ลักษณะภายนอกดังคำพูดของบัสซานิโอว่า

ถึงผิวนอกค่าน้อยสักปานใด มักหลงโลกเพราะใสสุดสง่า...

(เวนิสวานิช : 118)

รักเพื่อน ลักษณะนิสัยเช่นนี้เห็นได้จากตอนที่อันโตนิโอจะเซ็นสัญญากู้เงินกับ
ไชลล็อก บัสซานิโอเตือนว่า

ไม่ได้แล้วเพื่อนแก้วอย่าทำบ้า ยอมไร้ทรัพย์ดีกว่าเจียนวณพี...

(เวนิสวานิช : 41)

หรือตอนที่บอร์เซียตัดสินใจให้ไชลล็อกเชือดเนื้ออันโตนิโอตามสัญญาได้ บัสซานิโอ
กล่าวว่า

อันโตนิโอฉันมีเมียขวัญ	ผู้ยิ่งกว่าชีวันเสนาหา
แต่ชีวิต ทรัพย์สรรพ และภรรยา	ไม่ยิ่งกว่าชีวิตของเพื่อนรัก
ยอมสละหมดได้ยอมให้เป็น	เหมือนเครื่อง เช่นอายอสูรอัปลักษณ์
ขอแต่เพื่อนได้พ้นเงื้อมมือยักษ์	ยอมเสียรักเสียสินด้วยจับพลัน ...

(เวนิสวานิช : 179-180)

ฉาก

ฉากในเรื่องเป็นฉากในเมืองเวนิสเป็นส่วนใหญ่แต่ไม่ได้กล่าวรายละเอียดมากนัก บอก
เพียงว่าเหตุการณ์ตอนนี้เกิดขึ้นที่ใด เช่น ถนนแห่งหนึ่งเมืองเวนิส ลานในเมืองเวนิส ห้อง
หนึ่งในเรือนนางบอร์เซีย ห้องหนึ่งในเรือนไชลล็อก ศาลสถิตยุติธรรมเมืองเวนิช ซึ่งแต่ละฉาก
มีความเหมาะสมกับเหตุการณ์ในเรื่องเป็นอย่างดี

บทสนทนา

บทสนทนาแสดงถึงอารมณ์และลักษณะนิสัยของตัวละคร ดังเช่น แสดงอารมณ์โกรธ และนิสัยเห็นแก่เงินของไอ้ลือกในตอนที่เราพบว่าลูกสาวหนีตามผู้ชายไป

ลูกสาวกู! เงินของกู! อยู่ที่ไหน?	หนีไปกับคริสตังซังน้ำหน้า!
เอาคริสตังเงินทองของกูมา!	ยุดิธรรม! เงินตรา, และบุตร
อยู่ในถุง, สองถุงเงินดีตรา,	ตราสองชั้น, มันเอาไปได้ฟ้าผ่า;
ลูกขโมยของบิดาแสนกาฬ!	อีกมึงสองเม็ดเด็ดเอาไป
ถึงสองเม็ดเพชรดี, อีชาติชั่ว	มันติดตัวไปด้วย, ช่วยให้ได้!
โปรดเจ้าข้า! ตามหาอิจญไร!	มันเอาไปทั้งเพชรและเงินตรา

(เวนิสวาณิช : 90)

หรือบทสนทนาที่แสดงอารมณ์โกรธของกราดินาโนเมื่อไอ้ลือกขึ้นกรานจะ เชือดเนื้อของอันโตนิโอตามสัญญา

จงลืมหายตายโหง, อ้ายชาติหมา!	การที่มึงยืนยงคงชีวา
ข้าก็นึกดีเตียนยุดิธรรม	กูออกเชื้อข้อความตามโบราณ
ที่ว่าดวงวิญญาณสัตว์ต่างๆ	อาจสิงในกายมนุษย์สุตระกูล:
ใจมึงดำราวกับหมาป่าแท้ๆ	

(เวนิสวาณิช : 106-167)

นอกจากนี้ในบทสนทนายังแทรกข้อคิดเป็นคติเตือนใจหลายประการ ดังเช่นที่อันโตนิโอให้ข้อคิดว่าชีวิตมนุษย์เราไม่แน่นอน แต่ละคนมีบทบาทต่างกัน ดังคำพูดว่า

โลกนี้เหมือนละครโรงนิตๆ	คิดว่าเราเป็นละครอยู่ทั่วกัน
ต่างคนมีบททำและทำท่า	ต่างๆนานาเหมือนแสร้งสรร...

(เวนิสวาณิช : 9-10)

หรือคำพูดของนางบอร์เซียที่ให้ข้อคิดเรื่องความเมตตากรุณาแก่ไขล็คว่า

อันความกรุณาปรานี จะมีใครบังคับก็หาไม่
 หลังมาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ จากพากฟ้าสราลัยสู่แดนดิน...

(เวนิสวานิช : 172)

กลวิธีการแต่ง

บทละครเรื่อง เวนิสวานิชนี้ ส่วนใหญ่ทรงใช้คำประพันธ์ประเภทกลอน มีโคลงแทรก อยู่บ้าง บางตอนเป็นร้อยแก้วแต่ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง พระองค์ทรงเลือกใช้คำได้ไพเราะ สละสลวย สร้างความประทับใจแก่ผู้อ่านโดยเฉพาะสำนวนโวหาร เปรียบเทียบที่มีความหมาย ลึกซึ้งคมคาย ดังเช่น

การใช้ภาษาภาพพจน์

บัลซานิโอเปรียบเทียบคำพูดของกราดิยาโนว่าไร้สาระ หาประโยชน์ไม่ได้

ในคำพูดจะมีสุภาษิตอยู่ที่เด่นชัดเดียว ยากจริงเจียวจะค้นในคำสนทนา
 ประหนึ่งว่าข้าวเปลือกเพียงสองเมล็ดน้อย เข้าไปแฝงกระจอยร้อยอยู่ในกระบุงกลบ
 ค้นทั้งวันก็แทบจะหาไม่พบได้...

(เวนิสวานิช : 13)

บอร์เซียพูดถึงการกระทำสิ่งต่างๆ ที่ต้องการทำว่าไม่ใช่เรื่องง่ายๆ ดังใจ โดย
 เปรียบเทียบว่า

ถ้าการทำให้สิ่งใดๆ สำเร็จง่าย สำเร็จตายเท่าที่เรารู้ว่าดี กุญแจน้อยก็จะได้เป็น
 วิหารหลวง แลปวงท้นกระท่อมคนเข็ญใจ ก็คงจะได้เป็นวังเจ้านายไปหมด

(เวนิสวานิช : 20-21)

ปอร์เซียวิจารณ์ชายหนุ่มชาติเยอรมันที่มาเลือกหีบว่า ไม่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม ดังนี้

"ถึงแม้ว่าที่ตีพร้อมพรัง ก็ยังเลวกว่ามนุษย์และเวลาที่เลวที่สุด ก็ไม่ดีกว่า
เดรัจฉาน ... ฉันนี้ไม่พอใจเป็นภรรยาแห่งฟ้าซัวร์ซุบสุรา เช่นท่านผู้นั้น"

(เวนีสวาทิษ : 25-26)

สาระลีโนพูดถึงความแตกต่างของไขลื้อกับเชสสิกาโดยเปรียบเทียบให้เห็น
ชัดเจน ดังนี้

"เนื้อของแกกับเชสสิกามันแพกผิด ยิ่งเสียวว่าหมึกดำสนิทผิดกับงา
เลือดของแกกับเชสสิกานั้นอีกไซ้ไร ก็ผิดกันไกลราวเหล่าแดงกับเหล่าขาว..."

(เวนีสวาทิษ : 105)

บางตอนใช้โวหารบุคลาธิษฐาน เพื่อเพิ่มความงามให้แก่ภาษายิ่งขึ้น เช่น

"...ความฉลาดอาจรณาดั่งบัลลังก์ เพื่อบังคับสารพัดจิตปาณา
แต่โทษอาจจะโดดโหดข้ามรั้ว ไม่เกรงกลัวบัลลังก์เลยก็มี..."

(เวนีสวาทิษ : 21)

บางตอนใช้ถ้อยคำไพเราะ สร้างความประทับใจจนมีผู้นำไปขับร้องเป็นเพลงที่
ไพเราะ เช่น

ความเอ๋ยความรัก	เริ่มสมัครขึ้นต้น ณ หนไหน ?
เริ่มเพราะเหมาะกลางวางหัวใจ	หรือเริ่มในสมองตรองจงดี ?
แรกจะเกิดเป็นใจใครรู้บ้าง	อย่าอำพรางตอบสำนวนให้ควรที่
ใครถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงรดี	ผู้ใดมีคำตอบขอบใจเอ๋ย

ตอบเอ๋ยตอบด้อย	เกิดเมื่อเห็นน้องน้อยอย่าสงสัย
ตาประสบตารักสมัครไซ้	เหมือนหนึ่งให้อาหารสำราญครัน
แต่ถ้าแม้นสายใจไม่สมัคร	เหมือนฆ่ารักเสียแต่เกิดย่อมอาสัญ
ได้แต่ชวนเพื่อนยามาพร้อมกัน	ร้องรำพันส่งสารรักหนักหนาเอย

(เวนิสวานิช : 117-118)

เรื่องเวนิสวานิช เป็นบทละครที่น่าสนใจ เนื้อหาให้ความสนุกเพลิดเพลินติดตามอีกทั้งยังแทรกคติเตือนใจอันจะนำไปเป็นข้อคิดในการดำเนินชีวิตได้ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาง่ายๆ แต่เนื่องจากเป็นวรรณกรรมที่มีรูปแบบเป็นร้อยกรอง จึงอาจไม่สร้างความสนใจให้เด็กอยากอ่านมากนัก

เรื่องระเด่นลันได

บทละครเรื่องระเด่นลันไดนี้เป็นบทประพันธ์ของพระมหามนตรี (ทรัพย์) ซึ่งแต่งในสมัยรัชกาลที่ 3 จัดเป็นบทละครประเภทยั่วล้อเรื่องแรกของไทย หลายคนเข้าใจว่าแต่งเพื่อล้อเลียนวรรณคดีเรื่องอิเหนา แต่หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเนื้อหาต่างจากอิเหนา การล้อเลียนดังกล่าวล้อเลียนเพียงคำนำหน้าชื่อตัวละคร เช่น "ระเด่น" ล้อเลียนบทสนทนา บทพรรณนาและฐานะของตัวละครโดยใช้ความขัดแย้งกับวรรณคดีแบบฉบับทั่วไป

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 31 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ พ.ศ. 2520

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องรักสามเส้า ระหว่างระเด่นลันได นางประแดงและท้าวประดู่ในตอนต้น ส่วนตอนท้ายเป็นรักสามเส้าระหว่างระเด่นลันได นางประแดงและนางกระแอ

เนื้อเรื่อง

ระเด่นลันไดมีอาชีพขอทาน วันหนึ่งขอทานมาถึงบ้านของท้าวประดู่ ระเด่นลันไดเห็นนางประแตภรรยาของท้าวประดู่ก็นึกรักจึงสืซอเกี้ยว นางประแตพอใจจึงนำข้าวกล่องกับปลาสดแห้งมาให้ ระเด่นลันไดจึงนัดแนะว่า "ดีๆ คืนนี้จะมาหา" ฝ่ายท้าวประดู่เมื่อกลับถึงบ้านพบว่าข้าวกล่องกับปลาสดหายไปก็สงสัยจึงซักถามจนได้ความ ด้วยความหึงหวงและเสียตายของท้าวประดู่จึงตบตีนางและขับไล่ นางออกจากบ้าน ตกดีกระเด่นลันไดลอบไปหานางประแตตามนัด ได้พบท้าวประดู่จึงรีบหนีออกมาพบนางประแตกลางทางจึงพาไปที่บ้าน ต่อมานางกระแอซู้รักของระเด่นลันไดคิดถึงระเด่นลันไดจึงมาหา ได้พบนางประแตก็เกิดหึงหวงกัน นางกระแอไล่ตีนางประแตจนนางประแตหนีไป

แนวคิด

อำนาจของกิเลสย่อมนำความเดือดร้อนมาสู่ตน

ฉาก

ฉากที่กล่าวถึงเป็นการสะท้อนภาพหนึ่งของกรุงเทพฯ ในสมัยรัชกาลที่ 3 เพราะได้กล่าวถึงชื่อสถานที่ต่างๆ ในเรื่อง เช่น

มาจะกล่าวบทไป	ถึงระเด่นลันไดอนาถา
เสวยราชย์องค์เดียวเที่ยวรำภา	ตามตลาดเสาชิงช้าหน้าโบสถ์พราหมณ์

(ระเด่นลันได : 1)

พรางตมมือร้องเหยยเหยโยโย	แล้ววิ่งไปทางสะพานบ้านตะนาว

ระเด่นลันได : 14)

"กูไม่ยอมเอาไว้ใช้สอย	นึกว่าปล่อยสิ่งสัตว์วัดสามปลื้ม"

(ระเด่นลันได : 16)

ในการบรรยายฉากแต่ละฉาก ผู้แต่งสามารถบรรยายได้อย่างชัดเจน ผู้อ่านเห็นภาพได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังแทรกอารมณ์ขัน ทำให้ได้รับความสนุกสนาน ดังได้กล่าวถึงบ้านของระเด่นลันไดดังนี้

มาจะกล่าววทไป	ถึงระเด่นลันไดอนาถา
เสวยราชย์องค์เดียวเพียรรำภา	ตามตลาดเสาชิงช้าหน้าโบสถ์พราหมณ์
อยู่ปราสาทเสาคอดยอศตวัน	กำแพงแก้วแล้วล้อมด้วยเรียวหนาม
มีทหารหอนเห่าทุกโมงยาม	คอยปราบปรามประจามิตรที่คิดร้าย ...

(ระเด่นลันได : 1)

ครั้นถึงจึงขึ้นบนดำนก	ตงหักกลัวจะตงกเงิน
ค่อยพุงจูนางอย่างดำ เนิน	ชวนเชิญโถมเงลาเข้าที่นอน
ลดองค์ลงเหนือที่ไสยาสน์	พระยัฎฐ์ลาดขาดสองท่อน
แล้วจึงมีมธุรสสุนทร	อ้อนวอนโถมเงลาเข้ามุ้ง...

(ระเด่นลันได : 24)

หรือสภาพบ้านของท้าวประดู่ผู้เขียนได้บรรยายไว้ดังนี้

มาเอยมมาถึง	เมืองหนึ่งสร้างใหม่ดูใหญ่กว้าง
ปราสาทเสาล้อมอยู่กลาง	มีคอกโคอยู่ข้างกำแพงวัง
พระเยื้องย่างเข้าทางทวาร	หมุ่หมาแห่ห้อมล้อมหน้าหลัง...

(ระเด่นลันได : 2)

ตัวละคร

ตัวละครที่กล่าวถึงในเรื่องเล่ากันว่าเป็นตัวละครที่มีอยู่จริงในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยทราบจากคำอธิบายบทละครเรื่องระเด่นลันไดซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้อธิบายไว้ในตอนต้นของหนังสือว่า

เล่ากันว่าครั้งนั้นมีแขกคนหนึ่งชื่อลันได ท่านองจะเป็นพวกฮินดูชาวอินเดีย
 ชัดเชพเนจรเข้ามาอาศัยอยู่ที่ใกล้โบสถ์พราหมณ์ในกรุงเทพฯ เพื่อยวสีขอทานเขา
 เลี้ยงชีพเป็นนิจ พูดภาษาไทยมิใคร่ได้ หัดร้องเพลงขอทานได้เพียงว่า "สุวรรณหงษ์
 ถูกลอกอย่าบอกใคร บอกใคร กับบอกใคร" ร้องทวนอยู่แต่เท่านั้น แยกลันไดเพียว
 ขอทานจนคนรู้จักกันโดยมาก ในครั้งนั้นมีแขกอีกคน 1 เรียกกันว่าแขกประดู่ ท่านอง
 ก็เป็นชาวอินเดียเหมือนกัน ตั้งคอกเลี้ยงวัวนมอยู่ที่หัวป้อม (อยู่ราวที่สนามหน้าศาลสถิต
 ยุติธรรมทุกวันนี้) มีภรรยาเป็นหญิงแขกมลายูชื่อประดะะ อยู่มาแยกลันไดกับแขกประดู่
 เกิดวิวาทกันด้วยเรื่องแย่งหญิงมลายูนั้น...

(ระเด่นลันได)

พระมหามนตรี (ทรัพย์) ได้นำแขกทั้ง 3 นั้นมาเป็นตัวละครโดยยกย่องให้มีฐานะสูง
 อย่างเจ้าโดยการใช้คำราชาศัพท์ แต่การใช้คำราชาศัพท์มุ่งที่จะสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้อ่านเพราะ
 ขัดแย้งกับฐานะจริงของตัวละคร ซึ่งจะเห็นได้จากการบรรยายของกวีดังนี้

ระเด่นลันได

มาจะกล่าวบทไป	ถึงระเด่นลันไดอนาถา
เสวยราชย์องค์เดียวเที่ยวร่ำภา	ตามตลาดเสาชิงช้าหน้าโบสถ์พราหมณ์
อยู่ปราสาทเสาคอดยอดด้วน	กำแพงแก้วแล้วล้วนด้วยเรียวหนาม
มีทหารหอนเห่าเฝ้าโหมงยาม	คอยปราบปรามประจามิตรที่คิดร้าย
เพียวยวสีขอข้าวสารทุกบ้านช่อง	เป็นเสบียงเลี้ยงท้องของถวาย
ไม่มีใครชิงขังทั้งหญิงชาย	ต่างฝากกายฝากตัวกลัวบารมี
พอโพล้เพล้เวลาจะส้ายันต์	ยุ่งชุมชุมวันแล้วเข้าที่
บรรทมเหนือเสื่อลำแพนแท่นณ	ภูมิขบเขาเมากัญชา ...

(ระเด่นลันได : 1)

นางประแดง

เมื่อ <u>นั้น</u>	นางประแดงหกลวงดวงสมร
ครัน <u>รุ่ง</u> เช้าท้าวประคอง	เสด็จจรจากเวียงไปเลี้ยงวัว
โคมเจลาเนาในที่ไสยา	บรรจงหันกัณฐาไ้ทำ <u>หัว</u>
แล้วอาบน้ำทาแป้งแต่งตัว	หัว <u>หัว</u> หาหาเกล้าผมมวย ...

(ระเด่นลันได : 3)

นอกจากนี้ผู้อ่านยังสามารถเห็นภาพของนางประแดงได้อย่างชัดเจนและเกิดอารมณ์ขันจากการพรรณนาของกวีดังนี้

สูงระหงทรงเพรียวเรียว <u>รู</u> ด	งามละม้ายคล้ายอุฐะหลา <u>ป่า</u>
พิศแต่ <u>หัว</u> ตลอด <u>เท้า</u> ขาว <u>แต่</u> ตา	สอง <u>แก้ม</u> กัลยาดัง <u>ลูก</u> ยอ
คิ้ว <u>ก่ง</u> เหมือน <u>ง</u> เขา <u>ดีด</u> ฝ้าย	จุม <u>กละ</u> ม้ายคล้าย <u>พ</u> ร <u>้า</u> ขอ
หกลวงดวง <u>พัค</u> ตร์ <u>ห</u> ง <u>อ</u>	ลำ <u>คอ</u> โตน <u>ตัน</u> สั้น <u>กล</u> ม
สอง <u>เต้า</u> ห้อย <u>ตุง</u> ดั่ง <u>ถ</u> ง <u>ตะ</u> เคียว	โคน <u>เขี้ยว</u> แห่ง <u>รว</u> บ <u>เหมือน</u> บวบ <u>ด</u> ม
สว <u>ย</u> สลายา <u>จุ</u> ก <u>พระ</u> โ <u>ย</u> ฮ <u>ฐ</u> ้อม	มน <u>นำ</u> เข <u>ย</u> น <u>ำ</u> ขม <u>นาง</u> เท <u>วี</u> ...

(ระเด่นลันได : 3-4)

ตัวละครแต่ละตัวต่างมีฐานะต่ำต้อย ดังนั้นจึงมีลักษณะการดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดเหมือนกัน เช่น ระเด่นลันไดต้องขอทานและทำทุกวิถีทางเพื่อจะได้ข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงชีวิต เช่น การเกี้ยวพาราสีนางประแดงหรือนางกระแอ เป็นต้น

ฝ่ายท้าวประคองที่ขับไล่นางประแดง เพราะเสียดายข้าวปลาอาหารที่นางประแดงให้ทานแก่ระเด่นลันได เพราะตนก็มีฐานะยากจน และถึงกับขับไล่นางประแดงออกจากบ้านโดยกล่าวในกลอนว่า

"จะเลี้ยงไว้ไยเล่าเมื่อข้าวแพง"

(ระเด่นลันได : 11)

นอกจากนี้ตัวละครแต่ละตัวยังแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีคุณธรรม ดังเช่น ระเด่นลันได แม้จะเจ้าชู้ แต่ก็รู้สึกกลัวบาป ดังเห็นได้จากตอนที่ระเด่นลันไดแอบขึ้นไปหานางประแตะ แต่ถูกท้าวประคู้จับได้ ระเด่นลันไดเล่าให้นางประแตะฟังว่า

มันจะกลับจับพี่เป็นผู้ร้าย	จะฆ่าเสียให้ตายก็ขายหน้า
เขาจะค่อนข้างดีฉินินทา	อดสูเทवासुरาลัย
จะเอาเมียแล้วมีหน้าซ้ำมาหัว	คือกลัวบาปกรรมไม่ทำได้ ...

(ระเด่นลันได : 23)

นางประแตะแม้จะฟังพอใจระเด่นลันได แต่ยังรู้จักรักษานวลสงวนตัวเพราะตนมีสามีแล้ว นับได้ว่าเป็นผู้มีคุณธรรมดังกล่าวในบทกลอนว่า

ขอพระองค์จงฟังยังหยุดคิด	อย่าให้มีความผิดติดตัวน้อง
ท้าวประคู้ชู้เธอซี้หึง	ถ้ารู้ถึงท้าวเธอจะทุบถอง
จงไปเสียก่อนเกิดพ่อรูปทอง	อย่าให้น้องชั่วช้าเป็นราศี ...

(ระเด่นลันได : 8)

ส่วนท้าวประคู้ แม้จะซี้หึงจนทุบตีและจับไถ่ นางประแตะออกจากเรือน แต่ยังมีคุณธรรม คือ รู้สึกเวทนาสงสาร ดังจะเห็นได้จากบทกลอนดังนี้

คิดว่าเมเหสีที่ถูกถอง	แสบท้องหายโกรธเข้ามาหา
ไถ่ให้กสมเพชเวทนา	สู่ทนทานด้านหน้ามาง้องอน
จะจับหนีดีไถ่ไม่ไปจาก	อีร่วมเรือนเพื่อนยากมาแต่ก่อน
แล้วคลีฟาคลุมหัวล้มตัวนอน	พระภุชราทำเฉยเลยกลับไป ...

(ระเด่นลันได : 21)

บทสนทนา

บทสนทนาของตัวละครแต่ละตัวมีความเหมาะสม เช่น ในบทกวีพาราสิก็ใช้ถ้อยคำ
ธรรมดาๆ แต่แฝงไว้ด้วยอารมณ์ขัน ตัวอย่างเช่น บทสนทนาของระเด่นลันไดเมื่อกวีพาราสิ
นางประแดง

ดวงเอยดวงใจ	สภได้เจ็ดวัดตัดสองหู
ความจริงพี่มีเล่นเป็นเช่นชู้	จะร่วมเรียงเคียงคู่กันโดยดี
ถึงมิใช่ตัวเปล่าเจ้ามีผิว	พี่ไม่กลัวบาบดอกกะโหลกศรี
อันรักตกใจไปโยมิ	ยมพระบาลกับพี่เป็นเกลือก
เพียงจับมือถือแขนอย่าแค้นเคือง	จะให้น้องสองเฟื่องอย่าหุนหัน
แล้วแก้เงินในไถ้ออกให้พลัน	นี่แลชั้นหมากหมั้นกัลยา ...

(ระเด่นลันได : 6)

หากเป็นบทกวีกรธยาคำที่ใช้จะมีลักษณะดุดัน แต่ไม่ใช่คำหยาบ ดังตัวอย่างเช่น
คำพูดของท้าวประดู่ขณะมีอารมณ์โกรธเพราะนางประแดงนำข้าวและปลาสดไปให้ระเด่นลันได

จึงชี้หน้าว่าเหม่เหม่	มึงนี่เหมือนหนอนที่บ่อนไส้
ชนเอาปลาข้าวให้เขาไป	วันนี้จะได้อะไรกิน
ถ้ามีศรีสุขก็ไม่ว่า	นี้สำเภาเสากากก็แตกสิ้น
แล้วมีหน้าซำตัวเป็นเมลทิน	จะอยู่กินต่อไปให้กลางแคลง
เจ้าศรัทธาอาศัยอย่างไรงัน	ถ้ากระนั้นกระนั้นก็ไม่แจ้ง
จะเลี้ยงไว้โยเล่าเมื่อข้าวแพง	ฉวยชักพระแสงออกแกว่งไกว ...
เมื่อนั้น	ท้าวประดู่เดือดนักรักพระแสง
ถ้าบอกจริงให้กูฮูแหว่ง	จะงดไว้ไม่แทงอย่าแย่งยุต
กูก็เคยเกี่ยวธนูมารยา	มิใช่มีงโสดตามหาอุต
มันเป็นถึงเพียงนักพิรุณ	ถึงดำนน้ำร้อยผุดไม่เชื่อใจ...

(ระเด่นลันได : 11-12)

กลวิธีการแต่ง

เขียนตามแบบกลอนมัทละครทุกประการแต่เนื้อหาเป็นเรื่องยั่วล้อ การดำเนินเรื่องโดยการกล่าวถึงตัวละครสำคัญของเรื่อง คือ ระเด่นลันไดแล้วดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ โดยแทรกบทพรรณนาชมปราสาทราชวัง บทกวีพาราสิ บทชมธรรมชาติ บทคร่ำครวญ บทชมโฉม บทอัศจรรย์ เป็นการเขียนเลียนแบบวรรณคดีแบบฉบับ แต่ในบทพรรณนาดังกล่าวนี้ผู้แต่งนำความขัดแย้งกับวรรณคดีแบบฉบับมากล่าว จึงสร้างความขบขันให้แก่ผู้อ่านยิ่งนัก ตัวอย่างเช่น

บทพรรณนาชมปราสาทราชวัง ผู้แต่งกล่าวชมปราสาทราชวังของระเด่นลันได ซึ่งเมื่ออ่านแล้วจะเห็นภาพว่าไม่น่าชื่นชมเลย ทั้งสภาพปราสาท กำแพงแก้ว และทหาร

อยู่ปราสาทเสาคอดยอดด้วน

กำแพงแก้วแล้วล้วนด้วยเรียวหนาม

มีทหารหอนเห่าทุกโมงยาม

คอยปราบปรามประจามิตรที่คิดร้าย ...

(ระเด่นลันได : 1)

บทชมโฉม บทชมโฉมที่ผู้แต่งพรรณนาถึงนางประแตะนั้นสร้างอารมณ์ขันให้แก่ผู้อ่าน เพราะผู้แต่งใช้ความขัดแย้งในการชมความงามต่างจากวรรณคดีแบบฉบับต่างๆ ไปที่เปรียบเทียบความงามของนางในวรรณคดี เช่น คิ้วต้องโก่งเหมือนคันศร พักตร์พ่องเหมือนดวงจันทร์ วันเพ็ญ แก้มดั่งสีมะปรางสุก ลำคอเหมือนหงส์ ริมฝีปากดั่งสีลิ้นจี่ ออกงามเหมือนดอกบัวตูม หูงามเหมือนกลีบบัว แต่ความงามของนางประแต่ว่าที่วิกกล่าวชมมีลักษณะไม่น่าชมดังนี้

สูงระหงทรงเพรียวเรียวรูศ

งามละม้ายคล้ายอุฐกะหลาป่า

พิศแต่หัวตลอดเท้าขาวแต่ตา

สองแก้มกลยาดังลูกยอ

คิ้วก่งเหมือนงาช้างตีดีฝ่าย

จุมถะม้ายคล้ายพริ้วซอ

หูกวางดวงพักตร์หักงอ

ลำคอโตนั่นกลม

สองเต้าห้อยตุงดั่งอุตะเคียว

โคนเหี่ยวแห้งรวบเหมือนบวบดัม

เสวยสลาयाจุพระโอรส้อม

มันน่าเขย่นาชนางเทวี ...

(ระเด่นลันได : 3-4)

บทชมธรรมชาติ จะแตกต่างกับบทชมธรรมชาติในวรรณคดีฉบับอื่นดังนี้

เสนาะเสียงสำเนียงพิราบร้อง	ครางกระหึ่มครุ่มก้องบนกบฏ
แว่วแว่วเค้าแมวในกลีบเมฆ	ดูวิเวกลงหลังคาเที่ยวหาหนู
พระเพยบุษกรและชะงั่ว	ดาวเดือนรับรู้ไม่เห็นตัว
พระพายชายพัดอุทิศ	พระทรงฤทธิ์ได้มกลั่นจนสิ้นหัว
หอมชื่นดอกอัญชันที่คันร้ว	ฟุ้งตระหลอบทั่วทั้งวังใน ...

(ระเด่นลันได : 19)

จะเห็นได้ว่าบทชมธรรมชาติแตกต่างจากบทชมธรรมชาติในวรรณคดีฉบับอื่น เช่น นำเสียงร้องของนกพิราบซึ่งไม่ไพเราะไม่น่าฟัง แทนที่จะชมเสียงไก่ฟ้า เสียงนกยูงหรือแขวงแขวส่งเสียงใสขยับไสด ชมดวงจันทร์ข้างแรมแทนที่จะชมดวงจันทร์วันเพ็ญ หรือกลิ่นดอกไม้ที่โชยมาตามสายลมก็เป็นกลิ่นดอกอุตุที่แทนที่จะเป็นกลิ่นราตรี ลำดวน ซึ่งสร้างความขบขันให้กับผู้อ่าน

นอกจากนี้ บทกวีพาราสิ บทคร่ำครวญ หรือบทอศักรรยที่ผู้แต่งพรรณนาไว้ก็สร้างอารมณ์ขันให้ผู้อ่านได้เช่นกันดังนี้

บทกวีพาราสิ ตอนที่ระเด่นลันไดเกี้ยวนางประแดะ

ดวงเอยดวงไต้	สบได้เจ็ดวัดตัดสองหู
ความจริงพี่เล่นเป็นเช่นชู้	จะร่วมเรียงเคียงคู่กันโดยดี
ถึงมิใช่ตัวเปล่าเจ้ามีหัว	พี่ไม่กลัวบาบดอกนะ โยมศรี
อันรกรดใจไปโยมี	ยมพระบาลกับพี่เป็นเกลือก
เพียงจับมือถือแขนอย่าคันเคือง	จะให้น้องสองเพื่ออย่าหุนหัน
แล้วแก้เงินไน้ออกให้พลัน	นี้แลขันหมากหมั้นกัลยา ...

(ระเด่นลันได : 6)

บทคร่ำครวญ ตอนที่นางประดะอ้อนวอนท้าวประคู้ที่ขับไล่ตนออกจากบ้าน

ไอ้พระยอดทองของน้องเอ๋ย	กระไรเลยช่างสลัดตัดเด็ดด้วน
แม้ชั่วช้าจริงจังกีบังควร	พ้อมาด่วนมธุละลุตุตันไป
จงดีแต่พ้อหลาบปราบพ้อจำ	จะเฝ้าเวียนเวียนซ้ำไปถึงไหน
งดโทษโปรดเถิดพระภูวไนย	น้องยังไม่เคยไถลพระบาท
ถึงไม่เลี้ยงเป็นพระมเหสี	จะขอพึ่งบารมีเป็นชีช้า
ไม่ถือว่าเป็นผิวเพราะชั่วช้า	จะก้มหน้าเป็นทาสกวาดขี้ขั้ว ...

(ระเด่นลันได : 15-16)

บทอัศจรรย์ ตอนที่นางประดะต้องออกจากบ้านท้าวประคู้และไปอยู่กับระเด่นลันได

อัศจรรย์ล้นพิลึกกึกก้อง	ฟ้าร้องครันครันดังปืนใหญ่
เกิดพายุโยนยวบสวบสวไป	หลังคาพาไลแทบเปิดเปิง
ฝนตกห่าใหญ่ใส่ขู่	ท่วมคู้ท่วมหนองออกนองเจิง
คางคกขึ้นกระโดดโลดคลอชิง	อึ่งอ่างเริงร่าร้องแล้วพองคอ
นกกระจอกออกจากวิมานะพรว	ต้องฝนทนนาวอยู่ยงหน่อ
ขนคางหางปีกเปียกจนเมอขอ	ฝนก็พอลาดเม็ดเสริ้จันดาล ...

(ระเด่นลันได : 26-27)

นับได้ว่าบทละครเรื่องระเด่นลันไดนี้มีการดำเนินเรื่องตามลำดับเหตุการณ์และมีส
 วรรณคดีครบทุกรส เช่นเดียวกับวรรณคดีแบบฉบับหลายๆ เรื่อง เนื้อหาสนุกสนานเบาสมอง
 แต่เนื่องจากรูปแบบการแต่งเป็นร้อยกรองซึ่งการจะอ่านให้เข้าใจเรื่องราวนั้นจะต้องมีความ
 สามารถในการตีความ ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ขาดการฝึกทักษะด้านนี้ จึงไม่เกิดอรรถรสในการ
 อ่าน

เรื่องสิทธิชนู

"สิทธิชนู" เป็นบทละครดึกดำบรรพ์ซึ่งพระยาศรีภูมิปริชา (กมล สาลักษณ์) เป็นผู้แต่ง โดยมีเจตนาที่จะให้อ่านมากกว่าที่จะใช้สำหรับแสดงละครดึกดำบรรพ์ ทั้งนี้เพราะบทร้องแต่ละบทมีความยาวหลายคำกลอนจึงไม่สามารถจะร้องต่อเนื่องกันนานๆได้ แต่มีลักษณะเหมือนละครดึกดำบรรพ์คือไม่มีบทบรรยายเนื้อเรื่อง มีแต่บทร้องและบทเจรจาของตัวละครเท่านั้น

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 92 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ พ.ศ. 2520

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องราวการผจญภัยของเจ้าชายองค์หนึ่งที่ต้องฝ่าอุปสรรคเพื่อตามหาหญิงอันเป็นที่รัก

เนื้อเรื่อง

เจ้าชายสิทธิชนูแห่งจำปานคร เสด็จประพาสป่าจนได้พบนกแก้วเล่าเรื่องนางโรหิณีผู้เป็นเจ้านายของมัน เจ้าชายสิทธิชนูมีความสนใจนางโรหิณีมากจึงออกเดินทางเพื่อไปเมืองสิทธิบุรีเพื่อพบนาง ระหว่างทางได้พบฤๅษี 4 ตนกำลังแย่งของวิเศษกัน สิทธิชนูใช้ไหวพริบจนได้ของวิเศษมาครอบครอง ของวิเศษเหล่านั้นบันดาลให้พระองค์สามารถฝ่าอุปสรรคไปจนถึงห้องบรรทมของนางโรหิณี ทั้งสองมีจิตเสน่หาต่อกัน แต่นางโรหิณีทรงขอให้ไปจนถึงหอประเพณี เจ้าชายสิทธิชนูต้องพิสูจน์ตัวเองหลายอย่างจนเป็นที่พอใจของพระชนกของนางโรหิณี จึงได้อภิเษกสมรสกัน

แนวคิด

บุรุษผู้มีปัญญาและมีคุณธรรมย่อมคู่ควรกับหญิงที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติและรูปสมบัติ

ตัวละคร

ตัวละครที่มีบทบาทเด่นน่าสนใจก็คือ เจ้าชายสิทธินุและนางโรหิณี

เจ้าชายสิทธินุ เป็นเจ้าชายที่มีความกล้าหาญและมีความเชื่อมั่นในตนเอง จะเห็นได้จากการที่กล้าเดินทางไปในดินแดนที่ไม่รู้จักและมีอันตราย ดังที่พระมารดาได้เตือนไว้

เพราะ เมืองสิทธินุที่จะไป	นั้นแสนไกลแสนกันดารทุกย่านทาง
ประกอบด้วย เสือสี่หัว	ทุกถิ่นท่าสารพัดจะขัดขวาง
ต้อง เดินเดี่ยวเปลี่ยววงศ์ในดงยาง	กร้าน้ำค้างแดดลมระทมใจ ...

(สิทธินุ : 19)

มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เช่น สามารถใช้อุบายชิงเอาของวิเศษมาจากถ้ำทั้ง 4 ตนได้ แต่พฤติกรรมเช่นนี้น่าจะเป็นที่ตำหนิได้ว่าเป็นคนฉวยโอกาสแต่เจ้าชายสิทธินุก็ให้เหตุผลได้น่าฟังดังนี้

... แต่กำลังกายนั้นย่อมพ่ายแพ้แก่กำลังปัญญาแลความรู้ เพราะฉะนั้นของวิเศษในโลกนี้จึงเป็นของควรแก่ผู้มีปัญญาแลความรู้จำพวกเดียวกัน ผู้ที่ไม่มีสติปัญญาแลความรู้นั้นถึงจะมีของวิเศษสักเท่าใดๆ ก็ไม่อาจรักษาไว้ได้ ...

(สิทธินุ : 29)

นอกจากนี้ยังมีความเป็นสุภาพบุรุษไม่หักหาญน้ำใจสตรี เช่นตอนที่ลอบเข้าหานางโรหิณี เมื่อนางโรหิณีตอบว่า

พระจงใคร่ครวญให้ถ้วนถี่ อย่าทำให้เสียราชประเพณี...

(สิทธินุ : 50)

เจ้าชายสิทธิชนตอบว่า

ที่จะผ่อนตามใจทุกสิ่งอัน มิให้จอมขวัญเคืองวิญญาณ์...

(สิทธิชน : 51)

นางโรหิณี เป็นตัวละครที่งามเพียบพร้อมทั้งรูปสมบัติ คุณสมบัติและสติปัญญาดี ดังที่ เจ้าชายสิทธิชนได้ยืมจากคำพรรณนาของเหล่านกแก้ว ดังนี้

อันองค์พระราชบุตรี พระชนม์ราวสิบสี่สิบห้า โฉมเจิดเลิศล้ำลักษณะ เกลิมแหล่ง
โลกาธาตุรี พร้อมจรตักิริยามารยาท งามวิลาสล้ำองค์พระลักษมี ทรงเบญจกัลยาณี
นางในบุรุษไม่มีทัน งามดังดวงผกามณฑาทอง อันเป็นของทิพในสวนสวรรค์ ใครเห็น
เป็นที่ผูกพัน ใฝ่ฝันพิศवासไม่คลาดคลาย ประกอบด้วยบุญญาภิหาร เชี่ยวชาญวิชา
ทั้งหลาย ทั้งปัญญาพาทีกักคณาย สุดจะบรรยายให้พอใจ....

(สิทธิชน : 8)

ลักษณะนิสัยที่น่ายกย่องอีกประการหนึ่งของนางโรหิณีคือเป็นหญิงที่รักนวลสงวนตัว ดังจะ
เห็นได้จากคำที่นางได้ตอบกับเจ้าชายสิทธิชนดังนี้

ถ้าพระบิดุเรศมารดา	ของข้าอนุญาตประสาทให้
ก็คงได้สมหวังดังพระทัย	นอกนั้นแล้วอย่าได้ทรงคิด
ซึ่งพระจะลอบภิรมย์รัก	หาผูกเอาดั่งน้ำจิต
สู่ตายไม่เสียดายชีวิต	มิให้มลทินติดกายาฯ ...

(สิทธิชน : 50-51)

ฉาก

ในการบรรยายฉากนั้น ผู้แต่งสามารถบรรยายได้อย่างชัดเจน จนผู้อ่านสามารถเห็น
ภาพของฉากเหล่านั้นได้ เช่น เมื่อบรรยายถึงป่านกแก้วหรือเมืองสิทธิบุรี ภาพของป่านกแก้ว

และเมืองสิทธิบุรีก็ปรากฏอย่างชัดเจนในสายตาของผู้อ่าน ดังนี้

เมืองสิทธิบุรี

เมืองนี้ใหญ่โตมโหฬาร ตึกกว้านบ้านช่องแน่นหนา ผู้คนเดินไขว่ไปมา รถม้า
สับสนตามหนทาง พื้นถนนคนคอยกวาดแฉ่ว ปลุกไม้ใหญ่สองแถวแลสล้าง ม้ารถ
บพจรตอนกลาง สองข้างเป็นถนนคนเดิน ตึกสูงสองชั้นสองแถว เนืองแน่นเป็นขั้น
ไม่ชัดเจน ล้วนพ่อค้าขายของกองพะเนิน เป็นน้ำเฟลิดเฟลินเจริญตา ลำคลองสอง
ฝั่งไม้พังเคลื่อน วางท่อก่อเขื่อนแน่นหนา มีสะพานเหล็กข้ามตามมรคา สนามหญ้า
เขียวสะอาดกวาดเตียน สวนไม้ใบไม้ผลิบานไม้ดอก มีทางชอกเดินลัดฉวัดเฉวียน ...

(สิทธิบุรี : 42-43)

บ้านแก้ว

ต้นพุดชาขึ้นเคียงเรียงระยะ เหมือนดั่งกะปลูกไว้ไม่ไกลใกล้ บ้างผลิดอกออก
ผลพลิบ ยอดไสวช่อชูเรณูพล พิกุลแก้วกรรณิกาภาหลง ลำไยประยงค์พยอมหอม
หวล ประดู่ดอกมหาเสด้าลำดวน มะม่วงพรวนสารภีลิ้นจี่จันทร์ คม่านกพกผิมมาทิน
ผล บ้างใช้ชนเสียดคู่บ้างคู่กัน กระต่ายข่มพุ่มไม้แล้วไล่กัน กระจงสัญจรตามจามรี...

(สิทธิบุรี : 4)

บทสนทนา

บทสนทนามีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ผู้แต่งจะใช้คำง่ายๆ ซึ่งสื่อความหมายได้ดี บาง
ครั้งใช้คำซ้อน ทำให้บทสนทนาไพเราะขึ้น ดังเช่น

พระราช " ...ชาวบุรีราษฎร์ทั้งหลาย ได้อยู่เย็นเป็นสุขสนุกสนาน
อันตรายแผ้วพานประการใด โจรผู้ร้ายวาย ทะนงองอาจ...

(สิทธิบุรี : 1)

พระกุมาร "ลูกไม่ได้เจ็บไข้อยะไรดอก เป็นแต่ไม่สบายข้างใน
 ดูนั่นให้ร้อนรุ่มกลับใจไป ไม่รู้ว่าจะกราบทูลอย่างไรถูกๆ"

(สัทธินุ : 12)

พระธิดา "อนิจจาน่าน้อยใจนัก ไม่เคยรู้จักมักจี่ อยู่อยู่จู่มาในราตรี"

(สัทธินุ : 49)

เนื่องจากตัวละครเป็นบุคคลในราชสำนัก บทสนทนาจึงใช้คำราชาศัพท์ได้เหมาะสม
 กับฐานะของตัวละคร เช่น

- ซึ่งพระบิดาทรงพระดำริจะให้พระราชสาส์นไปขอเป็นทางไมตรีนั้น...
- "พระอาญาไม่ทันเกล้า ขอได้โปรดประทานโทษ แก่ข้าพระองค์ที่ไม่ได้ขึ้นไปเฝ้า"

(สัทธินุ)

นอกจากนี้ในบทสนทนายังแทรกข้อคิด ข้อเตือนใจแก่ผู้อ่านด้วย ดังเช่น
 ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการครองตนของสตรี เช่น เมื่อสัทธินุลอบเข้าหานางในห้องบรรทม
 นางโรหิณี กล่าวดังนี้

พระจงใคร่ครวญให้ถ้วนถี่ อย่าทำให้เสียราชประเพณี ข้อที่พระจ้านงจงใจ ถ้า
 พระบิดุเรศมารดา ของข้าอนุญาติประสาทให้ ก็คงได้สมหวังดังพระทัย นอกนั้นแล้ว
 อย่าได้ทรงคิด ซึ่งพระจะลอบภิรมย์รัก หาญหักเอาดั่งน้ำจิต สู้ตายไม่เสียดายชีวิต
 มิให้มลทินติดกายา ...

(สัทธินุ : 50)

ให้ข้อคิดในเรื่องความรอบคอบในการตัดสินใจ เช่น เมื่อพระมารดาของพระนาง
 โรหิณีทูลทักทวนพระสวามีที่โกรธเมื่อทราบว่า เจ้าชายสัทธินุลอบเข้าหาพระราชธิดา

... อย่าเพ้อทรงเฝ้ายวนขุนหมอง ชอบผิตค้อยคิดตรึงตรอง พังน้องเถิดองค์
 พระทรงฤทธิ์ อันทำการด้วยกำลังโครธา ถึงขอบก็จะพาให้เป็นผิต ขอพระองค์จง
 ยังหยุดคิด พินิจให้รอบคอบจึงตอบแทน

(สัทธินุ : 55)

กลวิธีการแต่ง

ผู้เขียนแบ่งเรื่องเป็นตอนๆ แต่ละตอนจะดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็วและเป็นไปตาม
 ลำดับเหตุการณ์ เนื้อเรื่องมีลักษณะเป็นนิทานแต่ก็สนุกสนานติดตาม มีการแทรกบทพรรณนา บท
 ชมธรรมชาติ ชมโฉม ชมบ้านเมือง ซึ่งใช้สัมผัสสระ สัมผัสอักษรและถ้อยคำง่ายๆ ทำให้
 เห็นภาพ เช่น

พรรณนาถึงบ้านแก้ว

ต้นพฤกษาขึ้นเคียงเรียงระยะ เหมือนดังกะปลุกไฉ่ไม่ไกลใกล้ บ้างผลิดอกออก
 ผลพลิบ ยอดไสวช่อชูเรณูพล พิกุลแก้วกรรณิกาภาลง ลำไยประยงค์พยอมหอม
 หวล ประดู่ดอกมหาเสด้าลำดวน มะม่วงพรวนสารภีลั่นจันทน์ คณานกผกผินมากินผล
 บ้างใช้ชนเสียดคู้บ้างคู่กัน กระต่ายข่มพุ่มไม้แล้วไล่กัน กระเจงสัจจรตามจามรี...

(สัทธินุ : 4)

บทชมโฉมของนางโรหิณี

งามจริงยิ่งสตรีในไตรจักร งามรูปงามทรงวงพักตร์ งามลักษณะวิลาสวิไลวรรณ
 งามดังดวงแก้วบัวทมราช โอภาสพรรณรายฉายฉ้น อันองค์พระวิษณุกรรม รังสรรค์
 เป็นองค์อรไท ...

(สัทธินุ : 46)

ผิวพักตร์เพียงปทุมบังใบ อันพึงแยมอยู่ในสระสวน อวบน้ำนึ่มเนื้อเป็นน่านวล
 ชมชวนชื่นจิตของบิดา เจ้าเกิดมาชาตินี้ก็มีบุญ เป็นคุณแก่ราษฎรทั่วหน้า รัศมีเป็น

ที่เจริญตา ต่างนิยมบุญญาทั้งหญิงชาย ...

(ลัทธิธนู : 53)

บทชมบ้านเมือง

เมืองนี้ใหญ่โตมโหฬาร ดึกกว่าบ้านช่องแน่นหนา ผู้คนเดินไขว่ไปมา รถม้า
สับสนตามหนทาง พื้นถนนคนคอยกวาดแฉ้ว ปลุกไม้ใหญ่สองแถวแลสล้าง ม้ารถ
บจรตอนกลาง สองข้างเป็นถนนคนเดิน ดึกสูงสองชั้นสองแถว เนืองแนวเป็นซัด
ไม้ขัดเงิน ล้วนพ่อค้าขายของกองพะเนิน เป็นน้ำเพลิตเพลิตเจริญตา ลำคลองสอง
ฝั่งไม่พังเคลื่อน วางท่อก่อเขื่อนแน่นหนา มีสะพานเหล็กข้ามตามมรคา สนามหญ้า
เขียวสะอาดกวาดเตียน สวนไม้ใบไม้ผลนไม้ดอก มีทางชอกเดินลัดฉวัดเจวียน ...

(ลัทธิธนู : 42-43)

เรื่องลัทธิธนู เป็นบทละครที่ไพเราะให้ความสนุกสนานและความเพลิตเพลิต ให้
ข้อคิดในการดำเนินชีวิต และเป็นตัวอย่างให้เห็นรูปแบบของวรรณคดีชนบทธรรมเนียม นับได้ว่า
เป็นเรื่องที่น่าสนใจและมีคุณค่าเล่มหนึ่ง แต่เนื่องจากแต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยกรอง ซึ่งผู้อ่านไม่
ซาบซึ้งถึงคุณค่าของวรรณคดีไทยและขาดทักษะในการตีความจากถ้อยคำในภาษาร้อยกรอง จึง
อาจเป็นเหตุให้เรื่องนี้ได้รับความสนใจน้อย

วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทร้อยกรอง

องค์ประกอบสำคัญในการวิเคราะห์วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง

1. รูปแบบ
2. เนื้อเรื่อง
3. แนวคิด
4. กลวิธีการแต่ง
5. ความไพเราะของภาษา

เรื่องลิลิตนิทราชาคริต

เรื่องลิลิตนิทราชาคริตนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. 2421 เพื่อพระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์เนื่องในวันขึ้นปีใหม่ โดยทรงเก็บเนื้อความมาจากเรื่อง Sleeper Awaken ซึ่งเป็นนิทานเรื่องหนึ่งในอาหรับราตรี

ลักษณะหนังสือ

"ลิลิตนิทราชาคริต" เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก ความยาว 166 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คุรุสภา ฉบับที่นำมาวิเคราะห์นั้นเป็นการพิมพ์ครั้งที่ 26 พ.ศ. 2536

รูปแบบ

เป็นวรรณกรรมร้อยกรองประเภทลิลิต ซึ่งประกอบด้วยร่ายและโคลงสลับกัน ร่ายที่ใช้เป็นร่ายสุภาพ จำนวน 84 บท ส่วนโคลงประกอบด้วยโคลงสองจำนวน 237 บท โคลงสาม 68 บท และโคลงสี่ 602 บท รวม 991 บท

เนื้อเรื่อง

อาบู่หะซัน บุตรพ่อค้าผู้มั่งคั่งในนครแบกแดก เมื่อได้รับมรดกจากบิดาได้แบ่งทรัพย์เป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งลงทุนค้าขายอีกส่วนใช้จ่ายส่วนตัวเลี้ยงเพื่อนฝูง เสพสุรานารีจนกระทั่งยากจน เพื่อนฝูงจึงตีตนออกห่าง อาบู่หะซันเจ็บใจจึงตั้งสัจจะว่าจะไม่คบเพื่อนในนครแบกแดก จะคบแต่เพื่อนต่างเมืองเพียงคนละ 1 คน

วันหนึ่งพระเจ้ากาหลิบ พลอมพระองค์เป็นพ่อค้าเพื่อสอดส่องทุกข์สุขของราษฎรและได้รับเชิญเป็นแขกคืนเดียวของอาบู่หะซัน จากการสนทนา พระเจ้ากาหลิบทรงสนพระทัยอาบู่หะซันมาก จึงวางยาสลบแล้วพาเข้าวังและให้ฟื้นคืนขึ้นมาในสภาพของพระเจ้ากาหลิบผู้มีอำนาจและข้าทาสบริวาร ในคืนต่อมาเขาก็ถูกพากลับบ้านขณะสลบและฟื้นกลับมาในสภาพของอาบู่หะซันตามเดิม แต่อาบู่หะซันกลับหลงลืมตนคิดว่าตนคือกาหลิบผู้มีอำนาจจึงอาละวาดทุบตีมารดา ชาวบ้านต้องช่วยกันนำตัวไปรักษาเพราะเข้าใจว่าเสียสติ อีก 1 เดือนต่อมาพระเจ้ากาหลิบเสด็จมาที่บ้านอาบู่หะซันอีกและนำอาบู่หะซันเข้าวังเพื่อให้เป็นกาหลิบอีกครั้งด้วยวิธีเดิม คราวนี้พระเจ้ากาหลิบได้เปิดเผยความจริงและโปรดให้อาบู่หะซันรับราชการในราชสำนัก พร้อมทั้งพระราชทานข้าหลวงของมเหสีมาเป็นภรรยา

แนวคิด

บ้านเมืองจะร่มเย็นเป็นสุขได้ก็เพราะบารมีของกษัตริย์ผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ

กลวิธีการแต่ง

ทรงพระราชนิพนธ์ ตามแบบฉบับของการแต่งกลิต คือ เริ่มต้นด้วยร้อย 1 บทและโคลงสี่ 2 บท กล่าวอารัมภบทด้วยความภูมิใจในบ้านเมือง จากนั้นจึงดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ ซึ่งดำเนินเรื่องอย่างสนุกสนาน โดยสอดแทรกอารมณ์ขัน คติ แง่คิดและแนวทางปฏิบัติของคนในสังคมทุกยุคทุกสมัย และในตอนจบของเรื่องได้ทรงอธิบายถึงรายละเอียดในการพระราชนิพนธ์ซึ่งจะมีลักษณะเหมือนการเขียนคำนำ หากเพียงแต่พระองค์นำมาไว้ในตอนจบเรื่องเท่านั้น

ความไพเราะของภาษา

ความไพเราะของภาษาที่ปรากฏในกลิตนิทราชาคริตก็คือ ความงามในด้านกวีโวหาร เช่น การพรรณนาที่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจน มีการอุปมาเปรียบเทียบ และมีการเล่นคำได้อย่างงดงาม

การใช้โวหารเชิงพรรณนา

การใช้ภาษาในการพรรณนา นอกจากจะพรรณนาได้ละเอียดแล้วยังทรงแทรกข้อความที่เป็นอุปมาเปรียบเทียบไว้ด้วย ทำให้ภาษามีความไพเราะยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น

การพรรณนาความงามของห้องภายในพระราชวังของพระเจ้ากาหลิบทรงพรรณนาไว้ดังนี้

งามรจนอย่างยิ่ง สิ้นทุกสิ่งควรแล แปรเนตรชายชำเลื่อง พิศพาเมื่องลาย
วิจิตร ประดิษฐ์โมราประดับ สรรพสีแดงแสงพราย พังลวดลายแลเห็น เป็นลดา
เครือวัลย์ เลื้อยเลี้ยวพันเส้าผนัง รั้งเป็นต้นเป็นดอก ออกช่อแหมแนมพล ไป
สับสนสีสลับ ประดับเป็นลายหลายอย่าง สีต่างๆเขียวขาว แดงดูราวทับทิม ชมพู
ริมเชิงผนัง พังสลับกับม่วง ท่วงทีคืดูเด่น เล่นสีสอดลายขัด บ้างจรัสเรื่อเรือง
แดงแก่เหลืองแก่หลาก มากสีสลับผ่านลาย ดูจะบายชาดคราม งามพึงตาพึงใจ
พินภายในเลี่ยนลาด ดาดศิลาโลहित บรรสานสนิทเนียนแนบ แอบกันกลแผ่นเดียว

เหลียวแลแหล่งบนล่าง พ่างพั้งรุ่งแวง ส่งสีแดงดูฉาด เมื่อยวรายาตรยามเย็น
เห็นประดุกกลางวัน เพื่อแสงพรรณส่องรับ จับแสงสุรีย์ส่องสว่าง เครื่องใช้ต่าง
ต่างมี ล้วนสอดสีสุกสกาด หมดทุกสิ่งพึงใจ ...

(ลิลิตนิทราชาคริต : 37)

เมื่อพรรณนาความงามของนางในในห้องที่ประทับห้องที่ 4 ทรงพรรณนาไว้ดังนี้

ส่วนอนงค์เจ็ดนาง โฉมสำอางเยี่ยมสะอาด ยามยลผาดโสภา งามเตือนตา
เมื่อพิศ ผิวสนทนวลละออง สองกำโบลมบริวารณ์ ยลยามสรวลยามเย็น เอื้อน
โอบอุ้มยวนใจ พักตร์พิไลเล่ห์ศศิธร ทรงอัปสรอันแอ้น งามเนตรแม่ศรียิ่ง ตรึง
อุระรุมรัก งามเลิศลักษณ์ลือตา แต่บาทาถึงเกศ พิเศษสรรพพากรณ์ ล้วนบวร
พิสดรา ดวงลัดดาเครือกระหนก เป็นสนอบนภบาทมิต คิดเว้นว่างหว่างอุรา ยล
กายาวรรณวี งามรังสีผ่องแผ้ว เห็นพรายแพรวอุณห์ส ขจิตรัตน์เรือนหิรัญ กรรณ
กฤษณพรางพร้อย สอสมสร้อยสายสะอึง พริ้งเพริศแก้วทองกร นั้บบังอรสอดทรง
ธำรงค์เรือนเพชรรัตน์ ดูปักสรโอภาส งามประหลาดเลิศแล้ว แก้วอื่นไปปลอมปน
ยลแต่เพชรแพ้วผ่อง แสงเพลิงส่องสพกาย ดุจดั่งสายรุ้งเรือง แลไปเปลืองตาชม
มารยาทสมทรงสมร จรติงอนงามกิริยา เยื่อนวจาไพเราะะ จอเลาะโลมหลุทัย

(ลิลิตนิทราชาคริต : 40)

เมื่ออาบู่หะชันพื้นต้นขึ้นในพระราชวังของพระเจ้ากาหลิบ ทรงพรรณนาธรรมชาติ
ยามเข้าได้อย่างไพเราะดังนี้

สุริยาเรืองเรื่อพื้น	อัมพร แพ้วเอย
หวิหวิหม่มมร	มัวร้อง
เขยกล้ากลีบเกสร	เสาวรส รวยนา
พรรณพิทคเห็นก้อง	เกร็นเร้าเสียงระงม

(ลิลิตนิทราชาคริต : 18)

เมื่อแม่ของอาบุญหะซันเห็นความเปลี่ยนแปลงของลูกหลังจากที่ถูกพาไปเป็นกาหลิบ ทรง
พรรณนาความรู้สึกของผู้เป็นแม่ได้อย่างดี ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามไปด้วย ดังนี้

ละเหยละห้อยร่ำ	รำพัน ไปเอย
ไยพ้อมาไผ่ผัน	เช่นนี้
อกแม่แต่นับวัน	จักแตก ตายนา
บอຍากอยู่ຍากลี	หลบหน้าลาวาย
พ่อตายแม่ทุกข์เพียง	มรณา ลูกเฮย
เห็นแต่พัคตร์ลูกยา	อยู่ด้วย
ชื่นใจแม่จึงพา-	สุกสีบ มานา
เสียจิตแม่จำม้วย	อยู่ได้กลใด

(ลิลิตนิทราชาคริต : 53)

การใช้โวหารเชิงอุปมาอุปไมย

การใช้โวหารเชิงอุปมาในเรื่องนี้ นอกจากเป็นความงามด้านวรรณศิลป์ ยังช่วยให้
ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ตอนที่นางจอบแก้วสอนอาบุญหะซันเมื่อหมดตัวและเพื่อนฯ
พากันหนีหน้า

ลูกเอยยามยากแล	ยามมี
บรรพตเท่าธุลี	เปรียบไว้
สุภษิตพาที	ท่านกล่าว
ตั้งแมจกว่าให้	ลูกน้อยจงยิน

(ลิลิตนิทราชาคริต : 5)

ตอนที่นางจอบแก้วตีใจที่อาบุญหะซันมีสติเหมือนเดิม

แม่ค้ำใจไร่น้อย	คู่คั่งดวงจันทร์ย้อย
หยิบได้ถึงมือ	แม่นา

(ลิลิตนิทราชาคริต : 49)

ตอนที่นางจอบแก้วค้ำใจ เมื่อทราบความจริงจากอาบัพพะชันเรื่องพระเจ้ากาหลิบ

ยืมแลกเหลือที่อ้าง	ดังทูตสวรรค์พาคว้าง
เพาะขึ้นนิมานบน	
หน้าเบิกกลบวบาน	ตริตรองการหน้อยแล้ว
บ้ายมขลุ่ยลั่นแก้ว	กล่าวถ้อยสั่งสอน

(ลิลิตนิทราชาคริต : 100)

การเล่นคำ

การเล่นคำที่ปรากฏในคำประพันธ์เรื่องนี้ มีทั้งการเล่นคำซ้ำ การเล่นคำสัมผัส
ตัวอย่างเช่น

การเล่นคำสัมผัสภายในวรรคเดียวกัน

- ไปปลื้มคุณคั่ง	มอดม้วยเมื่อมรณ
- นวลนางนบอบน้อม	กายทุล
- เดินก็เดินได้แจ้ง	เข้าข้อแจ้งขัน ดินา
- จับจิตจักเจียนหลง	คลั่งไคล้
- ควรจะคลาคลาดแล้ว	สู่ห้องเสวยผล- ไม่นา
- กลมกล่อมซ่อมเสียงซ้อง	ชาวซึ่งขมิใจ ยิงนา
- คลัวเคลียแคลคล้าคลอ	แลนา

(ลิลิตนิทราชาคริต)

การเล่นคำซ้ำ

สำรวจชวนเสพซ้ำ	ชดสุราคือซ้ำ
พลอดเพื่อไปพลาญ	แลนา
พลอดบจางจิตถ้อย	ท่านพลอดเขาพลอดพล้อย
พลอดโต้ต่อนอง	
พลอดบปองหยดยั้ง	พลอดต่อพลอดแต่ตั้ง
พลอดต้องใจตาม	กันนา

(ลิลิตนิทราชาคริต : 10)

การเล่นคำกระทู้ด้วยคำซ้ำ

งาม ปวงเสาวลักษณ์ซ้ำ	นารี ทิพย์ฤา
งาม สะอาดอำอินทรีย์	เพชรพร้อย
งาม จริตกริยามี	มารยาท งามนา
งาม เพราะเสนาะถ้อย	ถึถ้วนล้วนงาม

(ลิลิตนิทราชาคริต : 41)

การเล่นคำสร้อยด้วยคำซ้ำ

ณ ทันใดอาบ แลนา ยกถ้วยชুমซ้ำ แลนา อ้าปากกินสิ้นหมด แลนา ไปปราศ
อันใด แลนา ผินหน้าไปหาน้อง แลนา คิดจักพร้อมพจนา แลนา วาจาบทันใจ แลนา
ณ บัดใจตาหลับ แลนา ศีรษะพับสยบ แลนา ชบโตะไปติงกาย แลนา ตู้งววยซีฟ
มรณ์ แลนา เช่นภูธรทำแต่ปาง แลนา จึงอนงค์นางเข้ารับ แลนา ...

(ลิลิตนิทราชาคริต : 45)

โยพ้อมาตั้งนี้ แก่แม่รา ปีนม้เป็นตน แก่แม่รา ทนเวทนาสาหัส แก่แม่รา หมด
ผู้เมตตาเจ้า แก่แม่รา เสร้าอยู่ตรงนัยน์ตา แก่แม่รา ขอแม่ยาลุงได้ แก่แม่รา โย
พ้อถือทูล แก่แม่รา โยบบริปากพร้อม แก่แม่รา...

(ลิลิตนิทราชาคริต : 60)

หะซันจักตายก่อน กระหมั่ง นางเมื่อย่อนอกใจ กระหมั่ง ตายตามไปด้วยรัก
 กระหมั่ง ถ้ายังจักไปหมั้น กระหมั่ง นางเมื่อนั้นบรรลีย์ กระหมั่ง อาบู่ใจหม่น
 หมาย กระหมั่ง จึ่งวายวาทด้วยโศก กระหมั่ง ทิ่มแทงกายให้ม้วย กระหมั่ง ถา
 มรณด้วยกลันจิต กระหมั่ง กิดฉันทัดตั้งนี้ จึ่งหลีกตายลับลี้ บ่แจ้งสักคำ หนึ่งเลย

(ลิลิตนิทราชาคริต : 156)

มีการเล่นคำสัมผัสข้ามวรรค

คณานางค์ทั้งหกเอื้อน	เอียงอาย อยู่แฮ
เตือนอีกจึ่งจำคลาย	เคลื่อนคล้อย
สู่ที่นั่งเรียงราย	สองฝ่าย ฟากนา
ข้างละสามสมรมน้อย	มายต้องดาเมิน

(ลิลิตนิทราชาคริต : 32)

ทรงธรรม์กาหลิบด้อย	ติดตาม ดูเฮย
เห็นอยู่ทออย่างยาม	หยอกเฝ้า
ยังโปรดหะซันคราม-	ครันกว่า ก่อนนา
เห็นชดถนัดเค้า	เงื่อนน้ำใจเขา

(ลิลิตนิทราชาคริต : 38)

โศกีก่าสรดให้	โหยหา
ยินเยือกเย็นวิญญณ์	ยิ่งล้ำ
ใครฟังบ่สงกา	กลกระเหินด นั้นเลย
พลอยโศกสงสารซ้ำ	สะอื้นอกกรม

(ลิลิตนิทราชาคริต : 144)

สำหรับความไพเราะทางด้านฉันทลักษณ์นั้น ทรงเคร่งครัดในเรื่องฉันทลักษณ์เป็นอย่างยิ่ง
 มีการใช้คำเอกโท โทโท และการเพี้ยนคำบางคำเพื่อให้ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ เช่น
 การใช้คำเอกโท โทโท เพื่อให้ได้คำเอกคำโทตรงตามฉันทลักษณ์ ดังนี้

พลอดบจากจิตถ้อย ท่านพลอดเขาพลอดพล้อย
พลอดโต้ต่อนอง

(ลิลิตนิทราชาคริต : 10)

คำ "พล้อย" ก็คือ พล้อย ในที่นี้ต้องการคำโท

เอาทันตาขบคั้น ดูพิ้งคั่นหมั่น
และรื้อยังนอน หลับนา

(ลิลิตนิทราชาคริต : 23)

คำ "หมั่น" ก็คือ มั่น ในที่นี้ต้องการคำโท

คำ "รื้อ" ก็คือ รื้อ ในที่นี้ต้องการคำโท

ดังพระเป็นเจ้าให้ ค่อยน้อมถวายพร

(ลิลิตนิทราชาคริต : 24)

คำ "ค่อย" ก็คือ ข้อย ในที่นี้ต้องการคำเอก

คำศัพท์ที่ใช้นั้น บางคำเป็นศัพท์ยาก เป็นศัพท์ในภาษาร้อยกรองโดยเฉพาะ ผู้อ่าน ซึ่งเป็นผู้เยาว์ไม่เข้าใจความหมาย ทำให้เกิดอุปสรรคในการอ่าน แม้ว่าจะมีคำอธิบายศัพท์ต่อท้าย แต่เด็กบางคนก็อาจจะไม่อยากเสียเวลาเปิดพจนานุกรมหรือคำอธิบายศัพท์ ตัวอย่างเช่น สยามพากย์ ราชตรี มฤฑุ ประณมมาศ ยุนก สฤษฏ์โทษ สนอบ วาลวิชนี กัลเม็ด รัตนปิลันธน์ เถกิงกฤษณ์ ฯลฯ

ลิลิตนิทราชาคริต เป็นวรรณคดีประเภทร้อยกรองที่มีความไพเราะ เนื้อหาสนุกสนาน น่าสนใจ อีกทั้งให้ความรู้และข้อคิดต่างๆมากมาย แต่อุปสรรคของการอ่านคือ นักเรียนไม่เข้าใจถึงความไพเราะงดงามของภาษา กวี ประกอบกับคำศัพท์บางคำที่ใช้ในเรื่องค่อนข้างยาก และรูปแบบของคำประพันธ์ทำให้ไม่สามารถอธิบายรายละเอียดได้ชัดเจน หรือบางครั้งก็ไม่เข้าใจความหมายของบทร้อยกรองที่อ่าน จึงอาจทำให้ผู้อ่านไม่ให้ความสนใจและไม่เห็นคุณค่าของ "ลิลิตนิทราชาคริต"

แต่เดิมเรื่องลิลิตนิทราชาคริตนี้ ได้รับเลือกให้เป็นหนังสืออ่านกวีนิพนธ์สำหรับนักเรียน ได้เรียนในห้องเรียนโดยมีครูเป็นผู้สอน เมื่อนำมากำหนดให้เลือกอ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จึงเป็นเรื่องที่ยากเกินความสามารถของเด็กที่จะอ่านด้วยตนเอง

เรื่องสุภาษิตพระร่วง

สุภาษิตพระร่วงหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "บัญญัติพระร่วง" ซึ่งเชื่อกันว่าแต่งในสมัยสุโขทัย แต่ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าใคร เป็นผู้แต่งและแต่งในสมัยใด

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก พิมพ์ร่วมกับ "อิศรญาณายิต" ความยาว 47 หน้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ พ.ศ.2520

รูปแบบ

เป็นวรรณกรรมประเภทร้อยกรองที่แต่งโดยใช้คำประพันธ์ประเภทร้อยแปด ร่ายสุภาพและจบด้วยโคลงกระทู้ 1 บท

เนื้อเรื่อง

เริ่มต้นโดยการบอกจุดมุ่งหมายที่แต่งว่า พระร่วงซึ่งเป็นเจ้าของสุภาษิตทรงมีความมุ่งหมายอย่างไรในการทรงพระราชนิพนธ์สุภาษิตพระร่วงขึ้น จากนั้นเป็นการสั่งสอน โดยการแนะให้ผู้มีปัญญาได้ใช้พิจารณาถึงหลักคำสอนในสุภาษิต เมื่อเห็นว่าดีแล้วจงยึดเป็นหลักปฏิบัติต่อไป

คำสั่งสอนที่ปรากฏในสุภาษิตพระร่วงมีดังนี้

1. สอนให้เห็นความสำคัญของวิชาความรู้
2. สอนเรื่องการคบคนและการปฏิบัติตนต่อบุคคลทั่วไป
3. สอนเรื่องการครองเรือนและการครองคน
4. สอนให้เป็นคนซื่อสัตย์ มัธยัสถ์และรอบคอบ

5. สอนไม่ให้เป็นคนแข็งกระด้าง
6. สอนให้ประพฤติตามประเพณีนิยม
7. สอนให้รักษาชีวิตและศักดิ์ศรียิ่งกว่าทรัพย์
8. สอนให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท
9. สอนให้เห็นว่าคนอื่นไม่ดีไปกว่าพี่น้อง
10. สอนให้รู้จักบำรุงและปลุกใจหมู่คณะ

แนวคิด

เราควรเลือกประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีที่เหมาะสม

กลวิธีการประพันธ์

กวีเปิดเรื่องด้วยการกล่าวอ้างถึงพระร่วง ผู้ทรงสอนสุภาษิตต่างๆ แล้วตามด้วยสุภาษิตคำสอนซึ่งกล่าวรวมๆ กัน ไม่ได้จัดเป็นหมวดหมู่ โดยเริ่มต้นด้วยคำประพันธ์ประเภทร้อยแปด แล้วตามด้วยร้อยสุภาพและจบลงด้วยโคลงสี่สุภาพในลักษณะของโคลงกระทู้

สุภาษิตแต่ละข้อนั้นมีลักษณะสั้นๆ กะทัดรัด แต่ละวรรคมีจำนวนคำเพียง 5-7 คำ แต่ละวรรคมีการส่งสัมผัสจากท้ายวรรคไปยังต้นวรรคของวรรคต่อไป

สุภาษิตบางข้อก็จบภายในวรรคเดียว เช่น

"ตนเป็นไทยอย่าคบทาส"	"โทษตนผิดพึงรู้"	"สู้เสียสละอย่าเสียศักดิ์"
"อย่าเลี่ยนครูเตือนดำ"	"อย่าริกล่าวคำคด"	"คนทรยศอย่าเชื่อ"

สุภาษิตบางข้อมี 2 วรรค เช่น

"เจ้าเคียดอย่าเคียดตอบ	นอนบงใจใส่สุทธิ"
"พรรคพวกพึงทำนุ	ปลุกเอาแรงทั่วตน"
"เผ่ากระษัตริย์เพลิงงู	อย่าดูถูกว่าน้อย"
"ทมิฬยั้งพึงหลีก	ปลีกตนไปโดยด่วน"

ความไพเราะของภาษา

การใช้ถ้อยคำในสุภาษิตพระร่วงส่วนใหญ่เป็นคำไทยแท้ เป็นคำง่ายๆ ที่ใช้กันทั่วไป
ตัวอย่างเช่น

จรงเร่งระมัดพันไฟ	ตนเป็นไทยยาคุมทาส
อย่าประมาทท่านผู้ดี	มีสินอย่าอวดมั่ง
ผู้เฒ่าสั่งจงจำความ	

(สุภาษิตพระร่วง : 4)

ที่ทบจงมีไฟ	ที่ไปจงมีเพื่อน
ทางแถวเถื่อนโคลคลา	ครูบาสอนอย่าโกรธ

(สุภาษิตพระร่วง : 5)

อย่าถากคนด้วยดา	อย่าหาพิตใส่หู
อย่าเลี่ยนครูเตือนคำ	อย่าริกกล่าวคำคด
คนทรยศอย่าเชื่อ	อย่าแพ้เพื่อความพิต

(สุภาษิตพระร่วง : 12)

บางคำบางข้อความมีความคมคายในการสอน ตัวอย่างเช่น

สอนแนวทางในการดำเนินชีวิต เช่น

- ปลุกไมตรีอย่ารู้ร้าง	สร้างกุศลอย่ารู้โรย
- รักตนกว่ารักทรัพย์	อย่าได้รบของเจ็ญ
- พบศัตรูปากปราศรัย	ความในอย่าไขเข้า

(สุภาษิตพระร่วง)

สอนโดยให้ข้อคิดและคติเตือนใจ เช่น

- อย่าอวดหาญแก่เพื่อน เข้าเถื่อนอย่าลืมพรา
หน้าศึกอย่าอนใจ ไปเรือนท่านอย่านั่งนาน
- โทษตนผิดรำพึง อย่าคะเนถึงโทษท่าน
หว่านพืชจักเอาผล เลี้ยงคนจักกินแรง
- อย่าไฟตนให้เกิน เดินทางอย่าเดินเปลี่ยว
น้ำเชี่ยวอย่าขวางเรือ ที่สู้มเสื่อจงประหยัด
- เผ่ากษัตริย์เพลิงงู อย่าดูถูกว่าน้อย
หึงห้อยอย่าแข่งไฟ อย่าปองภัยต่อท้าว

(สุภาษิตพระร่วง)

สอนเรื่องการวางตนและการคบคน เช่น

- อย่าขัดแย้งผู้ใหญ่ อย่าไฟตนให้เกิน
- มีสินอย่าอวดมั่ง ผู้เฒ่าสั่งจงจำความ
- คนโหดให้เอ็นดู ยอครูยอต่อหน้า
ยอข้าเมื่อแล้วกิจ ยอมิตรเมื่อลับหลัง
- อย่าขอของรักมิตร ขอบขิตมักจางจาก
- คนพาลอย่าพาลผิด อย่าผูกมิตรไมตรี

(สุภาษิตพระร่วง)

คำบางคำที่ใช้มีความหมายต่างจากที่ใช้ในปัจจุบัน เช่น

"เอาแต่ชอบเสียผิด"	หมายถึง	ไม่ทำผิด
"อย่าโดยคำคนพลอด"	หมายถึง	อย่าเชื่อ
"ที่สู้มเสื่อจงประหยัด"	หมายถึง	ระวัง
"อย่าเบียดเสียดแก่มิตร"	หมายถึง	เบียดเบียน

ในด้านความไพเราะของภาษา นอกจากการรู้จักเลือกใช้คำสัมผัสกันในระหว่างวรรคแล้ว กวียังมีการใช้คำล้อกันทั้งความหมายและวิธีการเรียงคำเข้าประโยค ตัวอย่างเช่น

- อย่ายลเยี่ยงด้วยแตกมิตติ	จงยลเยี่ยงสัมฤทธิ์แตกมิเสีย"
- ท่านรักตนจงรักตอบ	ท่านนอบตนจงนอบแทน
- พิจะบังบังจนลับ	พิจะจับจับจนมัน
พิจะคั่นคั่นจนตาย	พิจะหมายหมายจนแท้
พิจะแก้แก้จนกระจ่าง	
- อย่ารักเหากว่าผม	อย่ารักลมกว่าน้ำ
อย่ารักถ้ำกว่าเรือน	อย่ารักเดือนกว่าตะวัน

(สุภาษิตพระร่วง)

บางครั้งใช้คำในลักษณะของการใช้สัญลักษณ์ ตัวอย่าง เช่น

หิ้งห้อยอย่าแข่งไฟ

(สุภาษิตพระร่วง : 13)

คำ "หิ้งห้อย"	เป็นสัญลักษณ์แทน	ผู้มีกำลังน้อย
คำ "ไฟ"	เป็นสัญลักษณ์แทน	ผู้มีกำลังมาก

อย่ารักเหากว่าผม	อย่ารักลมกว่าน้ำ
อย่ารักถ้ำกว่าเรือน	อย่ารักเดือนกว่าตะวัน

(สุภาษิตพระร่วง : 15-16)

คำ "เหา ลม ถ้ำ เดือน" เป็นสัญลักษณ์แทนผู้อื่นที่ไม่ได้ทำประโยชน์อะไรให้
 คำ "ผม น้ำ เรือน ตะวัน" เป็นสัญลักษณ์แทนคนในครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิด

สุภาษิตพระร่วงนี้ เป็นวรรณกรรมคำสอนที่มีคุณค่า คำสอนเหล่านี้สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันของคนไทยได้ทุกยุคทุกสมัย คำสอนเหล่านี้จะแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยที่ดีของคนไทย เช่น เป็นคนรอบคอบ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีมนุษยสัมพันธ์ มีจิตใจเมตตา หากทุกคนนำไปประพฤติปฏิบัติ นอกจากจะเป็นคนดีในสังคมแล้ว ยังเป็นการรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทยไว้ด้วย

แต่เนื่องจากสำนวนภาษาบางคำต่างไปจากภาษาที่ใช้ในปัจจุบัน และบางคำถูกจำกัดด้วยข้อบังคับทางฉันทลักษณ์ จึงอาจทำให้ความไม่ชัดเจน จึงจำเป็นต้องได้รับคำอธิบายหรือคำแนะนำในการอ่าน ผู้อ่านจึงจะเข้าใจและเห็นคุณค่าของคำสอนเหล่านี้

เรื่องสุภาสิติสรญาณ

สุภาสิติสรญาณหรือที่เดิมเรียกว่า "เพลงยาวเจ้าอิสรญาณ" พระองค์เจ้าอิสรญาณทรงนิพนธ์ในสมัยรัชกาลที่ 4

ลักษณะหนังสือ

เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายก พิมพ์ร่วมกับสุภาสิตพระร่วง ความยาว 47 หน้า โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ พ.ศ. 2520

รูปแบบ

เป็นร้อยกรองประเภทกลอนเพลงยาว คือ วรรคแรกขึ้นต้นด้วยวรรครับแบบเพลงยาว

เนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องเป็นสุภาสิตเตือนใจให้รู้จักปฏิบัติตนในเรื่องต่างๆ พร้อมทั้งสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของผู้ทรงนิพนธ์เกี่ยวกับชีวิตและสิ่งแวดล้อมในสมัยรัชกาลที่ 4 บางบทอาจคติธรรมทางพุทธศาสนา บางบทแสดงทัศนะส่วนตัวของผู้ทรงนิพนธ์ไว้ด้วย

แนวคิด

คนฉลาดย่อมรู้จักดูคน เคารพในความรู้ความสามารถของคน ไม่ควรดูถูกใคร

กลวิธีการแต่ง

เริ่มต้นกล่าวถึงการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง การรู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลและสังคมแวดล้อม โดยยกตัวอย่างจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวแล้วนำมาเปรียบเทียบ โดยแทรกข้อควรประพฤติปฏิบัติ บางตอนแทรกข้อคิดไว้ด้วย ตัวอย่างเช่น

ปลาข้าวเต็มพริกเทศเผ็ดไฉน เอออะไรดูเถิดยังเกิดหนอน
กลับพอนพันพริกปลาข้าวสาพร ทั้งเต็มร้อนไม่ถึงกรรมเป็นธรรมมา

(สุภาษิตอีสาน : 32)

อย่าคมมิตรจิตพาลสันดานชั่ว จะพาตัวให้เสื่อมที่เสื่อมใส
คนนักปราชญ์นั้นแหละดีมีกำไร ท่านย่อมให้ความสบายหลายประตู

(สุภาษิตอีสาน : 37)

การวางเนื้อหาแต่ละเรื่องต่อเนื่องกันไม่แยกเป็นบทๆ อย่างชัดเจน บางเรื่องมีวรรค
เดียว บางเรื่องมีหลายวรรค ซึ่งผู้อ่านต้องพิจารณาเอาเอง ตัวอย่างเช่น

ความวรรคเดียว

- มิใช่ตายแต่เขาเราก็ตาย
- อย่าดูถูกบุญกรรมว่าทำน้อย

(สุภาษิตอีสาน)

ความสองวรรค

- อย่างนอนเปล่าเอากะจกยกออกมา ส่องดูหน้าเสียทีหนึ่งแล้วจึงนอน
- ผีมันหลอกช่างผีตามทีมัน คนเหมือนกันหลอกกันเองกลัวเกรงนัก

(สุภาษิตอีสาน)

ความสามวรรค

- ถ้ารู้จริงนั่งไว้อย่าไขรู้ เต็มที่รู้เดียวเท่านั้นเขาสรรเสริญ
 ไม่ควรกำเินหน้าก็อย่าเกิน

(สุภาษิตอีสาน)

ความสี่วรรค

- ล้อเล่นเท่าเล่นได้ใจกลักล้า แต่ว่าอย่ายกเขี้ยวเข้าเบื้องหาง
 ต้องว่องไวในทำนองคล่องท่าทาง ตบหัวผางเดียวมันจึงควรล้อ

(สุภาษิตอีสาน)

ความไพเราะของภาษา

ภาษาที่ใช้ในอิศรญาณภาษิตส่วนมากใช้ภาษาง่ายๆ ตัวอย่างเช่น

อย่าคบมิตรจิตพาลสันดานชั่ว

จะพาตัวให้เสื่อมที่เสื่อมใส

คบนักปราชญ์นั้นแหละดีมีกำไร

ท่านย่อมให้ความสบายหลายประตู

(สุภาษิตอิศรญาณ : 37)

อันเส้าหินแปดศอกตกเป็นหลัก

ไผ่มาพลักบ่อยเข้าเสายังไหว

จงฟังหูไว้หูคอยดูไป

เชื่อน้ำใจดีกว่าอย่าเชื่อ

(สุภาษิตอิศรญาณ : 24)

ดูโรงเรือนเปรียบเหมือนกับสังขาร

ปลูกไว้นานเท่าคร่ำคร่าจลาย

แก่ลงแล้วโครงคร่างหนอร่างกาย

ไม่เจดจายเหมือนหม่มกระช่มกระชวย

ตากั้วหัวกั้วขาเป็นคร่าวคร่า

หูกั้วไม่ได้ยินเอาสิ้นส่วย

แรงก็ถอยน้อยกำลังนั่งก็งวย

พันก็หักไปเสียด้วยไม่ทันตาย

แก้ตั้นหานี้ทำไมจึงไม่แก้

ยังบกแผ่พังพานฝั่งตึงใจหาย

(สุภาษิตอิศรญาณ : 46-47)

บางคำบางข้อความมีความคมคายในการสอน ตัวอย่างเช่น

ฝีมือหลอกช่างฝีมือตามทีมัน

คนเหมือนกันหลอกกันเองกลัวเกรงนัก

จะเรียนคมเรียนเถิดอย่าเปิดปาก

(สุภาษิตอิศรญาณ : 23)

เอาปลาหมอเป็นครูดูปลาหมอ

บนบกหน่อตู่สำหรับเสือกกระเตือกกระตึก

(สุภาษิตอิศรญาณ : 25)

บางครั้งใช้อุปมาอุปไมยหรือการเปรียบเทียบ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวที่สั่งสอนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น

เมื่อพูดถึงการพึ่งพาอาศัยกันหรือการเห็นอกเห็นใจกันเพื่อจะอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขโดยกล่าวเป็นอุปมาว่า

.....

เราก็จิตคิดดูแลเขาก็ใจ

น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่าอักษณสย

ต้องเชื่อใจเรามากกว่าอย่าเชียว

(สุภาษิตอีสาน : 19)

หรือพูดถึงจิตใจของคนถึงแม้จะหนักแน่นเพียงใด แต่หากถูกลมปากของคนข้างยุบย่อยๆ เข้าก็อาจหวั่นไหวได้ โดยกล่าวเป็นอุปมาว่า

อันเสาหินแปดสอกตอกเป็นหลัก

จงฟังหูไว้หูคอยดูไป

ไปมาปลักบอยเข้าเสายังไหว

เชื่อน้ำใจดีกว่าอย่าเชียว

(สุภาษิตอีสาน : 24)

สอนเรื่องคำพูด ถ้าพูดพล่อยๆ อาจก่อให้เกิดเรื่องขึ้นได้โดยอุปมาว่า

.....

แต่ไม้ไฟอันหนึ่งตันอันหนึ่งแฉะ

พูดพล่อยพล่อยไม่ดีปากจี้รื้อ

สี่เหยะเหยะตอกตะบันเป็นควันฉิว

(สุภาษิตอีสาน : 26)

สอนให้รู้คุณค่าในสิ่งที่มี โดยเปรียบเทียบดังนี้

เพชรอย่างดีมีค่าราคายิ่ง

ต่อให้ผู้มีปัญญาจึงหาหรือ

ส่งให้ถึงจะรู้ค่าราคาหรือ

ให้เขาถือว่าชาวนั้นขายเพชร

(สุภาษิตอีสาน : 21)

สภานิติบัญญัติ เป็นวรรณกรรมคำสอนที่มีคุณค่าเช่นเดียวกับเรื่องสุภาษิตพระร่วง เนื้อหาเน้นในเรื่องการประพฤติปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน แต่เนื่องจากเนื้อหาที่สอนเป็นความต่อเนื่องกัน บางคำสอนจบในวรรคเดียวกัน บางคำสอนจบความใน 2 วรรคหรือมากกว่า 2 วรรค แต่ในเนื้อหาเขียนต่อเนื่องกัน นักเรียนอาจจะไม่สามารถแยกได้ว่า ความในวรรคใด สอนเรื่องใด จึงจำเป็นต้องได้รับคำอธิบายหรือคำแนะนำ

สรุปผลการวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้ง 35 เรื่องที่กระทรวงศึกษาธิการคัดเลือกให้อ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีทั้งเรื่องที่ผู้เขียนแต่งเอง เรื่องที่แปลมาจากเรื่องของประเทศต่างประเศ แต่ละเรื่องมีความสนุก น่าสนใจ และความยากง่ายต่างกัน ดังนี้

1. ด้านขนาดรูปเล่ม

เนื่องจากเด็กในวัยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไม่ชอบอ่านหนังสือที่มีขนาดเล่มหนาเกินไป ดังที่รัชฎวณ อินทรกำแหง (2517 : 79-98) กล่าวไว้ว่า วัยรุ่นไม่ชอบอ่านหนังสือที่มีขนาดเล่มหนาเกินไป หนังสืออ่านสำหรับวัยรุ่นควรจะมีความหนาไม่เกิน 200 หน้า และ วรรณ บัวเกิด (2527 :1260) ได้เสนอแนะแนวทางในการพิจารณาเลือกหนังสือที่ดีสำหรับวัยรุ่นว่า รูปเล่มต้องมีขนาดกะทัดรัด ไม่หนาเกินไป เพราะวัยรุ่นชอบอ่านเรื่องสั้นมากกว่าเรื่องขนาดยาว

เมื่อพิจารณาขนาดของหนังสืออ่านนอกเวลา จะเห็นว่าบางเล่มเป็นหนังสือขนาดยาวเกิน 200 หน้า เรื่องดังกล่าวได้แก่ มหาบัณฑิตแห่งมิลิแลน คร สามชาย เทศนาเสือป่า แว่ววัน พ่อสอนลูก จากหนึ่งในชีวิต นิกกับพิม ตามล่า เวณีสวาณิษ สวนสัตว์ ปาดงพพิ

เรื่องดังกล่าวนี้ บางเรื่องถึงแม้จะมีความยาวเกิน 200 หน้า แต่หากเป็นเรื่องที่สนุกตื่นเต้น ตรงกับความสนใจ ขนาดความยาวก็ไม่นับอุปสรรคในการอ่าน เช่น เรื่อง นิกกับพิม ตามล่า และสวนสัตว์

2. ด้านเนื้อหา

เนื้อหาของหนังสืออ่านนอกเวลาที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรมีลักษณะตามที่ บำรุง โตรัตน์ (2524:119) กล่าวไว้เกี่ยวกับหนังสือที่มีเนื้อหาเหมาะสมที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาว่า ควรเป็นเรื่องที่มีคุณค่าต่อผู้อ่านตรงกับความสนใจ เหมาะกับวัยและระดับความคิดของนักเรียน และที่สำคัญควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์

และวัยของเด็กด้วย หนังสืออ่านนอกเวลาบางเรื่อง เป็นเรื่องที่มีคุณค่าแต่ไม่ตรงกับความสนใจ และประสบการณ์ของเด็ก

หนังสืออ่านนอกเวลาที่มีลักษณะของเนื้อหาที่น่าสนใจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ณรงค์ ทองปาน (2526 :8-9) กล่าวว่า มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย วีรบุรุษ วีรสตรี ชีวประวัติ ประวัติศาสตร์ กีฬา การประดิษฐ์ นวนิยายรัก และเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ เลี้ยง ไม่ชอบเรื่องเกี่ยวกับศาสนาและเรื่องที่เป็นวิชาการ

ลักษณะของหนังสืออ่านนอกเวลาที่มีลักษณะตรงกับความสนใจของเด็ก ได้แก่ ตามล่า เอมิเลียนักสืบ ป่าดงพงพี ล่าปลาวาฬ นิกกับพิม สวนสัตว์ พลายจำปา พลายมลิวัลย์

หนังสืออ่านนอกเวลาบางเรื่องเป็นเรื่องที่มีคุณค่าแต่ไม่ตรงกับความสนใจของเด็ก เช่น เทศนาเสือป่า นิทานโบราณคดี ธรรมจริยาเล่ม 4 ราชาราช (ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง) พ่อสอนลูก หัวใจนักรบ เสด็จประพาสต้น

วรรณ บัวเกิด (2527 : 1260-1265) ได้กล่าวถึงลักษณะของหนังสือที่ดีสำหรับ วัยรุ่นในด้านของเนื้อเรื่องสรุปได้ว่า การดำเนินเรื่องควรเรียงง่ายเป็นไปอย่างรวดเร็ว เหตุการณ์ควรเรียงตามลำดับ ระยะเวลาควรสั้น เป็นเรื่องที่เกิดได้จริงในชีวิต เสนอเรื่อง โดยใช้บทสนทนาหรือท่าทางของตัวละครแทนการเล่าเรื่องหรือบรรยาย

สำหรับหนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 35 เรื่องนี้ เรื่องที่มีลักษณะเป็นหนังสือที่ดีตรงกับ ลักษณะดังกล่าว เช่น แมงมุมเพื่อนรัก เอมิเลียนักสืบ คนอยู่วัด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก สวนสัตว์ หมู่มหาชน นิกกับพิม แว่ววัน

บางเรื่องมีการดำเนินเรื่องซับซ้อน เหตุการณ์ไม่เรียงตามลำดับเวลา เช่น พลายจำปา ป่าดงพงพี บางเรื่องดำเนินเรื่องซ้ำ เช่นเรื่อง สามชาย ฉากหนึ่งในชีวิต ราชาราช (ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง) มหาบัณฑิตแห่งมิดิลานคร บางเรื่องมีระยะเวลาใน เรื่องยาวนาน เช่น สามชาย ล่าปลาวาฬ มหาบัณฑิตแห่งมิดิลานคร ราชาราช (ตอนศึก พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง) บางเรื่องใช้วิธีการเล่าเรื่องหรือบรรยายแทนบทสนทนาหรือท่าทางของ ตัวละคร เช่น นิทานโบราณคดี เสด็จประพาสต้น เทศนาเสือป่า สุภาจิตพระร่วง ธรรมจริยาเล่ม 4 สุภาจิตอิศรญาณ จดหมายจากวางหรีว เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา เรื่องของช้างพลายมงคลผู้อภัย พ่อสอนลูก

3. ด้านภาษา

ภาษาที่ใช้ในหนังสืออ่านนอกเวลาแต่ละเรื่องมีความยากง่ายต่างกัน บางเรื่องใช้ ภาษาง่ายๆ เหมาะสมกับวัยของเด็ก แต่บางเรื่องผู้เขียนใช้ภาษาค่อนข้างยากจึงเป็นอุปสรรค ในการอ่านของเด็ก วรรณ บัวเกิด (2527 : 1260-1265) ได้ให้เกณฑ์ในการพิจารณาภาษา

ที่ใช้ในหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นว่า ควรเป็นภาษาง่ายๆ เหมาะสมกับสภาพการณ์ ไม่ควรใช้ศัพท์เฉพาะหรือศัพท์ยากๆ

หนังสืออ่านนอกเวลาที่มีลักษณะของภาษาที่เรียบง่าย ไม่ใช้ศัพท์ยากเกินความเข้าใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เช่น นิกกับพิม แมงมุมเพื่อนรัก แว่ววัน ตามล่าเอมิลยอดนักสืบ พลายจำปา จันอยู่...ศัตรูที่รัก ฉากหนึ่งในชีวิต คนอยู่วัด เรื่องของน้ำพุธรรมชาติ 4 ส่วนสัตว์ เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา เมื่อตุลดาคุณยายยังเด็ก

หนังสืออ่านนอกเวลาบางเรื่องใช้คำศัพท์ค่อนข้างยากเกินความเข้าใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนไม่สามารถอ่านให้เข้าใจด้วยตนเองได้ เช่น ล่าปลาวาฬ ลิลิตนิทราชาคริต บางเรื่องใช้สำนวนภาษาลึกซึ้งไพเราะคมคาย เช่น จดหมายจากวางห่อราชาธิราช (ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง) หม่อมชวนา แต่เนื่องจากนักเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในความงามและความไพเราะของสำนวนภาษา จึงไม่เกิดความซาบซึ้งในความไพเราะของสำนวนภาษา จึงทำให้ไม่เข้าใจเรื่องราวที่อ่าน

จะเห็นได้ว่าหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้ง 35 เรื่องแต่ละเรื่องมีความยากง่ายต่างกัน ขนาดความยาวต่างกัน ดังนั้นแต่ละเรื่องจึงได้รับความสนใจจากผู้อ่านต่างกัน บางเรื่องได้รับการเลือกอ่านมาก บางเรื่องได้รับการเลือกอ่านน้อย และบางเรื่องไม่ได้รับเลือกอ่านเลย ทั้งนี้เพราะความแตกต่างในด้านต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น

บทที่ 3

ศึกษาสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การศึกษาสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนี้ ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสนใจของครูประจำวิชาภาษาไทยและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในการเลือกอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและการ ประเมินผล ปัญหาและอุปสรรคในการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาของครูและนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น

การศึกษาสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี ปีการศึกษา 2539 จำนวน 26 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอนภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี ประจำปีการศึกษา 2539 จำนวน 77 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2539 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี จำนวน 385 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. แบ่งโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดราชบุรีเป็น 3 กลุ่ม ตามขนาดของโรงเรียน คือ กลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 6 โรง กลุ่มโรงเรียนขนาด กลาง จำนวน 13 โรง และกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 7 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู ได้จากการจับสลากรายชื่อครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนขนาดใหญ่โรงเรียนละ 4 คน โรงเรียนขนาดกลางโรงเรียนละ 3 คน โรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนละ 2 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 77 คน

3. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน ได้จากการสุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขนาดใหญ่โรงเรียนละ 20 คน โรงเรียนขนาดกลางโรงเรียนละ 15 คน และโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนละ 10 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความคิดเห็นของครูและแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออ่านนอกเวลา วิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรและแนวทางในการสร้างแบบสอบถามจากตำราและงานวิจัยต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามเป็นแบบให้เลือกตอบมีทั้งชนิดให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียว และชนิดเลือกตอบหลายคำตอบซึ่งแต่ละลักษณะอาศัยจุดประสงค์ที่จะให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเป็นหลักในการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบ

แบบสอบถามมี 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ชุดที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3. นำแบบสอบถามดังกล่าวให้อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ตรวจสอบพิจารณาแก้ไขเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการ

4. นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบพิจารณาแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อพิจารณาหาข้อบกพร่อง

5. นำแบบสอบถามที่ได้จากการทดลองใช้ มาพิจารณาหาข้อบกพร่อง และดำเนินการปรับปรุงแก้ไข โดยการเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา

6. นำแบบสอบถามที่พัฒนาแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 77 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 385 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัยไปติดต่อกับสามัญศึกษาจังหวัดราชบุรี เพื่อแจ้งความประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จากนั้นส่งหนังสือขอความร่วมมือพร้อมทั้งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดราชบุรี

2. จำนวนแบบสอบถามของครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 77 ชุด และแบบสอบถามของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 385 ชุด ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์คืนมาดังนี้ ของครูจำนวน 77 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 และของนักเรียนจำนวน 366 ชุด คิดเป็นร้อยละ 95.06

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ตรวจสอบแบบสอบถามและได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดย นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยหาความถี่และค่าร้อยละของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามและเสนอผลการวิเคราะห์เป็นตารางประกอบคำบรรยาย

ผลการศึกษาสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของครูและนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี จำนวน 26 โรงเรียน ได้ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาภาษาไทยและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นดังนี้

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตามหลักสูตรพุทธศักราช 2521

ตาราง 1 การเลือกหนังสืออ่านนอกเวลาของครูและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

หนังสืออ่านนอกเวลา	ครู			นักเรียน		
	จำนวน	ร้อยละ	อันดับที่	จำนวน	ร้อยละ	อันดับที่
1. แมงมุมเพื่อนรัก	70	90.91	1	248	67.76	1
2. เอมิเลอตันสปี	68	88.31	2	196	53.55	2
3. ราชาธิราช	24	31.17	19	169	46.17	4
4. นิกกับพิม	53	68.83	7	147	40.16	7
5. ตามล่า	35	45.45	14	136	37.16	8
6. พลายมลิวัลย์	41	53.25	12	129	35.25	9
7. ห่มชวมนา	49	63.67	10	116	31.69	12
8. พลายจำปา	53	68.83	7	110	30.05	13
9. แว่ววัน	40	51.95	13	60	16.39	19
10. ล่าปลาวาฬ	24	31.17	19	31	8.47	25
11. ป่าดงพงพี	11	14.29	24	14	3.83	28
12. จดหมายจากวางพรา	7	9.09	27	13	3.55	29
13. สามชาย	8	10.39	25	3	0.82	31
14. มหาบัตถิตแห่งมิลินทร	5	6.49	30	3	0.82	31
15. คนอยู่วัด	64	83.12	3	189	51.64	3
16. ฉันอยู่ที่นี่...ศัตรูที่รัก	59	76.62	4	120	32.79	11
17. ฉากหนึ่งในชีวิต	51	66.23	9	68	18.58	17

ตาราง 1 (ต่อ)

หนังสืออ่านนอกเวลา	ครู			นักเรียน		
	จำนวน	ร้อยละ	อันดับที่	จำนวน	ร้อยละ	อันดับที่
18. บทละครคำกลอนเรื่องพระร่วง	3	3.89	34	81	22.13	15
18. หัวใจนักรบ	29	37.66	17	66	18.03	18
19. เวนิสวานิช	31	40.26	16	50	13.66	22
20. ระเด่นลันได	18	23.38	21	28	7.65	26
21. สิทธิชน	4	5.19	33	-	-	-
22. เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก	54	70.13	6	166	45.36	5
23. เรื่องของน้ำพุ	57	74.03	5	149	40.71	6
24. สวนสัตว์	45	58.44	11	124	33.88	10
25. เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา	35	45.45	14	81	22.13	15
26. นิทานโบราณคดี	7	9.09	27	56	15.30	20
27. เรื่องของช่างปลายมงคลผู้อำภ	26	33.77	18	54	14.75	21
28. ธรรมจริยา เล่ม 4	6	7.79	29	34	9.29	24
29. พ่อสอนลูก	12	15.58	22	20	5.46	27
30. เสด็จประพาสต้น	5	6.49	30	10	2.73	30
31. เทศนาเสือป่า	5	6.49	30	-	-	-
33. สุภษิตพระร่วง	12	15.58	22	49	13.39	23
34. สุภษิตอิศรญาณ	8	10.39	25	-	-	-
35. ลิลิตนิทราชาคริต	-	-	-	-	-	-

จากตาราง 1 พบว่าหนังสือที่ครูกำหนดให้นักเรียนอ่านและนักเรียนเลือกอ่านมากที่สุด คือ แมงมุมเพื่อนรัก คิดเป็นร้อยละ 90.91 และ 67.76 ตามลำดับ รองลงมาคือ เอมิเลียด นักสืบ คิดเป็นร้อยละ 88.31 และ 53.55 ตามลำดับ ซึ่งหนังสือทั้ง 2 เรื่องนี้จัดอยู่ใน ประเภทนวนิยายขนาดสั้นที่มีเนื้อหาอ่านง่ายในขณะที่นวนิยายบางเรื่อง เช่น มหาบัณฑิตแห่ง มิถิลานคร สามชาย ซึ่งมีขนาดยาวและจดหมายจางวางหรั่วซึ่งใช้ภาษาที่ค่อนข้างเข้าใจยากจะ ได้รับเลือกอ่านน้อยมาก

ส่วนหนังสือที่นักเรียนไม่เลือกอ่านเลยได้แก่ ลิลิตนิทราชาคริต สุภาษิตอภิศรณาล สัทธรรณ ซึ่งมีลักษณะเป็นร้อยกรอง และเทศนาเสือป่า ซึ่งมีลักษณะเป็นคำสอนแบบตรงไปตรงมา

เมื่อพิจารณาจากประเภทของหนังสือ พบว่า หนังสือประเภทบทละครและร้อยกรอง ทั้งครูและนักเรียนจะเลือกอ่านน้อยมาก

ตาราง 2 ประเภทของหนังสือที่เหมาะสมจะใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา ตามความคิดเห็นของครูและนักเรียน

ประเภทของหนังสือ	ครู			นักเรียน		
	จำนวน	ร้อยละ	อันดับที่	จำนวน	ร้อยละ	อันดับที่
1. เรื่องสั้น	48	62.34	1	185	50.54	1
2. นิทาน	11	14.28	2	72	19.67	2
3. สารคดี	8	10.39	3	49	13.39	3
4. นวนิยาย	5	6.49	4	30	8.20	4
5. บทละคร	2	2.59	6	22	6.01	5
6. ร้อยกรอง	3	3.89	5	8	2.19	6

จากตาราง 2 พบว่าหนังสืออ่านนอกเวลาที่ครูและนักเรียนเห็นว่าเหมาะสมที่จะเลือกเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาคือหนังสือประเภทเรื่องสั้น คิดเป็นร้อยละ 62.34 และ 50.54 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมชาติ อุ่นไสง อัมพร ทองใบ และเนาวรัตน์ สวิรินทร์ ที่ว่าหนังสือประเภทเรื่องสั้นเหมาะสมที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลามากที่สุด เนื่องจากเด็กในวัยนี้ชอบเรื่องที่มีขนาดสั้น ส่วนหนังสือที่เหมาะสมจะเลือกเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาน้อยที่สุดตามความเห็นของครู คือหนังสือประเภทบทละคร คิดเป็นร้อยละ 2.59 ส่วนความเห็นของนักเรียนคือหนังสือประเภทร้อยกรองคิดเป็นร้อยละ 2.19 ซึ่งสอดคล้องกับตาราง 1 คือหนังสือประเภทบทละครและร้อยกรองจะได้รับเลือกอ่านน้อยที่สุด บางเรื่องไม่ได้รับเลือกอ่านเลย ทั้งนี้เพราะสำนวนภาษาร้อยกรองอ่านเข้าใจยากกว่าภาษาร้อยแก้ว

ตาราง 3 ผู้กำหนดหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้กำหนดหนังสืออ่านนอกเวลา	ครู			นักเรียน		
	จำนวน	ร้อยละ	อันดับที่	จำนวน	ร้อยละ	อันดับที่
1. ครูผู้สอน	26	33.76	1	269	73.50	1
2. นักเรียน	5	6.49	4	97	26.50	2
3. คณะครูในหมวดวิชาภาษาไทย	25	33.47	2	-	-	-
4. กลุ่มโรงเรียน	21	27.27	3	-	-	-

จากตาราง 3 พบว่าผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดหนังสืออ่านนอกเวลาให้นักเรียนอ่านมากที่สุดตามความคิดเห็นของครูคือ ครูผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 33.76 รองลงมาคือคณะครูในหมวดวิชาภาษาไทยคิดเป็นร้อยละ 33.47 ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของนักเรียน คือ ครูผู้สอนมีบทบาทในการกำหนดหนังสืออ่านนอกเวลามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.50

ส่วนนักเรียนมีบทบาทในการกำหนดหนังสืออ่านนอกเวลาอ่านน้อยมากตามความคิดเห็นของครูและนักเรียนคิดเป็นร้อยละ 6.49 และ 26.50 ตามลำดับ ซึ่งไม่ตรงกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาภาษาไทยที่มุ่งให้เด็กสามารถเลือกอ่านหนังสือได้ตรงกับความต้องการของตนเอง

ตาราง 4 ผู้ที่สมควรเป็นผู้กำหนดรายชื่อนั่งสื่อนอกเวลาตามความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาภาษาไทยและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้กำหนดหนังสืออ่านนอกเวลา	ครู			นักเรียน		
	จำนวน	ร้อยละ	อันดับที่	จำนวน	ร้อยละ	อันดับที่
1. กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนด	12	15.58	3	14	3.83	4
2. คณะครูในหมวดวิชาภาษาไทยของโรงเรียน	30	38.96	1	-	-	-
3. ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย	25	32.47	2	58	15.84	3
4. ผู้บริหารโรงเรียน	-	-	-	6	1.64	5
5. นักเรียนแต่ละคนเลือกเอง	10	12.99	4	-	-	-
6. นักเรียนเลือกโดยความเห็นชอบของครู	-	-	-	164	44.81	1
7. นักเรียนในชั้นตกลงกันเองโดยเลือกอ่านให้เหมือนกัน	-	-	-	124	33.88	2

จากตาราง 4 ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ผู้ที่สมควรจะเป็นผู้กำหนดหนังสืออ่านนอกเวลามากที่สุดคือ คณะครูในหมวดวิชาภาษาไทยของโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 38.96 รองลงมาคือครูผู้สอนวิชาภาษาไทย คิดเป็นร้อยละ 32.47 ส่วนนักเรียนมีความคิดเห็นว่าผู้ที่สมควรจะเป็นผู้กำหนดหนังสืออ่านนอกเวลามากที่สุดคือ นักเรียนโดยเลือกกันเองตามความเห็นชอบของครูผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 44.81 และเลือกโดยนักเรียนในชั้นตกลงกันเองคิดเป็นร้อยละ 33.88

การที่ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่าครูในหมวดวิชาภาษาไทยสมควรเป็นผู้กำหนดหนังสืออ่านนอกเวลามากที่สุด ทั้งนี้เพราะหลักสูตรวิชาภาษาไทยกำหนดให้นักเรียนต้องอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา ภาคเรียนละ 2 รายการ ใน 1 ปีการศึกษานักเรียนจะต้องอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา 4 รายการ ดังนั้นในช่วงระหว่างชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 1-3) นักเรียนจะต้องอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาจำนวน 12 รายการโดยไม่ซ้ำกัน การที่ครูเป็นผู้กำหนดหนังสืออ่านนอกเวลาให้เด็กอ่าน จึงเป็นการสะดวกในการตรวจสอบว่าเด็กอ่านหนังสือซ้ำกับเรื่องที่อ่านมาแล้วหรือไม่ ส่วนนักเรียนต้องการที่จะเลือกอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาด้วยตนเองโดยได้รับความเห็นชอบจากครูหรือตามที่ตกลงกันเองในชั้นเรียน เนื่องจากบางเรื่องที่ครูกำหนดให้นักเรียนอ่านไม่ตรงกับความสนใจของนักเรียน

ตาราง 5 วิธีการสอนหนังสืออ่านนอกเวลาของครู

วิธีการสอนหนังสืออ่านนอกเวลา	จำนวน	ร้อยละ
1. ให้นักเรียนอ่านแล้วกำหนดเวลาสอบเป็นระยะๆ	51	66.23
2. ให้นักเรียนอ่านแล้วทำรายงานส่ง	37	48.05
3. ตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้อ่าน	20	25.97
4. กำหนดเวลาให้อ่านแล้วจัดเวลาทบทวน	20	25.97
5. เล่าเฉพาะตอนที่น่าสนใจให้ฟังแล้วให้ไปอ่านต่อ	15	19.48
6. ให้นักเรียนอ่านมาล่วงหน้าแล้วจัดเวลาอภิปราย	10	12.99
7. ให้นักเรียนปฏิบัติหนังสือ	7	9.09
8. เล่าเรื่องย่อให้ฟังทั้งหมด	4	5.19
9. นำมาสอนในชั่วโมงภาษาไทย	4	5.19
10. จัดนิทรรศการเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลา	-	-

จากตาราง 5 พบว่าครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนโดยให้นักเรียนอ่านแล้วกำหนดเวลาสอบเป็นระยะๆ คิดเป็นร้อยละ 66.23 รองลงมาคือการสอนโดยวิธีให้นักเรียนอ่านแล้วทำรายงานส่ง คิดเป็นร้อยละ 48.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูไม่มีเวลามากเพียงพอในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหนังสืออ่านนอกเวลา จึงต้องใช้วิธีสอนโดยให้อ่านแล้วกำหนดเวลาสอบและทำรายงานส่ง

วิธีสอนที่ครูนิยมใช้น้อยกว่าวิธีอื่นๆ คือการสอนโดยเล่าเรื่องย่อให้ฟังทั้งหมดและนำมาสอนในชั่วโมงภาษาไทย คิดเป็นร้อยละ 5.19 ส่วนวิธีสอนที่ครูไม่เลือกใช้คือการสอนโดยการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลา

ตาราง 6 วิธีการสอนหนังสืออ่านนอกเวลาของครูที่เด็กชอบ

วิธีการสอนหนังสืออ่านนอกเวลา	จำนวน	ร้อยละ
1. เล่าเฉพาะตอนที่น่าสนใจให้ฟังแล้วให้ไปอ่านต่อ	91	24.86
2. ให้อ่านแล้วกำหนดเวลาสอบเป็นระยะๆ	90	24.59
3. ครูตั้งคำถามแล้วให้นักเรียนไปหาคำตอบเอง	71	19.40
4. กำหนดเวลาให้อ่านแล้วจัดเวลาทบทวน	64	17.49
5. ให้ครูเล่าเรื่องย่อให้ฟังทั้งหมด	60	16.39
6. ให้ครูนำมาสอนในชั่วโมงเรียนวิชาภาษาไทย	43	11.75
7. ให้อ่านมาล่วงหน้าแล้วจัดอภิปราย	42	11.48
8. จัดนิทรรศการเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลา	38	10.38
9. กำหนดเวลาให้อ่านแล้วทำรายงานส่ง	37	10.11
10. จัดปฏิบัติหนังสือ	5	1.37

จากตาราง 6 พบว่าวิธีการสอนหนังสืออ่านนอกเวลาของครู ที่นักเรียนชอบมากที่สุด คือ การสอนโดยครูเล่าเฉพาะตอนที่น่าสนใจให้ฟังแล้วให้ไปอ่านต่อ คิดเป็นร้อยละ 24.86 รองลงมาคือการสอนโดยให้อ่านแล้วกำหนดสอบเป็นระยะๆ คิดเป็นร้อยละ 24.59 ส่วนวิธีการสอนหนังสืออ่านนอกเวลาของครูที่นักเรียนชอบน้อยที่สุด คือการจัดปฏิบัติหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 1.37

เนื่องจากหนังสืออ่านนอกเวลาบางเล่ม เนื้อหาค่อนข้างสับสน บางเล่มไม่สร้างความสนใจให้อยากอ่าน แต่ถ้าได้รับการกระตุ้นด้วยการเล่าเฉพาะตอนที่น่าสนใจ อาจทำให้เด็กอยากอ่านและเข้าใจเรื่องที่อ่านดีขึ้น

ตาราง 7 การวัดผลการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาของครูและวิธีการวัดผลที่เด็กพอใจ

วิธีการวัดผล	ครู			นักเรียน		
	จำนวน	ร้อยละ	อันดับที่	จำนวน	ร้อยละ	อันดับที่
1. ทำรายงาน	40	51.95	2	62	16.94	4
2. สอบปากเปล่า	17	22.08	4	34	9.29	5
3. สอบข้อสอบปรนัย	56	72.73	1	135	36.89	1
4. สอบข้อสอบอัตนัย	25	32.47	3	72	19.67	2
5. ปฏิทัศน์หนังสือ	3	3.89	7	10	2.73	7
6. แบ่งกลุ่มให้ทำงานแล้วเสนอผลงาน	12	15.58	5	71	19.40	3
7. สังเกตความสนใจในการปฏิบัติกิจกรรม	7	9.09	6	26	7.10	6

จากตาราง 7 พบว่าครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการวัดผลโดยการสอบข้อสอบปรนัยคิดเป็นร้อยละ 72.73 รองลงมาก็คือการวัดผลโดยให้ทำรายงาน คิดเป็นร้อยละ 51.59 วิธีการวัดผลที่ครูเลือกใช้ น้อยที่สุดคือการปฏิทัศน์หนังสือ คิดเป็นร้อยละ 3.89 ส่วนวิธีการวัดผลที่นักเรียนพอใจมากที่สุด คือ การสอบข้อสอบปรนัย คิดเป็นร้อยละ 36.89 รองลงมาก็คือการวัดผลโดยสอบข้อสอบอัตนัย และแบ่งกลุ่มให้ทำงานแล้วเสนอผลงาน คิดเป็นร้อยละ 19.67 และ 19.40 ตามลำดับ

ครูส่วนใหญ่วัดผลโดยการสอบข้อสอบปรนัย ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูกำหนดให้สอบเป็นระยะๆ (ตาราง 5) การสอบข้อสอบปรนัยสามารถวัดผลได้เร็วว่า นักเรียนเข้าใจเรื่องราวที่อ่านเพียงใดหรือนักเรียนคนใดไม่อ่าน จึงสามารถแก้ไขได้ทัน และตรงกับ ความพอใจของนักเรียนที่ชอบการวัดผลโดยการสอบข้อสอบปรนัยมากที่สุด

ตาราง 8 ปฏิกริยาของนักเรียนต่อการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาตามความคิดเห็นของครู

ปฏิกริยาของนักเรียน	จำนวน	ร้อยละ
1. สนใจและชอบมาก	4	5.19
2. สนใจและชอบปานกลาง	49	63.64
3. ไม่สนใจและไม่ชอบ	18	23.38
4. มีนิสัยรักการอ่านมากขึ้น	29	37.66
5. นักเรียนไม่มีนิสัยรักการอ่าน	14	18.18
6. ไม่แน่ใจว่านักเรียนจะรู้สึกรังเกียจอย่างไร	13	16.88

จากตาราง 8 พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความสนใจและชอบอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 63.64 รองลงมาคือนักเรียนมีความสนใจและรักการอ่านมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 37.66 นักเรียนที่สนใจและชอบอ่านหนังสืออ่านนอกเวลามากที่สุดมีเพียงร้อยละ 5.19

ตาราง 9 อุปสรรคในการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียนตามความคิดเห็นของครู

อุปสรรคในการอ่าน	จำนวน	ร้อยละ
1. ไม่มีเวลาอ่าน	18	23.38
2. ไม่มีหนังสืออ่าน	25	32.47
3. ไม่มีนิสัยรักการอ่าน	50	64.93
4. ไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน	46	59.74
5. นักเรียนขาดความรับผิดชอบ	44	57.14
6. นักเรียนไม่ชอบหนังสือที่กำหนดให้อ่าน	22	28.57
7. นักเรียนขาดความรู้ในการวิเคราะห์วิจารณ์	18	23.38
8. นักเรียนไม่มีประสบการณ์เดิมในเรื่องที่อ่าน	8	10.39

จากตาราง 9 พบว่าครูร้อยละ 64.93 เห็นว่าอุปสรรคของนักเรียนในการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา ตามความคิดเห็นของครู คือ นักเรียนไม่มีนิสัยรักการอ่าน ร้อยละ 59.74 เห็นว่านักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน และครูร้อยละ 57.14 เห็นว่านักเรียนขาดความรับผิดชอบ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีความต่อเนื่องกัน คือไม่มีนิสัยรักการอ่าน เพราะไม่เห็นความสำคัญของการอ่านจึงขาดความรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนขาดแรงจูงใจให้มีนิสัยรักการอ่านซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพร รัตมีสว่าง (2531) พบว่าสิ่งจูงใจที่ให้นักเรียนอยากอ่านคือ การพูดเร้าความสนใจของครู ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรพูดเร้าความสนใจให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการอ่านและเกิดนิสัยรักการอ่าน

ตารางที่ 10 อุปสรรคในการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียนตามความคิดของนักเรียน

อุปสรรคในการอ่าน	จำนวน	ร้อยละ
1. ไม่มีเวลาอ่าน	228	62.30
2. ไม่มีหนังสืออ่าน	110	30.05
3. ไม่ชอบอ่านหนังสือ	37	10.11
4. ไม่ชอบอ่านหนังสือที่กำหนดให้อ่าน	98	26.78
5. ขาดความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน	128	34.97
9. อื่นๆ.....	-	-

จากตาราง 10 พบว่าอุปสรรคสำคัญต่อการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียน คือ นักเรียนไม่มีเวลาอ่าน คิดเป็นร้อยละ 62.30 รองลงมาคือ นักเรียนขาดความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน และไม่มีหนังสืออ่าน คิดเป็นร้อยละ 34.97 และ 30.05 ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละวันไม่เป็น ดังนั้นวิธีการสอนโดยกำหนดให้นักเรียนอ่านแล้วกำหนดสอบที่ครูนิยมใช้ (จากตาราง 7) จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงโดยเลือกใช้วิธีการสอนที่ครูมีโอกาสนำคำแนะนํามา หรือคำอธิบายก่อนให้นักเรียนอ่านด้วยตนเอง

ตาราง 11 อุปสรรคของครูที่ทำให้การสอนหนังสืออ่านนอกเวลาไม่ได้ผลดี

อุปสรรคของครู	จำนวน	ร้อยละ
1. ขาดสื่อการสอน	9	11.69
2. ขาดคู่มือหนังสืออ่านนอกเวลา	24	31.17
3. ขาดกลวิธีการสอนที่สร้างความสนใจ	13	16.88
4. ขาดความสนใจที่จะกระตุ้นให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน	15	19.48
5. ไม่เห็นความสำคัญของการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา	25	32.47
6. ไม่มีเวลาอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาได้ทุกเรื่อง	30	38.96
7. ไม่มีเวลาสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	40	52.95
8. มีความเห็นไม่ตรงกันในการเลือกใช้หนังสือ	5	6.49

จากตาราง 11 พบว่าอุปสรรคสำคัญของครูที่ทำให้การสอนหนังสืออ่านนอกเวลาไม่สัมฤทธิ์ผลคือ ครูไม่มีเวลาสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหนังสืออ่านนอกเวลา คิดเป็นร้อยละ 52.95 รองลงมาคือครูไม่มีเวลาอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาได้ทุกเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 38.96 และครูไม่เห็นความสำคัญของการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา คิดเป็นร้อยละ 32.47

อุปสรรคประการสำคัญคือครูไม่มีเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูจึงไม่มีโอกาสได้สร้างความสนใจหรือให้คำอธิบาย คำแนะนำในการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา นับเป็นอุปสรรคประการสำคัญของครู ส่วนอุปสรรครองคือ ครูไม่มีเวลาอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาได้ครบทุกเรื่อง ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ครูไม่สามารถแนะนำหนังสืออ่านนอกเวลาได้ครบทุกเรื่อง เพราะไม่รู้เนื้อหา การสอนหนังสืออ่านนอกเวลาจึงไม่บรรลุผล ดังนั้นครูจึงควรวางเวลาอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาทุกเล่ม ซึ่งตรงกับที่ บรรเทา กิตติศักดิ์ (2526 : 224) กล่าวว่า ครูควรอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาทุกเล่มให้จบก่อน จึงจะสามารถเลือกหนังสือให้นักเรียนอ่านได้

ตาราง 12 ประโยชน์ที่นักเรียนคิดว่าจะได้รับหลังจากการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา

ประโยชน์ที่ได้รับ	จำนวน	ร้อยละ
1. รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	278	75.96
2. ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน	270	73.77
3. ได้ข้อคิดและคติในการดำเนินชีวิต	261	71.31
4. ได้รับความรู้กว้างขวางขึ้น	255	69.67
5. มีประสบการณ์ที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	177	48.36
6. รักการอ่านมากขึ้น	142	38.80
7. ทำให้อยากศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม	90	24.59
8. มีนิสัยมในการอ่านดีขึ้น	37	10.11

จากตาราง 12 พบว่านักเรียนส่วนมากเห็นประโยชน์ที่จะได้รับหลังการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาในด้านการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 75.96 รองลงมาคือได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน คิดเป็นร้อยละ 73.77 และได้คติได้ข้อคิดในการดำเนินชีวิต คิดเป็นร้อยละ 71.31

แสดงให้เห็นว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็นคุณค่าของการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาที่ตรงกับ ความสนใจของนักเรียน การอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาก็จะประสบผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร วิชาภาษาไทย

ตาราง 13 ส่วนประกอบที่ควรเพิ่มเติมเพื่อให้การอ่านหนังสืออ่านนอกเวลามีประสิทธิภาพมากขึ้น
ตามความคิดของนักเรียน

ส่วนประกอบที่ควรเพิ่มเติม	จำนวน	ร้อยละ
1. ประวัติผู้แต่ง	101	27.60
2. คำอธิบายศัพท์	204	55.74
3. ภาพประกอบ	269	73.50
4. บอกลีมาของเรื่อง	118	32.24
5. ความรู้ประกอบที่เกี่ยวข้องในเรื่อง	157	42.70
6. ข้อวิจารณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ	54	14.75

จากตาราง 13 พบว่าส่วนประกอบที่นักเรียนต้องการให้เพิ่มเติมในหนังสืออ่านนอกเวลามากที่สุดคือ ภาพประกอบ คิดเป็นร้อยละ 73.50 รองลงมาคือ คำอธิบายศัพท์ คิดเป็นร้อยละ 55.74 และความรู้ประกอบที่เกี่ยวข้องในเรื่อง ร้อยละ 42.70 ส่วนประกอบที่นักเรียนต้องการน้อยที่สุดคือข้อวิจารณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ คิดเป็นร้อยละ 14.75

หนังสืออ่านนอกเวลาส่วนมากขาดส่วนประกอบเหล่านี้ จึงเป็นเหตุทำให้นักเรียนขาดความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน

หนังสืออ่านนอกเวลาบางเรื่องมีคำศัพท์ที่ยากเกินความเข้าใจของเด็ก บางเรื่องเป็นเรื่องที่ไกลจากประสบการณ์ของเด็ก หากหนังสือดังกล่าวมีคำอธิบายศัพท์ หรือความรู้ประกอบ นักเรียนก็จะสามารถอ่านหนังสือได้เข้าใจยิ่งขึ้น

ส่วนภาพประกอบนั้นมีส่วนสร้างความสนใจให้นักเรียนอยากอ่านมากขึ้น และเป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการตามเรื่องราวได้ดียิ่งขึ้น

ตาราง 14 ความพึงพอใจต่อหนังสืออ่านนอกเวลาที่นักเรียนอ่าน

ความพึงพอใจ	จำนวน	ร้อยละ
1. ชอบเป็นบางเรื่อง	246	67.21
2. ถ้ามีเวลาว่างจะอ่านซ้ำอีก	62	16.94
3. ชอบทุกเรื่องที่อ่าน	42	11.48
4. ไม่ชอบอ่านเลย	9	2.46
5. คิดว่าจะไม่อ่านซ้ำอีก	7	1.91

จากตาราง 14 พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ชอบหนังสืออ่านนอกเวลาที่อ่านเป็นบางเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 67.21 รองลงมาคือ ถ้ามีเวลาว่างจะอ่านซ้ำอีก คิดเป็นร้อยละ 16.94 และชอบทุกเรื่องคิดเป็นร้อยละ 11.48 ส่วนนักเรียนที่คิดว่าจะไม่อ่านซ้ำอีกมีเพียงร้อยละ 1.91

แสดงให้เห็นว่า หนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 35 เรื่องนี้ บางเรื่องมีลักษณะน่าอ่านและ ตรงกับความสนใจของนักเรียน

ตาราง 15 ความจำเป็นในการช่วยเหลือนักเรียนเรื่องการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา

ความช่วยเหลือในการอ่าน	ครู		นักเรียน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. จำเป็น	68	88.31	231	63.11
2. ไม่จำเป็น	9	11.69	135	36.88

ตาราง 15 ครูและนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าในการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ คิดเป็นร้อยละ 88.31 และ 63.11 ตามลำดับ เนื่องจากหนังสืออ่านนอกเวลาบางเรื่องมีเนื้อหาค่อนข้างยากเกินความรู้ความสามารถของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจะอ่านให้เข้าใจได้ด้วยตนเอง บางเรื่องตัดตอนมาจากวรรณคดีเรื่องราว บางเรื่องมีเนื้อหาซับซ้อน บางเรื่องใช้ศัพท์ยาก บางเรื่องลึกซึ้งคมคายด้วยภาษาร้อยกรอง จึงจำเป็นต้องได้รับคำอธิบาย หรือคำแนะนำจากครู จึงจะสามารถอ่านได้เข้าใจ

ตาราง 16 หนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องที่นักเรียนชอบอ่านมากที่สุด

หนังสืออ่านนอกเวลา	จำนวน	ร้อยละ
1. แมงมุมเพื่อนรัก	83	22.68
2. เรื่องของน้ำพุ	40	10.93
3. คนอยู่วัด	35	9.56
4. ตามล่า	30	8.20
5. เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก	30	8.20
6. เอมิลยอดนักสืบ	28	6.56
7. หม่อมชานา	25	6.83
8. นิทานโบราณคดี	20	5.46
9. เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา	16	4.37
10. ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก	10	2.73
11. แว่ววัน	10	2.73
12. นิกกับพิม	10	2.73

จากตาราง 16 พบว่าหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยที่นักเรียนชอบอ่านมากที่สุด คือ นวนิยายเรื่องแมงมุมเพื่อนรัก คิดเป็นร้อยละ 22.68 รองลงมาคือสารคดี เรื่องของน้ำพุ คิดเป็นร้อยละ 10.93 ซึ่งเรื่องดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นนวนิยาย สารคดี และเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาไม่ซับซ้อน อ่านง่าย และเป็นเรื่องขนาดสั้น สำนวนภาษาเรียบง่าย

ตาราง 17 หนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องที่นักเรียนไม่ชอบอ่านมากที่สุด

หนังสืออ่านนอกเวลา	จำนวน	ร้อยละ
1. ราชธาธิราช	82	22.40
2. เวนิสวณิษ	31	8.47
3. หัวใจนักรบ	36	9.84
4. ธรรมจริยาเล่ม 4	31	8.47
5. แว่ววัน	30	8.20
6. เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา	29	7.92
7. พระร่วง	29	7.92
8. พ่อสอนลูก	15	4.10
9. ล่าปลาวาฬ	13	3.55
10. เรื่องของช้างพลายมงคลผู้อำภัพ	13	3.55

จากตาราง 17 พบว่าหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยที่นักเรียนไม่ชอบอ่านคือเรื่อง ราชธาธิราช คิดเป็นร้อยละ 22.40 แต่จากตาราง 1 นักเรียนเลือกอ่านเรื่องราชธาธิราช มากเป็นอันดับที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 46.17 แสดงให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่ต้องอ่านเรื่อง ราชธาธิราชโดยที่ไม่ชอบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสเลือกอ่านหนังสืออ่าน นอกเวลาได้ตามความสนใจของตน ซึ่งสอดคล้องกับตาราง 5 ว่า ครูผู้สอนเป็นผู้กำหนด หนังสืออ่านนอกเวลาให้นักเรียนอ่าน

ส่วนเรื่องอื่นๆ ที่นักเรียนไม่ชอบอ่านจะมีลักษณะค่อนข้างยาก บางเรื่องเป็นเรื่องที่ไกล จากประสบการณ์ของนักเรียน การนำเสนอในลักษณะของการเล่าเรื่องและการบรรยาย ไม่มี บทสนทนาหรือท่าทางของตัวละคร

ความสัมพันธ์ระหว่างหนังสืออ่านนอกเวลากับสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลา
วิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้จำนวน 32 รายการ 35 เรื่อง โดยกำหนดให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเลือกอ่านภาคเรียนละ 2 รายการโดยไม่ซ้ำกัน ใน 1 ปีการศึกษา นักเรียนต้องอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาจำนวน 4 รายการ ดังนั้นในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนจะต้องอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาได้คนละ 12 รายการ

หนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 35 เรื่องนี้ แยกได้เป็นหลายประเภท ทั้งประเภทบันเทิงคดีและสารคดี รูปแบบการแต่งมีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง แต่ละเรื่องมีความยากง่ายต่างกัน ในด้านเนื้อหา การดำเนินเรื่อง รูปแบบการแต่ง ตัวละครและสำนวนภาษาที่ใช้ ดังนั้นหนังสืออ่านนอกเวลาแต่ละเรื่องจึงได้รับความสนใจจากผู้อ่านต่างกัน

จากการวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยทั้ง 35 เรื่อง และจากการศึกษาสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยของครูผู้สอนวิชาภาษาไทยและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างหนังสืออ่านนอกเวลาและสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาแต่ละเล่มโดยจะเรียงลำดับหนังสืออ่านนอกเวลาตามลำดับความนิยมอ่าน ดังนี้

แมงมุมเพื่อนรัก เอมิลอยด์นักสืบ และคนอยู่วัด

จากตาราง 1 เกี่ยวกับการเลือกหนังสืออ่านนอกเวลาของครูและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่าหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยที่ครูและนักเรียนเลือกอ่านมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ แมงมุมเพื่อนรัก ร้อยละ 90.91 และ 67.76 เอมิลอยด์นักสืบ ร้อยละ 88.31 และ 53.55 คนอยู่วัด ร้อยละ 83.12 และ 51.64 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาจากตาราง 16 พบว่าหนังสือทั้ง 3 เล่มนี้ นักเรียนชอบอ่านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.68 10.93 และ 9.56 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของหนังสือทั้ง 3 เล่ม จะเห็นว่ามี

ลักษณะใกล้เคียงกัน คือ มีเนื้อเรื่องไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องรวดเร็วและเรียงตามลำดับเวลา มีตัวละคร มีบทสนทนา ตัวละครอยู่ในวัยเดียวกับนักเรียน และตัวละครสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้ สำนวนภาษาง่ายๆ ประกอบกับหนังสือทั้ง 3 เรื่องมีขนาดความยาวเหมาะสม คือยาวไม่เกิน 200 หน้า ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ที่รัฐฉวน อินทกำแหง (2517 : 79-98) กล่าวว่า วัยรุ่นไม่ชอบอ่านหนังสือที่มีขนาดเล่มหนาเกินไป หนังสืออ่านสำหรับวัยรุ่นควรมีความหนาไม่เกิน 200 หน้า

ด้วยเหตุผลดังกล่าว หนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 3 เรื่องจึงได้รับเลือกอ่านมากกว่าเล่มอื่น

ราชาธิราช (ตอนศึกพระเจ้าฟ้างุ้มมั่งเมือง) และบทละครคำกลอนเรื่องพระร่วง

จากตาราง 1 เกี่ยวกับการเลือกหนังสืออ่านนอกเวลาของครูและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่าเรื่องราชาธิราช (ตอนศึกพระเจ้าฟ้างุ้มมั่งเมือง) ครูเลือกอยู่ในอันดับที่ 19 คิดเป็นร้อยละ 31.17 ส่วนนักเรียนเลือกในอันดับที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 46.17 แต่จากตาราง 17 พบว่าหนังสือนอกเวลาที่นักเรียนไม่ชอบอ่านมากที่สุดเป็นอันดับแรกคือ เรื่องราชาธิราช (ตอนศึกพระเจ้าฟ้างุ้มมั่งเมือง) แสดงให้เห็นว่านักเรียนต้องอ่านเรื่องราชาธิราช (ตอนศึกพระเจ้าฟ้างุ้มมั่งเมือง) โดยที่ไม่ชอบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูกำหนดให้อ่านเนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีต่อตนมาจากวรรณคดีเรื่องยาวและเรื่องราชาธิราช (ตอนหลายพระกายมาศ) ก็ได้รับการกำหนดให้เป็นเรื่องสำหรับอ่านในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม 2 การที่เด็กได้อ่านเรื่องราชาธิราช (ตอนศึกพระเจ้าฟ้างุ้มมั่งเมือง) จะเป็นการเสริมความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น เพราะในหนังสือราชาธิราช (ตอนศึกพระเจ้าฟ้างุ้มมั่งเมือง) จะมีเนื้อเรื่องย่อและคำอธิบายศัพท์ประกอบ เมื่อนักเรียนได้อ่านจะทำให้เข้าใจเรื่องราวได้ดียิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาด้านเนื้อหาและภาษาจะเห็นว่า เนื้อหาเป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับการทำสงครามระหว่างมอญกับพม่า ซึ่งไกลจากประสบการณ์ของนักเรียน สำนวนภาษาแม้จะได้รับการยกย่องว่าไพเราะแต่ยากเกินกว่านักเรียนจะอ่านได้ตามคำฟัง ดังนั้นนักเรียนจึงต้องอ่านเรื่องราชาธิราช (ตอนศึกพระเจ้าฟ้างุ้มมั่งเมือง) โดยที่ไม่ชอบ แสดงให้เห็นว่านักเรียนไม่มีโอกาสได้เลือกอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาได้ตามความต้องการของตนเอง ซึ่งตรงกับตาราง 3 นักเรียนร้อยละ 73.50 แสดงความคิดเห็นว่าต้องอ่านหนังสือนอกเวลาตามที่ครูกำหนดให้อ่าน

บทละครคำกลอนเรื่องพระร่วง ก็เช่นเดียวกับเรื่องราชาธิราช คือเป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และถูกกำหนดไว้เป็นเรื่องหนึ่งในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์เล่ม 1 การเลือกอ่านก็เช่นเดียวกัน ในขณะที่นักเรียนเลือกอ่านเรื่องพระร่วงเป็นอันดับที่ 15 คิดเป็นร้อยละ 22.13 แต่ในตาราง 17 พบว่าเรื่องพระร่วงเป็นเรื่องที่นักเรียนไม่ชอบอ่านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 7.92 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเหตุผลเดียวกันกับเรื่องราชาธิราช คือ ครูเป็นผู้กำหนดให้อ่าน นักเรียนจึงต้องอ่านโดยไม่ชอบ

เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก และเรื่องของน้ำพุ

จากตาราง 1 พบว่าครูและนักเรียนเลือกอ่าน เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เป็นอันดับที่ 6 และ 5 คิดเป็นร้อยละ 70.13 และ 45.36 เรื่องของน้ำพุ ครูและนักเรียนเลือกอ่านเป็นอันดับที่ 5 และ 6 คิดเป็นร้อยละ 74.03 และ 40.71 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาจากตาราง 16 พบว่านักเรียนร้อยละ 10.93 ชอบอ่านเรื่องของน้ำพุ ร้อยละ 8.20 ชอบอ่านเรื่องเมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับลักษณะของเรื่องจะเห็นว่าทั้งสองเรื่องมีความน่าสนใจ เนื่องจากผู้เล่าเรื่องหรือตัวละครในเรื่องมีวัยใกล้เคียงกับนักเรียน ประกอบกับเนื้อหาแบ่งออกเป็นตอน ๆ แต่ละตอนเป็นเรื่องสั้น ๆ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาง่าย ๆ ในลักษณะของการเล่าสู่กันฟัง ไม่มีศัพท์ยาก จึงทำให้นักเรียนอ่านได้อย่างเพลิดเพลินและสนใจ

นกกับพิน

จากตาราง 1 พบว่าครูและนักเรียนเลือกอ่านมากเป็นอันดับที่ 7 คิดเป็นร้อยละ 68.83 และ 40.16 ตามลำดับ และจากตาราง 16 พบว่าเรื่องนกกับพินนี้เป็นเรื่องที่นักเรียนจัดไว้ในจำนวนเรื่องที่ชอบอ่านมากที่สุดเป็นอันดับที่ 10 คิดเป็นร้อยละ 2.73 เมื่อพิจารณาลักษณะของเรื่องจะเห็นว่า นกกับพินเป็นเรื่องที่มีกลวิธีการเสนอเรื่องแตกต่างจากนวนิยายเรื่องอื่นๆ เนื้อเรื่องสนุกสนานเพลิดเพลิน ตัวละครเป็นสุนัขที่ฉลาดและน่ารัก ภาษาที่ใช้ค่อนข้างง่าย แม้จะมีการใช้สำนวนต่างประเทศบ้างแต่ก็ไม่ยากเกินความเข้าใจ เรื่องนี้จึงได้รับ ความสนใจจากนักเรียนมากพอสมควร

ตามล่า

จากตาราง 1 พบว่าครูเลือกอ่านเป็นอันดับที่ 14 คิดเป็นร้อยละ 45.45 นักเรียนเลือกอ่านเป็นอันดับที่ 8 คิดเป็นร้อยละ 37.16 และจากตาราง 16 นักเรียนร้อยละ 8.20 ชอบอ่านเรื่องตามล่า เมื่อพิจารณาลักษณะของเรื่องจะเห็นได้ว่าเรื่องตามล่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย ซึ่งเรื่องประเภทนี้จะตรงกับความสนใจของเด็กในวัยนี้ ประกอบกับการใช้ภาษาค่อนข้างง่าย การดำเนินเรื่องไม่ซับซ้อน จึงทำให้นักเรียนชอบอ่านและเลือกอ่านมากพอสมควร

พลายมลิวัลย์

จากตาราง 1 พบว่าครูเลือกเรื่องนี้เป็นอันดับที่ 12 คิดเป็นร้อยละ 53.25 ส่วนนักเรียนเลือกมากเป็นอันดับที่ 9 คิดเป็นร้อยละ 35.25 แต่ไม่จัดอยู่ในอันดับของเรื่องที่ชอบมากที่สุด เมื่อพิจารณาลักษณะของเรื่องจะเห็นว่า เป็นเรื่องที่ค่อนข้างเศร้า ตัวละครประสบกับความผิดหวัง ทำให้ผู้อ่านเกิดความสะเทือนใจ อีกทั้งตัวละครต่างวัยกับผู้อ่าน การดำเนินเรื่องไม่เป็นไปตามลำดับเวลา เหตุผลต่างๆ นี้อาจเป็นสาเหตุให้นักเรียนไม่รู้สึกสนุกเพลิดเพลินกับเรื่องที่อ่าน

สวนสัตว์

จากตาราง 1 พบว่าครูเลือกเรื่องนี้เป็นอันดับที่ 11 คิดเป็นร้อยละ 58.44 นักเรียนเลือกเป็นอันดับที่ 10 คิดเป็นร้อยละ 33.88 เมื่อพิจารณาลักษณะของเรื่องพบว่า เนื้อหาให้ความรู้ ให้ความเพลิดเพลินน่าสนใจ เนื้อเรื่องแบ่งเป็นตอนสั้นๆ ดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ ใช้ภาษาง่ายๆ แต่จากตาราง 16 เรื่องนี้ไม่อยู่ในอันดับของเรื่องที่ชอบมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขนาดของหนังสือที่มีความยาวเกิน 200 หน้า ประกอบกับเรื่องที่เล่าเป็นเหตุการณ์ในอดีต สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งไกลจากประสบการณ์ของนักเรียน

ฉันอยู่...ศัตรูที่รัก

จากตาราง 1 พบว่าครูเลือกเรื่องนี้มากเป็นอันดับที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 76.62 ส่วนเด็กเลือกอ่านมากเป็นอันดับที่ 11 คิดเป็นร้อยละ 32.79 และจากตาราง 16 พบว่าเรื่องนี้ นักเรียนจัดไว้ในจำพวกเรื่องที่ชอบอ่านมากที่สุด เป็นอันดับที่ 10 คิดเป็นร้อยละ 2.73 เมื่อ

พิจารณาจากลักษณะของเรื่อง จะเห็นได้ว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสั้น ซึ่งจากตาราง 2 ทั้งครูและนักเรียนมีความเห็นว่า งานเขียนประเภทเรื่องสั้นเหมาะสมที่จะเลือกเป็นหนังสืออ่านนอกเวลา คิดเป็นร้อยละ 62.34 และ 50.54 ตามลำดับ ประกอบกับเนื้อเรื่องแต่ละเรื่องน่าสนใจ ตัวละครอยู่ในวัยเดียวกับนักเรียน ใช้สำนวนภาษาง่ายๆ ดังนั้นเรื่องฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก จึงมีผู้เลือกอ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลามาก

หนุ่มชาวนา

นวนิยายเรื่องนี้ได้รับเลือกอ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาจากครูและนักเรียน เป็นอันดับที่ 10 และ 12 คิดเป็นร้อยละ 63.67 และ 31.69 ตามลำดับ และเป็นเรื่องที่นักเรียนชอบอ่านมากที่สุดเป็นอันดับที่ 7 คิดเป็นร้อยละ 6.83 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นนวนิยายที่มีขนาดสั้น เนื้อหา น่าสนใจ ใช้ภาษาง่าย ๆ แต่ไพเราะด้วยสำนวนโวหารอันคมคายน่าสนใจ

พลายจำปา

นวนิยายเรื่องนี้ครูเลือกอ่านเป็นอันดับที่ 7 คิดเป็นร้อยละ 68.83 แต่นักเรียนเลือกอ่านเป็นอันดับที่ 13 คิดเป็นร้อยละ 30.05 ซึ่งความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่างกันเช่นนี้ อาจเป็นเพราะลักษณะของการดำเนินเรื่องค่อนข้างสับสน ไม่เรียงตามลำดับเวลา นักเรียนอาจอ่านแล้วไม่เข้าใจเพราะลำดับเหตุการณ์ไม่ถูกแต่ครูผู้สอนซึ่งมีประสบการณ์มากกว่า สามารถอ่านได้เข้าใจเรื่องราวและรู้สึกสนุกเพลิดเพลินมากกว่าเด็ก

เรื่องเสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา

จากตาราง 1 พบว่าครูและนักเรียนเลือกอ่านมากเป็นอันดับที่ 14 และ 15 คิดเป็นร้อยละ 45.45 และ 22.13 ตามลำดับ และจากตาราง 17 พบว่านักเรียนร้อยละ 7.92 มีความคิดเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่นักเรียนไม่ชอบอ่านมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเนื้อหาจะเห็นว่าเนื้อเรื่องเป็นเรื่องของเด็กผู้หญิง ซึ่งห่างไกลจากประสบการณ์ของนักเรียน จึงทำให้ความสนใจในการเลือกอ่านน้อยลง แต่จากตาราง 16 พบว่าเด็กบางส่วนซึ่งคิดเป็นร้อยละ 4.37 ชอบอ่านเรื่องนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแต่ละเรื่องมีขนาดสั้นๆ ใช้ภาษาง่าย ๆ ตัวละครอยู่ในวัยเดียวกับนักเรียน นักเรียนจึงชอบและเลือกอ่าน

ฉากหนึ่งในชีวิต

เรื่องนี้เป็นเรื่องสั้นแต่เนื้อหาค่อนข้างยาว ตัวละครแม้จะอยู่วัยใกล้เคียงกับนักเรียน แต่สภาพสังคมของตัวละครต่างสมัยกับนักเรียน การดำเนินเรื่องค่อนข้างช้า และดำเนินเรื่องโดยใช้การบรรยายมากกว่าบทสนทนาของตัวละคร ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากตาราง 1 จึงพบว่าเรื่องนี้ นักเรียนเลือกอ่านมากเป็นอันดับที่ 17 คิดเป็นร้อยละ 18.58 ส่วนครูเลือกอ่านมากเป็นอันดับที่ 9 คิดเป็นร้อยละ 66.23 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความแตกต่างในด้านวัยและประสบการณ์ของครูและนักเรียนนั่นเอง

หัวใจนักรบ เวนิสวานิช ระเด่นลันได และสิทธิชนู

หนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 4 เรื่องนี้ เป็นหนังสือประเภทบทละคร ซึ่งได้รับความสนใจเลือกอ่านจากครูและนักเรียนค่อนข้างน้อย คือ หัวใจนักรบ ครูและนักเรียนเลือกอ่านเป็นอันดับที่ 17 และ 18 คิดเป็นร้อยละ 37.66 และ 18.03 เวนิสวานิช ครูและนักเรียนเลือกอ่านเป็นอันดับที่ 16 และ 22 คิดเป็นร้อยละ 40.26 และ 13.66 ระเด่นลันได ครูและนักเรียนเลือกอ่านเป็นอันดับที่ 21 และ 26 คิดเป็นร้อยละ 23.38 และ 7.65 ตามลำดับ สำหรับสิทธิชนูซึ่งเป็นละครดึกดำบรรพ์ ครูเลือกอ่านเป็นอันดับที่ 33 คิดเป็นร้อยละ 5.19 ส่วนนักเรียนไม่เลือกอ่านเลย เมื่อพิจารณาจากตาราง 2 พบว่าครูและนักเรียนร้อยละ 2.59 และ 6.01 ตามลำดับ เห็นว่าหนังสือประเภทบทละครมีความเหมาะสมน้อยมากที่จะเลือกเป็นหนังสืออ่านนอกเวลา เมื่อพิจารณาจากลักษณะของเรื่อง จะเห็นได้ว่า เรื่องเวนิสวานิช ระเด่นลันได และสิทธิชนูเป็นงานเขียนประเภทร้อยกรอง ซึ่งนักเรียนมักจะเห็นว่าเรื่องที่แต่งด้วยร้อยกรองเป็นเรื่องที่เข้าใจยาก เนื่องจากการอ่านร้อยกรองผู้อ่านต้องทำความเข้าใจกับภาษาที่ต่างไปจากภาษาร้อยแก้ว ซึ่งจากตาราง 2 ทั้งครูและนักเรียนเห็นว่า หนังสือประเภทร้อยกรองมีความเหมาะสมจะใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาน้อยมาก คิดเป็นร้อยละ 3.89 และ 2.19 ตามลำดับ

จากผลการวิจัยนี้ จะเห็นได้ว่านักเรียนเลือกอ่านบทละครทั้ง 4 เรื่องนี้ น้อยมาก แม้ว่าเนื้อหาจะสนุกสนาน และเพลิดเพลินมากเพียงใดแต่เมื่อเป็นร้อยกรอง นักเรียนจะเกิดความรู้สึกว่ายากเกินความเข้าใจของตนเอง ส่วนหัวใจนักรบ แม้จะเป็นร้อยแก้วแต่สำนวนภาษาค่อนข้างเก่าและเป็นเรื่องที่ไกลจากประสบการณ์ของนักเรียน นักเรียนจึงให้ความสนใจน้อย

แวววัน

นวนิยายที่มีความยาวถึง 453 หน้า ซึ่งยาวเกินความสนใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เนื้อเรื่องเป็นเรื่องราวการต่อสู้ชีวิตของเด็กสาวซึ่งต่างวัยกับนักเรียน แต่สำนวนภาษาที่ใช้ค่อนข้างง่ายดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา จึงได้รับความสนใจเลือกอ่านบ้าง สำหรับครูเลือกเป็นอันดับที่ 13 คิดเป็นร้อยละ 51.95 นักเรียนเลือกเป็นอันดับที่ 19 คิดเป็นร้อยละ 16.39 แต่เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 16 และ 17 พบว่านักเรียนร้อยละ 2.73 ชอบอ่านเรื่องนี้มากที่สุด และร้อยละ 8.20 ไม่ชอบอ่านเรื่องนี้มากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอุปสรรคด้านความยาวของหนังสือที่ทำให้นักเรียนเลือกอ่านน้อย แต่เนื้อหาค่อนข้างน่าสนใจ ภาษาเรียบง่ายจึงทำให้เด็กบางส่วนชอบอ่าน บางส่วนไม่ชอบอ่าน

นิทานโบราณคดี ตามเสด็จประพาสต้น และเรื่องของช้างพลายมงคลผู้อำภพ

สารคดีทั้ง 3 เรื่องนี้ มีลักษณะของเนื้อหาคล้ายกัน คือเป็นการเล่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีตที่ผู้เขียนได้พบเห็นและที่ได้รับความรู้มา ภาษาที่ใช้เป็นภาษาค่อนข้างเก่า เรื่องราวที่เล่าเป็นเหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งห่างไกลจากประสบการณ์ของนักเรียน จึงไม่สร้างความสนใจให้อ่านมากนัก จากการศึกษาในตาราง 1 พบว่าครูเลือกอ่านนิทานโบราณคดีเป็นอันดับที่ 27 คิดเป็นร้อยละ 9.09 ส่วนนักเรียนเลือกเป็นอันดับที่ 20 คิดเป็นร้อยละ 15.30 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชื่อเรื่องใช้คำว่า "นิทาน" ทำให้นักเรียนเลือกอ่านเพราะเข้าใจว่าเป็นนิทาน ซึ่งจากตาราง 2 พบว่างานเขียนประเภทนิทานนี้ นักเรียนเห็นว่าเหมาะสมจะเลือกอ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลา คิดเป็นร้อยละ 19.67 รองจากเรื่องสั้นและจากตาราง 16 พบว่านักเรียนชอบอ่านนิทานโบราณคดีมากที่สุดเป็นอันดับ 8 คิดเป็นร้อยละ 5.46

เรื่องเสด็จประพาสต้น ครูและนักเรียนเลือกเป็นอันดับที่ 30 คิดเป็นร้อยละ 6.49 และ 2.73 ตามลำดับ

เรื่องช้างพลายมงคลผู้อำภพ ครูเลือกเป็นอันดับที่ 18 คิดเป็นร้อยละ 33.77 ส่วนนักเรียนเลือกเป็นอันดับที่ 21 คิดเป็นร้อยละ 14.75 จะเห็นได้ว่าครูสนใจเลือกอ่านเรื่องช้างพลายมงคลผู้อำภพมากกว่า 2 เรื่องแรก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตัวละครซึ่งเป็นช้าง สร้างความสงสัยและสร้างความสนใจได้พอสมควร แต่นักเรียนให้ความสนใจเลือกอ่านน้อยมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเหตุผลดังกล่าวคือ เป็นเรื่องที่ไกลจากประสบการณ์ของนักเรียน ประกอบกับ

ภาษาที่ใช้เป็นภาษาสมัยเก่า จึงทำให้ไม่เข้าใจเรื่องราวที่อ่าน ไม่รู้สึกเพลิดเพลินในการอ่าน จึงให้ความสนใจเลือกอ่านน้อย

ธรรมจริยา เล่ม 4 พ่อสอนลูก เทศนาเสือป่า

จากตาราง 1 พบว่าครูและนักเรียนให้ความสนใจเลือกอ่านดังนี้ ธรรมจริยาเล่ม 4 เลือกอ่านเป็นอันดับที่ 29 และ 24 คิดเป็นร้อยละ 7.79 และ 9.29 ตามลำดับ พ่อสอนลูก เลือกอ่านมากเป็นอันดับที่ 22 และ 27 คิดเป็นร้อยละ 15.58 และ 5.46 ตามลำดับ ส่วน เทศนาเสือป่า ครูเลือกเป็นอันดับที่ 30 คิดเป็นร้อยละ 6.49 ส่วนนักเรียนไม่เลือกอ่านเลย และจากตาราง 17 นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า เรื่องธรรมจริยาเล่ม 4 และพ่อสอนลูก เป็นเรื่องที่นักเรียนไม่ชอบอ่านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 8.42 และ 4.10 เมื่อพิจารณาจากลักษณะของเรื่องจะเห็นว่าทั้ง 3 เรื่องนี้ มีลักษณะของการอบรมสั่งสอนโดยแทรกหลักธรรมทางศาสนา เป็นการสอนตรงๆ ไม่มีกลวิธีที่เร้าความสนใจ ไม่มีตัวละคร ไม่มีบทสนทนา คำสอนเหล่านั้นน่าจะมีคุณค่ายิ่งต่อการนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน หรือนำไปใช้เป็นแนวทางในการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน การนำมากำหนดให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น จึงได้รับความสนใจเลือกอ่านน้อยมาก

ล่ำลาวาฟ

จากตาราง 1 พบว่าครูเลือกเรื่องนี้เป็นอันดับที่ 19 คิดเป็นร้อยละ 31.17 ส่วนนักเรียนเลือกเป็นอันดับที่ 25 คิดเป็นร้อยละ 8.47 และจากตาราง 17 พบว่าเรื่องล่ำลาวาฟ เป็นเรื่องที่นักเรียนไม่ชอบอ่านมากที่สุดเป็นอันดับที่ 10 คิดเป็นร้อยละ 3.55 เมื่อพิจารณาจากลักษณะเนื้อหาจะเห็นได้ว่า เนื้อหาสนุกตื่นเต้น แต่นักเรียนให้ความสนใจน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นเรื่องไกลจากประสบการณ์ของตนและระยะเวลาในการดำเนินเรื่องยาวนานหลายชั่วอายุคน ประกอบกับศัพท์บางคำในเรื่องค่อนข้างยาก บางคำเป็นศัพท์เฉพาะ เหตุผลดังกล่าวนี้ อาจมีส่วนทำให้นักเรียนเลือกอ่านน้อยและบางส่วนอ่านแล้วรู้สึกไม่ชอบอ่าน

จดหมายจากวางหระ

จากตาราง 1 พบว่าครูและนักเรียนเลือกอ่านเรื่องนี้เป็นอันดับที่ 27 และ 29

คิดเป็นร้อยละ 9.09 และ 3.55 ตามลำดับ นับว่าได้รับความสนใจน้อยมาก เมื่อพิจารณาจากลักษณะของเรื่องจะเห็นได้ว่า สำนวนภาษาของ น.ม.ส. ที่ผู้อ่านทั่วไปต่างยกย่องว่า ไพเราะ ลึกซึ้ง คมคาย เต็มไปด้วยอารมณ์ขันและข้อคิดมากมาย แต่สำหรับผู้อ่านซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำนวนภาษาดังกล่าวค่อนข้างยาก ประกอบกับเนื้อหาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน โดยใช้การยกตัวอย่างและอุปมาเปรียบเทียบ ซึ่งยากเกินความเข้าใจของนักเรียน จึงทำให้เรื่องนี้ได้รับความสนใจเลือกอ่านน้อยมาก

ป่าดงพงพี

นวนิยายเรื่องนี้ได้รับเลือกไปสร้างเป็นการ์ตูน โดยใช้ชื่อเรื่องว่า "เมาคลิลูกหมาป่า" และได้รับความสนใจจากเด็กๆ มาก แต่เมื่อนำมาให้นักเรียนอ่านในชื่อเรื่อง "ป่าดงพงพี" กลับได้รับความสนใจเลือกอ่านน้อยมาก จากตาราง 1 พบว่าครูและนักเรียนเลือกอ่านเรื่องนี้เป็นอันดับที่ 24 และ 28 คิดเป็นร้อยละ 14.29 และ 3.83 ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียงลำดับเรื่องราวในหนังสือค่อนข้างสับสน คือไม่เรียงตามลำดับเวลาและสถานการณ์ ทำให้ผู้อ่านไม่เข้าใจเรื่องราว จึงให้ความสนใจในการเลือกอ่านเรื่องนี้เล็กน้อย

สามชาย และมหาวัณชิตแห่งมิดิลานคร

หนังสือทั้ง 2 เรื่องนี้ ครูและนักเรียนเลือกอ่านน้อยมาก จากตาราง 1 พบว่าเรื่องสามชาย ครูและนักเรียนเลือกอ่านเป็นอันดับที่ 25 และ 31 คิดเป็นร้อยละ 10.39 และ 0.82 ตามลำดับ เรื่องมหาวัณชิตแห่งมิดิลานคร ครูและนักเรียนเลือกอ่านเป็นอันดับที่ 30 และ 31 คิดเป็นร้อยละ 6.49 และ 0.82 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากลักษณะของเรื่องจะเห็นได้ว่าทั้ง 2 เรื่องมีเนื้อหายาวมาก เรื่องสามชาย มีความยาว 599 หน้า ส่วนเรื่องมหาวัณชิตแห่งมิดิลานคร มีความยาวถึง 808 หน้า นับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้หนังสือทั้ง 2 เล่มนี้ได้รับความสนใจน้อยมาก นอกจากนี้ยังอาจมีปัจจัยอื่น คือ เรื่องสามชายเป็นเรื่องที่ดำเนินเรื่องช้า ดำเนินเรื่องโดยการบรรยายและพรรณนามากกว่าทสนทนาของตัวละคร เหตุการณ์และสภาพสังคมห่างไกลจากประสบการณ์ของนักเรียน ตัวละครต่างวัยกับผู้อ่านจึงไม่สร้างความสนใจให้นักเรียนเลือกอ่าน ส่วนเรื่องมหาวัณชิตแห่งมิดิลานคร นอกจากมีความยาวถึง 808 หน้า เนื้อหายังค่อนข้างซับซ้อน มีโครงเรื่องย่อยแทรกอยู่มากมาย ดำเนินเรื่องโดยใช้การ

บรรยายและพรรณนามากกว่าใช้บทสนทนาของตัวละคร ส่วนภาษาที่ใช้ในการบรรยายหรือพรรณนาจะแทรกอุปมา เปรียบเทียบแทนที่จะกล่าวตรงๆ รวมทั้งการใช้คำศัพท์ที่ค่อนข้างยากและไม่มีคำอธิบายประกอบ เหตุผลดังกล่าวนี้จึงน่าจะเป็นสาเหตุทำให้หนังสือทั้ง 2 เรื่องนี้ได้รับความสนใจเลือกอ่านน้อยมาก

สุภาษิตพระร่วง และสุภาษิตอีสาน

ร้อยกรองทั้ง 2 เรื่องนี้มีลักษณะเหมือนกันคือ มุ่งในด้านการสั่งสอนข้อประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงนับว่ามีคุณค่ามาก แต่เมื่อนำมากำหนดให้นักเรียนเลือกอ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลา กลับได้รับความสนใจเลือกอ่านน้อยมาก จากตาราง 1 จะเห็นได้ว่าเรื่องสุภาษิตพระร่วง ครูและนักเรียนเลือกเป็นอันดับที่ 22 และ 23 คิดเป็นร้อยละ 15.58 และ 13.39 ตามลำดับ สำหรับสุภาษิตอีสาน ครูเลือกเป็นอันดับที่ 25 คิดเป็นร้อยละ 10.39 ส่วนนักเรียนไม่เลือกอ่านเลย เมื่อพิจารณาจากลักษณะของเรื่องพบว่า หนังสือ 2 เรื่องนี้เป็นหนังสือประเภทร้อยกรอง ซึ่งหนังสือประเภทร้อยกรองนี้ ครูและนักเรียนจะให้ความสนใจเลือกอ่านน้อยมาก ดังปรากฏในตาราง 2 ครูและนักเรียนเห็นว่า หนังสือประเภทร้อยกรองมีความเหมาะสมจะเลือกเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาน้อยมาก คิดเป็นร้อยละ 3.89 และ 2.19 ตามลำดับ นอกจากเป็นงานเขียนประเภทร้อยกรองแล้ว เนื้อหายังเป็นเรื่องเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน ซึ่งเป็นการสอนแบบตรงๆ ทำให้ไม่เกิดความรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน ประกอบกับสำนวนภาษาแม้จะใช้ภาษาง่าย ๆ แต่การจะอ่านให้เข้าใจนั้น ผู้อ่านจะต้องตีความถ้อยคำสำนวนภาษาร้อยกรองเสียก่อน จึงจะเข้าใจเนื้อความได้ นักเรียนจึงเห็นว่ายากเกินไป จึงเลือกอ่านน้อยมาก

ลิลิตนิทราชาคริต

ร้อยกรองเรื่องนี้เป็นเรื่องที่มีคุณค่าน่าสนใจมีเนื้อหาที่ให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เป็นเรื่องเบาสมองน่าสนใจ แต่จากตาราง 1 พบว่าทั้งครูและนักเรียนไม่เลือกอ่านหนังสือเรื่องนี้เลย เมื่อพิจารณาจากลักษณะของเรื่องจะเห็นว่าสาเหตุที่ครูและนักเรียนไม่เลือกอ่านเลยอาจเป็นเพราะสำนวนภาษาเป็นภาษาร้อยกรอง ศัพท์สำนวนที่กวีเลือกใช้ค่อนข้างยาก บางคำยากเกินกว่าจะเข้าใจด้วยตนเองได้โดยไม่ศึกษาค้นคว้า การจะอ่านให้เข้าใจจึงต้องทำความเข้าใจ

เข้าใจกับภาษากวีและคำศัพท์ยากๆ เหล่านั้นเสียก่อน ซึ่งเป็นเรื่องยุ่งยากสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนั้นการกำหนดให้เรื่องลิลิตนิทราชาคริตเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจึงดูไม่เหมาะสมนักเพราะยากเกินไปสำหรับนักเรียนระดับนี้

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหนังสืออ่านนอกเวลากับสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สรุปได้ว่า

1. หนังสืออ่านนอกเวลาที่มีผู้เลือกอ่านมาก จะมีลักษณะ เป็นเรื่องขนาดสั้น เนื้อหาไม่ซับซ้อน การเสนอเรื่องผ่านทางตัวละครและบทสนทนาของตัวละคร ใช้ภาษาง่ายๆ เช่น แม่จ๋าเพื่อนรัก เอมิลอยด์นักสืบ คนอยู่วัด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก สวนสัตว์
2. หนังสืออ่านนอกเวลาเรื่องที่มีผู้เลือกอ่านน้อยหรือไม่เลือกอ่านเลย ส่วนใหญ่จะมีลักษณะ เป็นเรื่องขนาดยาว มีรูปแบบเป็นร้อยกรอง มีเนื้อหาซับซ้อน สำนวนภาษาและศัพท์ยาก เป็นเรื่องที่ไกลจากประสบการณ์ของผู้อ่านและเรื่องประเภทที่มีลักษณะ เป็นคำสั่งสอนโดยตรง เช่น ลิลิตนิทราชาคริต สุภาษิตอภินิหาร สัทธนู เทศนาเสือป่า พ่อสอนลูก มหาวรรคแห่งมิลินทนคร สามชาย จดหมายจากวางหรั่ง เสด็จประพาสต้น ป่าดงพงพี ล่าปลาวาฬ นิทานโบราณคดี ธรรมจริยาเล่ม 4

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวិเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาและสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตจังหวัดราชบุรี ได้ดำเนินการตามความมุ่งหมายและวิธีการศึกษาค้นคว้าดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 35 เรื่อง
2. เพื่อศึกษาสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาของครูและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหนังสืออ่านนอกเวลากับสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. เป็นแนวทางช่วยให้สามารถจำแนกความแตกต่างและความยากง่ายของหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ได้ทราบถึงสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาของครูและนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เป็นแนวทางให้กระทรวงศึกษาธิการใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุงรายการหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาเรื่องการวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาและสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดราชบุรีนี้ ดำเนินการเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
จำนวน 35 เรื่อง
ขั้นตอนของการศึกษามีดังนี้

1. รวบรวมหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 35
เรื่อง และจัดหมวดหมู่ของหนังสือตามประเภทวรรณกรรม

2. ศึกษาหลักเกณฑ์การวิเคราะห์วรรณกรรมแต่ละประเภท

3. วิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาตามประเภทของวรรณกรรม

4. สรุปผลการวิเคราะห์เพื่อแสดงความแตกต่างของวรรณกรรมแต่ละประเภท

ตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาของครูและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แบบสอบถาม

ขั้นตอนของการศึกษามีดังนี้

1. เลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

3. เก็บรวบรวมข้อมูล

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติแบบร้อยละ

ตอนที่ 3 นำผลการวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาแต่ละประเภทและผลการสำรวจ
สภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลามาอธิบายถึงเหตุผลในการเลือกใช้หนังสืออ่านนอกเวลา

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอนภาษาไทย
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี
ประจำปีการศึกษา 2539 จำนวน 77 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1
ปีการศึกษา 2539 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี จำนวน
385 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. แบ่งโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดราชบุรีเป็น 3 กลุ่ม
ตามขนาดของโรงเรียน ได้โรงเรียนขนาดใหญ่จำนวน 6 โรงเรียนขนาดกลางจำนวน
13 โรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 7 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู ได้จากการจับฉลากรายชื่อครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนขนาดใหญ่โรงเรียนละ 4 คน โรงเรียนขนาดกลางโรงเรียนละ 3 คน โรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนละ 2 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 77 คน

3. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน ได้จากการสุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขนาดใหญ่โรงเรียนละ 20 คน โรงเรียนขนาดกลางโรงเรียนละ 15 คนและโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนละ 10 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัยไปติดต่อกับสามัญศึกษาจังหวัดราชบุรี เพื่อแจ้งความประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครู และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จากนั้นส่งหนังสือขอความร่วมมือ พร้อมทั้งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดราชบุรี

ในการวิจัยครั้งนี้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์คืนมาดังนี้ ของครูจำนวน 77 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 และของนักเรียน จำนวน 366 ชุด คิดเป็นร้อยละ 95.06 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์สภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลา โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage)

จากสูตร

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนคำตอบทั้งหมด}}{\text{จำนวนข้อมูลทั้งหมด}} \times 100$$

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเลือกอ่านจำนวน 35 เรื่องนั้นแต่ละเรื่องมีความยากง่ายและได้รับความสนใจเลือกอ่านต่างกันดังนี้

1. ประเภทนวนิยาย นิยาย และเรื่องสั้น

เรื่องที่จัดอยู่ในประเภทอ่านง่ายและได้รับเลือกจากครูและนักเรียนมากที่สุดได้แก่ เรื่องแมงมุมเพื่อนรัก เอมิเลียตันกีสบิ คนอยู่วัด นิกกับพิม

เรื่องที่มีเนื้อหาและภาษาค่อนข้างง่าย และได้รับความสนใจมากรองลงมา คือ เรื่องตามล่า ฟลายมิลลิวัลลี จันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก หนุมชวาวนา ส่วนเรื่องแหววัน แม้จะมีเนื้อหาค่อนข้างง่าย แต่ขนาดความยาวของหนังสือ 453 หน้า ทำให้นักเรียนสนใจเลือกอ่านน้อย

เรื่องที่มีเนื้อหาและภาษาค่อนข้างยาก บางเรื่องดำเนินเรื่องไม่เรียงตามลำดับเวลา บางเรื่องดำเนินเรื่องซ้ำ บางเรื่องมีขนาดความยาวมากเกินไปจนความสนใจของนักเรียนเรื่องเหล่านี้จึงได้รับความสนใจเลือกอ่านจากครูและนักเรียนน้อยมาก เรื่องดังกล่าวได้แก่ เรื่องราชาธิราช (ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง) จดหมายจางวางหรั้า ฟลายจำปา ป่าดงพงพี ลำปลาพาฬ ฉากหนึ่งในชีวิต สามชาย มหาบัณฑิตแห่งมิลิธานคร

2. ประเภทสารคดี

เรื่องที่มีลักษณะเรียบง่าย น่าสนใจ เนื้อหาแบ่งเป็นตอนสั้นๆ ใช้ภาษาง่ายๆและได้รับความสนใจเลือกอ่านมากที่สุดได้แก่ เรื่อง เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เรื่องของน้ำพุ และสวนสัตว์

ส่วนเรื่องอื่นๆ ได้แก่ นิทานโบราณคดี ตามเสด็จประพาสต้น เรื่องของช้าง ฟลายมิงคลผู้อ้ากัฬ เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา เป็นเรื่องที่ห่างไกลจากประสบการณ์ของนักเรียน ภาษาที่ใช้ค่อนข้างเก่า เรื่องธรรมจริยาเล่ม 4 เทศนาเสือป่า พ่อสอนลูก เนื้อหาเป็นคำสอนที่มีคุณค่าแต่กลวิธีการแต่งไม่เร้าความสนใจให้นักเรียนอยากอ่าน เรื่องเหล่านี้จึงได้รับความสนใจจากผู้่าน้อยมาก

3. ประเภทบทละคร และบทร้อยกรอง

หนังสือทั้ง 2 ประเภทนี้ได้รับความสนใจจากผู้อ่านน้อยมาก บางเล่มเช่น สัทธินุ ลิลิตนิทราชาคริต สุภษิตอิศรญาณ ไม่มีนักเรียนเลือกอ่านเลย

ผลการศึกษาสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของครูและนักเรียน

เรื่องที่ครูเลือกอ่านมากที่สุด 10 อันดับแรกได้แก่ แมงมุมเพื่อนรัก เอมิลยอดนักสืบ คนอยู่วัด ฉันอยู่...ศัตรูที่รัก เรื่องของน้ำพุ เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก นิกกับพิม พลายจำปา ฉากหนึ่งในชีวิต หม่อมชานา

เรื่องที่ครูเลือกอ่านน้อยที่สุด 10 อันดับท้ายได้แก่ ลิลิตนิทราชาคริต บทละครคำกลอน เรื่องพระร่วง สัทธินุ มหาวัณณิตแห่งมิลินทร เทศนาเสือป่า ตามเสด็จประพาสต้น ธรรมจริยาเล่ม 4 จดหมายจางวางหรั้า นิทานโบราณคดี สามชาย

เรื่องที่นักเรียนเลือกอ่านมากที่สุด 10 อันดับแรก ได้แก่ แมงมุมเพื่อนรัก เอมิล-ยอดนักสืบ คนอยู่วัด ราชาริราช เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เรื่องของน้ำพุ นิกกับพิม ตามล่า พลายมลิวัลส์ สวนสัตว์

เรื่องที่นักเรียนเลือกอ่านน้อยที่สุด 10 อันดับท้ายได้แก่ ลิลิตนิทราชาคริต สัทธินุ เทศนาเสือป่า สุภษิตอิศรญาณ มหาวัณณิตแห่งมิลินทร สามชาย ตามเสด็จประพาสต้น จดหมายจางวางหรั้า ป่าดงพงพี พ่อสอนลูก

ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับประเภทของหนังสือที่เหมาะสมจะใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลามากที่สุดคือ เรื่องสั้น รองลงมาคือ นิทานและสารคดี

ผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดหนังสืออ่านนอกเวลามากที่สุดคือ ครูผู้สอนซึ่งอาจกำหนดเอง หรือกำหนดตามข้อตกลงของหมวดวิชาภาษาไทยในโรงเรียน หรือตามข้อตกลงของกลุ่มโรงเรียน โดยนักเรียนจะมีโอกาสเลือกอ่านเองจำนวนน้อยมาก ตามความคิดเห็นของครูเห็นว่า ครูควรจะเป็นผู้กำหนดโดยข้อตกลงของครูในหมวดวิชา หรือครูผู้สอนเองมากที่สุด แต่นักเรียนมีความคิดเห็นว่าควรให้นักเรียนเป็นผู้เลือกอ่านเอง โดยความเห็นของครู หรือตามที่ตกลงกันในชั้นเรียน

วิธีการสอนหนังสืออ่านนอกเวลาของครูที่ครูนิยมใช้มากที่สุด คือ การกำหนดให้นักเรียนอ่านแล้วกำหนดสอบเป็นระยะๆ รองลงมาคือ ให้อ่านแล้วทำรายงานส่ง ส่วนนักเรียนชอบให้ครูสอนโดยวิธีการเล่าเฉพาะตอนที่น่าสนใจให้ฟังแล้วให้ไปอ่านต่อเอง รองลงมาคือ กำหนดให้นักเรียนอ่านแล้วกำหนดสอบเป็นระยะ ๆ

การวัดผลการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาที่ครูนิยมใช้มากที่สุด คือ การสอบข้อสอบปรนัย รองลงมาคือการทำรายงานและสอบข้อสอบอัตนัย ส่วนวิธีวัดผลของครูที่เด็กพอใจคือ การทำข้อสอบปรนัย รองลงมาคือ การทำข้อสอบอัตนัยและการแบ่งกลุ่มให้ทำงานแล้วเสนอผลงาน

ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ปฏิภานของนักเรียนต่อการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาอยู่ในระดับสนใจและชอบปานกลาง

ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับอุปสรรคในการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียน คือ นักเรียนไม่มีนิสัยรักการอ่าน รองลงมาคือ ไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน และนักเรียนขาดความรับผิดชอบ แต่นักเรียนมีความคิดเห็นว่า อุปสรรคในการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาของตนคือ ไม่มีเวลาอ่าน รองลงมาคือ ขาดความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน และไม่มีหนังสืออ่าน

อุปสรรคของครูที่ทำให้การสอนหนังสืออ่านนอกเวลาไม่ได้ผลดี ตามความคิดเห็นของครูคือ ครูไม่มีเวลาสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหนังสืออ่านนอกเวลา รองลงมาคือ ครูไม่มีเวลาอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาได้ทุกเรื่อง และไม่เห็นความสำคัญของการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา

ประโยชน์ที่นักเรียนคิดว่าจะได้รับหลังการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลามากที่สุด คือ การรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ได้รับความสุข สนุกสนาน ได้ความรู้และข้อคิดในการดำเนินชีวิต

ส่วนประกอบของหนังสือที่นักเรียนต้องการให้มีเพิ่มเติมคือ ภาพประกอบและคำอธิบายศัพท์

ความพึงพอใจของนักเรียนส่วนใหญ่ต่อหนังสืออ่านนอกเวลา คือ ชอบเป็นบางเรื่อง รองลงมาคือ ถ้ามีเวลาว่างจะอ่านซ้ำอีก

เกี่ยวกับความจำเป็นในการช่วยเหลือนักเรียนเรื่องการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา ทั้งครูและนักเรียนเห็นว่าจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือนักเรียนในการอ่าน เพราะหนังสืออ่านนอกเวลาบางเรื่อง เนื้อหาและสำนวนภาษาค่อนข้างยาก

หนังสืออ่านนอกเวลาที่นักเรียนชอบอ่านมากที่สุด ตามความคิดของนักเรียน คือ แมงมุมเพื่อนรัก เรื่องของน้ำพุ คนอยู่วัด ตามล่า เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เอมิเลียคนรักสืบตามลำดับ ส่วนเรื่องที่นักเรียนไม่ชอบอ่านมากที่สุดคือ ราชาริราช (ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง) เวนิสวานิช หัวใจนักรบ ธรรมจริยาเล่ม 4 แว่ววัน และเสียงก้องจากโรงเรียนเซิงเขา

อภิปรายผล

หนังสือทั้ง 35 เรื่องที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเลือกอ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลา ตามหลักสูตรวิชาภาษาไทย ซึ่งกำหนดมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 จนถึงปัจจุบัน มีลักษณะดังนี้

หนังสือแต่ละเรื่องมีความยากง่ายต่างกัน เรื่องที่มีขนาดสั้น ใช้ภาษาง่ายๆ กลวิธีการดำเนินเรื่องไม่ซับซ้อน จะได้รับความสนใจเลือกอ่านมาก แต่บางเรื่องใช้ศัพท์สำนวนยาก กลวิธีการดำเนินเรื่องซับซ้อน หรือมีขนาดความยาวมากๆ เรื่องลักษณะนี้จะได้รับความสนใจเลือกอ่านน้อย บางเรื่องไม่ได้รับเลือกอ่านเลย

หนังสือหลายเรื่องที่ได้รับเลือกให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา เป็นหนังสือที่ได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าอย่างยิ่ง เช่น ลิลิตนิทราชาคริต ราชาริราช (ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง) จดหมายจากวางหรั่ง เวนิสวานิช นิทานโบราณคดี ตามเสด็จประพาสต้น เทศนาเสือป่า หนังสือเหล่านี้บางเล่ม เช่น ลิลิตนิทราชาคริต ราชาริราช (ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง) เวนิสวานิช สมัยหนึ่งเป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เป็นหนังสือวินัยซึ่งใช้เรียนในห้องเรียนโดยมีครูเป็นผู้สอน เมื่อนำเรื่องเหล่านี้มากำหนดให้เด็กเลือกอ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลากลับไม่ได้รับความสนใจจากผู้อ่าน ทั้งนี้ได้หมายความว่าครูและนักเรียนไม่เห็นคุณค่าของหนังสือเหล่านี้ แต่เป็นเพราะความยากของศัพท์สำนวนที่ใช้ กลวิธีการดำเนินเรื่องหรือรูปแบบการแต่งไม่สร้างความสนใจ และเนื้อหาค่อนข้างไกลจากประสบการณ์พื้นฐานของเด็ก ประกอบกับครูส่วนใหญ่เลือกใช้วิธีสอนหนังสืออ่านนอกเวลาแบบกำหนดให้นักเรียนอ่านเองแล้วกำหนดสอบเป็นระยะๆ เมื่อนักเรียนต้องอ่านเองโดยไม่ได้รับคำอธิบาย หรือคำแนะนำจากครูจึงทำให้นักเรียนไม่เข้าใจเรื่องที่อ่าน เป็นเหตุให้ไม่เลือกอ่าน

หนังสืออ่านนอกเวลาบางเรื่องมีลักษณะไม่ตรงกับความสนใจในการอ่านหนังสือของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เช่น เป็นเรื่องที่ไกลจากประสบการณ์ของนักเรียน

มีขนาดความยาวมาก การดำเนินเรื่องซับซ้อน การใช้ภาษายาก ตัวละครมีวัยต่างกับ

นักเรียน ลักษณะเช่นนี้จึงมีผู้สนใจเลือกอ่านน้อยมาก บางเรื่องก็ไม่ได้ได้รับความสนใจเลย

หนังสือประเภทร้อยกรองที่กำหนดให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาทุกเล่มล้วนมีคุณค่าน่าสนใจ แต่ทั้งครูและนักเรียนกลับไม่เลือกอ่านมากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนไม่ได้รับการปลูกฝังให้ มีใจรักในงานเขียนประเภทร้อยกรอง และอาจจะไม่คุ้นเคยกับการอ่านบทร้อยกรองที่เป็นเรื่อง ยาวๆ ทั้งนี้เพราะร้อยกรองในปัจจุบันมักจะเป็นร้อยกรองขนาดสั้น ประกอบกับบทร้อยกรองมัก จะมีคำศัพท์ที่ทำให้อ่านเข้าใจยาก นักเรียนจึงไม่เห็นความงามความไพเราะและไม่สนใจเพราะ รู้สึกว่ายาก ดังนั้นหากเลือกบทร้อยกรองที่มีขนาดสั้นๆ หรือให้ครูมีเวลาได้อธิบายหรือนำมาให้ นักเรียนเห็นความงามความไพเราะของบทร้อยกรอง นักเรียนก็เกิดความรู้สึกสนใจและ เห็นคุณค่าของหนังสือประเภทร้อยกรอง

หนังสือที่มีเนื้อหามุ่งในการอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิต นับว่ามีคุณค่ามาก หากนักเรียนอ่านและนำไปประพฤติปฏิบัติ เช่น พ่อสอนลูก เทศนาเสือป่า ธรรมจริยาเล่ม 4 หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้อ่านประเภทนี้แม้จะมีคุณค่าเป็นอันมาก แต่กลวิธีการแต่งไม่สร้างความสนใจให้นักเรียนอยากอ่าน เนื่องจากการสอนโดยตรง เมื่อ นักเรียนไม่เลือกอ่าน คุณค่ามากมายนั้นก็ไม่มีประโยชน์ หากได้พิจารณาเลือกหนังสือที่ตรงกับ ความสนใจ คือเป็นเรื่องขนาดสั้น มีตัวละคร มีบทสนทนา โดยแทรกคำสอนในพฤติกรรมหรือ บทสนทนาของตัวละคร นักเรียนก็จะมีโอกาสได้รับคำสอนเหล่านั้นได้ทางอ้อม

หลักสูตรวิชาภาษาไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านนอกเวลามีจุดมุ่งหมายให้นักเรียน มีโอกาสเลือกอ่านหนังสือได้จากรายชื่อที่กำหนดให้ แต่จากการศึกษาวิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ ไม่มีโอกาสเลือกอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาได้ตามความต้องการของตนเอง ต้องอ่านตามที่ครู กำหนดให้อ่าน นักเรียนบางคนจึงต้องอ่านเรื่องที่ตนไม่ชอบ เมื่อต้องอ่านเรื่องที่ไม่ชอบ จึง รู้สึกไม่สนุก และอาจเกิดผลให้นักเรียนไม่รักการอ่าน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่า หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยม ศึกษาตอนต้น และสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาของครูและนักเรียน มีสิ่งที่ควรปรับปรุง หลายประการ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอนภาษาไทย

1. ครูควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้มากขึ้นและบ่อยครั้ง เช่น การจัดนิทรรศการ การแนะนำหนังสือ การแข่งขันเล่าเรื่องจากหนังสือ โต้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ เพื่อให้นักเรียนเกิดนิสัยรักการอ่านมากขึ้น
2. ครูควรหาเวลาอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาให้ครบทั้ง 35 เรื่อง เพื่อเป็นแนวทางในการแนะนำให้นักเรียนเลือกอ่าน และสามารถเล่าเรื่องเป็นการเร้าความสนใจได้
3. ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาด้วยตนเองเพื่อให้ นักเรียนเกิดความพึงพอใจในการอ่าน โดยดำเนินการเร้าใจให้นักเรียนอยากอ่าน
4. ครูควรเสนอผู้บริหารโรงเรียนให้ดำเนินการจัดหาหนังสืออ่านนอกเวลาไว้บริการให้ เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน
5. ครูควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลา เช่น อธิบายเนื้อหา หรือสำนวนภาษาที่ยากสำหรับนักเรียน ก่อนให้นักเรียนไปอ่านด้วยตนเอง
6. ครูควรติดตามผลการอ่านของนักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา

1. ควรพิจารณาเลือกเรื่องที่เหมาะสมกับวัย และประสบการณ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรคำนึงถึงความยากง่ายของหนังสือ เนื่องจากนักเรียนจะต้องอ่านด้วยตนเอง
2. ควรพิจารณาเพิ่มภาพประกอบเรื่อง คำอธิบายศัพท์ และความรู้ประกอบของหนังสือแต่ละเรื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิจัยและติดตามผลการเรียนการสอนหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตอื่นๆ เพื่อใช้ผลเป็นแนวทางกำหนดหนังสืออ่านนอกเวลา
2. ศึกษาวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาและสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณกรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2531.
- _____. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538.
- เชมชาติ อุ่นไสง. การศึกษาการเรียนการสอนหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร.
- วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2523. อัดสำเนา.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ลิลิตนิทราชาคริต. พิมพ์ครั้งที่ 26.
- กรุงเทพฯ : ชุรสภา, 2536.
- เจนเนเวียฟ คอลฟีลด์ และ มิชิโกะ คิมูรา. เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา. แปลจาก
- Echoes from a mountain School โดย ม.ล.รสนันท์ อิศรเสนา.
- กรุงเทพฯ : ชุรสภา, 2517.
- ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. "หน่วยที่ 8 การอ่านวิเคราะห์และวิจารณ์สาร," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 5-การอ่าน หน่วยที่ 6-10. หน้า 522-662. นนทบุรี :
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2527.
- ณรงค์ ทองปาน. "การสร้างหนังสือสำหรับเด็ก," เอกสารการนิเทศการศึกษาลำดับที่ 250.
- หน้า 8-9. กรุงเทพฯ : ภาควิชาพัฒนบริหารและเอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมฝึกหัดครู, 2526.
- ดำรงราชานุภาพ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. นิทานโบราณคดี(บางเรื่อง).
- กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2522.
- _____. เสด็จประพาสต้น. กรุงเทพฯ : บรรณการ, 2520.
- ถนอม มหาเปารยะ. พลาญมลิวัลย์. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2520.
- ทวี บุญเกิด. พ่อสอนลูก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เพ็ญอักษร, 2515.
- ทิพย์วาทิน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ :
- บูรพาสาส์น, 2536.

- ธรรมศักดิ์มนตรี, เจ้าพระยา. ธรรมจรรยาเล่ม 4. กรุงเทพฯ : ศุภสภา, 2522.
- ซีโอดอร์, เจ., วอลเคค. ตามล่า. แปลจาก Lions on the Hunt โดย สมุล รัตตากร. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- . พลายจำปา. แปล และเรียบเรียงโดย สมุล รัตตากร. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522.
- นงลักษณ์ ชายหาด. การวิเคราะห์หนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่านหมวดวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อุดสาเนา.
- นิมิตร ภูมิถาวร. หนุ่มชาวนา. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : ศุภสภา, 2531.
- เนาวรัตน์ สวินทร์. การวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาประเภทสารคดีในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524. อุดสาเนา.
- บรรเทา กิตติศักดิ์. "หน่วยที่ 14 การนิเทศการสอนภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษา," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการสอนภาษาไทย หน่วยที่ 9-15. หน้า 210-227. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526.
- . การอ่านและพิจารณาหนังสือ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2537.
- บันลือ พงษ์วัน. วรรณกรรมกับเด็ก. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.
- บำรุง โตรัตน์. วิธีสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. จากหนึ่งในชีวิต. โดย บุญเหลือ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2520.
- . เรื่องของช่างพลายมงคลผู้อำภพ. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2520.
- . รวมบทความแก่นวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : เทพประทานพร, 2529.
- บุปผา นิมมานเหมินทร์, ม.ล. สามชาย. โดย ดอกไม้สด (นามแฝง). กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2514.
- ประเทิน มหาจันทร์. การสอนอ่านเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2530.

- ปรียา หิรัญประดิษฐ์, เรือเอก. "หน่วยที่ 12 แนวทางการอ่านวรรณกรรมปัจจุบันประเภท ร้อยแก้ว," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 5-การอ่าน หน่วยที่ 11-15. หน้า 1004-1110. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527.
- พจน อนุบลเลิศ. การวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทยประเภทนวนิยายระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรพุทธศักราช 2521. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2525. อุดมสำเนา.
- พระคลัง(หน), เจ้าพระยา. ราชาธิราช(ศึกพระเจ้าฟ้างุ้มมั่ง). พิมพ์ครั้งที่ 45. กรุงเทพฯ : ศูรสภา, 2526.
- พิทยาลงกรณ์, พระราชวรพงศ์เชอกรมหมื่น. จดหมายจากวางหระ. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2514.
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. "พระราชดำรัสในพิธีเปิดงานปีหนังสือแห่งชาติ และงานแสดงการพิมพ์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 3," วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ. 7 กุมภาพันธ์ 2515. หน้า 58.
- มณฑุเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. เทศนาเสือป่า. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2520.
- . บทละครคำกลอนเรื่องพระร่วง. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2520.
- . เวนิสวานิช. พิมพ์ครั้งที่ 26. กรุงเทพฯ : ศูรสภา, 2511.
- . หัวใจนักกรบ. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2520.
- มนตรี(ทรัพย์), พระมหา. ระเด่นลันได. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2520.
- แม่น้ำส ขวลิต. การรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2528.
- ไมตรี ลิ้มปิตาติ. คนอยู่วัด. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2521.
- แย้ม ประพัฒน์ทอง, น.อ. มหานัฏคดีแห่งมิลินทนคร. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2523.
- รัฐจวน อินทรกำแหง. วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2517.
- . การอ่านและพิจารณาหนังสือ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2524.
- รัตยาร์ด คีปลิง. ป่าดงพงพี. แปล และเรียบเรียงโดย หม่อมเจ้าพรพิมลพรรณ รัชนี. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : ศูรสภา, 2527.

ละเมียด ลิมอักษร. "มาทำหนังสือเด็กกันเถอะ," ประชาศึกษา. 12 กรกฎาคม 2521.

หน้า 24.

วรรณ บัวเกิด. "หน่วยที่ 14 การเลือกหนังสืออ่านสำหรับวัยรุ่น," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 5-การอ่าน หน่วยที่ 11-14. หน้า 1214-1288. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527.

วิชาการ, กรม. คู่มือการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.

กรุงเทพฯ : cursa, 2535.

วิชาการ, กรม. ศิลปการใช้ภาษา. กรุงเทพฯ : cursa, 2539.

วิฑู โสภวงศ์. การอ่านและพิจารณาวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : cursa, 2527.

วิภาวดี รังสิต, หม่อมเจ้า. นิกกัณฑ์. โดย ว.ณ.ประมวลมารค(นามแฝง). กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2528.

ศรีภูมิปรีชา, พระยา. บทละครดึกดำบรรพ์เรื่องสิทธิชน. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2520.

ศึกษาศึกษา, กระทรวง. การกำหนดหนังสือเรียนสำหรับเลือกใช้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและบัญชีรายชื่อหนังสือเรียนและสื่อการเรียนอื่นๆ. กรุงเทพฯ : cursa, 2532.

----- . หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521. กรุงเทพฯ : cursa, 2525.

----- . หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521. (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : cursa, 2535.

สุลีพร นิมิตรกุล. "การทำหนังสืออ่านสำหรับเด็กด้วยวิธีง่าย ๆ," ประชาศึกษา. 10 กรกฎาคม 2525. หน้า 11.

สมพร มั่นตะสูตร. การสอนภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2526.

----- . วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.

สมพร รัศมีสว่าง. การประเมินคุณค่าหนังสืออ่านนอกเวลาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของครูและนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531. อุดมสำเนา.

สมร เจนจิระ. แนวทางการสอนอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา. เชียงใหม่ : ภาควิชามัธยมศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527.

- สามัญศึกษา, กรม. เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2539. กรุงเทพฯ : ครูสภา, 2540.
- สุจริต เพียรชอบ. วิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา. คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- สุพัฒนา เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา. ฉันอยู่นี่...ศัตรูที่รัก. โดย ส.เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2524.
- สุภา ลือศิริ. แวววัน. โดย โปต้น(นามแฝง). กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2537.
- สุภาภิตพระร่วง. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2520.
- สุวรรณ สุคนธา. เรื่องของน้ำพุ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ดวงตา, 2517.
- . สวนสัตว์. กรุงเทพฯ : บุรพาสาน, 2518.
- อมรา เทศกรณ์. การวิเคราะห์คุณค่าของหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520. อัดสำเนา.
- อัมพร ทองใบ. การวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทยประเภทนวนิยายในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524. อัดสำเนา.
- อิสรญาณ, หม่อมเจ้า. สุภาภิตอิสรญาณ. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2520.
- อี.บี.ไวท์. แมงมุมเพื่อนรัก. แปลจาก Charlotte's Web โดย มัลลิกา ตันภักดิ์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2525.
- แอริค เคสส์เนอร์. เอมิลยอดนักสืบ. แปลและเรียบเรียงโดย บัลลือ ถิ่นพังงา. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2524.
- Carlsen, G.R. Book and the Teen-age Readers. New York : Harper and Row, 1967.
- Geoffery Whittam. ล่าปลาวาฬ. แปลจาก The Whale Hunters โดย มโหทร(นามแฝง) กรุงเทพฯ : ครูสภา, 2516.

ภาพผนวก

(สำเนา)

ที่ ทม 1007/3504

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

31 กรกฎาคม 2539

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน ผู้อำนวยการสำนักศึกษาจังหวัดราชบุรี

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นางสาวรัตนา ศรีมงคล เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาและสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลา วิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดราชบุรี"

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ผศ.วิพุธ โสภวงศ์ ประธาน

รศ.ดร.อัมพร สุขเกษม กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอหนังสือราชการเพื่ออำนวยความสะดวกในการขอความร่วมมือจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยให้ครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนสิงหาคม 2539 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใดๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่นิสิตด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ลงนาม) ศิริยุภา พูลสุวรรณ

(นางสาวศิริยุภา พูลสุวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(สำเนา)

ที่ ศธ 0861/2367

สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดราชบุรี

สำนักพัฒนาฯ เขตการศึกษา 5 (70000)

8 สิงหาคม 2539

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ขอความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

เรียน ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้สอนวิชาภาษาไทย จำนวน...ชุด
2. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน...ชุด

ด้วยนางสาวรัตนา ศรีมงคล ซึ่งเป็นนิสิตระดับปริญญาโทของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ผู้ถือหนังสือฉบับนี้ มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์โรงเรียน ในการตอบแบบสอบถาม เรื่อง การวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาและสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดราชบุรี โดยให้ครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นผู้กรอกแบบสอบถาม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ให้ความสะดวกแก่นิสิตผู้ถือหนังสือฉบับนี้ด้วย จักขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ลงนาม) ประกิต สุนทรวิจิตร

(นายประกิต สุนทรวิจิตร)

ผู้ช่วยผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัด

รักษาการในตำแหน่ง ผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัดราชบุรี

(สำเนา)

โรงเรียนโสมกสิริราชบุรี

อำเภอวัดเพลง จังหวัดราชบุรี

9 สิงหาคม 2539

เรื่อง ขอความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

เรียน ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้สอนวิชาภาษาไทย จำนวน...ชุด

2. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน...ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นางสาวรัตนา ศรีมงคล อาจารย์ 2 ระดับ 6 โรงเรียนโสมกสิริราชบุรี อำเภอวัดเพลง จังหวัดราชบุรี ขณะนี้กำลังศึกษาในระดับปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร และกำลังทำวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาและสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดราชบุรี" ซึ่งคาดว่าจะผลวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาปรับปรุงรายการหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโอกาสต่อไป

จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ช่วยกรุณาตอบแบบสอบถามที่ส่งมานี้ตามสภาพความเป็นจริง เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณ
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงนาม) รัตนา ศรีมงคล

(นางสาวรัตนา ศรีมงคล)

แบบสอบถามความคิดเห็นของครูและนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัด
กรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี เกี่ยวกับสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับ
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 2 ชุด
 ชุดที่ 1. แบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษา
 ตอนต้นเกี่ยวกับสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้น
 มัธยมศึกษาตอนต้น
 ชุดที่ 2. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาต้นเกี่ยวกับสภาพ
 การใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. คำตอบของท่านจะใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด
 โปรดแสดงความคิดเห็นของท่านเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาปรับปรุงรายการ
 หนังสืออ่านนอกเวลาต่อไปในอนาคต
3. แบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์จะไม่มีประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนั้นจึงขอความ
 กรุณาตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วนตามความเป็นจริงและโปรดกรุณาอ่านคำชี้แจง
 แต่ละตอนให้เข้าใจก่อนลงมือตอบแบบสอบถาม

ชุดที่ 1. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เกี่ยวกับ
สภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตาม
หลักสูตรพุทธศักราช 2521 (ตั้งแต่ปีการศึกษา 2537-2539)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน () หน้าข้อความตามสภาพความเป็นจริง
หรือเติมข้อความตามความคิดเห็นของท่าน

1. โรงเรียนของท่านเลือกอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาภาษาไทยเรื่องใดบ้าง

() ลิลิตนิทราชาคริต	() ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก
() สุภษิตพระร่วง	() ฉากหนึ่งในชีวิต
() สุภษิตอศรญาณ	() คนอยู่วัด
() พระร่วง	() นิกกับพิม
() สิทธิธนู	() แว่ววัน
() เวณีสวานิช	() สามชาย
() ระเด่นลันได	() พลายมลิวัลย์
() หัวใจนักรบ	() หนุ่มชาวนา
() ราชาริราช	() จดหมายจางวางหรั่ง
() นิทานโบราณคดี	() พลายจำปา
() เสด็จประพาสต้น	() ป่าดงพงพี
() ธรรมจริยา เล่ม 4	() ตามล่า
() เทศนาเสือป่า	() ล่าปลาวาฬ
() พ่อสอนลูก	() เอมิวยอดนักสืบ
() เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก	() แมงมุมเพื่อนรัก
() สวนสัตว์	() เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา
() น้ำพุ	() มหาบัตติดแห่งมิลิแลน
() เรื่องของช้างพลายมงคลผู้อภัย	

2. ท่านคิดว่าหนังสืออ่านนอกเวลาประเภทใดเหมาะสมที่จะกำหนดให้เด็กอ่านเป็นหนังสืออ่านนอกเวลามากที่สุด
☐ 2.1 นิทาน	☐ 2.4 นวนิยาย
☐ 2.2 สารคดี	☐ 2.5 เรื่องสั้น
☐ 2.3 บทละคร	☐ 2.6 ร้อยกรอง
☐ อื่นๆ (ระบุ).....	
3. ในโรงเรียนของท่าน ใครเป็นผู้เลือกหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
-	
--
☐ 3.1 นักเรียน
☐ 3.2 ครูผู้สอน
☐ 3.3 กลุ่มโรงเรียน
☐ 3.4 คณะครูในหมวดวิชาภาษาไทย
☐ 3.5 หัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย
☐ 3.6 ผู้บริหารโรงเรียน
☐ 3.7 อื่นๆ (ระบุ).....
4. ในการกำหนดรายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลา ท่านคิดว่าควรให้ใครเป็นผู้เลือก
☐ 4.1 กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนด
☐ 4.2 ครูในหมวดวิชาภาษาไทยของโรงเรียน
☐ 4.3 ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย
☐ 4.4 นักเรียนแต่ละคนเลือกเอง
☐ 4.5 นักเรียนเลือกโดยความเห็นชอบของครู
☐ 4.6 นักเรียนในชั้นตกลงกันเองโดยเลือกอ่านให้เหมือนกัน
☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

5. โดยปกติท่านมีวิธีการสอนหนังสืออ่านนอกเวลาอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 5.1 นำมาสอนในชั่วโมงภาษาไทย
- () 5.2 เล่าเรื่องย่อให้ฟังทั้งหมด
- () 5.3 เล่าเฉพาะตอนที่น่าสนใจให้ฟังแล้วให้ไปอ่านต่อเอง
- () 5.4 ตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้อ่าน
- () 5.5 กำหนดเวลาให้อ่านแล้วจัดเวลาทบทวน
- () 5.6 ให้อ่านมาล่วงหน้าแล้วจัดเวลาอภิปราย
- () 5.7 ให้อ่านแล้วกำหนดเวลาสอบเป็นระยะ ๆ
- () 5.8 จัดนิทรรศการเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลา
- () 5.9 ให้นักเรียนอ่านแล้วทำรายงานส่ง
- () 5.10 จัดให้นักเรียนปฏิบัติศัณฑ์หนังสือ
- () อื่น ๆ (ระบุ)

6. ท่านวัดผลการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาด้วยวิธีใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 6.1 ทำรายงาน
- () 6.2 สอบปากเปล่า
- () 6.3 สอบข้อสอบปรนัย
- () 6.4 สอบข้อสอบอัตนัย
- () 6.5 แบ่งกลุ่มให้ทำงานแล้วเสนอผลงาน
- () 6.6 สังเกตความสนใจในการปฏิบัติกิจกรรม
- () อื่น ๆ (ระบุ)
-

7. นักเรียนของท่านมีปฏิกิริยาอย่างไรต่อการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 7.1 สนใจและชอบมาก
- () 7.2 สนใจและชอบปานกลาง
- () 7.3 ไม่สนใจและไม่ชอบ
- () 7.4 มีนิสัยรักการอ่านมากขึ้น
- () 7.5 นักเรียนไม่มีนิสัยรักการอ่าน
- () 7.6 ไม่แน่ใจว่านักเรียนจะรู้สึกอย่างไร
- () อื่น ๆ (ระบุ).....
-

8. ท่านคิดว่าปัญหาอุปสรรคของนักเรียนที่ทำให้การอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาไม่ได้ผลดี

เท่าที่ควรจะมีสาเหตุมาจากอะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 8.1 ไม่มีเวลาอ่าน
- () 8.2 ไม่มีหนังสืออ่าน
- () 8.3 ไม่มีนิสัยรักการอ่าน
- () 8.4 ไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน
- () 8.5 ขาดความรับผิดชอบ
- () 8.6 ไม่ชอบหนังสือที่กำหนดให้อ่าน
- () 8.7 ขาดความรู้ในการวิเคราะห์วิจารณ์
- () 8.8 ไม่มีประสบการณ์เดิมในเรื่องที่อ่าน
- () อื่น ๆ (ระบุ).....

9. ท่านคิดว่าปัญหาอุปสรรคของครูที่ทำให้การสอนหนังสืออ่านนอกเวลาไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควรคืออะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () 9.1 ขาดสื่อการสอน
 - () 9.2 ขาดคู่มือหนังสืออ่านนอกเวลา
 - () 9.3 ขาดกลวิธีการสอนที่เร้าความสนใจ
 - () 9.4 ขาดความสนใจที่จะกระตุ้นให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน
 - () 9.5 ไม่เห็นความสำคัญของการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา
 - () 9.6 ไม่มีเวลาอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาได้ทุกเรื่อง
 - () 9.7 ไม่มีเวลาสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหนังสืออ่านนอกเวลา
 - () 9.8 มีความเห็นไม่ตรงกันในการเลือกใช้หนังสืออ่านนอกเวลา
 - () อื่น ๆ (ระบุ).....
10. ท่านคิดว่าการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่
- () จำเป็น
 - () ไม่จำเป็น

ชุดที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เกี่ยวกับสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน () หน้าข้อความตามสภาพความเป็นจริง หรือเติมข้อความตามความคิดเห็นของท่าน

1. หนังสืออ่านนอกเวลาภาษาไทยที่นักเรียนอ่านมาแล้วและกำลังอ่าน คือเรื่องใดบ้าง

() ลิลิตนิทราชาคริต	() ฉันอยู่นี้...ศัตรูที่รัก
() สุภษิตพระร่วง	() ฉากหนึ่งในชีวิต
() สุภษิตอัครมวง	() คนอยู่วัด
() พระร่วง	() นึกกับพิม
() สิทธิชน	() แว่ววัน
() เวณิศาณิษ	() สามชาย
() ระเด่นลันได	() พลายมลิวัลย์
() หัวใจนักรบ	() หม่อมชานา
() ราชาริราช	() จดหมายจากวางหรั่ง
() นิทานโบราณคดี	() พลายจำปา
() เสด็จประพาสต้น	() ป่าดงพงพี
() ธรรมจริยา เล่ม 4	() ตามล่า
() เทศนาเสือป่า	() ล่าปลาวาฬ
() พ่อสอนลูก	() เอมิโยดนักสืบ
() เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก	() แมงมุมเพื่อนรัก
() สวนสัตว์	() เสียงก้องจากโรงเรียนเซนต์เขา
() น้ำพุ	() มหาวัดมหิตแห่งมิลานนคร
() เรื่องของช้างพลายมงคลผู้อำภพ	

2. หนังสืออ่านนอกเวลา เรื่องที่นักเรียนชอบอ่านมากที่สุดคือเรื่องใด

1.....

2.....

3. หนังสืออ่านนอกเวลา เรื่องที่นักเรียนไม่ชอบอ่านคือเรื่องใด

1.....

2.....

4. นักเรียนคิดว่าหนังสือประเภทใดเหมาะสมที่จะเป็นหนังสืออ่านนอกเวลามากที่สุด

() 4.1 นิทาน

() 4.4 นวนิยาย

() 4.2 สารคดี

() 4.5 เรื่องสั้น

() 4.3 บทละคร

() 4.6 ร้อยกรอง

() อื่น ๆ (ระบุ).....

5. ในการเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา นักเรียนคิดว่าควรให้ใครเป็นผู้เลือก

() 5.1 นักเรียนเลือกโดยความเห็นชอบของครูผู้สอน

() 5.2 นักเรียนในชั้นตกลงกันเองโดยอ่านให้เหมือนกัน

() 5.3 ครูผู้สอน

() 5.4 โรงเรียน

() 5.5 กระทรวงศึกษาธิการ

() อื่น ๆ (ระบุ).....

6. ในโรงเรียนของนักเรียน ใครมีบทบาทสำคัญในการเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา

() 6.1 ครูผู้สอน

() 6.2 นักเรียน

() อื่นๆ (โปรดระบุ).....

7. นักเรียนขอวิธีการเรียนหนังสืออ่านนอกเวลาวิธีใดมากที่สุด

- () 7.1 ให้ครูนำมาสอนในชั่วโมงเรียนภาษาไทย
- () 7.2 ให้ครูเล่าเรื่องย่อให้ฟังทั้งหมด
- () 7.3 ให้ครูเล่าเรื่องเฉพาะตอนที่น่าสนใจให้ฟังแล้วไปอ่านต่อเอง
- () 7.4 ให้ครูตั้งคำถามแล้วให้นักเรียนไปหาคำตอบเองโดยการอ่าน
- () 7.5 กำหนดเวลาให้อ่านแล้วจัดเวลาทบทวน
- () 7.6 กำหนดเวลาให้อ่านแล้วทำรายงานส่ง
- () 7.7ให้อ่านมาแล้ววงหน้าแล้วจัดอภิปราย
- () 7.8ให้อ่านแล้วกำหนดเวลาสอบเป็นระยะ ๆ
- () 7.9 จัดนิทรรศการเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลา
- () 7.10 จัดปฏิทัศน์หนังสือ
- () อื่น ๆ (ระบุ)

8. นักเรียนพอใจกับการวัดผลการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาวิธีใดมากที่สุด

- () 8.1 ทำรายงาน
- () 8.2 สอบปากเปล่า
- () 8.3 สอบข้อสอบปรนัย
- () 8.4 สอบข้อสอบอัตนัย
- () 8.5 ปฏิทัศน์หนังสือ
- () 8.6 แบ่งกลุ่มให้ทำงานแล้วเสนอผลงาน
- () 8.7 สังเกตความสนใจในขณะปฏิบัติกิจกรรม
- () อื่น ๆ (ระบุ)

9. นักเรียนคิดว่าอุปสรรคในการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียนคือข้อใด

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() 9.1 ไม่มีเวลาอ่าน

() 9.2 ไม่มีหนังสืออ่าน

() 9.3 ไม่ชอบอ่านหนังสือ

() 9.4 ไม่ชอบอ่านหนังสือที่กำหนดให้อ่าน

() 9.5 ขาดความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน

() อื่น ๆ (ระบุ).....

10. นักเรียนคิดว่าหลังจากการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาจบแล้ว นักเรียนจะได้รับ

ประโยชน์อย่างไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() 10.1 ได้รับความรู้กว้างขวางขึ้น

() 10.2 รักการอ่านมากขึ้น

() 10.3 มีรสนิยมในการอ่านดีขึ้น

() 10.4 ได้ข้อคิดและคติในการดำเนินชีวิต

() 10.5 ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน

() 10.6 รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

() 10.7 ทำให้อยากศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

() 10.8 มีประสบการณ์ที่น่าไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

() อื่น ๆ (ระบุ).....

11. นักเรียนคิดว่าการจัดพิมพ์หนังสืออ่านนอกเวลา ควรเพิ่มเติมส่วนประกอบใดบ้าง เพื่อช่วยให้การอ่านหนังสืออ่านนอกเวลามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 11.1 ประวัติผู้แต่ง
- () 11.2 คำอธิบายศัพท์
- () 11.3 ภาพประกอบ
- () 11.4 บทกวีมาของเรื่อง
- () 11.5 ความรู้ประกอบที่เกี่ยวข้องในเรื่อง
- () 11.6 ข้อวิจารณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ
- () อื่น ๆ (ระบุ).....

12. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหนังสืออ่านนอกเวลาที่นักเรียนอ่านอย่างไร

- () 12.1 ชอบทุกเรื่องที่อ่าน
- () 12.2 ชอบเป็นบางเรื่อง
- () 12.3 ไม่ชอบอ่านเลย
- () 12.4 ถ้ามีเวลาว่างจะอ่านซ้ำอีก
- () 12.5 คิดว่าจะไม่อ่านซ้ำอีก

13. ในการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลา มีความจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือหรือไม่

- () จำเป็น
- () ไม่จำเป็น

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวรัตนา ชื่อสกุล ศรีมงคล

เกิดวันที่ 20 เดือนมิถุนายน พุทธศักราช 2500

สถานที่เกิด อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 30 หมู่ 10 ตำบลบางยี่รงค์

อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน อาจารย์ 2 ระดับ 6

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนโสภณศรีราษฎร์ อำเภовัดเพลง
จังหวัดราชบุรี

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2517 ป.ศ.ต้น จากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

พ.ศ. 2520 พ.ม. (ประโยคครูพิเศษมัธยม) สัมครสอบ

พ.ศ. 2525 กศ.บ. (วิชาเอกภาษาไทย วิชาโทแนะแนวการศึกษา)

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา

พ.ศ. 2540 กศ.ม. (วิชาภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

**การวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาและสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลา
วิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดราชบุรี**

**บทคัดย่อ
ของ
รัตนา ศรีมงคล**

**เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
มีนาคม 2541**

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและศึกษาสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยของครูและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตจังหวัดราชบุรี โดยเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์และแบบสำรวจ

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

หนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 35 เรื่อง มีความยากง่ายต่างกัน บางเรื่องไม่เหมาะสมที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เนื่องจากมีความยาก คือ มีเนื้อเรื่องซับซ้อน คำศัพท์และสำนวนภาษายาก เป็นเรื่องที่ไกลจากประสบการณ์ของนักเรียน เป็นเรื่องขนาดยาว การเสนอเรื่องไม่เร้าความสนใจ บางเรื่องเป็นวรรณคดีแบบฉบับ และมีรูปแบบเป็นร้อยกรองที่นักเรียนอ่านเข้าใจยาก เป็นเหตุให้หนังสืออ่านนอกเวลาบางเล่มไม่มีการเลือกอ่าน

ลักษณะของหนังสืออ่านนอกเวลาที่ครูและนักเรียนเลือกอ่านเป็นหนังสือร้อยแก้วขนาดสั้น ใช้ภาษาง่าย การดำเนินเรื่องไม่ซับซ้อน ตัวละครอยู่ในวัยเดียวกับนักเรียน และมีเนื้อเรื่องที่ไม่วไกลจากประสบการณ์ของนักเรียน

เกี่ยวกับสภาพการใช้หนังสืออ่านนอกเวลา ครูและนักเรียนเห็นว่าเรื่องสั้นหรือเรื่องที่มีขนาดสั้นเหมาะสมที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลามากที่สุด

ครูเลือกใช้วิธีสอนหนังสืออ่านนอกเวลาหลายวิธีแต่วิธีที่นักเรียนชอบที่สุดคือ ให้ครูเล่าเฉพาะตอนที่น่าสนใจแล้วให้อ่านต่อเอง นักเรียนต้องการความช่วยเหลือในการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาจากครู และต้องการให้เพิ่มภาพประกอบและคำอธิบายศัพท์ในหนังสืออ่านนอกเวลาด้วย

ครูส่วนใหญ่เห็นว่าอุปสรรคในการอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียนคือ นักเรียนไม่มีนิสัยรักการอ่าน ไม่เห็นความสำคัญของการอ่านและขาดความรับผิดชอบ อุปสรรคในการสอนหนังสืออ่านนอกเวลาของครูคือ ครูไม่มีเวลาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหนังสืออ่านนอกเวลา และไม่มีเวลาอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาได้ครบทุกเรื่อง ส่วนนักเรียนเห็นว่าอุปสรรคที่สำคัญคือ ไม่มีเวลาอ่าน ขาดแรงจูงใจให้อ่าน ไม่เข้าใจเรื่องที่อ่าน บางโรงเรียนนักเรียนไม่มีหนังสืออ่าน

ทั้งครูและนักเรียนเห็นว่า การอ่านหนังสืออ่านนอกเวลาทำให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ได้ความรู้ความเพลิดเพลิน และข้อคิดในการดำเนินชีวิต

An Analysis of Thai External Reading and the Using
of Thai External Reading in Secondary Schools
in Ratchaburi Province.

AN ABSTRACT

BY

RATANA SRIMONGKOL

Present in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University

March 1998

The purpose of this thesis is to study and analyse external Thai reading books in lower secondary education and to analyse teachers' and students' use of them in Ratchaburi.

This thesis will be in the form of an analytical description and a survey. The result of the study is as follows:

All thirty-five external Thai reading books have different difficulties. Some books are not fit to be used as external Thai reading books for the lower secondary students because they have such difficulties as complex content, words and idioms. Some contents are too far distant from the experience of the students and many stories are very long. The presentation of the content in these books would not arouse the students' interest. As well, some of the books are classical literatures and written in poetry form making them difficult for the students to understand. For these reasons, some external Thai reading books are not chosen by teachers or students.

The teachers and students would like to select short and easy prose: those books with easy language and uncomplex content with characters the same age as the students themselves and content that is not far removed from the students' experience.

The use of external reading books, teachers and students conclude that those books of short stories or short content are fit to be used as external reading books. Teachers have tried many different methods to teach external reading books but the best and most favorable method for the students is to orally introduce the interesting part of the story and let them continue reading by themselves. The students need the teachers' help to read the books, and also need the addition of illustrations and explanation of vocabulary in the books.

Most of the teachers conclude that the difficulties in students's reading are as follow: the students have no reading habbit. They do not understand the importance of reading and have no sense of responsibility. Impediments for the teachers are: a lack of time to prepare teaching activities and to read all thirty-five external reading books.

On the part of the students, the greatest difficulties are; no time to read, no motivation to read, lack of understanding content and a lack of books in some schools.

Both teachers and students recognize that the reading of external reading books will assist them in using their free time in a useful and pleasurable way to obtain knowledge and a healthy outlook on life.